

Esittäävien taiteiden* kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030

* performanssi * sirkus * tanssi * teatteri *

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030

Kirjoittaja: Susanna Metsälä

Avustavat kirjoittajat: Eeva Anttila, Heli Kauppila, Piia Kleimola, Anu Koskinen, Merja Koskiniemi, Katja Köngäs, Sikke Leinikki, Jarkko Lehmus, Eero Linjama, Pekka Paappanen, Riitta-Mari Punkki-Heikkinen, Ulla Päivikkö, Sanna Saarela, Arlene Tucker, Alekski Valta, Katarina von Numers-Ekman, Juha Valkeapää, Mette Ylikorva

Liitteen 1 käsitteiden kirjoittajat: Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorion työryhmä Eeva Anttila, Mirja Hiltunen, Maria Huhmarniemi, Sunna Maijala, Anniina Suominen, Viivi Seirala

Kuvat:

1. Hurja Piruetti, Star Wars akrobatik, kuvaaja Christopher Senn.
2. Hurja Piruetti, Skräpdrottning Sofia Liukko, kuvaaja Christopher Senn
3. Keravan opiston aikuisten taiteen perusopetuksen ryhmä Tila, ympäristö ja performanssi -kurssilla, kuvaaja Teija Happonen-Leppä
4. Turun AMK, kuvaaja Ville Saarikoski

Julkaisija: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Taitto: Marjo Malin

ISBN: 978-952-353-063-8 (pdf)

Tämä kirja on luettavissa avoimena julkaisuna Taideyliopiston sähköisessä Taju-julkaisuarkistossa.

<https://taju.uniarts.fi>

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammanfattning	10
Abstract	16
Saatteeksi	22
Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestelmä	23
Visiotyö ja teemat	29

I TAITEEN SIVISTYS

1. Esittävien taiteiden tieto läpäisee koulutusjärjestelmän	31
<i>Sivuääni: Mitä on taiteen tieto?</i>	31
2. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen on tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet	34
<i>Sivuääni: Yhdenvertaisuustyön kehitys</i>	38
3. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta edistää ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä elämäntapoja	40
4. Esittävien taiteiden tutkimus on runsasta, monipuolista ja vaikuttavaa	43

II YHTEISKUNTA, ESITTÄVIEN TAITEIDEN KASVATUS JA KOULUTUS

5. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tukee demokratiaa ja uudistaa yhteiskuntaa	48
6. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta vahvistaa kestävä ja avointa kansainvälistä ja kulttuurienvälistä kanssakäymistä	53
7. Kehittyviä teknologioita käytetään esittävien taiteiden opetuksessa vastuullisesti, tarkoituksenmukaisesti ja taiteelle ominaisella tavalla	57

III KOHTI TOIMIVIA RAKENTEITA

8. Taiteilijan ja taidepedagogin opintopolut ja ammattikuvat monipuolistuvat	63
<i>Sivuääni: Yhteisötaide</i>	68
9. Esittävän taiteen kasvatusta ja koulutusta työelämä on kestävä, ja se mahdollistaa jatkuvan oppimisen	70
10. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tilastointi muodostaa eheän kokonaisuuden johtamisen ja päätöksenteon tietopohjaksi	73
11. Monitahoinen yhteistyö vahvistaa esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta resursseja	78
Tie eteenpäin	82
Hankkeen toteutus	83
Kiitos	90
Viitteet	91
Lähteet	107
Liite 1 Käsitteet	116
Liite 2 Aloituskysely	137
Liite 3 Kysely esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta alan järjestäytymistarpeista	143
Liite 4 Tutkijakysely	146

Tiivistelmä

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030

Performanssi, sirkus, tanssi, teatteri

Visiohankkeen tavoitteena on ollut muodostaa näkymä esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutuksen tulevaisuuteen ja laatia toimenpide-esityksiä esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusjärjestelmän rakenteellisten epäkohtien korjaamiseksi. Tässä julkaisussa esittävillä taiteilla tarkoitetaan performanssitaiteita, sirkusta, tanssia ja teatteria, joita täydentävät esine- ja nukketeatterin, musiikkiteatterin ja esitystekniikan näkökulmat. Julkaisussa kuvataan esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestelmä, ja niiden asemaa, tehtäviä sekä keskinäistä työnjakoa tarkastellaan osana suomalaista koulutusjärjestelmän kokonaisuutta.

Julkaisu on tarkoitettu työkaluksi ja dialogin käynnistämisen välineeksi kaikille, joiden toimenkuva edellyttää tietoa ja pohdintaa esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutustehtävistä ja resursoinnista koko yhteiskunnan näkökulmasta. Se on ohittamaton tietolähde ja suunnannäyttäjä koulutuspoliittisen päätöksenteon ja strategiatyön tueksi valtion, kuntien, yksittäisten koulujen, taidelaitosten ja muiden organisaatioiden päättäjille, johtajille ja yksittäisille toimijoille. Julkaisu on lähes 900 esittävän taiteen opettajan, taiteilijan, tutkijan ja muun alan asiantuntijan yhteinen puheenvuoro, alan yhteinen ääni esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutuksen kehittämiseksi. Koulutusjärjestelmän kokonaisuuteen kytkettyneenä visiotyö osallistuu laajempaan koulutuspoliittiseen tulevaisuus- ja arvokeskusteluun.

Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen on kasautunut rakenteellisia ongelmia ja epäkohtia. Nämä voidaan ratkaista tietämystä ja resursseja lisäämällä, käytänteitä muuttamalla ja eri tahojen välisellä pitkäjänteisellä yhteistyöllä. Visiojulkaisussa esitetyt toimenpide-ehdotukset on tarkoitettu toteutettaviksi.

Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta koskeva kenttä on laaja, moninainen ja hajanainen. On tärkeää, että kentän toimijat keskustelevat säännöllisesti alan kehityssuunnista ja että he osaltaan vievät eteenpäin ja toteuttavat toimenpide-ehdotuksia omilla keinoillaan. Tärkeintä on kuitenkin rakenteita korjaava päätöksenteko, joka vahvistaa esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta toimintaedellytyksiä. Hanke antoi alkusysäyksen pidemmälle prosessille ja alan kehittämistyölle.

Koulutuspoliittisten päätösten tulee perustua tutkittuun tietoon. On aika tunnustaa esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta koskeva sivistyksellinen merkitys ja tuoda esittävät taiteet musiikin ja kuvataiteen kanssa samanarvoisiksi taideaineiksi koulutusjärjestelmässä. Esittävien taiteiden pedagogiikalla on valtava potentiaali edistää sivistystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia monenlaisissa yhteisöissä. Tulevaisuudessa esittävillä taiteilla, taiteellisella ajattelulla ja taiteellisella toiminnalla on entistä vahvempi rooli tulevaisuuden yhteiskunnassa vahvistamassa sivistyksellistä, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.

Hanke toteutettiin puolentoista vuoden aikana kesäkuusta 2021 joulukuuhun 2022 Taideyliopiston aloitteesta ja rahoituksella. Visio luovutettiin opetusministeri Li Anderssonille 8.11.2022. Se julkistettiin 14.11.2022 Svenska Teaternissa Helsingissä ja Taideyliopiston julkaisutietokannassa 16.12.2022.

Pääkohdat

I – Sivistys

- 1. Esittävien taiteiden tieto läpäisee koulutusjärjestelmän.** Esittävien taiteiden kasvatuksella, koulutuksella ja tutkimuksella on vakaa asema ja laaja-alainen sivistystehtävä koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa. Perusopetuksen ja lukion taideaineiden tarjontaa on monipuolistettu lisäämällä valtakunnalliseen tuntijakoon kaksi uutta oppiainetta, teatteri ja tanssi. Esittävien taiteiden aineenopettajien koulutusta sekä esittävien taiteiden pedagogiikan opintoja varhaiskasvatukseen ja luokanopettajien koulutusohjelmissa on lisätty.
- 2. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen on tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet.** Jokainen pääsee laadukkaan esittävän taiteen kasvatukseen ja koulutukseen pariin. Osallistumisen moninaiset esteet on tunnistettu ja poistettu. Taiteen perusopetuksen tarjonta on monipuolista ja saavutettavaa. Kaikki kunnat ovat laatineet kulttuurikasvatussuunnitelmat, ja ne kattavat koko oppivelvollisuusiän. Kunnat ja muut toimijat järjestävät monipuolisesti aikuisille suunnattuja ja sukupolvet ylittäviä esittävien taiteiden kasvatukseen ja harrastamisen mahdollisuuksia.
- 3. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta edistää ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä elämäntapoja.** Yhteinen suunta on kohti kestävästä elämästä maapallolla, ja toiminta perustuu kestävään kulutusajatteluun. Kulttuuriperintöä vaalimalla käsitellään samalla kestävien elämänmuotojen kysymyksiä. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tukee ekososiaaliseen sivistykseen ja vastuulliseen maailmasuhteeseen kasvamista sekä vahvistaa sosiaalista ja henkistä hyvinvointia: yhdessä toimiminen syrjäyttää kilpailun, merkityksellisyys välinpitämättömyyden, läsnäolo ohi elämisen, yhteenkuuluvuus yksinäisyyden, kokemuksellisuus suorituskeskeisyyden, liike passiivisuuden, leikkisyyden lamaannuksen, kohtaaminen etäisyyden, luottamus epäluulot ja dialogisuus hierarkiat.
- 4. Esittävien taiteiden tutkimus on runsasta, monipuolista ja vaikuttavaa.** Taiteellinen tutkimus, taiteen tutkimus ja esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimus kukoistaa. Se on korkeatasoista, kansainvälistä ja monitieteistä. Alan tutkimus tukee taidepedagogisten käytäntöjen kehittämistä ja voi nostaa esiin taiteen ja taidekasvatuksen laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Taiteen tutkimukselle on hyvät edellytykset. Alan tutkijoilla on kansallinen foorumi tutkimuksen jakamiseksi. Tutkimustieto leviää tehokkaasti ja tavoittaa alan toimijat ja päättäjät. Taiteellinen tutkimus sekä taidekasvatusta ja -pedagogiikan tutkimus on lisätty itsenäiseksi tutkimusalaluokituksi.

II – Yhteiskunta

- 5. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tukee demokratiaa ja uudistaa yhteiskuntaa.** Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa vuorovaikutus, osallisuus, yhteistyö ja vaikuttaminen toistuvina tilanteina kehittävät demokratiataitoja. Esittävät taiteet antavat äänen erilaisille tarinoille ja luovat siten tilan yhteiskunnan sosiaaliselle muovautumiselle. Esittävät taiteet nostavat keskusteltavaksi ja ilmaistavaksi sellaista, mitä emme vielä tunnista ja osaa artikuloida. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta vaalii taiteen vapautta, vapaata ajatuksen ja mielipiteen muodostusta ja sosiaalisesti vastuullista ilmaisua.
- 6. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta vahvistaa kestävä ja avointa kansainvälistä ja kulttuurienvälistä kanssakäymistä.** Esittävien taiteiden kieli on laajempi kuin puhuttu tai kirjoitettu kieli. Se on toiminnan kieli. Kansain- ja kulttuurienvälisyys on esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta perustoimintaa, ja se on sisällytetty opetussuunnitelmiin. Kansain- ja kulttuurienvälisyys kehittää oppilaiden, opiskelijoiden ja harrastajien kulttuurista lukutaitoa ja kykyä toimia taitavasti kielellisesti ja kulttuurisesti rikkaassa maailmassa. Akateemista ja taiteellis-tieteellistä yhteistyötä tukevat ohjelmat edistävät taidekasvatusta kansainvälistä tutkimusta.
- 7. Kehittyviä teknologioita käytetään esittävien taiteiden opetuksessa vastuullisesti, tarkoituksenmukaisesti ja taiteelle ominaisella tavalla.** Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta ytimessä on moniaistinen ja kehollinen kohtaaminen, jossa digiteknologia kohtaa rajansa. Esittävien taiteiden koulutuksessa perehdytään digiteknologian sosiaaliin, kulttuuriin ja monimediaisiin ilmiöihin. Digiteknologiaa lähestytään taiteen ja taidepedagogisesta viitekehyksestä. Digiteknologiateollisuuden tunnetut haitat ja sidonnaisuudet tiedostetaan, ja siksi digiteknologiset käytännöt ovat taidepedagogisesti harkittuja, välttämättömiä ja kestäviä.

III – Rakenteet

- 8. Taiteilijan ja taidepedagogin opintopolut avautuvat ja laajenevat.** Taiteilijan ja taidepedagogin opintopoluilla on sekä erikoistumisen että monialaistumisen suuntia. Esittävien taiteiden opinnoissa karttunut osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan, jolloin opintopolut monipuolistuvat ja poikki-alaistuvat. Täydennyskoulutus vastaa työelämän tarpeisiin ja toimintaympäristön muutoksiin sekä syventää taiteilijoiden ja taidepedagogien ammattitaitoa. Erilaiset taiteilijoiden ja taidepedagogien kelpoisuus- ja koulutus-avaavat taiteelle väyliä asettua yhteiskunnan eri sektoreille.
- 9. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta työelämä on kestävä, ja se mahdollistaa jatkuvan oppimisen.** Taidetyön tulevaisuudessa erilaisen ammattiroolin, ansaintalähteiden ja töiden yhdistelmät ovat toimivia. Siirtyminen eri alojen ja tehtävien välillä on sujuvaa. Työelämän rakenteet mahdollistavat jatkuvan oppimisen ja työssä kehittymisen kaikissa taidetyön muodoissa.
- 10. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tilastointi muodostaa eheän kokonaisuuden johtamisen ja päätöksenteon tietopohjaksi.** Tilas-

tointi tuo esiin taiteen vaikutuksia, laatuja ja arvoja johtamisen, toiminnan suunnittelun ja kehittämisen, tutkimushankkeiden ja poliittisen päätöksenteon tarpeisiin. Eri lähteistä ja järjestelmistä tuotettu data linkittyy ja synkronoituu tietovarantokokonaisuudeksi, josta saatava tieto on kattavaa, luotettavaa ja käytettävää.

11. Monitahoinen yhteistyö vahvistaa esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen resursseja. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen rakenteet tukevat laaja-alaista yhteistyötä, joka ulottuu hallinnon eri asteilta opetusjärjestelyihin, kansallisesta kehittämistyöstä tilojen käyttöön, työmarkkinaedunvalvonnasta paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön. Monitahoinen kasvatuksen ja koulutuksen yhteisjärjestö kokoaa taidekasvatuksen ja -koulutuksen toimijat yhteen ja koordinoi taidekasvatuksen ja -koulutuksen kansallista kehittämistyötä.

Performanssin, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatus- ja koulutusjärjestelmä

FORMAALI	NONFORMAALI: VAPAA SIVISTYSTYÖ	NONFORMAALI: MUU KOULUTUS JA KASVATUS	INFORMAALI: MUU KOULUTUS JA KASVATUS	MUU KOULUTUS	MUU TOIMINTA- KENTTÄ
Varhaiskasvatus Esi- ja perusopetus Lukiokoulutus Ammatillinen koulutus Ammattikorkea- koulutus Yliopisto-opetus Työvoimakoulutus, nuorten työpajatoiminta	Kansanopisto Kansalais- tai työväenopisto Opintokeskus Liikunnan koulutuskeskus --- Kesäyliopisto Avoin yliopisto Avoin ammatti- korkeakoulu	Järjestöjen, liittojen, yhdistysten, yritysten, taidekasvatuksellinen tai -koulutuksellinen kurssitoiminta Festivaalit ja katselmukset, hankkeet ja ohjelmat Tanssi-, teatteri-, sirkus- ja muun instituution lasten, nuorten ja harrastajien ryhmät ja koulutustoiminta	Yleisötyö Lapsille ja nuorille suunnattu ammattiteatteri Lastenkulttuurikeskukset Taidekasvatuksellinen esitysvienti Harrastajaryhmät Teatterimuseo ja muut museot Nuorisotoimi: kulttuurinen nuorisotyö	Taide sote-sektorilla, kulttuurihyvinvointi Rikosseuraamus- laitos: Vankilataide Seurakuntien taidetoiminta Maahanmuuttotyö ja kotoutumiskoulutus	Tutkimus Hallinto Rahoitus Etujärjestöt ja edunvalvonta

TAITEEN PERUSOPETUS

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 hanke pähkinänkuoressa

- Käynnistämisen pohjana Taideyliopiston strategia 2021–2030.
- Päämääränä kansallinen visio performanssitaiteen, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatukselle ja koulutukselle.
- Laajapohjaisesti mukana kaikki koulutusasteet, -sektorit, eri taiteenalat ja eri alueet.
- Tarkoituksena entistä vahvempi eri toimijoiden välinen yhteistyö alueellisesti ja valtakunnallisesti.
- Toteutus 6/2021–12/2022: 5 avointa tilaisuutta, 5 kohdennettua tilaisuutta, 3 kyselyä, lähes 900 osallistujaa, työpajojen verkkotyökirja, puheenvuorotallenteet Taideyliopiston Youtube-kanavalla, 9 uutiskirjettä, 15 blogitekstiä.
- Ydinryhmä: Heli Kauppila (Helsinki), Piia Kleimola (Kouvola), Merja Koskinen (Tampere), Katja Köngäs (Raasepori), Sikke Leinikki (Helsinki), Riku Lievonen / Jarkko Lehmus (Helsinki), Riitta-Mari Punkki-Heikkinen (Oulu), Ulla Päivikkö (Outokumpu), Sanna Saarela (Tervakoski), Arlene Tucker (Joutsa), Aleksi Valta (Tampere), Katarina von Numers-Ekman (Helsinki), Juha Valkeapää (Helsinki), Mette Ylikorva (Rovaniemi).
- Ohjausryhmä (TeaK): dekaani Maarit Ruikka, varadekaani Ville Sandqvist, professori Eeva Anttila, yliopistonlehtori Riku Saastamoinen, suunnittelu-päällikkö Alina Savolainen.
- Projektiryhmä (TeaK): projektipäällikkö Susanna Metsälä, tuotantopäällikkö Nina Numminen, viestintäpäällikkö Emilia Koivunen / Anna-Emilia Matilainen.

Lisätiedot: <https://www.uniarts.fi/projektit/esittavien-taiteiden-koulutuksen-visio-2030/>.

Sammanfattning

Vision för utbildningen i scenkonst 2030

Cirkus, dans, performans, teater

Målet med visionsprojektet har varit att blicka in i scenkonstundervisningens och scenkonstutbildningens framtid och lägga fram förslag för hur strukturella problem inom scenkonstens utbildningssystem kan åtgärdas. I denna publikation inbegriper begreppet scenkonst performanskonsten, cirkusen, dansen och teatern. Diskussionen om dessa konstformer kompletteras också med perspektiv från objekt- och dockteatern, musikteatern och scentekniken. Publikationen beskriver hur systemen för undervisning och utbildning i scenkonst är uppbyggda. Den visar även på de enskilda undervisnings- och utbildningsformernas ställning och uppgifter och beskriver arbetsfördelningen mellan dessa inom det finländska utbildningssystemet som helhet.

Publikationen är avsedd att fungera som verktyg och diskussionsunderlag för alla som verkar på områden där det behövs kunskap och dialog om scenkonstundervisningens och -utbildningens uppgifter och resurser ur ett samhälleligt helhetsperspektiv. Den är en vägvisare och en kunskapskälla som inte kan förbises när staten och kommunerna samt de enskilda skolornas, konstinstitutionernas och övriga organisationernas beslutsfattare och chefer bestämmer om utbildningspolitiken och gör upp strategier. Publikationen är ett gemensamt uttryck om behovet att utveckla scenkonstundervisningen och -utbildningen från nästan 900 lärare, konstnärer, forskare och sakkunniga på detta fält. Visionsarbetet är också ett inlägg i en bredare framtids- och värde- diskussion om utbildningspolitiken som helhet.

Scenkonstundervisningen och -utbildningen dras med olika problem och missförhållanden. Lösningen är att öka både kunskapen och resurserna, förändra arbetssätten och skapa långsiktiga samarbeten. Det är meningen att åtgärdsförslagen som presenteras i visionen ska bli verklighet.

Fältet för scenkonstundervisning och -utbildning är brett, mångfasetterat och splittrat. Det är viktigt att aktörerna för regelbundna diskussioner om hur branschen ska utvecklas och att de i sin tur för åtgärdsförslagen vidare och förverkligar dem på sitt eget sätt. Det viktigaste är ändå att man fattar beslut om att korrigera problematiska strukturer, vilket i sin tur förbättrar verksamhetsförutsättningarna för scenkonstundervisningen och -utbildningen. Visionsprojektet är ett startskott för en process där man arbetar långsiktigt för att utveckla branschen.

Utbildningspolitiska beslut ska baseras på forskningsresultat. Det är dags att erkänna scenkonstundervisningens och -utbildningens betydelse för vår bildning och ge scenkonsten samma status som andra konstämnen i utbildningssystemet. I scenkonstpedagogiken finns en enorm potential att stärka bildningen och öka välmåendet i olika sammanhang. I framtiden kommer scenkonst, konstnärligt tänkande och konstnärlig verksamhet att spela en allt viktigare roll när det gäller att stärka bildningen och det kulturella och sociala kapitalet.

Projektet genomfördes på initiativ av och med finansiering från Konstuniversitetet under ett och ett halvt års tid, från juni 2021 till december 2022.

Visionen överräcktes till undervisningsminister Li Andersson 8.11.2022. Den offentliggjordes 14.11.2022 på Svenska Teatern i Helsingfors och i Konstuniversitetets databas för publikationer 16.12.2022.

Huvuddelar

I – Konstens bildningsuppdrag

- 1. Kunskaper i scenkonst genomsyrar utbildningssystemet.** Undervisningen, utbildningen och forskningen i scenkonst har en stabil position och ett omfattande bildningsuppdrag i hela utbildningssystemet. Utbudet av konstämnen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet har blivit bredare då man infört två nya ämnen i den nationella timfördelningen: teater och dans. Utbudet av ämneslärarstudier inom scenkonst och scenkonstpedagogiska studier inom utbildningsprogrammen för småbarnspedagoger och klasslärare har ökat.
- 2. Möjligheterna att delta i scenkonstundervisning och -utbildning är jämlika och likvärdiga.** Alla har tillgång till scenkonstundervisning och -utbildning av hög kvalitet. Man har identifierat att hindren för att delta kan vara mångfasetterade och undanröjt dem. Utbudet inom den grundläggande konstundervisningen är mångsidigt och tillgängligt. Varje kommun har en plan för kulturfostran, som omfattar hela läropliktsåldern. Utrymmena för scenkonstundervisning är tillgängliga, så att personer med funktionsnedsättningar kan delta. Kommunerna har ett mångsidigt utbud av fritidsaktiviteter inom scenkonst, som riktar sig till vuxna eller är generationsöverskridande.
- 3. Scenkonstutbildningen främjar sätt att leva som är ekologiskt och socialt hållbara.** Det finns en gemensam riktning mot ett hållbart liv på planeten och verksamheten bygger på ett tänkande kring hållbar konsumtion. Man värnar om kulturarvet samtidigt som man diskuterar frågor kring hållbara sätt att leva. Scenkonstundervisningen och -utbildningen hjälper deltagarna att öka sin ekosocial bildning och växa in i en ansvarsfull relation till omvärlden. Samtidigt stärks det sociala och mentala välmåendet. Man agerar tillsammans istället för att tävla. Likgiltighet ersätts av meningsfullhet, frånvaro av närvaro, ensamhet av gemenskap, prestation av upplevelse, passivitet av rörelse, förflamning av lek, distans av möten, misstänksamhet av förtroende och hierarkier av dialog.
- 4. Forskningen om scenkonsten är riklig, mångsidig och inflytelserik.** Den konstnärliga forskningen, konstforskningen och den pedagogiska forskningen inom scenkonsten blomstrar. Den är av hög kvalitet, internationell och tvärvetenskaplig. Forskningen inom branschen stöder utvecklandet av konstpedagogiska metoder och kan lyfta fram konstens och konstundervisningens breda inverkan på samhället. Det finns goda förutsättningar för konstforskning. Forskarna inom branschen har ett nationellt forum där de kan dela sina resultat. Forskningsdata sprids effektivt och når aktörer och beslutsfattare på området. Den konstnärliga forskningen och forskningen inom konstfostran och -pedagogik har blivit ett eget område i klassificeringen av forskningsområden.

II – Samhället

5. **Scenkonstundervisningen och -utbildningen stöder demokratin och förnyar samhället.** Scenkonstundervisningen och -utbildningen stärker demokratifärdigheterna genom att skapa återkommande situationer som präglas av kommunikation, delaktighet, samarbete och möjlighet till inflytande. Konsten ger röst åt olika berättelser och gör det därför möjligt för samhället att omformas socialt. Scenkonsten ger deltagarna utrymme att diskutera och gestalta sådant som man ännu inte känner till eller kan artikulera. Scenkonstundervisningen och -utbildningen värnar konstens frihet och rätten att tänka fritt och forma sina åsikter samt uttrycksformer som är ansvarsfulla ur ett ircus perspektiv.
6. **Scenkonstundervisningen och -utbildningen främjar en hållbar och öppen internationell och mångkulturell växelverkan.** Scenkonstens ircu är mera omfattande än ircuser skrivet ircu. Det är ett ircu som bygger på handling. Växelverkan mellan folkgrupper och kulturer hör till kärnområdena för scenkonstundervisningen och -utbildningen och ingår i läroplanerna. Internationella och mångkulturella kontakter utvecklar den kulturella läsfärdigheten och förmågan att agera skickligt i en språkligt och kulturellt sett rik värld hos elever, studerande och personer som sysslar med scenkonst på sin fritid. Den pedagogiska forskningen om scenkonstundervisning stärks genom akademiskt samarbete och genom samarbete mellan konst och vetenskap.
7. **I scenkonstundervisningen används ny teknologi på ett sätt som är ansvarsfullt och ändamålsenligt och som utgår från konstens särart.** Scenkonstundervisningens och -utbildningens kärna är det kroppsliga och multisensoriskaircut, där den digitala teknologins möjligheter är begränsade. Inom scenkonstutbildningen fördjupar man sig i fenomen som berör sociala, kulturella och multimediala aspekter av teknologin. Man närmar sig den digitala teknologin utgående från konstens och konstpedagogikens referensramar. Man erkänner techindustrins nackdelar och problematiska kopplingar och fattar därför genomtänkta, nödvändiga och hållbara beslut baserade på konstpedagogiska överväganden, när det handlar om digital teknologi i scenkonstundervisningen.

III – I riktning mot fungerande strukturer

8. **Konstnärens och konstpedagogikens studievägar öppnar sig och blir bredare.** Studievägarna för konstnärer och konstpedagoger gör det یرce möjligt att specialisera sig och att rikta in sig på flera branscher. Det kunande man fått genom sina studier i scenkonst identifieras och erkänns, vilket leder till att studievägarna blir mångsidigare och mera branschöverskridande. Fortbildningen svarar mot arbetslivets behov och fördjupar konstnärernas och konstpedagogernas yrkeskunskap. Behörighetsgivande studier för konstnärer och konstpedagoger öppnar dörrarna för konsten inom یرcua olika samhällssektorer.
9. **Arbetslivet inom scenkonstundervisningen och -utbildningen är hållbart och möjliggör ett kontinuerligt lärande.** I framtiden fungerar det bra att

kombinera olika yrkesroller, inkomstkällor och arbetsuppgifter på konstens område. Det går smidigt att förflytta sig mellan olika branscher och uppdrag. Inom alla former av konstnärligt arbete ger arbetslivsstrukturerna möjlighet till kontinuerligt lärande och till att utvecklas på arbetsplatsen.

- 10. Statistiken om scenkonstundervisningen och -utbildningen utgör en tydlig helhet, som kan användas som faktaunderlag för ledarskap och beslutsfattande.** Statistiken i cirklar frammanför konstens cirklar, kvaliteter och värderingar, som kan användas inom ledarskap, planering av verksamhet, forskningsprojekt och politiskt beslutsfattande. Olika källor och system länkas samman och synkroniseras till en informationsresurs med heltäckande, pålitliga och användbara data.
- 11. Ett mångsidigt samarbete i cirklar resurserna inom scenkonstundervisningen och -utbildningen.** Strukturerna inom scenkonstundervisningen och -utbildningen stöder ett brett samarbete. Samarbetet sträcker sig från administrationen på olika utbildningsstadier till de praktiska undervisningsarrangemangen, från det nationella utvecklingsarbetet till användandet av utrymmen, från intressebevakning på arbetsmarknaden till arbetet med lokala läroplaner. En samarbetsorganisation för tvärkonstnärlig undervisning och utbildning samlar aktörerna och koordinerar det nationella utvecklingsarbetet inom scenkonstundervisningen och -utbildningen. Utbildningssystemet för cirklar, dans, performans och teater

Utbildningssystemet för cirkus, dans, performans och teater

FORMELL	GRUNDLÄGGANDE KONSTUNDERVISNING	ICKE-FORMELL: FRITT BILDNINGSGARBETE	ICKE-FORMELL: ANNAN UTBILDNING	INFORMELLT LÄRANDE: ANNAN UTBILDNING	ANNAN UTBILDNING	ÖVRIG VERKSAMHET
Småbarnspedagogik Förskoleundervisning och grundläggande utbildning Gymnasier Yrkesläroanstalter Yrkehögskolor Universitet Arbetskraftsutbildning, Verkstadsverksamhet för unga		Folkhögskolor Medborgarinstitut Studiecentraler Idrottsutbildning- center --- Sommaruniversitet Öppna universitetet Öppna yrkehögskolan	Kurser och utbildning som anordnas av organisationer, föreningar, förbund och företag Festivaler, projekt och program Dans, teater, cirkus och andra institutionella grupper för barn, ungdomar och amatörer och utbildningsverksamhet	Publikarbete Professionell teater för barn och unga Barnkulturcenter Konstpedagogiska besöksföreläsningar Amatörgrupper Teatermuseet och andra museer Ungdomsväsendet: kulturellt ungdomsarbete runga företag	Konst inom social- och hälsovården, kulturellt välbefinnande Kriminalvård: fängelsekonst Konstverksamhet i församlingar Arbete med invandrare och integrationutbildning	Forskning Administration Finansiering Intresse- organisationer och fackförbund

Visionen för utbildningen i scenkonst 2030 projektet i ett nötskal

- Konstuniversitetets strategi 2021–2030 har legat som grund för arbetet.
- Målet har varit en nationell vision för undervisningen och utbildningen i performanskonst, irluss, dans och teater.
- Alla utbildningsstadier, -sektorer, konstarter och regioner har varit delaktiga.
- Meningen har varit att skapa ett starkare regionalt och nationellt samarbete mellan olika aktörer.
- Arbetsprocessen har pågått från juni 2021 till december 2022 och omfattat 5 öppna evenemang, 5 riktade evenemang, 3 enkäter, nästan 1000 deltagare, material i den digitala arbetsboken, presentationer på Konstuniversitetets Youtubekanal, 9 nyhetsbrev, 15 bloggtexter.
- Kärngruppen: Heli Kauppila (Helsingfors), Piia Kleimola (Kouvola), Merja Koskiniemi (Tammerfors), Katja Köngäs (Raseborg), Sikke Leinikki (Helsingfors), Riku Lievonen / Jarkko Lehmus (Helsingfors), Eero Linjama (Åbo), Pekka Paappanen (Virtdois), Riitta-Mari Punkki-Heikkinen (Uleåborg), Ulla Päivikkö (Outokumpu), Sanna Saarela (Tervakoski), Arlene Tucker (Joutsa), Aleksi Valta (Tammerfors), Katarina von Numers-Ekman (Helsingfors), Juha Valkeapää (Helsingfors), Mette Ylikorva (Rovaniemi).
- Styrgruppen: (Konstuniversitetets teaterhögskola): Maarit Ruikka, Ville Sandqvist, Eeva Anttila, Riku Saastamoinen, Alina Savolainen.
- Projektgruppen: (Konstuniversitetets teaterhögskola): Susanna Metsälä, Nina Numminen, Emilia Koivunen / Anna-Emilia Matilainen.

Mera information: <https://www.uniarts.fi/sv/projekt/vision-for-utbildningen-i-scenkonst-2030/>

Abstract

Vision for education 2030 in performing arts

circus, dance, performance art, theatre

The vision project aimed at gathering an understanding on what the future of education in performing arts should look like and at compiling action proposals to fix the structural problems in the education system for performing arts. In this publication, the term performing arts refers to performance art, circus, dance and theatre, with additional points of view derived from the fields of object theatre and puppet theatre as well as music theatre and performance technology. The publication describes the education system for performing arts, and the field's position, duties and division of tasks are reviewed as part of the Finnish education system as a whole.

The publication is meant to be used as a tool and as a dialogue-opener by anyone whose professional duties require them to have information and reflect on the educational duties and resource allocation of performing arts from the perspective of society as a whole. It is an indispensable source of information and inspiration for decision-making and strategy compilation for the work of decision-makers, directors and individuals working for the Government, municipalities, individual schools, arts organisations and other relevant organisations. The publication is a collective statement by nearly 900 performing arts teachers, artists, researchers as well as experts from outside the arts sector – it presents a shared view on how education in performing arts should be developed. The vision work comments on the Finnish education system and is therefore also connected to the general discussion on the future and values that are promoted through educational policies.

There are various structural problems and flaws in the educational sector of performing arts. Solving these shortcomings requires an increase in knowhow and resources, the introduction of new practices as well as long-term cooperation between various operators. The proposals on measures mentioned in the vision publication are meant to be carried out in practice.

Educational operators in performing arts are diverse, and the field is wide and fragmented. It is important that operators in the field discuss the latest trends in the field regularly and that they promote and carry out the action proposals through methods that are relevant to them. However, the most important goal is to commit to decision-making that mends the existing structures and improves the operational environment for education in performing arts. The project gave an impetus to a longer process and long-term development work in the field.

Decisions related to educational policies must rely on research-based knowledge. It is time to acknowledge the significance of knowledge produced through education in performing arts and to introduce performing arts as an equal arts subject in the education system alongside music and fine arts. Pedagogy in performing arts has enormous potential to promote education-based knowledge and comprehensive wellbeing in diverse communities. In the future, performing arts, artistic thinking and artistic activities will have

an even stronger role in society when it comes to fostering the educational, cultural and social capital of Finland.

The project was carried out over a period of one and a half years between June 2021 and December 2022 at the initiative and with funding of the University of the Arts Helsinki (Uniarts Helsinki). The vision was presented to Minister of Education Li Andersson on 8 November 2022. The document was published in an event on 14 November 2022 at Svenska Teatern in Helsinki and on 16 December 2022 in Uniarts Helsinki's publication database.

The main points

I – General knowledge

- 1. Knowledge of performing arts is utilised across the education system.** Education, training and research in the field of performing arts have a stable position and a broad-based educational mission in the education system. The national selection of art subjects in basic education and general upper secondary schools has been diversified by distributing study hours to two new subjects, namely theatre and dance. Institutions educate more subject teachers in performing arts, and pedagogy studies in performing arts has been increased in the degree programmes for early childhood education and care and degree programmes for class teachers.
- 2. There are equal opportunities for the education and training of performing arts.** Everyone has access to high-quality performing arts education and training. The various kinds of obstacles to participation have been identified and removed. Opportunities to participate in basic education in the arts are versatile and accessible. All municipalities have drawn up cultural education plans and they cover the entire age of compulsory education. Municipalities and other operators organise diverse opportunities for educating and engaging in performing arts aimed at adults and across generations.
- 3. Performing arts education promotes ecologically and socially sustainable lifestyles.** The common direction is towards a sustainable life on Earth, and the activities are based on sustainable consumption strategies. Preserving cultural heritage also addresses the issues of sustainable ways of life. Education and training in performing arts supports the growth of eco-social awareness and a responsible relationship with the world and strengthens social and mental well-being: working together supersedes competition, meaningfulness supersedes indifference, presence supersedes absence, sense of togetherness supersedes loneliness, experiences supersede result-orientation, movement supersedes passivity, playfulness supersedes stagnation, encounters supersede distance, trust supersedes mistrust and dialogue supersedes hierarchies.
- 4. Performing arts research is abundant and diverse and makes an impact.** Artistic research, scientific research in the arts and research in the pedagogy of performing arts flourish. It is high-standard, international and multidisciplinary. Research in the field supports the development of art-pedagogical practices and may highlight the extensive societal impacts of art and arts education. There are good prerequisites for research in the

arts. Researchers in the field have a national forum for sharing research. Research data spreads efficiently and reaches operators and decision-makers in the field. Artistic research and research in arts education and pedagogy has been added as an independent research field in the national research field classification.

II – Society

5. **Education and training in performing arts support democracy and reform society.** The field contributes to people's democracy skills through recurring interaction, participation, co-operation and change-making. Performing arts give a voice to various stories and thus create a platform for social renewal. Through performing arts, people express and discuss things that are not yet recognized and articulated. The education and training of performing arts fosters freedom of art, freedom of thought and opinion, and socially responsible expression.
6. **Education and training in performing arts strengthens sustainable and open international and intercultural interaction.** Language in the field of performing arts is broader than the spoken or written language. It is the language of action. International and intercultural aspects are basic activities in the education and training of performing arts and included in the curriculum. International and intercultural co-operation develops the cultural literacy of pupils, students and those pursuing the arts as a hobby as well as their ability to act skilfully in a linguistically and culturally rich world. Programmes supporting academic and artistic co-operation promote international research in arts education.
7. **Technologies are used in the teaching of performing arts in a responsible and purposeful manner that suits the artistic field in question.** At the core of education and training in performing arts is multi-sensory and embodied encounters, where digital technology meets its limits. Performing arts education provides the opportunity to explore social, cultural and multimedia phenomena related to digital technology. Digital technology is approached from the perspective of art and art pedagogy. The known disadvantages and interests of the digital technology industry are acknowledged, which is why digital practices are well-calculated, necessary and sustainable in terms of art pedagogy.

III – Structures

8. **The study paths of artists and art pedagogues will open up and expand.** The study paths of artists and art pedagogues have options for both specialisation and multidisciplinary. Competence acquired in performing arts studies is identified and recognised, which means that study paths become more diverse and cross-sectoral. Continuing education meets the needs of working life and changes in the operating environment and enhances the professional skills of artists and art pedagogues. Various qualification studies for artists and art pedagogues open the way for art to gain a foothold in various sectors of society.

9. **The working life of professionals in performing arts education and training is sustainable and enables continuous learning.** In the future, the combinations of various professional roles, sources of earnings and work are functional. The transition between various fields and tasks is smooth. The structures of working life enable continuous learning and development at work in all positions in the arts sector.
10. **Statistics on education and training in the field of performing arts form a cohesive whole as a knowledge base for management and decision-making.** Statistics highlight the impacts, quality and values of art for management, operational planning and development, research projects and political decision-making. Data produced from various sources and systems is linked and synchronised into a data repository entity, from which the information obtained is comprehensive, reliable and usable.
11. **Multifaceted co-operation strengthens the resources of performing arts education and training.** The structures of education and training in performing arts support wide-ranging co-operation that extends from various levels of administration to teaching arrangements, from national development work to the use of facilities, from labour market lobbying to local curriculum work. The multidisciplinary co-operation organisation for education brings together operators in arts education and training and coordinates the national development of arts education and training.

Educational system of Performing Arts in Circus, Dance, Performance Art and Theatre

FORMAL EDUCATION (leads to recognition and certification)	NON-FORMAL EDUCATION: liberal adult education (organised process with educational objectives)	NON-FORMAL EDUCATION: other education (art education as a primary purpose)	INFORMAL EDUCATION: (a lifelong learning process, learning in this way is often unplanned and unstructured)	OTHER	OTHER OPERATORS
<p>Early childhood education and care</p> <p>Pre-primary, primary and lower secondary education</p> <p>General upper secondary education</p> <p>Vocational education and training</p> <p>University of applied sciences</p> <p>University</p> <p>Labour market training</p>	<p>Folk high-school</p> <p>Adult Education Centre</p> <p>Study Centre</p> <p>Sport institute</p> <p>---</p> <p>Summer University</p> <p>Open University of applied sciences</p> <p>Open University</p>	<p>Courses organised by NGOs, associations or companies</p> <p>Festivals, projects, programmes</p> <p>Courses and clubs for amateurs organised by art institutions</p>	<p>Audience development</p> <p>Professional art for children and youth education</p> <p>Children's cultural organisations</p> <p>Touring performances, applied art intervention</p> <p>Amateur groups</p> <p>Museums</p> <p>Cultural youth work</p>	<p>Arts and culture for health and well-being</p> <p>Prison administration: Prison art</p> <p>Church</p> <p>Immigrant integration education</p>	<p>Research</p> <p>Administration</p> <p>Financing institutions</p> <p>Advocacy organisations, trade unions</p>

BASIC EDUCATION IN THE ARTS

Vision for performing arts education 2030 project in a nutshell

- The strategy of Uniarts Helsinki 2021-2030 was the basis for launching the project.
- The goal was to establish a national vision for the education and training of performance art, circus, dance and theatre.
- Extensive involvement of all levels of education, education sectors, various fields of art and various areas.
- The aim is to strengthen co-operation between various operators regionally and nationally.
- Implementation 6/2021-12/2022: 5 open events, 5 targeted events, 3 questionnaires, nearly 900 participants, workshop online workbook, speech recordings on the Youtube channel of Uniarts Helsinki, 9 newsletters, 15 blog posts.
- Core group: Heli Kauppila (Helsinki), Piia Kleimola (Kouvola), Merja Koskineniemi (Tampere), Katja Köngäs (Raasepori), Sikke Leinikki (Helsinki), Riku Lievonen / Jarkko Lehmus (Helsinki), Riitta-Mari Punkki-Heikkinen (Oulu), Ulla Päivikkö (Outokumpu), Sanna Saarela (Tervakoski), Arlene Tucker (Joutsa), Aleksi Valta (Tampere), Katarina von Numers-Ekman (Helsinki), Juha Valkeapää (Helsinki), Mette Ylikorva (Rovaniemi).
- Steering group (Theatre Academy): Dean Maarit Ruikka, Vice Dean Ville Sandqvist, Professor Eeva Anttila, University Lecturer Riku Saastamoinen, Planning Manager Alina Savolainen.
- Project group (Theatre Academy): Project Manager Susanna Metsälä, Production Manager Nina Numminen, Head of Communications Emilia Koi-vunen / Anna-Emilia Matilainen.

Additional information: <https://www.uniarts.fi/en/projects/vision-for-performing-arts-education-for-2030/>

Saatteeksi

Tämä visio on syntynyt vuosien 2021 ja 2022 aikana. Se on tulos yhteisestä työskentelystä, johon osallistui lähes 900 esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan ammattilaista. Tämänkaltaista monitaiteista esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kansallista kehittämistyötä ei ole ennen tehty. Yhteisen kehittämisen historiattomuuden sekä kentän moninaisuuden ja hajainaisuuden vuoksi emme tunne kovin hyvin eri toimijoiden rooleja esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisuudessa. Emme tunne aina edes saman koulutusmuodon eri oppilaitosten ja keskenään samankaltaisten muiden organisaatioiden toimintaa. Tiedolle on tarvetta, ja tätä tietoa on pyritty sisällyttämään visioon. Visio on julkaisun nimenä jopa hieman harhaanjohtava, sillä tämä julkaisu on selvitysraportin ja vision risteytys.

Visiojulkaisun kohderyhmä on **monitahoinen**. Kohderyhmää ovat kaikki, jotka voivat edistää vision tavoitteiden toteutumista. Osa toimenpiteistä on sellaisia, joita alan toimijoiden tulee itse edistää – ja joita he voivat itse edistää. Toiset tavoitteista eivät voi toteutua ilman valtiovallan toimia ja päätöksiä. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kenttä on laaja, ja siksi toimenpiteitäkin on runsaasti. Tämä julkaisu ei ehdota toimenpiteiden toteutuksen järjestystä, ja eri toimenpiteitä pitääkin edistää samanaikaisesti. Meidän tulee jatkaa visiohankkeen aloittamaa kriittistä dialogia kaikkien toimijoiden kanssa ja muodostaa yhteinen käsitys siitä, mihin tartumme seuraavaksi ja miten.

Esittäviin taiteisiin kuuluu useita taiteenaloja. Sen lisäksi esittävät taiteet ovat **monialainen** toiminnan kenttä: esiintymistä, ohjausta, opettamista, tuottamista, koreografiointia, dramaturgiaa, pukusuunnittelua, lavastusta, valosuunnittelua, äänisuunnittelua, nukkerakennusta. Lista on pitkä. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa oppija tai osallistuja voi toimia monenlaisissa tehtävissä ja opiskelija valmistua monenlaisiin ammatteihin. Taiteen ammattilainen voi myös yhdistää työssään eri ammattirooleja, kuten taiteilijuuden, opettajuuden, asiantuntijuuden ja tutkijuuden.

Visiojulkaisun nimessä eri taiteenalat on kirjoitettu aakkosjärjestykseen. Se on päinvastainen järjestys alojen laajuuden mukaiselle järjestykselle ammattikentällä. Kasvatuksen ja koulutuksen kentällä laajuusjärjestys voisi olla toinenkin. Aakkosellinen järjestys on tietoinen valinta, ja se on herättänyt hyvää keskustelua esittävien taiteiden alojen vakiintuneesta listauskäytännestä: sen ilmentämästä sisäisestä hierarkiasta, laadullisesta ja edustuksellisesta tasa-arvosta.

Visiomme kurkottaa kohti esittävien taiteiden koulutuskokonaisuuden uudistamista. Visiossa esitetyt toimenpiteet näyttävät suuntaa tälle uudistumiselle ja toteutuessaan saavat aikaan konkreettisia muutoksia.

Toivomme tämän vision tulevan tutuksi kaikille esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan kollegoille. Toivomme sen jäsentävän työn arkea osaksi kauaskantoista tulevaisuuden rakentamista ja innostavan yhteiseen kehittämiseen.

2.12.2022

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 -hankkeen ydinryhmä ja projektipäällikkö

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestelmä

Performanssin, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatusta- ja koulutusjärjestelmä

Tässä visiojulkaisussa esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta järjestelmä käsitetään vakiintunutta määrittelyä laajempuna kokonaisuutena¹. Järjestelmä sisältää koulutusta asteelta seuraavalle etenevää koulutusta lisäksi muut koulutussektorit sekä alan tutkimusta ja hallintona. Lisäksi se sisältää koulutusta taidealan ammattiin ja asiantuntijaksi sekä kaiken yleisesti sivistävää esittävien taiteiden kasvatusta ja toimintaa, joka totuttaa taiteelliseen ajatteluun ja antaa valmiuksia esittävien taiteiden tekemiseen. Kokonaisuutta kuvaava koulutusjärjestelmän taulukko on luotu työkaluksi tuomaan järjestystä aiheen käsittelemiseen.

Performanssin, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatus- ja koulutusjärjestelmä

FORMAALI	NONFORMAALI: VAPAA SIVISTYSTYÖ	NONFORMAALI: MUU KOULUTUS JA KASVATUS	INFORMAALI: MUU KOULUTUS JA KASVATUS	MUU KOULUTUS	MUU TOIMINTA- KENTTÄ
Varhaiskasvatus Esi- ja perusopetus Lukiokoulutus Ammatillinen koulutus Ammattikorkea- kouluopetus Yliopisto-opetus Työvoimakoulutus, nuorten työpajatoiminta	Kansanopisto Kansalais- tai työväenopisto Opintokeskus Liikunnan koulutuskeskus --- Kesäyliopisto Avoin yliopisto Avoin ammatti- korkeakoulu	Järjestöjen, liittojen, yhdistysten, yritysten, taidekasvatuksellinen tai -koulutuksellinen kurssitoiminta Festivaalit ja katselmukset, hankkeet ja ohjelmat Tanssi-, teatteri-, sirkus- ja muun instituution lasten, nuorten ja harrastajien ryhmät ja koulutustoiminta	Yleisötyö Lapsille ja nuorille suunnattu ammattiteatteri Lastenkulttuurikeskukset Taidekasvatuksellinen esitysvienti Harrastajaryhmät Teatterimuseo ja muut museot Nuorisotoimi: kulttuurinen nuorisotyö	Taide sote-sektorilla, kulttuurihyvinvointi Rikosseuraamus- laitos: Vankilataide Seurakuntien taidetoiminta Maahanmuuttotyö ja kotoutumiskoulutus	Tutkimus Hallinto Rahoitus Etujärjestöt ja edunvalvonta

TAITEEN PERUSOPETUS

Muutama huomio käytetyistä taiteenalan käsitteistä. Käsitteiden performanssi- ja esitystaide välinen ero ja rinnakkaisuus on alati keskustelun alla ja muotoutuva. Milloin niiden erottelu toisistaan on tarkoituksenmukaista? Eikö jotakin tarkoiteta, jos puhutaan vain toisesta? Tässä visiossa performanssi tarkoittaa ja sisältää sekä performanssi- että esitystaiteen. Oppiainimenikkeinä käsitteet teatteri ja draama jakavat teatteri- ja draamaopetuksen alan asiantuntijat eri näkemysten koulukuntiin. Käsitteistöä hämmentää entisestään ilmaisutaito -termi. Tässä visiossa näkemyksemme on, että koko koulutusjärjestelmää katsottaessa, opintopolkujen jatkumot ja eri toimijoiden käyttämät käsitteet huomioiden, teatteri näyttäytyy suomalaisen taidekasvatuksen kentässä kokoa- vampaana käsitteenä kuin toiset käytössä olevat käsitteet. Teatterin oppiaine pitää sisällään draaman, ilmaisutaidon ja muutkin oppiainimenikkeet, joiden lähtökohta on teatteritaiteessa.

Koulutusjärjestelmän taulukon luokittelussa on hyödynnetty Tilastokeskuksen ja kansainvälisten organisaatioiden² käyttämiä käsitteitä formaali, nonformaali ja informaali.

Formaalilla koulutuksella tarkoitetaan **koulutusta, joka tähtää tutkinnon suorittamiseen**: peruskoulu, lukio, ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja korkeakoulut. Ammatilliseen tutkintoon tähtäävää opetusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena sekä kansanopistoissa ja liikunnan koulutuskeskuksissa³. Esittävien taiteiden kasvatus- ja koulutusjärjestelmätaulukossa osaksi formaalia koulutusta on sisällytetty myös taiteen perusopetus. Taiteen perusopetusta säätelevät siitä annettu laki (633/1998) ja asetus (813/1998) ja valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Taiteen perusopetus antaa oppilaille valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Lisäksi osaksi formaalia koulutusta on sijoitettu työvoimakoulutus siitä käytännöllisestä syystä, että työvoimakoulutukseen osallistuessaan henkilö ei usein ole samanaikaisesti opiskelemissa muussa tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Nonformaalilla koulutuksella tarkoitetaan osallistumista kurssimuotoiseen koulutukseen, joka ei johda tutkintoon. Se on **formaalin koulutuksen ulkopuolella tapahtuvaa mutta kuitenkin tavoitteellista kasvatusta tai koulutusta**. Esimerkkejä kurssikoulutuksesta ovat työnantajan järjestämä tai kustantama henkilöstökoulutus, kansalais- ja työväenopistojen harrastus- ja kielikurssit, ammatilliset täydennyskoulutuskurssit ja autokoulu⁴. Esittävien taiteiden kasvatus- ja koulutusjärjestelmätaulukossa nonformaalin koulutuksen järjestäjiksi luetaan organisaatiot, joiden toiminnan ensisijainen tarkoitus on taidekasvatuksen tai -koulutuksen toteuttaminen. Ne saattavat myös tuottaa formaaliin koulutukseen kokonaisia opintokokonaisuuksia tai niiden osia.

Informaali opiskelu on oppimistarkoituksessa tapahtuvaa toimintaa, joka on vähemmän organisoitua ja jäsenettyä kuin muu koulutus. Se ei sisällä oppilas-opettaja-asetelmaa tai sisäänpääsyvaatimuksia.⁵ Informaalin opiskelun mahdollistavien organisaatioiden toiminnalla on **taidekasvatuksellinen tai -koulutuksellinen ulottuvuus tai osatehtävä**. Esimerkiksi teatterin pääasiallinen tehtävä on toteuttaa teatteriesityksiä yleisön koettavaksi. Teatterin toi-

minnalla on taidekasvatuksellinen ja -koulutuksellinen ulottuvuus yleisötyön lukuisten toimintamuotojen kautta. Käsite informaali opiskelu tai informaali oppiminen viittaa sellaisiin kasvun ja oppimisen prosesseihin, joita oppijan ei oleteta suunnittelevan osaksi omaa oppimistaan vaan jotka pikemminkin tapahtuvat osana arkea.

Muu koulutus Muiden kuin kasvatus-, sivistys-, koulutus- ja taideorganisaatioiden toteuttama esittävien taiteiden kasvatus- ja koulutustaidetoiminta voi olla puhtaasti taiteellista, niiden toiminnassa voi olla taidekasvatuksellisia tavoitteita, tai taiteen rooli voi olla selkeästi menetelmällinen. Silloinkin ne **luovat valmiuksia tottumukselle ajatella taiteiden avulla, tehdä taidetta ja tunnistaa omakohtaisesti ja kokemuksellisesti taiteen merkityksiä**. Tämänkaltaisesta toiminnasta voisi olla kyse esimerkiksi sairaalaklovnien työssä tai päihdekuntoutujien tai kodittomien kanssa tehtävässä yhteisötaiteessa.

Muu toimintakenttä Hallinto, rahoitus, tutkimus ja työelämä- ja etujärjestöt ovat elimellinen osa esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestelmää ja systeemistä kokonaisuutta. Näiden organisaatioiden **toimivuus ja esittävien taiteiden koulutuksen asiantuntemus vaikuttavat suoraan toimijakenttään**. Kysymykset esimerkiksi tilastoinnista, toimintaa ohjaavasta politiikasta, laatuksiteereista, työnteon ehdoista ja työehtosopimuksista, materiaaleista ja resursseista, alan sisäisestä ja ulkoisesta tiedonvälityksestä sekä tutkimukseen pohjautuvasta kehittämisestä kohdentuvat näihin organisaatioihin esittävien taiteiden koulutuksen järjestelmässä.

Taulukko ei ole kiveen kaiverrettu, vaan lähtökohta. Se on tarkentunut jo visiohankkeen aikana vastaamaan paremmin nykytilaa ja alan toimijoiden näkemyksiä asemoitumisestaan koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Koulutusjärjestelmä on vaiheittain muotoutunut rakenne, johon eri-ikäisten ihmisten työn ja oppimisen arki solahtaa. Järjestelmän toimivuus ja toimimattomuus todentuvat arjessa, jossa ne muokkaavat käsityksiämme esimerkiksi taiteesta työnä, mahdollisuuksista opiskella taiteita ja taiteen merkityksestä.

Mitä koulutusjärjestelmätaulukko ei kerro?

Taulukko kuvaa kokonaisuutta pelkistetysti, eivätkä toimijat todellisuudessa suinkaan ole näin saman kokoisia omissa laatikoissaan. Luokittelu auttaa hahmottamaan kentän kokonaisuutta ja ryhdittää keskustelua. Niiden avulla pystymme erittelemään ja välttymään liialliselta yleistämiseltä.

Taulukko ei kerro eroista eri esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja harrastusmahdollisuuksien tarjonnassa ja tutkimuksessa. Mahdollisuuksia tehdä ja opiskella esimerkiksi performanssitaideita on huomattavasti vähemmän kuin mahdollisuuksia opiskella tanssia. Taulukosta voi myös saada mielikuvan, että koulutusjärjestelmä ei koskisi esittävien taiteiden erityisaloja, esimerkiksi nukketeatteria, musiikkiteatteria tai oopperaa tai taiteellis-teknistä alaa, kuten

esitystekniikan, puvustuksen tai lavastuksen kasvatusta ja koulutusta. Jokainen esittävän taiteen ala ansaitsisi oman kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisuutta valottavan taulukonsa.

Taulukko ei kerro koulutuksen järjestäjien tai tarjonnan määrästä, rahoitustaustoista, koulutuksellisista jatkumoista tai moninaisista yhteistyömuodoista. Konkreettista yhteistyötä eri koulutusasteiden ja koulutussektoreiden välillä kuitenkin on, ja kuvaannollisten laatikoiden seinät ovat huokoiset.

Taulukko ei myöskään kuvaa eri toimijoiden välistä vahvaa keskinäisriippuvuutta. Yhtä toimijaa koskeva muutos resonoi sekä suorasti että epäsuorasti muihin toimijoihin. Esimerkiksi yhden toimijan kannalta toteutettu hyödyllinen päätös voi olla haitallinen toiselle toimijalle. Monet esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen rakenteelliset ongelmat ja epäkohdat näyttävätkin syntyneen yksittäisiä toimijoita koskevien päätösten kertautumisen seurauksena, jolloin päätösten heijastusvaikutukset laajapohjaisesti ja pitkällä aikavälillä ovat jääneet tarkastelematta ja ennakoimatta.

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toimijat

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toimijakenttä on laaja ja monipuolinen. Osa kentästä toimii paikallisesti vapaaehtoisten voimin, toisilla on vakiintuneet resurssit ja koko maan kattavat verkostot. Myös ydintehtävät ja taidekasvatukselliset ja -koulutukselliset tavoitteet ovat erilaisia.

Esimerkkejä toimijoista:

- Päiväkodit antavat taiteen varhaiskasvatusta.
- Peruskoulun opetussuunnitelmassa draaman ja teatterin menetelmät ovat osa opetusta. Osassa peruskouluja hyödynnetään taidelaitosten kasvatuksellisen yleisötyön tarjontaa ja kunnan kulttuurikasvatussuunnitelman⁶ mukaisia palveluita.
- Useat peruskoulut järjestävät 4.- tai 5.-luokkalaisten itsenäisyyspäivän tanssiaiset ja 9.-luokkalaisten tanssiaiset. Joissakin yläkouluissa voi opiskella tanssia, teatteria ja sirkusta valinnaisaineena.
- Monissa lukioissa voi opiskella valinnaisina opintoina tanssia ja teatteria, joissain myös sirkusta. Teatteri voi olla äidinkielen opetuksen alla valinnaisena tai omana oppiaineenaan. Samoin tanssi voi olla itsenäisenä oppiaineenaan tai liikunnan alla. Monissa lukioissa voi suorittaa lukiodiplomin teatterissa, tanssissa ja mediassa. Lähes kaikki lukiolaiset osallistuvat vanhojenpäivän tanssiaisiin. Erityislukioita on seitsemän, joista kolme on tanssilukioita, kolme teatterilukioita ja yksi musiikkiteatterilukio. Yhdessä lukiossa sirkus on painotuslinja, ja yhdessä lukiossa performanssitaide sisältyy kuvataiteen opetussuunnitelmaan.
- Taiteen perusopetuksen oppilaitokset antavat varhaisiän taidekasvatusta, yleisen tai laajan opetussuunnitelman mukaista opetusta teatteritaiteessa, tanssissa ja sirkustaiteessa. Performanssitaiteen sisällöt lukeutuvat media- taiteiden opetussuunnitelmiin.

- Kansalais- ja työväenopistot, lastenkulttuurikeskukset, kesäyliopistot, avoimet yliopistot, avoimet ammattikorkeakoulut, järjestöt, liitot, yhdistykset, yritykset, taideinstituutiot, museot, nuorisotoimi ja itsenäiset taiteen harjoittajat järjestävät monipuolisesti taiteen opetusta ja ohjattua toimintaa.
- Esittävien taiteiden harrastustoiminta tarjoaa saavutettavaa ja monipuolista matalan kynnyksen ohjattua toimintaa, joka on usein myös tie muihin taiteen kasvatukseen ja koulutukseen alueisiin.
- Kansanopistojen linjat, ammattioppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot johdattavat ja antavat valmiuksia taiteilijan ja taidepedagogiikan ammatteihin sekä tarjoavat täydennys- ja muuntokoulutusta. Esittävien taiteiden pedagogiikka voi olla osa ammattikorkeakoulutusta muun muassa sosionomikoulutuksessa.
- Festivaalit, katselmukset, hankkeet ja ohjelmat luovat puitteita ja tilaisuuksia tehdä taidetta, harjoitella esiintymistä, osallistua työpajoihin ja katsoa esityksiä. Ne tarjoavat myös tilaisuuksia verkostoitua.
- Esittävien taiteiden pedagogiikka voi olla osa työvoimakoulutusta, kotoutumiskoulutusta, vankiloiden toimintaa, sote-sektorin toimintaa tai nuorisotoimen ja seurakuntien toimintaa.
- Taideinstituutiot, kuten VOS-toimijat ja taiteen vapaan kentän yhteisöt, tekevät kasvatuksellista yleisötyötä ja tuottavat pedagogista materiaalia. Siten ne linkittyvät osaksi esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutuksen kokonaisuutta.
- Tutkimus tuottaa tietoa esittävästä taiteesta, esittävien taiteiden pedagogiikasta ja taiteiden yhteiskunnallisesta merkityksestä ja kehittää alaa eteenpäin.
- Taidekasvatusta ja -koulutusta koskevat päätöksenteko-organisaatiot ja rahoittajatahot – niin julkiset kuin yksityisetkin – muodostavat esittävien taiteiden kasvatukseen ja -koulutuksen hallinnon sektorin. Hallintoa voi jäsentää tasoittain: organisaatiotaso, kuntataso, aluetaso ja kansallinen taso.

Yhdessä nämä keskenään erilaiset toimijat muodostavat performanssitaiteen, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatukseen ja koulutukseen laajennetun koulutusjärjestelmän Suomessa.

Visiotyö ja teemat

Visiotyöskentely käynnistyi aloitusseminaarissa 5.11.2021. Aloitusseminaarin puheenvuoroissa esiin nostettujen aiheiden sekä työpajatyöskentelyssä syntyneen materiaalin pohjalta hankkeen ydinryhmä hahmotteli teemat, joiden avulla esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tulevaisuuden kehityssuuntia tarkasteltiin sitä seuranneissa tilaisuuksissa:

- I taiteen sivistys tulevaisuudessa, visiotilaisuus 7.2.2022
- II taidekasvatuksen ja -koulutuksen yhteiskuntasuhde tulevaisuudessa, visiotilaisuus 26.4.2022
- III taidekasvatuksen ja -koulutuksen rakenteiden toimivuus: työelämä, opinpolut ja tilastointi, visiotilaisuus 9.9.2022

Visiojulkaisun rakenne ja tavoitteet jäsenyivät visiotilaisuuksien teemojen mukaisesti: sivistys, yhteiskunta ja rakenteet.

Visiojulkaisun pohjana on aineisto, jota kerrytettiin alan toimijoilta näiden visiotilaisuuksien lisäksi viidessä kohderyhmätilaisuudessa sekä kolmen kyselyn avulla⁷. Näin vision tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on kanavoitu esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan toimijoiden käytännön tieto, työelämäkokemus ja hiljainen viisaus. Lisäksi visiossa on hyödynnetty alan tutkimustietoa, määräys-, sopimus- ja strategia-asiakirjoja, tietovarantoja, hanke- ja selvitysraportteja sekä ajankohtaiskeskustelua.

Vision tavoitteet, yhdentoista otsikon tavoitelauseet, sanallistavat esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kehittämisen kiintopisteet. Tavoitteista välittyy kiteytetysti myös esittävien taiteiden sivistysihanteita ja arvoperustaa. Runkotekstit sisältävät nyky- ja tavoitetilan kuvausta, joita toimenpiteillä ja tavoiteltavilla kehityssuunnilla pyritään korjaamaan.

Toimenpiteet ja kehityssuunnat ovat tekoja, jotka toteuttamalla pyritään kehittämään alaa ja poistamaan alan rakenteellisia ongelmia ja epäkohtia. Toimenpiteet ovat konkreettisia ja realistisesti toteuttavissa olevia päätöksiä ja tekoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitellun kehityksen suunnassa kulminen ja epäkohtien konkreettinen ratkaiseminen samanaikaisesti on tärkeää. Toimenpiteistä ja kehityssuunnista osa on työtä, jota tehdään pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti ruohonjuuritasolla arjessa eri organisaatioissa, kun taas osan toteuttamiseksi tarvitaan määrätietoista valtiovallan koulutus- ja taidepoliittisia päätöksiä.

I Taiteen sivistys

1. Esittävien taiteiden tieto läpäisee koulutusjärjestelmän⁸

Esittävien taiteiden tieto on perustavanlaatuisesti osa laajaa yleissivistystä ja tiedonkäsitystä. Yleissivistävä esittävien taiteiden opetus harjaannuttaa taiteelliseen ajatteluun, toimintaan ja oppimiseen, jossa kokonaisvaltainen vuorovaikutus on keskeistä. Monipuoliseen yleissivistykseen kuuluu ymmärrys esittävien taiteiden geneerisistä, laaja-alaisista taidoista⁹.

Esittävien taiteiden sivistys ja tieto perustuvat esittävien taiteiden tekemiselle. Oppiminen ja tiedostaminen tapahtuu taiteessa, taiteen kautta ja taiteeseen. Esittävien taiteiden kasvatuksella, koulutuksella ja tutkimuksella on vakaa asema ja sivistystehtävä koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Tavoite lujittaa Koulutuspoliittisen selonteon (2021) sekä Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman (2012) tavoitetta tukea taide- ja kulttuurikasvatusta ja -opetusta huomioimalla taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintökasvatuksen tarpeet koulutuksen kehittämisessä.¹⁰

Sivuääni

Mitä on taiteen tieto?

Tanssipedagogiikan professori Eeva Anttila

Esittävän taiteen tieto on moniaistista ja kehollista. Se syntyy taiteen tekijässä tai kokijassa taiteellisen toiminnan tai taiteen kokemisen, vastaanottamisen tuloksena. Taiteen tieto on aina tietäjänsä sitoutunutta, henkilökohtaista ja monimerkityksellistä. Vaikka se ei ole kieleen sidottua, se tuottaa monitasoista ajattelua, merkityksiä, oppimista ja usein saa myös kielellisen ilmiön. Taiteen tieto ylittää käsitteellisen, rationaalisen tiedon rajat ja tavoittaa kuvitteellisen ajattelun tason. Esittävän taiteen tieto, mukaan lukien sen sanallistetut muodot, perustuu aina kokonaisvaltaiseen, aistiseen ja keholliseen kokemukseen, jossa ihmisen esittävä, kommunikoiava toiminta on tavalla tai toisella läsnä. Esittävän taiteen tieto luo vuorovaikutuksellisia tiloja ihmisten välille ja edistää siten intersubjektiviivista ymmärrystä.

Ihmisyksilön näkökulmasta esitys, esiintyminen ja esillä oleminen on kokonaisvaltaista ilmaisua, jonka kautta hän tulee nähdyksi ja kuulluksi ja jonka kautta hän liittyy ympäröivään sosiaaliseen maailmaan, osallistuu yhteisöön ja yhteiskuntaan. Esittävä taide voidaan nähdä yhteisöön liittymisen ja kuulumisen taitona, ja esittävän taiteen tieto on ymmärrystä ihmisen tarpeesta kuulua yhteisöön ja osallistua sen rakentamiseen luovan, ilmaisevan ja kokonaisvaltaisen toiminnan kautta. Esittävä taide rakentuu tämän perustan varaan ja saa erilaisissa yhteisöissä ja konteksteissa mitä moninaisimpia muotoja.

Esitys, esittäminen, esiintyminen ja esillä oleminen ovat ihmisille ja yhteisöille ominaisia tapoja rakentaa, säilyttää ja uudistaa tietoa. Esittävän taiteen tieto on myös kulttuurista perintöä, ja siihen kietoutuu ihmisenä olemisen kulttuurihistoria, joka ulottuu perinteisestä tarinankerronnasta ja yhteisöllisistä rituaaleista moninasiin korkeakulttuuriin muotoihin. Esittävä taide sisältää monitasoista ymmärrystä ja tietoa ihmisestä, kulttuurista, yhteiskunnasta. Esittävän taiteen tieto herkistää havainnoille, herättää tunteita ja uusia tapoja nähdä maailma. Tällainen tieto on syvällisesti sivistävää.

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Perusopetuksen ja lukion sivistystehtävän syventämiseksi koulujen taideaineiden tarjontaa monipuolistetaan lisäämällä perusopetuksen ja lukio-koulutuksen valtakunnalliseen tuntijakoon kaksi uutta oppiainetta, teatteri ja tanssi.¹¹

- Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet laaditaan tanssin ja teatterin oppiaineisiin. Performanssitaide, sirkus, esine- ja nukketatteri, musiikkiteatteri, esitystekniikka, taiteidenvälisyys ja monitaiteisuus kuuluvat teatterin ja tanssin opetussisältöihin yleissivistävässä perusopetuksessa ja lukiossa.
- Tanssin ja teatterin lukiodiplomit kehitetään kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittaviksi¹². Lukiodiplomilla on mahdollista korvata yksi ylioppilaskoe, jolloin lukiodiplomi rinnastuu ylioppilaskokeeseen. Mikäli tulevaisuudessa lukiodiplomien määrää tarkistetaan, kehityssuuntana tulee olla diplomien suorittamisen mahdollistaminen kaikissa taiteen perusopetuksen yhdeksässä taiteenalassa. Puuttuvat taiteen perusopetuksessa opetetut taiteenalat ovat arkkitehtuuri, sanataide ja sirkustaide.

Lapsilla ja nuorilla tulee olla yhdenvertainen oikeus oppia ja saada kosketus esittävien taiteiden alaan peruskoulussa ja lukiossa. Tämä on keskeistä myös heidän ammatillisiin tai yliopistollisiin jatko-opintoihin hakeutumisensa näkökulmasta.

TOIMIJAT: valtioneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus

2. Kaikkien esittävien taiteiden opetusta lisätään ja monipuolistetaan varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien – sekä suomen- että ruotsinkielisissä – koulutusohjelmissa, jotta koulutus tukee riittävästi opettajaksi opiskelevan taidepedagogisen kompetenssin saavuttamista ja laajan taidekäsitteiden muodostumista.¹³ Taideyliopistojen ja varhaiskasvatuksen ja luokanopettajakoulutusta antavien yliopistojen yhteistyötä kehitetään ja vahvistetaan, jotta voidaan taata joustavia polkuja yliopistolliseen pätevöitymiseen esittävien taiteiden opetuksessa. Opettajankoulutusohjelmien valintaprosesseissa huomioidaan opiskelijoiden osaaminen esittävässä taiteissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee opettajankoulutuksen järjestäjiä muutoksessa kohdentamalla rahoitusta esittävien taiteiden opetuksen kehitysohjelmiin.

TOIMIJAT: yliopistot, opettajankoulutusohjelmien johtoryhmät ja tiedekuntaneuvostot, opettajankoulutusfoorumi OKF, Kansallinen opettajien koulutuksen ja kasvatusalan tutkimusperustainen kehittämisen yhteistyöverkosto KOPTUKE, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi, opetus- ja kulttuuriministeriö, valtioneuvosto

3. Esittävien taiteiden aineenopettajakoulutusta lisätään. Tällä toimenpiteellä taataan kelpoisten opettajien saatavuus sekä yhdenvertainen ja laadukas esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle.

- Taideyliopiston Teatterikorkeakouluun sijoitetaan esittävien taiteiden pedagogiikan kandidaatin koulutusohjelma¹⁴, joka luo pohjan tanssin- ja teatteriopettajan maisteriopinnoille. Näin luodaan koulutuksellinen jatkumo, joka vastaa musiikki- ja kuvataidekasvatuksen yliopistollisia koulutusohjelmia. Tutkinto-ohjelmien järjestämisessä hyödynnetään mahdollisuuksia taiteidenvälisyyteen Taideyliopiston Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen sekä Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen kandidaattiohjelmien kanssa.
- Esittävien taiteiden sivuainekokonaisuuksia ja kaksoiskelpoisuuden tuottavia opettajankoulutuskokonaisuuksia, erilaisia yhdistelmiä, esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettaja ja teatteriopettaja, luokanopettaja-sirkusopettaja, aineenopettaja-teatteriopettaja, kehitetään yliopistojen sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisenä yhteistyönä.
- Ammattikorkeakoulujen esittävien taiteiden pedagogisista koulutusohjelmista valmistuneiden teatteri-ilmaisun ohjaajien ja tanssinopettajien lisäkoulutustarpeisiin vastataan siten, että heille muodostuu peruskoulun ja lukion aineenopettajan kelpoisuus.¹⁵
- Sirkuspedagogiikan koulutusohjelmat kehittyvät ja vakiintuvat Tampereen yliopiston ja Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian järjestäminä koulutuksina¹⁶ myös kohti valmiutta järjestää koulutusta, joka antaa yleissivistävän koulun aineenopettajan kelpoisuuden.
- Esittävien taiteiden aineenopettajakoulutukseen sisältyy muiden esittävien taiteiden opintoja riippumatta esittävän taiteen alan pääaineesta. Tämä avartaa, syventää ja laajentaa opettajien taidekäsitystä.

TOIMIJA: Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, muiden yliopistojen opettajankoulutuslaitokset, teatteri-ilmaisun ohjaaja -koulutusta ja tanssinopettajakoulutusta järjestävät ammattikorkeakoulut, avoimet yliopistot sekä kesäyliopistot

4. Esittävien taiteiden sisältöjä lisätään taidekoulutuksen ulkopuolisessa koulutuksessa, erityisesti nuoriso-, sosiaali- ja terveysalan ammatillisissa koulutuksissa.¹⁷ Vastaavasti taidealan ja taidekasvatuksen alan koulutuksen saaneiden ammattikuvien laajentumista tuetaan selvittämällä ja kehittämällä taidealan tutkintojen tunnistamista, tunnustamista ja hyväksilukua taidealan ulkopuolella. Luodaan ja testataan uudenlaisia täydennyskoulutuskokonaisuuksia, jotka tuottavat kelpoisuuden muun muassa sosiaalihuollon tehtäviin. Toimenpide edistää kulttuurihyvinvoinnin vakiintumista osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

TOIMIJA: Taideyliopisto, muut yliopistot, ammattikorkeakoulut, toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, Valvira, ministeriöiden välinen yhteistyö

"Suomalainen perusopetusjärjestelmä on ainoa instituutio, jonka sisällöt tavoittavat kaikki sen sisältämien ikäluokkien lapset ja nuoret. Sen vastuulla on tuottaa laadukasta ja tasavertaista opetusta, joka luo oppilailleen hyvät edellytykset kasvuun ja kehitykseen. Siten perusopetuksen rooli kulttuurikasvatuksen saavutettavuuden, tasa-arvoisuuden ja laadun toteuttajana ja edistäjänä on merkittävä."

Eeva Laitinen, projektikoordinaattori, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto.¹⁸

2. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen on tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet

"The fault lies not in our stars... but in our institutions and our education."

Nochlin 1971. Why Have There Been No Great Women Artists?

Ainoastaan perusopetus tavoittaa kaikki lapset ja nuoret. Vision ensimmäisen tavoitteen toimenpiteiden toteuttaminen on tärkein rakenteellista eriarvoisuutta poistava korjausliike, jotta lapset ja nuoret pääsevät yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti osalliseksi esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta. Vaikka tässä tavoitteessa painopiste on lasten ja nuorten kulttuurisissa oikeuksissa, on tärkeää edistää myös aikuisten ja ikäihmisten kulttuuristen oikeuksien ja elinikäisen oppimisen toteutumista.

Kulttuuriset perusoikeudet on turvattu Suomen perustuslaissa, YK:n ihmis-oikeuksien ja lapsen oikeuksien julistuksessa ja monissa Suomea sitovissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.¹⁹ Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen perustuvat Suomen lakiin, samoin kuin kuntien tehtävä tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen.²⁰ Nämä oikeudet ja lait toteutuvat huolehtimalla esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

Taiteisiin ja kulttuuriin **osallistumisen esteitä** on tutkittu laajasti. Eri tutkimusten²¹ tulokset ovat ristiriidattomat, ja ne osoittavat täsmällisesti syvät rakenteelliset esteet esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen osallistumiselle: Taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen ja osallistumattomuus kulkevat suuressa määrin perintönä huoltajalta lapselle. Osallistumiseen vaikuttavat perheen sosioekonominen tausta, kulttuurinen pääoma ja vanhempien koulutustaso. Sukupuoleen liittyvät normit, binaarinen sukupuolijärjestelmä ja kulttuuriset odotukset muokkaavat voimakkaasti hakeutumista esittävien taiteiden pariin. Toimintarajoitteisen lapsen ja nuoren osallistuminen voi estyä jo tilojen sopimattomuuden tai tulkkauksen puuttumisen vuoksi. Vertaisryhmien normit ja

yhdennäköisyyden paine, joka ilmenee muun muassa koulukiusaamisena, suuntaavat tai estävät lasten ja nuorten opiskelu- ja harrastusvalintoja.

Tutkimusten²² mukaan **saatavuuden esteet** ovat monitahoisia: Alueelliset, koulukohtaiset ja opettajakohtaiset erot aiheuttavat saatavuuden esteitä. Lapsia ja nuoria ympäröivien yhteisöjen, mukaan lukien koulumaailman, mahdolliset taidekielteiset asenteet estävät suoraan tai epäsuorasti osallistumisen esittävien taiteiden kasvatukseen tai koulutukseen²³. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen ei välttämättä ole lainkaan. Eri oppiaineiden arvostuksen erot, joita ylläpidetään niin järjestelmätasolla kuin yksittäisissä kouluissa, asettavat lapsia ja nuoria ”pakkovalintojen” eteen, jolloin taiteen oppiminen ja opiskelu olisi periaatteessa mahdollista, mutta tosiasiallisesti ei.²⁴ Ongelmaan liittyvät myös ahtaat taidekäsitteet kasvatukseen ja koulutuskeskusteluissa²⁵.

Nykyisin lapsilla ja nuorilla ei ole tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen. Osallistumisen esteet tuottavat eriarvoistumista ja eriytymistä suhteessa kulttuuriseen osallisuuteen varhaisesta lapsuudesta oppivelvollisuuden loppumiseen saakka ja siitä syystä aikuisuuteen ja ammatinvalintaan. Vähäinen luottamus omiin kykyihin ja kulttuuritoiminnan vieraus ennustavat vahvimmin kulttuuriin osallistumattomuutta myöhemmällä iällä.²⁶ Yhdennäköisyyden toteutumisen este on rakenteellinen ongelma, joka ulottuu eri tasoille: se näkyy moninaisuuden puuttumisena niin esittävien taiteiden taiteilijoissa, opettajissa, opiskelijoissa, oppilaissa, harrastajissa, yleisöissä, rahoituspäätöksissä kuin työllistymismahdollisuuksissa.²⁷

Jokaisen tulee päästä laadukkaasti esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen pariin läpi elämän. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen saavutettavuus ja mahdollisuuksien yhdennäköisyys on taattava demografisen ja taloudellisen aluekehityksen eroista riippumatta.

” Liberaalisen tasa-arvokäsityksen mukaan ihmisen kyvyt ja ominaisuudet toteutuvat parhaiten, kun fyysiset, maantieteelliset, sosiaaliset ja taloudelliset osallistumisen esteet raivataan osallistumisen tieltä.”

Lehtisalo & Raivola 1999²⁸

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen toteuttaa tasa-arvo- ja yhdennäköisyyskasvatusta. Opetussuunnitelmat ohjaavat käsittelemään moninaisuutta, kulttuurisia arvojärjestelmiä ja vaikutuksia taidekäsitteisiin. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa tunnustetaan ja työstetään muun muassa ryhmäilmiöitä, kaltaistavia normeja, valta-asetelmia, kulttuuri-identiteettejä ja stereotyyppioita. Tällä toimenpiteellä puretaan harrastusten, valinnaisainevalintojen ja opintopolkujen vahvaa eriytymistä ja eriarvoistumista muun muassa sukupuolen mukaan.²⁹

TOIMIJA: esittävien taiteiden opetussuunnitelmien laatijat, opettajat ja tutkijat, harrastustoiminnan ohjaajat

2. Esittävien taiteiden opetussuunnitelmat läpi kasvatus- ja koulutusjärjestelmän tulee päivittää siten, että ne ohjaavat tarkastelemaan uudelleen ja kriittisesti taiteen kaanonia, taiteen käytänteitä, estetiikkaa, arvomaailmaa, sisältöjen perinteitä ja kulttuurista omimista³⁰. Kun taiteen tehtävä ennen itsenäistymisen aikaa on ollut suomalaiskansallisen identiteetin luominen, on sen tehtävä nyt sen uudistaminen.

TOIMIJAT: Esittävien taiteiden opetussuunnitelmien laatijat, opettajat ja tutkijat, harrastustoiminnan ohjaajat

3. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kentän toimijat jatkavat keskustelua taiteen sisäisestä sosiaalisesta kestävydestä, yhtenäiskulttuurista, etuoikeuttamisen ja ulos sulkemisen mekanismeista, jotka toteutuvat alan vakiintuneina käytänteinä ja organisaatioiden toimintakulttuureissa. Alan toimijat edistävät muutosta kohti esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen yhdenvertaisuutta, inklusiota ja moninaisuutta. Keskustelun ja normien tarkastelun teemoja ovat taiteen tekijään liitetyt ihanteet, kuten lahjakkuus, ulkonäkö ja ruumiinrakenne, toimintakyky, herkistyneet aistit, taito-odotukset, kielitaito.³¹ Taiteilijoiden sekä taidepedagogiikan koulutusohjelmien valintakriteereitä tarkastellaan huolellisesti ja läpinäkyvästi ja tarvittaessa tarkistetaan opiskelijaryhmien moninaisuutta edistäväksi.

TOIMIJAT: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan toimijat, esittävien taiteiden korkeakoulut ja yliopistot, yhteistyö alan vaikuttajaorganisaatioiden³² kanssa

4. Normikriittisyys ja turvallisemman tilan periaatteet³³ otetaan aktiivisesti käyttöön. Ne ovat laadukkaan opetuksen ehto taiteilijoiden, taidepedagogiikan ja taidehallinnon alan koulutusohjelmissa sekä harrastustoiminnassa. Taideopettajat ja taiteen alan työyhteisöt tarvitsevat koulutusta kriittisessä, normeja, valtaa ja etuoikeuksia koskevassa reflektoinnissa voidakseen keskustella näistä aiheista oppilaiden kanssa ja voidakseen tietoisesti toimia sosiaalisesti oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi.

TOIMIJAT: oppilaitosten johto ja koko henkilöstö, opetussuunnitelmien laatijat, täydennyskoulutuksen järjestäjät, ammatti- ja keskusliitot

5. Eri taiteenalojen kasvatuksen ja koulutuksen välistä yhdenvertaisuutta edistetään rahoitusta ja koulutusta kehittämällä.

- Taiteen perusopetusta ja taidekasvatusta kehitetään niin, että tarjontaa on koko maassa ja eri taiteenaloilla.³⁴ Selvitetään tarve uudistaa lakia taiteen perusopetuksesta. Taiteen perusopetuksen valtionosuusrahoitusta lisätään ja kohdennetaan esittäviin taiteisiin.³⁵ Taiteen perusopetuksen rahoituksella turvataan vapaaoppilaspaidat, oppilasmaksualennukset, toimintarajoitteisten osallistuminen sekä kielellisten ja kulttuuristen vähemmistöjen aktiivinen huomioiminen.
- Harrastustoiminnan tukimuotoja kehitetään ja rahoitusta lisätään. Esittävien taiteiden harrastustoiminta on taiteellisesti ja pedagogisesti kun-

nianhimoista, lukuisia taiteenalan ammattilaisia työllistävää toimintaa. Harrastustoiminta, kuten esimerkiksi maailmanlaajuisestikin ainutlaatuinen kesäteatteritoiminta, on kehittynyt vuosien saatossa yhä ammatillisempaan suuntaan.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, kunnat, taiteen perusopetuksen oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot

6. Yhdenvertaisuuden ja saatavuuden edistäminen nähdään mahdollisuutena ja lähtökohtana eri kasvatus-, koulutus- ja muiden organisaatioiden väliselle yhteistyölle. Monessa kunnassa väestörakenteen muutokset vaikuttavat suoraan tai välillisesti kunnan kykyyn tarjota monipuolisia mahdollisuuksia taiteiden oppimiseen, opiskeluun ja harrastamiseen eri-ikäisille.³⁶ Vastuu esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toteuttamisesta jakautuu eri organisaatioille ja sektoreille.

TOIMIJAT: alan toimijat, kuntien sivistys-, kulttuuri-, nuoriso- ja vapaa-ajan toimet, maakuntaliitot, hyvinvointialueet

7. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen käytössä olevat fyysiset tilat ovat eri toimijoille taloudellisesti saavutettavat, tarkoituksenmukaiset, turvalliset ja esteettömät, mikä mahdollistaa muun muassa liikkumisrajoitteisten osallistumisen.

TOIMIJAT: organisaatioiden hallinto, kuntien tilapalvelut

8. Kulttuurikasvatussuunnitelmat liitetään velvoittavaksi osaksi varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kuntakohtaisia opetussuunnitelmia³⁷. Kulttuurikasvatussuunnitelman mukaista toimintaa laajennetaan siis koskemaan koko oppivelvollisuuskoulutusta. Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutukseen sitoutumalla lapset ja nuoret pääsevät tutustumaan paikalliseen kulttuuriin, taidelaitoksiin ja kaikkiin esittävien taiteiden aloihin, ja heidän käsityksensä taiteen yhteiskunnallisesta merkityksestä monipuolistuu.

TOIMIJAT: Opetushallitus, kuntien kulttuuritoimet yhteistyössä varhaiskasvatuksen, peruskoulujen, lukioiden ja taideoppilaitosten kanssa tukenaan Suomen Lastenkulttuurikeskusten liitto ja Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura³⁸

9. Käynnistetään laajaa ymmärryksen lisääntymiseen pyrkivää keskustelua esittävien taiteiden ja uskontojen välisestä suhteesta.

TOIMIJAT: keskustelun aloitteentekijänä Taideyliopisto ja yliopistojen teologiset ja humanistiset tiedekunnat

10. Aikuisten ja ikäihmisten mahdollisuuksia osallistua taidekasvatukseen ja kulttuuripalveluihin lisätään yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden sektorin kanssa. Kulttuurihyvinvointia koskevat toimenpidesuosituks³⁹ huomioi-

daan laajasti muun muassa vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnassa. Taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset ja muut taideinstituutiot lisäävät tarjontaansa aikuisille ja ikäihmisille. Sukupolvet ylittävää taidekasvatus- ja kulttuuripalvelutarjontaa lisätään.

TOIMIJAT: sosiaali- ja terveystyöpalvelut, kuntien sivistystoimet, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön oppilaitokset, kolmannen sektorin toimijat ja harrastustoimijat yhteistyössä kuntien kanssa

"Onko taiteen arvottamisessa ja arvonmuodostuksessa joitakin kaikuja terapeutin vallan diskursseista? Tai onko taidekorkeakoulujen pedagogisissa käytännöissä tapoja toimia, joissa korostuu yksilön vastuu? Paljon puhutaan esim. 'taiteilijaksi kasvamisesta' – voisiko sen sijaan useammin puhua rakenteellisista asioista, jotka vaikuttavat siihen, millä tavalla ja kenelle taiteilijuus on tässä yhteiskunnassa mahdollista?"

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen webinaari 7.2.2022

Sivuääni

Yhdenvertaisuustyön kehitys

Arlene Tucker

"Opettajien on osallistuttava ja sitouduttava aktiivisesti heidän omaa hyvinvointiaan edistävään itsensä toteuttamiseen, jos he haluavat opettaa opiskelijoita voimaannuttavalla tavalla."

- bell hooks, 1994

Monimuotoisuuden, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden (diversity, equity ja inclusion - DEI) puolesta tehtävä työ on kehittynyt lisääntyneestä tietoisuudesta ja ymmärryksestä työkseen, jossa puututaan eri organisaatioiden toimintaperiaatteisiin ja käytäntöihin, jotka syrjäyttävät ja syrjivät erityisesti mustia, alkuperäiskansoja ja värillisiä sekä muita "vähemmistöjä", kuten HLBTIQ-ihmisiä, vammaisia tai neurologisesti erilaisia ihmisiä, ja jonka avulla torjutaan myös valta-asemaan ja etuoikeuksiin perustuvia eroja. Vaikka DEI-työn ja rasmin vastaisen työn välillä on paljon synergioita, ne ovat kuitenkin hyvin erillisiä asioita. DEI-työllä tarkoitetaan toimintaperiaatteita ja ohjelmia, joilla edistetään ikään, rotuun, etnisyyteen, kykyihin ja vammoihin, sukupuoliin, kieliin, uskontoihin, kulttuureihin ja seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvien eri ryhmien edustusta ja osallistamista. Tähän kuuluu jatkuva ja välttämätön organisaatioiden monimuotoisuuden lisääminen sekä sellaisen osallistavan organisaatiokulttuurin rakentaminen, jossa kaikki voivat tuntea tulevaisuutensa kuulluksi ja kuuluvansa joukkoon. Rasminvastaisuus on olennainen osa DEI-työtä. Rasminvastaisuuden tavoitteena on

haastaa rasismi ja muuttaa aktiivisesti rassistisia ajatuksia ja tekoja ylläpitäviä menettelytapoja, käyttäytymismalleja ja uskomuksia.

Kehityskulkujen tunnistaminen

Hyödyllinen lähtökohta on kasvun asenne – sellainen haasteiden ja vastoin käymisten tarkastelutapa, jossa uskotaan, että älykkyyttä ja lahjakkuutta voidaan kehittää ajan mittaan. Voimme ohjata kasvuamme yksilöinä ja osana yhteisöä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla: Ketkä ovat läsnä? Miten voimme varmistaa eri ryhmien edustuksen täysimääräisesti ja edistää monimuotoisuutta? Representaation eli edustuksen avulla varmistetaan, että väestörakenne kuvastuu asianmukaisella tavalla osallistumisessa, johtajuudessa, päätöksenteossa ja muissa kollektiivisen yhteisön muodostavissa tekijöissä.

Ketkä osallistuvat? Miten voimme varmistaa, että kaikilla on yhdenvertainen pääsy ja yhdenvertainen mahdollisuus hylätä tai hyväksyä kutsu? Meidän tulee pohtia erilaisia tapoja, jotka auttavat monimuotoisia osallistujia tuntemaan itsensä tervetulleiksi ja kykeneväisiksi osallistumaan. Saavutettavuus tarkoittaa yhdenvertaisen pääsyn mahdollistamista kaikille, ja se kattaa monia erilaisia osallistamisen tapoja. Miten organisaatiot ja henkilöt voivat tehdä tilaa sille valtavalle määrälle eri ominaisuuksia, joita kukin henkilö tuo mukanaan?

Miten valta toimii? Tietoisuus omista etuoikeuksista ja valtasuhteista voi auttaa muuttamaan järjestelmiä ja olosuhteita siten, että se hyödyttää aiemmin syrjäytettyjä tai alistettuja henkilöitä ja auttaa heitä nousemaan tavoittelemansa muutoksen toteuttajiksi.

Lähtökohtana itsetutkiskelu

Opettajien sekä akateemisten ja kulttuurilaitosten johtajien näkökulmasta käsin katsottuna ohjaavana tavoitteena ja inspiraationa voi olla sellaisten keinojen löytäminen, jotka auttavat yhdistämään, voimistamaan kaikkien (ja erityisesti syrjäytettyjen ja sivuutettujen) ääntä, kuuntelemaan ja oppimaan toinen toiseltamme. Tähän kuuluvat turvalliset tilat, joissa voimme ymmärtää omat tiedostamattomat ennakkoluulomme ja rakentaa yhteisön luottamusta, jotta se voi käydä vuoropuhelua ja tutkiskella itseään nöyrästi ja avoimesti. Tavoitteenamme on luoda yhdessä turvallisempi ja rohkeampi tila, jossa voimme tunnistaa oman valta-asemamme ja omat etuoikeutemme ja pyrkiä yhdessä vahvistamaan ja kehittämään yhdenvertaista ja rasisminvastaista kulttuuria, joka on monimuotoinen ja osallistava ja edistää kaikkien yhteenkuuluvuuden tunnetta.

3. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta edistää ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä elämäntapoja

”Voisiko maailmankuva muuttua kääntämällä olympia-aate toisinpäin, eli hitaammin, matalammalle ja ilman voimankäyttöä?”

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen webinaari 7.2.2022

Kasvatuksen ja koulutuksen yhteinen suunta on kohti kestävästä elämästä maapallolla. Kasvatusprosessin myötä yksilö tunnistaa ja omaksuu sosiaalisen ympäristönsä ja yhteiskuntansa arvoja, normeja, asenteita, tietoja ja taitoja. Siksi ekologisesti kestävien elämäntapojen tavoittelu on samanaikaisesti sosiaalisen kestävyys tavoittelua. Kestämättömien elämäntapojen ylityksestä pääseminen on yhteinen vaellus, joka edellyttää kestävä elämäntapojen ajattelu- ja toimintatapojen tarkastelua ja muuttamista. Nyt käsillä oleva kestävyysmurros ei ole vain teknistaloudellinen, vaan eettinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Maailmankuvan murroksen ja arvopohjan uudelleenarvioinnin tarve on ilmeinen, ja kasvu ekososiaaliseen sivistykseen on välttämättömyys.⁴⁰ Kasvatukselle ja koulutukselle siirtymä tarkoittaa sivistysparadigman muutosta kohti ekososiaalista sivistystä läpi koulutusjärjestelmän⁴¹.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotuksessa kulttuuriperintöstrategiaksi nähdään kulttuuri keskeisenä voimavarana siirtymässä kestäviin elämäntapoihin: ”Kestävässä elämäntavassa merkityksellisyys kokemus perustuu muihin arvoihin kuin ylikuluttamiseen.”⁴² Onnellisuustutkimusten mukaan talouskasvu ja aineellinen kulutus eivät paranna elämänlaatua sen jälkeen, kun peruselintaso on saavutettu, vaan onnellisuutta ihmisille syntyy mahdollisuudesta uppoutua tekemiseen, jossa voi aikaansaada jotain itselleen merkityksellistä. Taide on erityinen toiminnan alue, jossa ”flow”-tiloja voi saavuttaa.⁴³

Kokonaisvaltaiseen ihmis- ja oppimiskäsitykseen⁴⁴ pohjautuva esittävien taiteiden kasvatusta, opetus ja koulutus tukevat ekososiaaliseen tietoisuuteen ja vastuulliseen maailmasuhteeseen kasvamista. Sosiaalista ja henkistä hyvinvointia kannattelee esittäville taiteille ominainen oppimisen tapa, jossa yhdessä toimiminen syrjäyttää kilpailun, merkityksellisyys syrjäyttää välinpitämättömyyden, läsnäolo ohi elämisen, yhteenkuuluvuus yksinäisyyden, kokemuksellisuus suorituskeskeisyyden, liike passiivisuuden, leikillisuus lamaannuksen, kohtaaminen etäisyyden, luottamus epäluulot, dialogisuus⁴⁵ hierarkiat. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus luo tulevaisuususkoa.

Murroksessa kohti kestävyttä esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus on uudistava voima. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus mahdollistaa elämän ilmiöiden kokonaisvaltaisen käsittelyn ja kannustaa uuden luomiseen ja ilmaisuun. Se luo tulkintoja historiaan, näkyviä nykyisyyteen sekä mahdollisiin ja mahdottomiin tulevaisuuksiin, artikuloi niitä taiteiden keinoin ja kutsuu tekijät aktiiviseen keskusteluun ja toimintaan tulevaisuuksien äärellä. Se tekee näkyväksi ihmisen kytkeytyneisyyttä ja suhteita ympäröivään todellisuuteen ja vahvistaa siten yhteisöllisyyttä sekä ekologista ja sosiaalista kestävyttä⁴⁶. Kartuttamalla

luovuutta ja kuvittelemalla mahdollisia maailmoja esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus uudistaa ihmisen maailmasuhdetta. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa suhde maailmaan rakentuu dialogisesta suhteesta toiseen ihmiseen ja kokijan suhteesta merkityksiin, ja näissä suhteissa muodostuu ihmisen maailmasuhteen perusta.

"Ilman sinua ei ole minua"

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen webinaari 7.2.2022

"Sirkuksessa on yhdessä tekemisen voimaa ja kauneutta, joka koskettaa minua. Sirkuksessa pidetään huolta, kirjaimellisesti otetaan kiinni, ettei toinen putoa. Sirkuksessa tehdään mahdollottoman näköisestä mahdollista ja se on juuri se, mitä maailma tarvitsee nyt."

Heidi Miikki puheenvuorossaan visiohankkeen aloitusseminaarissa 5.11.2021

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus toimii kiertotaloudessa ja perustuu kestäväseen kulutusajatteluun. Tämä huomioidaan erilaisissa ohjausasiakirjoissa, kuten eri organisaatioiden toimintastrategioissa ja -suunnitelmissa, sisältönä opetussuunnitelmissa, rahoituskriteereissä ja palvelusopimuksissa.

TOIMIJA: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, hallinto- ja rahoitusorganisaatiot, yksittäisten organisaatioiden hallinto, keskusjärjestöt ja liitot yhteen kokoavina eliminä

2. Koulujen, oppilaitosten ja yliopistojen toimintakulttuuria kehitetään siten, että dialogiselle ja kokemukselliselle taidepedagogiikalle avautuu yhä enemmän tilaa. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa käsitellään ekologiseen kestävyysliittymiä sisältöjä: miten taiteessa on käsitelty ja voi käsitellä luontoa, ympäristöä ja ihmisen suhdetta ympäristöönsä ja minkälaisia ekologisia vähimmäisvaatimuksia liittyy esittävien taiteiden aloihin. Esittävien taiteiden pedagogisissa käytänteissä pinnallisen ja nopean tiedon käsittelyn sijaan syvennytään kokemaan, aistimaan ja havainnoimaan ympäristöä ja huomaamaan tuttuja ilmiöitä uudessa valossa. Havahtuminen voi sokeerata ja toimia mielenilmaisuna ja vaikuttamisena. Se tuottaa oivalluksia, avaa ja ylläpitää (arvo)keskustelua, tekee ympäristötiedosta helpommin lähestyttävää, puhuttelevaa, omakohtaista ja jaettavaa. Se kanavoi ympäristötunteita taiteelliseksi ilmaisuksi ja kommunikaatioksi. Se vahvistaa vastuullisuuden kehittymistä.⁴⁷

TOIMIJA: esittävien taiteiden opettajat ja tutkijat, esittävien taiteiden harastusryhmien ohjaajat, oppilaitosten ja organisaatioiden hallinto

3. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot etsivät ennakkoluulottomasti toimintatapoja energian ja materiaalien kulutuksen vähentämiseksi. Taiteilijoiden, taidepedagogien ja -opettajien ammatillisessa ja korkeakouluasteen koulutuksessa mahdollistetaan sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden integrointi osaksi taiteilijan laajentuvia ammattikuvia ja työskentely-ympäristöjä. Ammatillisessa ja korkeakouluasteen koulutuksessa tehtävä kokeileminen, havainnoiminen ja tutkiminen on tärkeää, jotta opiskelijat työelämään siirtyessään vievät mukanaan kestäviä työelämän muotoja. Organisaatiot osallistavat ihmisiä ja yhteisöjä ympäristömyönteisiin toimiin niin taidetoimijoiden toimintaympäristössä kuin sen ulkopuolella.

TOIMIJA: Kaikki alan toimijat apunaan esimerkiksi Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi⁴⁸

4. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta vaalii kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö ja siihen sitoutunut tieto tarjoaa välineitä peilata kestävien elämäntapojen kysymyksiä. Kulttuuriperintönä nykypäivään säilyneet artefaktit sekä taiteellinen ja rituaalinen toiminta voivat näyttää, mikä voisi olla ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä tulevaisuudessa – ja mikä ei. Historiaa, taiteita ja kulttuuriperintöä tutkimalla ja tulkitsemalla yksilöt ja yhteisöt hahmottavat kulttuurisia identiteettejään ja kasvavat arvostamaan kulttuurista moninaisuutta.⁴⁹

TOIMIJA: esittävien taiteiden opettajat ja tutkijat, kuntien kulttuuritoimet, kulttuurikasvatussuunnitelmat, taideinstituutit, taiteen harrastuskenttä, museot

"Människa, barn som vuxna tenderar mer och mer att bli väldigt ensamma och tar avstånd till rötterna och konsthantverket. Där kan scenkonstpedagogiken ta ännu ett större plats."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

"Omilla pienillä teoilla arjessa."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen webinaari 7.2.2022

4. Esittävien taiteiden tutkimus on runsasta, monipuolista ja vaikuttavaa

”Taide on tapa tutkia maailmaa”

Tutkijan vastaus visiohankkeen tutkijakyselyyn

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tutkimuskentässä risteävät taiteen tutkimus, taiteellinen tutkimus, taidepedagogiikan ja taidekasvatuksen tutkimus. Taiteen tutkimuksen perinteet kumpuavat humanistisesta tutkimuksesta, taiteellinen tutkimus ja taidepedagogiikan tutkimus taiteen praktiikoista⁵⁰ sekä monialaisesta teoriataustasta ja taidekasvatuksen tutkimus edellisten lisäksi myös kasvatustieteellisestä tutkimusperinteestä.

Esittävän taiteen tutkimus suuntautuu esittävien taiteiden historiaan, teorioihin, muotoihin ja tulkintoihin sekä esittävien taiteiden yhteiskunnallisen aseman ja merkityksen tutkimiseen.⁵¹ Esityksen tutkimista tarvitaan jokapäiväisten ilmiöiden ja muutosten ymmärtämiseen. Esityksellistyminen on lisääntynyt yhteiskunnassa. Esimerkiksi sosiaalinen media tarjoaa yksilöille mahdollisuuden esiintyä ja hankkia yleisöjä.

Taiteellinen tutkimus alkoi muodostua tutkimusalaksi noin kolmekymmentä vuotta sitten. Sen sateenvarjon alla on sekä taiteiden alueella tapahtuvaa perustutkimusta, joka sisältää taidepedagogiikan tutkimuksen, että tutkimusta, jonka keskeinen tehtävä on tutkia taiteen yhteiskunnallisia vaikutuksia koulutuksen, kulttuurin, sosiaali- ja terveyshuollon, rikosseuraamuksen sekä luovan talouden aloilla.⁵² Taiteellinen tutkimus vakiinnuttaa paikkaansa eurooppalaisessa taiteen yliopistollisessa koulutuksessa. Sen jäsentymisen osaksi laajempaa tutkimuksen ja taiteen tekemisen kenttää, indikaattorien luominen ja tunnettuuden yleistyminen vie kuitenkin vielä aikaa. Taiteellinen tutkimus puuttuu edelleen Tilastokeskuksen, Suomen Akatemian sekä OECD:n tutkimusalaluokituksista, jota käytetään Euroopan tutkimustietokannan muodostuksessa.⁵³

Taidepedagogiikan tutkimus asettuu taiteen tutkimuksen, taiteellisen tutkimuksen ja kasvatustieteellisen tutkimuksen välimaastoon. Esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimusala on nuori. Ensimmäiset esittävien taiteiden pedagogiikkaa koskevat kotimaiset väitöstutkimukset valmistuivat 2000-luvun vaihteessa.⁵⁴ Esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimus ja taidekasvatuksen tutkimus kasvatustieteellisen tutkimuksen viitekehyksestä ovat rakenteellisten syiden (kuten oppiainestatus, vrt. musiikkikasvatus, kuvataidekasvatus) ja tutkimusperinteen erojen⁵⁵ vuoksi kehittyneet rinnakkain. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja pedagogiikan tutkimuksessa on tärkeää pitää yllä aktiivista keskusteluyhteyttä opettajankoulutuslaitoksilla tehtävään kasvatustieteelliseen tutkimukseen, jotta paradigmojen eroista huolimatta alan koulutus ja tutkimus kehittyvät yhdessä⁵⁶.

”Tarvitaan monipuolista kasvatusta: tieteet ja taiteet yhdessä. Nyt ne ovat eriytyneet. Miten tämä tulee näkymään ja näkyä jo nyt, kun yhteiskunnallisina

toimijoina on ihmisiä, joilla ei ole taiteen kokemusta, tuntemusta ja ymmärrystä?"

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 26.4.2022

Taiteellisen ja esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimuksen alan nuoruudesta ja sen kohtaamista vastuksista huolimatta alan tutkimus on korkeatasoista, kansainvälistä ja monitieteistä⁵⁷. Monialaisia tutkimushankkeita on käynnissä useita esimerkiksi kasvatus-, kieli- ja yhteiskuntatieteilijöiden sekä psykologian alan tutkijoiden kanssa. Näillä tieteenaloilla on yhteisiä tutkimusintressejä taiteellisen tutkimuksen ja esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimuksen kanssa ihmisen kasvamisesta, oppimisesta ja hyvinvoinnista, demokratiasta ja osallisuudesta yhteiskunnassamme, siirtymästä kestäviin työelämän- ja elämänmuotoihin.

Ammattikorkeakouluissa tehdään esittävän taiteen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyötä (TKI), jossa fokuksessa ovat erityisesti esittävien taiteiden ja niiden koulutuksen työelämälähtöiset kehittämishankkeet. Näissä monialaisissa tutkimusasetelmissa taide ei välineellisty, muutu aputieteeksi, apukeinoksi tai tutkimuskohteeksi, vaan sekä taiteen että tieteen tutkimuskäytänteet ja tiedonkäsitykset avartuvat ja laajenevat tiedonmuodostuksen prosessissa.

Mahdollisuuksia tehdä taiteellista tutkimusta ja esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimusta on vähän. Yksi syy tälle on esittävien taiteiden puuttuminen yleissivistävän peruskoulun ja lukion tuntijaosta, mikä on johtanut siihen, että esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tutkimusta ja esittävien taiteiden taidekasvatuksen professuureja ei ole Suomen yliopistoissa systemaattisesti edistetty. Oppiainestatuksen puuttuminen aiheuttaa siis tutkimusresurssien ja tutkimuksen vähyyttä, mitä puolestaan käytetään argumenttina sille, että esittävillä taiteilla ei ole riittävästi tieteellistä tutkimusperustaa ja siten valmiuksia itsenäisiksi oppiaineiksi⁵⁸. Päätelmä on kuitenkin erheellinen, ja kehäargumentointina se tulee yksiselitteisesti katkaista, sillä sen negatiiviset seuraukset etenevät aaltorintamana koulutuspoliittiseen päätöksentekoon.⁵⁹

Tutkimustoiminnan perusrahoituksen ja resurssien jo vuosikausia jatkunut pysähtyneisyys estää kasvattamasta tutkimus- ja tutkijakoulutusvolyymia.⁶⁰ Kilpailu tutkimusrahoituksesta sekä rahoituksen epävarmuus koettelevat niin tutkijoiden kuin tutkijakoulutettavien kestävyttä ja tutkimustyön jatkuvuutta. Kun tutkimustieto jää pirstaleiseksi ja vähäiseksi, yksittäisten tutkimusten tieto ei kumuloidu.

"Alan tutkimuksella on suuri merkitys tanssin, teatterin, sirkuksen ja performanssin harrastajien ja opiskelijoiden näkökulmasta, jos ja kun tutkimus tukee alan pedagogisten käytäntöjen kehittämistä. – – Tutkimus voi nostaa esiin taiteen ja taidekasvatuksen laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia."

Tutkijan vastaus visiohankkeen tutkijakyselyyn

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

Osana Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 -hanketta toteutettiin neliosainen kysely, joka keräsi näkökulmia alan tutkimuksesta⁶¹. Kyselyyn vastasi 17 taidepedagogiikan, kasvatuksen ja koulutuksen alan tutkijaa eri yliopistoista ja tutkimuskeskuksista. Vastauksissa oli runsasta hajontaa ja moniäänisyyttä, mutta myös toistuvia teemoja. Toimenpide-ehdotukset perustuvat näille toistuville teemoille. Toimenpide-ehdotuksia täydennettiin tutkijoiden antamien kommenttien pohjalta.

1. Taiteellisen tutkimuksen, taiteen tutkimuksen ja esittävien taiteiden pedagogiikan tohtorikoulutuksen ja tutkimuksen volyymia kasvatetaan. Valtakunnallisesti tohtorintutkinnon anto-oikeuksia laajennetaan ja aloituspaikkojen määrää lisätään yliopistoissa, joissa jo nykyisellään on esittävien taiteiden, esittävien taiteiden pedagogiikan ja kasvatuksen tutkimusta. Esittävien taiteiden pedagogiikan professorit perustetaan yliopistoihin, joissa on opettajankoulutusohjelmat, ja parannetaan edellytyksiä sisällyttää taiteellisia prosesseja opettajantutkintoihin. Helsingin yliopiston teatteritieteen opintosuuntaa vahvistetaan perustutkimuksen riittävien resurssien turvaamiseksi perustamalla professori ja yliopistonlehtoraatit. On ensiarvoisen tärkeää, että tutkimuksen kriittisen massan virstanpylväs saavutetaan⁶². Siten mahdollistetaan tutkimusalan sisäisen ja monitieteisen tutkimuksen jatkuvuus, kumuloituminen ja vaikuttavuus. Tutkimuksen määrän lisääntyessä myös nuorempien tutkijoiden on helpompaa juurtua omalle alalleen.

TOIMIJAT: valtioneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, yliopistot

2. Esittävien taiteiden tutkimuksen tekemisen edellytyksiä vahvistetaan sekä suomen- että ruotsinkielisissä yliopistoissa ja korkeakouluissa. Tutkimustyötä tekevän henkilöstön määrää lisätään kohti kansainvälistä keskiarvoa⁶³. Tutkimusta tekeväälle henkilöstölle tulee lisätä työaika tutkimukseen sekä ulkopuolisen ja kansainvälisen tutkimusrahoituksen hakuun. Tutkimusvapaajärjestelmä tulee luoda pikaisesti niihin yliopistoihin, joissa sitä ei vielä ole, ja tutkimusvapaajärjestelmää tulee kehittää kaikissa yliopistoissa.

TOIMIJAT: yliopistot, Professoriliitto, Tieteentekijöiden liitto, Yliopistojen opetusalan liitto

3. Esittävien taiteiden tutkimuksen tutkimusympäristöä vahvistetaan luomalla alan tutkijoille yhteinen kansallinen monikielinen foorumi tutkimuksen jakamiseen⁶⁴. Yhteistyö erilaisista lähtökohdista tutkimusta tekevien tutkijoiden välillä vaatii kokeiluja, soveltamista, yhteisten käytäntöjen, käsitteistön ja arviointitapojen kehittämistä sekä eri diskurssien kohtauttamista. Foorumi luo mahdollisuuksia laajemmalle yhteistyölle erilaisia tutkimusnäkökulmia ja menetelmiä noudattavien tutkijoiden välillä. Monitaiteelliset ja -tieteelliset tutkimukset voivat tuottaa tietoa esittävien taiteiden yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta.

TOIMIJAT: ammattikorkeakoulut, yliopistot, taideaineiden tutkimusryhmät, Hollo-instituutti, CERADA ja Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen obser-

vatorio, Taideyliopiston Taiteellisen tutkimuksen keskus CfAR, Suomen kasvatustieteellisen seura FERA, Cupore

4. Esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimus nivoutuu alan koulutuksen kehittämiseen vahvasti. Jotta näin voi tapahtua, tulee esittävien taiteiden asemaa koulutusjärjestelmässä vahvistaa kaikilla koulutuksen sektoreilla: formaalissa koulutuksessa varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin, taiteen perusopetuksessa sekä nonformaalin ja informaalin koulutuksen sektoreilla, joiden lisäksi

- esittävien taiteiden pedagogiikan kandidaattiohjelma tulee perustaa Taideyliopistoon
- alan tutkimuksen perustuksia lujitetaan vahvistamalla ammattikorkeakoulujen pedagogisia koulutusohjelmia
- esittävien taiteiden sivuainekok onaisuuksien suorittaminen mahdollistetaan opettajankoulutuslaitoksilla
- alan tutkimusta jalkautetaan kentälle täydennyskoulutuksen avulla.

TOIMIJAT: valtioneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut, avoimet korkeakoulut ja avoimet yliopistot, kesäyliopistot

5. Tutkimustiedon saatavuutta tulee kehittää. Erityisen tutkimusviestinnän kohderyhmän muodostavat alalla ja rinnakkaisaloilla toimivat opettajat, kasvattajat ja kouluttajat sekä päättäjät eri hallinnontasoilla ja -sektoreilla kotimaassa. Useat tutkimukset kirjoitetaan Suomessakin englanniksi. Niiden kääntämistä suomeksi ja ruotsiksi tulee edistää. Kotimainen julkaiseminen ennen ulkomaisia foorumeita ja kieliä voi olla ensisijaista tai vähintään rinnasteista, mikä tulee huomioida tutkimusrahoituksessa. Tutkimustiedon leviämistä ja tutkimusyhteistyötä edistävien organisaatioiden toiminnan pitkäkestoinen perusrahoitus tulee taata.

TOIMIJAT: järjestöt, yhdistykset, tiedotuskeskukset, liitot, alan tiedekustantajat, ammattilehdet, tutkimusrahoittajat, opetus- ja kulttuuriministeriö, Tieteellisten seurain valtuuskunta

6. Taiteellinen tutkimus sekä taidekasvatuksen ja -pedagogiikan tutkimus lisätään Tilastokeskuksen, Suomen Akatemian sekä OECD:n tutkimusaluokituksiksi, jolloin taiteellisen tutkimuksen luokitteluongelma poistuu ja taiteellisen tutkimuksen alan hakemukset tulevat hakemusrarvioinnin järjestämisessä alan asiantuntijoiden tehtäväksi.⁶⁵

TOIMIJAT: Tilastokeskus, Suomen Akatemia, OECD

"Taiteen ulottuvuus on se kestävä ratkaisu myös tulevaisuuden tutkimuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Esittävien taiteiden käytännöt eivät häviä tai huonone siitä että niitä toteutetaan uusissa tilanteissa ja ympäristöissä. Pikemminkin ne nousevat näkyviin ihan uudella tavalla."

II Yhteiskunta, esittävien taiteiden kasvatus ja koulutus

5. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus tukee demokratiaa ja uudistaa yhteiskuntaa

**”Taideaineiden opetuksen laiminlyövät koulut jättävät
käyttämättä tärkeän mahdollisuuden demokraattisen
ymmärryksen lisäämiseen.”**

Filosofi Martha C. Nussbaum⁶⁶

**”Demokratia ei ole vain hallinnon muoto tai äänestämistä.
Se on myös tila, jossa on erilaisia ääniä.
Siksi moninaisuus on osoitus siitä, että demokratia
on elossa ja voi hyvin.”**

Minja Koskela, musiikkikoulutusvision luento 25.8.2022

Vuorovaikutus muodostaa esittävien taiteiden ytimen. Ajatusten ilmaiseminen ja se, että ne vastaanotetaan, niistä keskustellaan ja niitä arvostetaan, on inhimillinen perustarve⁶⁷. Esittävät taiteet antavat taiteen kehyksen ja muodon toiminnalle, jossa tämä perustarve toteutuu. Vuorovaikutus on läsnä niin esittävien taiteiden pedagogisissa prosesseissa kuin taiteellisissa prosesseissa ja niiden mahdollisissa lopputuotteissa, esityksissä. Esittävät taiteet vahvistavat osallistujien toimijuutta eli uskoa omiin mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa ja siten sitoutumista demokratian arvopohjaan. Toimijuus täytyy kokea, ja siihen esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus ohjaa.

Vuorovaikutus, osallisuus, yhteistyö ja vaikuttaminen ovat keskeisiä jokaisen tarvitsemia demokratiataitoja. Ne ovat myös aineettomia hyvinvoinnin tekijöitä⁶⁸ ja toistuvia tilanteita, joissa muodostuvat perustavanlaatuiset käsitykset niin itsestä kuin muista ihmisistä ja ihmisten keskinäisestä suhteesta. Vuorovaikutustilanteissa ratkaisemme kerta toisensa jälkeen, olemmeko ihmisinä tasa-arvoisia ja voimmeko luottaa toisiimme siitä huolimatta, että emme välttämättä ymmärrä toisiamme tai välillämme on konflikti. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus tarjoavat tilan, jossa jaetaan ajatuksia ja mielikuvitusta, jossa niiden ilmaisun rajoja voi koetella turvallisesti ja jossa erilaisuuden esiin tuomiseen rohkaistaan. Esittävien taiteiden soveltavilla muodoilla (esimerkiksi tarinateatteri ja forumteatteri) kyetään myös fasilitoimaan konfliktien ratkaisuja. Esittävien taiteiden kehityksessä vuorovaikutus, osallisuus, yhteistyö ja vaikuttaminen toistuvina tilanteina rakentavat yhteiskunnallisen luottamuksen perustuksia.⁶⁹

**”Tulevaisuuden dialogisuus pitää sisällään kaikki.
Jokainen tulee kuulluksi ja näkyväksi. Yhteiskunnassa
dialogisuus on arvo, mistä ei tingitä. Jokaista
kannustetaan rakentamaan omaa yhteiskuntaihannetta,
ajattelemaan avoimesti ja omaa kokemuspohjaa**

hyödyntäen. JÄ toimimaan avoimessa dialogissa samanaikaisesti. Näin rakentuva yhteiskunta puhuu koko ajan kaikkien sen jäsenten suulla."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 26.4.2022

Suomen perustuslain mukaan taiteen vapaus on sivistyksellinen oikeus⁷⁰. Perustuslaki antaa vahvimman mahdollisen oikeudellisen turvan taiteen vapaudelle. Taiteen vapaudella on kansalaisyhteiskunnan sisäiseen vuorovaikutukseen ja esteettisen kokemuksen tuottamaan sivistykseen tähtäävä tehtävä⁷¹.

Perustuslaki turvaa jokaiselle myös sananvapauden eli oikeuden ilmaista ja vastaanottaa kaikenlaisia tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään sitä estämättä, ja taiteellinen ilmaisu on yksi sananvapaussäännöksen suojaama ilmaisun muoto⁷². Tätä oikeudellista taustaa vasten yksi juuri taiteen tehtävistä on pohtia, kyseenalaistaa ja käsitellä myös asioita, jotka yhteiskunnassa, koulussa tai vaikkapa henkilökohtaisessa elämässä ovat vaikeita, monisyisiä, kohtuuttomia tai eettisesti häiritseviä, ja koetella taiteen vapauden rajoja. Taidekasvatukseen ja -koulutukseen liittyy kriittisen ja emansipatorisen pedagogiikan käytänteitä. Perustuslakiin on viisaasti kirjattu taide yhteiskunnan tapana vahvistaa itseymmärrystään. Taiteellinen vapaus kertoo yhteiskunnan kyvystä pohtia itseään.⁷³

"Erityisesti taidekasvatuksessa tai taiteen avulla opettamisessa voidaan kriittisyys ymmärtää niin, että se hoitaa ja vaalii vapautta ottaa keskusteluun mitä tahansa asioita, mistä tahansa näkökulmasta, millä tahansa tavalla, kunhan se edistää ihmisten ajattelua, keskinäistä ymmärtämistä ja arvostamista."

Professori Juha Suoranta 2008⁷⁴

Emme elä parhaassa mahdollisessa yhteiskunnassa, joten meidän on syytä kuvitella parempi, keskustella siitä ja pyrkiä sitä kohti. Tulevaisuustutkimuksen tapaan sekä demokratian että utopian voi ajatella verbiksi aivan kuten taiteen⁷⁵. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa on tärkeää havainnoida elinpiirin yhteiskunnallisia epäkohtia ja käsitellä poliittisia kysymyksiä, hierarkiara-kenteita ja niiden toimintamekanismeja. Tulevaisuuden kuvittelemalla koetteleminen on kaikenikäisten asia, myös lasten ja nuorten⁷⁶, sillä se vie eteenpäin todellisuuden ymmärtämistä. Yhteiskunnan ja esittävän taiteen kasvatuksen ja -koulutuksen vuorovaikutus tuottaa uutta tietoa ja näkökulmia niin yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon kuin taiteelliseen toimintaan.

"Jotta luovuus toteutuisi, täytyy pysähtyä olemassaolevien olojen äärelle, eli niiden realiteettien ääreen, jotka näkyvät toiminnassa - eivät kirjoitetuissa tai puhutuissa sanoissa. Eli mikä nyt TOTEUTUU teoissa ja miten sitä reaalista toteutumisen todellisuutta tulisi muuttaa?"

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 26.4.2022

Yhteiskuntaan, demokratiaan ja esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen liittyy myös kulttuurin demokratisoinnin käsite⁷⁷, joka viittaa kulttuuri- ja taidepalveluiden saatavuuteen eli esimerkiksi tarjonnan alueellistamiseen siten, että ihmisillä on asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus päästä osalliseksi kulttuurista ja taiteesta sekä esittävien taiteiden kasvatuksesta ja koulutuksesta. Kulttuurin demokratisoinnin voi nähdä kytkeytyvän julkisen vallan tehtävään turvata taiteen vapaus. Taiteen vapauden turvaamistehtävä on kaksijakoinen: kyse on sekä toimintaedellytysten luomisesta että vapausoikeudellisesta suojasta jota-kin vastaan⁷⁸. Taiteiden saatavuus ja runsaus heijastaa siten demokratian tilaa⁷⁹. Poliittinen päätöksenteko on keskeisessä roolissa taiteiden saatavuuden turvaamisessa. Taideyliopiston rehtori Kaarlo Hildén kysyy: ”Millaisena taiteen merkitys, asema ja arvo tulevaisuuden yhteiskunnassa nähdään ja mitä sen mahdollistamiseksi ollaan valmiita tekemään?”⁸⁰

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa vuorovaikutus perustuu dialogisiin suhteisiin ja dialogiseen vuorovaikutukseen⁸¹. Alan organisaatioissa dialoginen vuorovaikutus vakiintuu osaksi toimintatapoja ja -kulttuuria ja purkaa eriarvoisuuteen ja epäasialliseen kohteluun altistavia rakenteita. Dialogiset kohtaamiset organisaatioissa, instituutioissa ja yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa tuottavat moniäänistä tietoa, jota hyödynnetään päätöksenteossa ja päätösten valmistelussa.

TOIMIJA: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot ja oppilaitokset, kuntien sivistys- ja kulttuuritoimet, muu kuntien hallinto, aluehallinto ja valtionhallinto

2. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta auttaa kuvittelemaan erilaisia maailmoja, myös mahdollisia tulevaisuuksia. Taide houkuttelee kysymään mahdollittomia kysymyksiä, kokeilemaan mahdollittomia tekoja, nostaa keskusteltavaksi, tarkasteltavaksi ja ilmaistavaksi sellaista, mitä ei vielä ole olemassa. Näistä kuvittelusta syntyy prosesseja, jotka toimivat eri yhteisöissä kulttuurisina vaikuttajina, ja mahdollisesti teoksia, jotka rikastuttavat paikallista esitystarjontaa⁸².

TOIMIJA: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot ja oppilaitokset

3. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta oppilaitokset ja organisaatiot pyrkivät aktiivisesti luomaan yhteyttä sitä ympäröivään yhteisöön ja rakentavat siten julkista tilaa. Julkinen tila tarjoaa ihmisille mahdollisuuden kiinnostua paikallisista asioista ja oppia ymmärtämään medioidun maailman keskellä, ”mitä välitön läsnäolo ja kanssakäyminen toisten kanssa tarkoittaa. Siten myös välitetty informaatio asettuu oikeaan kontekstiinsa yhdeksi tiedonlähteeksi ja vaikutusmahdollisuudeksi.”⁸³ Julkisissa tiloissa koettu taide, sen ympärillä käytävä ajatustenvaihto, keskustelut, väittelyt ja toiminta, voivat merkitä mahdollisuutta tiedostaa välittömän läsnäolon merkitys ja reflektoida erilaisten medioiden luomaa vuorovaikutusilluusiota.

TOIMIJAT: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot ja oppilaitokset, kuntien sivistys- ja kulttuuritoimet, paikallislehdet, paikalliset yhdistykset ja kansalaisjärjestöt, hyvinvointialueet

"Keskustelimme pienryhmän kanssa alue-eroista ja tulevista hyvinvointialueista - etenkin näistä 'surullisista'; maakunnista, joissa haasteet ja ongelmat ovat hyvin yhteneväisiä. Väki vanhenee ja lasten määrä pienenee - nuoret muuttavat kasvukeskuksiin, sinne missä tapahtuu ja on tarjontaa."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 26.4.2022

"I ett idealsamhälle deltar de skapande branscherna i ramstyrningen av sina områden."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 26.4.2022

4. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa otetaan entistä vahvemmin mukaan yhteiskuntatieteellinen ja -filosofinen näkökulma.⁸⁴ Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toimijat pysähtyvät aika ajoin reflektoimaan toiminnan yhteiskuntasuhdetta, yhteiskunnallisia rooleja ja tehtäviä. Alan toimijat pohtivat, minkälaisia kytköksiä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen sisällöillä, muodoilla, suhteilla ja lähestymistavoilla yhteiskuntaan on ja miten taiteellisella lähestymistavalla tai teolla voi myös tietoisesti vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

TOIMIJAT: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot eri tasoilla ja sektoreilla, täydennyskoulutus.

5. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen sisällöissä nostetaan selkeästi esiin taiteen vapauden, sananvapauden ja paino- ja julkaisuvapauden oikeudellinen tausta. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta vaalii taiteen vapautta, vapaata ajatuksen ja mielipiteen muodostusta ja sosiaalisesti vastuullista ilmaisua.

TOIMIJAT: esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot ja oppilaitokset eri tasoilla ja sektoreilla

6. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus vahvistaa kestävä ja avointa kansainvälistä ja kulttuurienvälistä kanssakäymistä

”Taiteella voi huutaa ja itkeä, jos ei muuten voi. Tai taiteen avulla voi nauraa paholaiselle. Taide voi tuoda kauneuden kamaluuteen. Taide voi ylittää ajan, luonnonvoimat, saavuttaa saavuttamattoman.”

Paula Mattila⁸⁶

Kansainvälisyys on määritelty erilaisissa kansainvälisissä julistuksissa ja sopimuksissa.⁸⁷ Vastuullisen kansainvälisyyden peruspilarit ovat ihmisoikeusperustaisuus – johon sisältyy demokratia – kulttuurinen moninaisuus – johon sisältyy yhdenvertaisuus – ja ekologinen kestävyys. Ne kulkevat koulutukseen opetussuunnitelmien kautta ja suuntaavat kansainvälisyyden tulkintoja.

Kansainvälisyys koulutuksessa on kehittynyt vaiheittain. Perinteisesti kansainvälisyys tarkoittaa liikkumista yli rajojen, kansainvälisyyden ”noutamista”. Kylmän sodan aikaan kansainvälisyys sai rauhankasvatuksen ja ihmisoikeuskasvatuksen tarkoituksen. Globalisaation vahvistuessa kansainvälisyys alkoi saada sisäisen kasvun merkityksiä. Nämä määrittelyt ja tarkoitukset sisältyvät kansainvälisyyteen koulutuksessa edelleen.⁸⁸

Kansainvälinen toimintaympäristö on muuttuva. Nyt koulutuksen kansainvälisyystoimintaa rajaavat ja uudelleen muotoilevat monet vaikeudet: ilmastomuutos, lajikato, pandemia, valeuutiset, liittoumien yhtenäisyyden puolesta kamppailu ja taas sota. Ne rajoittavat liikkuvuutta ajatuksellisesti, moraalisesti ja konkreettisesti, ohjaavat hakemaan ratkaisuja digiteknologiasta ja asettavat kansainvälisyyden sisäisen kasvun merkitykset ja maailmankansalaisen etiikan uudelleen tarkasteltavaksi.⁸⁹ Koulutuksen rooliksi on viime vuosina jäänyt sopeutuminen näihin toimintaympäristön muutoksiin.

Kansainvälinen koulutuksen toimintaympäristö tarkoittaa myös kehitysyhteistyötä, tutkimusyhteistyötä, koulutusta globaalina bisneksenä ja koulutusta vienti- ja tuontituotteena⁹⁰. Koulutuksen kansainvälisen vertailutiedon lisääntyminen on luonut koulutuksesta eri tavoin keskinäisen kilpailun toiminta-alueen. Se on tuonut mukanaan kilpailun esimerkiksi opiskelijoista, oppimistuloksista, suorituskyvystä ja tieteellisen julkaisemisen vaikuttavuudesta.⁹¹

Kotikansainvälistyminen tarkoittaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta ja verkostoitumista sekä kansainvälisten vaikutteiden saamista omassa kotimaassa. Kotikansainvälistymisen peruselementtejä ovat eri kulttuuri- ja vähemmistö- ja kulttuuri- ja vähemmistötaustaisiin ihmisiin tutustuminen, kielten ja kulttuurien opiskelu sekä kulttuurisen monimuotoisuuden arvostamiseen kasvaminen omassa toiminta- ja elinympäristössä. Kotikansainvälistyminen ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ovat vahvasti kytkeytyneet toisiinsa. Suomessa perinteisiin vähemmistö- ja kulttuuri- ja vähemmistötaustaisiin luetaan ruotsinkieliset, karjalaiset, romanit, saamelaiset, juutalaiset ja tataarit sekä Suomeen vuosisadan 1800–1900 taiteessa muuttaneet venäläiset ja heidän jälkeläisensä. Maahan muuttaneiden kansalaisuustaustoista kaksitoista suurinta ovat Viro, Venäjä, Irak, Kiina, Intia, Thaimaa, Ruotsi, Afganistan.

nistan, Vietnam, Syyria, Ukraina ja Somalia.⁹² Kotikansainvälisyys perustuu ajatukselle, että jokainen täällä elävä on osa kulttuurisesti moninaista, vaihtelevaa todellisuutta. Paikallista kulttuuria arvostetaan niin Suomessa kuin ulkomailla.

Koulutuspoliittinen selonteko määrittää kansainvälisyyden osaksi sivistystä seuraavasti: "Sivistys näkyy kansainvälisyytenä, moninaisuuden ymmärtämisinä, hyvinvointina, kestävän kehityksen edistämisenä." Tämä sivistyksen määritelmä ja siinä käytettyjen käsitteiden uudelleen arviointi sisältyvät taiteen sivistykseen. Taide on osa sivistystä kaikissa kulttuureissa, sillä se käsittelee kulttuurisia identiteettejä ja yhteisöjen syvimpiä olemassaoloon liittyviä peruskysymyksiä.⁹³

Esittävien taiteiden kieli on laajempi kuin puhuttu tai kirjoitettu kieli. Esittävät taiteet mahdollistavat eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamisen moniaistisesti, kehollisesti ja toimijuutta korostaen. Se avaa taiteellisen kommunikaation tilan, jossa vuorovaikutus on moniulotteista ja jossa kohtaamisen kokonaisvaltaisuus nousee etusijalle kohtaamisen osaamispainotteisuuden (kuten kielitaito) sijaan. Taiteen avulla voidaan "puhua" kokemuksista kulttuurienvälisestä tuttuudesta ja vieraudesta sellaisilla tavoilla, joilla tavallisessa koulutuksessa tai arkisessa kanssakäymisessä ei osata puhua. Kulttuurisia merkityksiä, kulttuuriperintöjä, kansainvälisyyden taustavoimia, politiikkaa ja hegemonioita voi työstää taiteen keinoin.⁹⁴

Mitkä ovat ne tärkeimmät asiat, joita esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kansainvälisyydellä nyt tavoitellaan? Mikä tehtävä esittävien taiteiden kasvatuksella ja koulutuksella on kansainvälistymisessä?

**"Kansainvälisyys. Kansainvälisyys pitää kokea.
Kansainvälisyys pitää kokea oikeudenmukaisena.
Kansainvälisyys pitää kokea oikeudenmukaisena
joka paikassa."**

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen oppilaitokset ja organisaatiot sisällyttävät kansain- ja kulttuurienvälisyyden perustoimintaansa ja toimintakulttuuriinsa Agenda 2030 globaalikasvatuksen alatavoitteen 4.7 mukaisesti: "Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot, esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta."⁹⁵ Kansainvälisyyspolku sisällytetään esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja tutkijakoulutuksen opetussuunnitelmiin ja rakenteisiin, mikä tukee opiskelijoiden välistä tasa-arvoa.⁹⁶

TOIMIJAT: formaali koulutuksen sektori, taiteen perusopetuksen oppilaitokset, vapaa sivistystyö, järjestöt, liitot ja keskuskeskukset, lukuisat esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan kansainväliset yhteistyöjärjestöt

2. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa syvennyttään omien oppilaiden, opiskelijoiden, harrastajien tai osallistujien sekä oman organisaation ja seudun kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Kaksi- ja monikielistä toimintaa lisätään. Siten esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta kehitetään oppilaiden, opiskelijoiden ja harrastajien kulttuurista lukutaitoa ja kykyä toimia taitavasti maailmassa, jossa kielelliset ja kulttuuriset käytännöt kulkevat monimutkaisten sosiaalisten verkostojen kautta.

TOIMIJAT: kaikki esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toimijat, tukea alan järjestöistä, kuten Nuorten akatemian Kulttuurien koulusta

"Alltför sällan gör finsk- och svenskspråkiga samarbete. Utmanande att hitta pedagoger som kan båda språken."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

3. Esittävien taiteiden opetusmateriaalien sisältöjä ja saatavuutta kehitetään kansainvälisyysnäkökulmasta. Teatterikasvatusta ja -opetusta käytetään on tärkeää saada näytelmien käännöksiä myös eurooppalaisen kulttuuripiirimme ulkopuolelta, ja vastaavasti kotimaisen näytelmäkirjallisuuden kääntämiseen muille kielille tulee varata resursseja. Tanssinopetuksessa, sen kaikilla tasoilla ja eri konteksteissa, laajennetaan opetuksen sisältöjä, menetelmiä ja kirjallisuutta länsimaisen taidetanssin kaanonin ulkopuolelle.

TOIMIJAT: Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat ry., Näytelmäkulma, TINFO, OKM, Suomen Kulttuurirahaston ja Svenska kulturfondenin rahoittama Maailma näyttämölle hanke, esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutuksen alan kansainväliset yhteistyöjärjestöt

4. Kansainvälisen toiminnan rahoitusohjelmat ohjaavat kansainvälisyystoimintaa pitkäjänteisyyteen ja integrointiin osaksi normaalia kasvatusta ja koulutustoimintaa hanketoiminnan lisäksi.

TOIMIJAT: Erasmus+-ohjelma, Opetushallitus, Pohjoismainen kulttuuripiste, muut kansainvälisen toiminnan rahoitusorganisaatiot

5. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta toimijat käyvät säännöllisesti kriittistä keskustelua kansainvälistymisen ehdoista. Kansainvälisessä liikkuvuudessa huomioidaan geopolittiset näkökohdat ja tunnustetaan tilanteet, jolloin yhteistyö ei ole yksiselitteisesti eettisesti kestävä. Kansainvälisessä liikkuvuudessa huomioidaan ekologiset näkökohdat. Organisaatioiden kansainvälisen vaihdon lähtökohtana on vastavuoroisuus⁹⁷. Kansainvälistymisessä on vahva rauhankasvatusta ulottuvuus⁹⁸.

TOIMIJAT: kansainvälisyystoimintaa järjestävät oppilaitokset ja muut toimijat, liikkuvuusjärjestöt, kansainväliset kattojärjestöt ja yhteistyöverkostot

6. Kunnat ja maakuntien liitot huomioivat kansainvälisyysstrategioissaan esittävät taiteet ja niiden kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmat. Kunnat, maakuntaliitot ja Kuntaliitto ottavat kansainvälisessä toiminnassaan esiin esittävien taiteiden ja niiden kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmia.⁹⁹ Akateemista ja taiteellis-tieteellistä yhteistyötä tukevat eurooppalaiset ohjelmat edistävät vahvemmin taidekasvatuksen tutkimusta.¹⁰⁰ Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tutkimuksen merkitystä tulee pitää esillä Euroopan tutkimusneuvostossa.

TOIMIJAT: kunnat, kuntien kulttuuri-, sivistys- ja vapaa-ajan toimet, maakuntaliitot, Kuntaliitto, Suomen Akatemia, valtiovarainministeriö, Euroopan tutkimusneuvosto, UCLG:n kulttuurikomitea

7. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen organisaatiot saavat riittävästi kansainvälisen ja kotikansainvälisen toiminnan tukipalveluita¹⁰¹, konkreettista tukea ja resursseja monikielisyys- ja kielitietoisuuden ylläpitämiseksi. Kielivarannon rikkauden ylläpitäminen voi toteutua vieraskielisinä opintokokonaisuuksina, äidinkielisten vierailuluentoina tarvittaessa simultaanitulkattuina, monikielisten festivaaleina¹⁰² ja monikielisten produktioina. On tärkeää, että kielten rikkaus elää arjessa.

TOIMIJAT: oppilaitokset ja organisaatiot, toiminnan rahoittajat, tulkkaus- ja muut palvelut

8. Ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen ja tutkintojen tunnustamista parannetaan edelleen ja tutkintojen täydentämistä helpotetaan. Suomen tai ruotsin kielen opinnot integroidaan maahan muuttaneiden opiskelijoiden opinto-ohjelmiin.

TOIMIJAT: ammattikorkeakoulut, yliopistot, avoimet ammattikorkeakoulut ja avoimet yliopistot

**"Olemmeko liian rakastuneita omaamme,
ja suljemme muun maailman ulkopuolelle?
Näin näivetyimme."**

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

7. Kehittyviä teknologioita käytetään esittävien taiteiden opetuksessa vastuullisesti, tarkoituksenmukaisesti ja taiteelle ominaisella tavalla

**Utopia 2050:
"Esittävien taiteiden kenttä on laboratorio,
tapahtumahorisontti, henkilökohtainen turva, koko
telluksen yhteinen kulttuuriarre"**

Osallistujan kirjaus digitaalisesta utopiasta vuonna 2050, visiohankkeen tilaisuus
26.4.2022

Kaikki teknologia muuttaa jotakin aikaisemmin ollutta. Teknologia muuttaa ihmisten käyttäytymistä ja konteksteja, joissa sitä käytetään. Pandemia-ajan pakollinen etäopetus kirkasti sen, missä esittävien taiteiden oppimiskäsityksen ja pedagogiikan ydin konkretisoituu: kohtaaminen kehollisesti läsnä olevina ja moniaistisesti havaitsevinä. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa etäopetusteknologia muuttaa kehollisen kohtaamisen olennaista välittömyyttä, tyypistää moniaistista havainnointia ja samalla tekee erityisellä tavalla näkyväksi digiteknologian mahdollisuudet ja rajat. Pandemian lievennyttyä etsimme nyt yhteistä ymmärrystä siitä, miten mennä eteenpäin. Koetlemme muuttunutta mieltämme ja vastuumme ulottuvuuksia. Kysymys digiteknologiasta esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa on moniulotteinen ja vaikea. Opetusteknologia kytkeytyy digitaalisten tuotteiden ja prosessien koko elinkaaren ja kaikkien vaikutusten muodostamaan kokonaisuuteen. Yleinen opetusteknologiakehitys koskee myös esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta.

Digiteknologiaan kytkeytyy lukuisia sidonnaisuuksia, joita tulee tarkastella kriittisesti. Globaalieettinen ja ekososiaalinen tarkastelu nostaa esiin digiteknologiaan tukeutumisen ongelmallisia kehityskulkuja. Laitteiden valmistamiseen ja niiden hyödyntämiseen ihmiskunta käyttää hupenevia luonnonvaroja. Laitteissa käytettävien metallien kaivu aiheuttaa ihmisoikeusrikkomuksia ja ympäristöjen tarvelemistä. Digiteknologian mukana kulkee kyberturvallisuusuhkia, yksityisyyden vaarantumista, datatalouden läpinäkymättömyyttä, digivallan keskittymistä ja valeinformaatiota. Laitteiden elinikä on lyhyt, ja niiden purkaminen ja hylkääminen jälleen kuormittaa ympäristöä. Näillä kaikilla voi olla arvaamattomia yhteiskunnallisia vaikutuksia.¹⁰³ On kohdattava se tosiasia, että digiteknologia, huomioiden sen koko tuotantokaari, käyttö ja hautaus, ei ole niin vihreää kuin haluaisimme uskoa.¹⁰⁴

Digiteknologian haitat eivät rajoitu ympäristökuormitukseen. Digiteknologia kytkeytyy globaalin markkinatalouden rakenteisiin, joka ylläpitää talouskolonialismia.¹⁰⁵ Digijättien kulttuuriylivalta hävittää paikallisia kulttuureja aiheuttaen kulttuurien yhdenmukaistumista ja viihteellistymistä. Julkisen sektorin riippuvuudesta sovellusjättien maksullisista palveluista voi tulla taloudellinen musta aukko, jos avoimille lähdekoodeille perustuvia sovelluksia ei ole saatavilla. Opetusteknologian kehittäminen ja käyttö vie huomattavan paljon taloudellisia resursseja sekä opetushenkilökunnan ja hallinnollisten tukipalveluiden työaikaa.

Globaalit ekologiset ja yhteiskunnalliset vastuukysymykset ovat valtavia, ja silti ne ovat harvoin esillä digiteknologiaa tai opetusteknologiaa koskevissa ohjelmissa ja keskusteluissa¹⁰⁶. Koulutuspoliittisessa keskustelussa ja opetuksen digitalisoinnin toimeenpanossa on tunnistettavissa vauhtisokeutta, voittopuolisesti digimyönteistä diskurssia, episteemisiä uskomuksia, monenlaisia kannustimia ja markkinointitarinoita, jotka lupaavat usein enemmän kuin teknologia kykenee opetukseen antamaan¹⁰⁷. Kansainväliset ja kansalliset koulutuksen ja koulutukseen vaikuttavat digiraportit¹⁰⁸ näyttävät kuvaavan ja ennustavan digitaalisen oppimisen tulevaisuuden, mutta itse asiassa ne rakentavat, määrittelevät ja rajaavat siitä käytävää keskustelua jo etukäteen tiettyihin suuntiin.¹⁰⁹ Kriittiset näkökulmat tulee pitää mukana, kun keskustellaan digitalisaation mahdollisuuksista esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa.

Opetuksen digitalisoinnin lisäämistä ohjaa kolme opiskelun periaatetta tai jopa utopiaa: vapaus opiskella missä vain milloin vain, jolloin yksilö opiskelee ajasta ja paikasta riippumattomana ja jolloin maantieteellisten etäisyyksien tuottamat ja opetuksen järjestämiseen liittyvät tila-aikaongelmat poistuvat. Toinen periaate on ajatus vapaudesta opiskella yksilöllistä polkua, koota oma opintojen kokonaisuus opintotarjottimelta ja määritellä etenemisnopeus ja suoritusjärjestys. Kolmas periaate on vapaus opiskella kenen opissa vain, sillä periaatteessa koko maailman digitaalinen opetus on tarjolla.¹¹⁰ Ohjaavana periaatteena on oppimisen yksilökeskeisyys. Koulujen ja instituutioiden kannalta opetuksen digitalisointia ohjaavat ajatukset ajan säästämisestä, opetuksen uusista mahdollisuuksista – kun aikaa säästyy –, tehokkuudesta ja säästöistä¹¹¹.

Edellä esitettyihin opetuksen digitalisointia ohjaaviin periaatteisiin liittyy varautuneisuutta esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Esittävien taiteiden opetusjärjestelyiden ytimessä on taiteellinen toiminta vuorovaikutteisesti ja kehollisesti läsnä olevana muiden kanssa sovittuna aikana sovituissa paikoissa. Taiteellisen toiminnan järjestelyt ovat osa taiteen tekemistä ja tiedonmuodostusta taiteessa. Siksi esittävien taiteiden opiskelu ja toiminta sitoutuu aikaan ja paikkaan ja etenemisnopeus ja suoritusjärjestys sitoutuvat kollektiivisen prosessin kulkuun. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tarjoaa vastapainon digitaaliselle läsnäololle harjoittamalla oppijoiden ja osallistujien kehollisen läsnäolon taitoa.

Mitä esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta kenttä voisi tehdä digitalisaation ongelmille, joiden ratkaisemisen koreografi se ei ole, ja kuitenkin hyötyä – ekososiaalisesti kestäväällä tavalla – digitaalisista työkaluista? Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta voi laajentaa digiteknologiasta käytävää keskustelua ja tuoda esiin näkökulmia, jotka eivät ole yleensä esillä opetusteknologia-ajattelussa. Esittävien taiteiden oppimisen kysymys on keskeinen: mitkä ovat olennaisia opetusteknologian käyttötarkoituksia, jotka todella tukevat oppimista ja opettamista ja jotka eivät muuten olisi mahdollisia tai jotka ainakin tuovat selvää lisäulottuvuutta? Toinen keskeinen kysymys on sen mahdollisuus, että digiteknologia ei onnistukaan kääntämään negatiiviseksi tai vähintään neutralisoimaan omaa ympäristökuormitustaan. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta voi kyseenalaistaa digiteknologian perusolettamuksen sen rajattomasta käytöstä ja tuoda esiin vaihtoehtoisia tapoja käyttää opetusteknologiaa ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.¹¹² Kun kriittinen näkökulma pidetään mukana, on mahdollista löytää myös positiivisia digitalisaatioon liittyviä kehityskulkuja, joita liitämme digitalisaatioon jo nyt, kuten saavutettavuus ja globaali tiedonkulku.

Meillä ei ole keinoa tietää, minkälaiset häiriöt – ne voivat olla esimerkiksi luonnonvoimaisia, sotaisia, materiaalisia, inhimillisiä tai taloudellisia – tulevaisuudessa vaikuttavat nykyiseen elämänmuotoomme ja digiteknologian käyttötarkoituksiin ja -tottumuksiin. Digitalisaatiokehityksen jatkuminen on väistämätöntä, mutta kehityksen suuntaan voi vaikuttaa. Digiteknologian opetuskäytön lisäämistä ei tule jatkaa ummistaen silmät elämän kestävyuden kannalta keskeisimmältä kysymykseltä: kestäkö maapallo. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus voivat olla tiennäyttäjä kohti vastuullista digiteknologian ja opetusteknologian käyttöä.

Dystopia 2050: "Elämme metaversumissa, näkemättä fyysistä maailmaa ympärillämme."

Osallistujan kirjaus digitaalisesta dystopiasta vuonna 2050, visiohankkeen tilaisuus
26.4.2022

Digiteknologian valtavirtaistuminen opetuskäytössä vaikuttaa tiedon ja tietämisen ehtoihin ja mahdollisuuksiin. Oppimislustojen toiminnallisuudet muovaavat opetussisältöä, oppimista ja arviointia alustan kanssa yhteensopivaksi. Samalla se tuottaa yhdenlaista käsitystä tiedon luonteesta. Miten teknologiavälitteinen opetus hiljalleen muuttaa käsityksiä oppimisesta? Minkälaisia tietoon ja tietämiseen liittyviä uskomuksia ja käsityksiä digiteknologinen opetus edellyttää ja tuottaa? Edistääkö digiteknologia oppimista esittävässä taiteissa uudella tavalla vai ohjaako se oppimista väärään suuntaan?

Taiteellinen prosessi tuottaa erityislaatuista käsitystä tiedon luonteesta. Taiteen tieto rakentuu kehollisessa maailmasuhteessa yhtä aikaa henkilökohtaisena, paikallisena ja yhteisöllisenä prosessina.¹¹³ Taiteen tiedon alkuperä on siten jokaiselle yksilöllisesti löydettävissä läheltä, tiedon muodostumisen prosessi on havainnoitavissa, ja samanaikaisesti tieto on moninäkökulmaista ja monimuotoista. Se on muodostunut yhteiseen toimintaan osallistumisen, vuorovaikutuksen ja välittömästi aistivan, havaitsevan ja kokevan kehon kautta. Taiteellisessa työssä ja toiminnassa voidaan hyödyntää digitaalisia välineitä ja niiden tuomia ilmaisun mahdollisuuksia, mutta suhteen niihin on oltava taiteelle ominainen, tiedostettu ja tarkoituksenmukainen.

Episteemisen ajattelun monipuolisuus ja kehittyminen ovat välttämätön perusta kriittisen ja tieteellisen ajattelun kehitymiselle.¹¹⁴ Esittävien taiteiden koulutus ja kasvatusta avartavat lasten, oppilaiden, opiskelijoiden, osallistujien tiedonkäsitystä monipuoliseksi ja laaja-alaiseksi. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa voidaan tutkia digitaalisen vuorovaikutuksen rajoja ja laatuja. Voidaan tutkia, tulla tietoiseksi ja tuottaa tietoa siitä, mitä muuntuneissa etäkohtaamisissa tai lisätyissä (engl. augmented) virtuaalisissa kohtaamistavoissa tapahtuu. Voidaan havainnoida ja tulkita näkyväksi kysymyksiä siitä, mitä on ihmisyyttä.

”Ihmiset on etäännytetty taiteesta ja nyt on aika aloittaa alusta.”

Osallistujan työkirjajamuistiinpano, webinaari 7.2.2022

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden kasvatus- ja koulutussektorille luodaan digiteknologisten kulutusvalintojen globaaleittisen ja ekologisen arvioinnin käytänteet ja toimintaperiaatteet¹⁵. Tunnistetaan digiteknologian hankinta- ja käyttömotiivit. Digiteknologiset kulutusvalinnat tehdään siten, että ne ovat taidepedagogisesti harkittuja, välttämättömiä ja kestäviä.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, korkeakoulujen ja yliopistojen Digivisio 2030 -hanke¹⁶, korkeakoulujen opiskelun ja opetuksen tukipalveluiden ja hallinnon yhteistyöryhmä KOOTuki sekä Digipeda-verkosto tiiviissä yhteistyössä ympäristöjärjestöjen ja -tutkijoiden, kansainvälisten opetusteknologiaturkijoiden sekä esittävien taiteiden tutkijoiden ja opettajien kanssa

2. Digiteknologiaan liittyvien vastuukysymysten systeminen käsittely tapahtuu yhteistyössä yli toimialarajojen. Pidetään yllä laajapohjaista yhteiskunnallista keskustelua digiteknologian mahdollisuuksista ja rajoitteista, kohtuullisuudesta ja riittävydestä taiteellisen tutkimuksen tuottaman tiedon valossa.

TOIMIJAT: yliopistot ja korkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset, kolmannen sektorin järjestöt, taideinstituutit, verkostot kuten edellä

3. Esittävien taiteiden ohjaajien ja opettajien koulutuksessa perehdytään digiteknologian sidonnaisuuksiin, opetuskäyttöön ja sen sosiaalisiin, kulttuurisiin ja monimediaisiin ilmiöihin. Digiteknologiaa lähestytään taidepedagogisesta viitekehystä, toimintatavoin ja arvoin.

TOIMIJAT: yliopistot ja korkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset, kolmannen sektorin järjestöt

4. Digiteknologinen kehitystyö kohdentuu erityisesti

- tilastointitiedon keruun, koonnin ja jakelun parempaan käytettävyyteen

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskus, Kuntaliitto, teatterin, tanssin ja sirkuksen tiedotuskeskukset

- kansallisen, monialaisen esittävien taiteiden esitystallennearkiston luomiseen opetus- ja tutkimuskäyttöön. Ohimenevien taideteosten ja esitysten digitointi nähdään kulttuurihistorian säilyttämisen tehtävänä.

TOIMIJAT: työn käynnistävät Teatterimuseo, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti Kavi, Näytelmäkulma, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, ammattiliitot, taidemuseot, taiteilijat, järjestöt ja liitot

- esittävien taiteiden opetusmateriaalin ja tutkimustiedon levittämiseen ja saatavuuden parantamiseen¹¹⁷

TOIMIJAT: alan tieteellisten, ammattilehtien sekä muiden aikakauslehtien toimitukset ja hallitukset, oppikirjakustantajat, täydennyskoulutus, Näytelmäkulma, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

- näyttämötekniisten laitteiden kiertokulun kehittämiseen.

TOIMIJAT: ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen esitys- ja teatteritekniikan koulutusohjelmat, Taideyliopiston valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelmat, eri taideinstituutit

III

Kohti toimivia rakenteita

8. Taiteilijan ja taidepedagogin opintopolut ja ammattikuvat monipuolistuvat

”Mistä polku alkaa?”

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

”Minua lukiossa kohtasi tällainen opettajaonni, mikä on ihan täysin siis sattumaa, kun meillä oli hirvittävän hyvä äidinkielen ja draamaopettaja – – sekin on myös onni, että meillä oli lukiossa lukioteatteri, joka toimi ja teki produktioita joka kevät. Siellä oli tällaista teatteriovetusta, mikä – – en tiedä onko nykyään, toivottavasti ei ole poikkeuksellista, mutta silloin – – oli poikkeuksellinen tapaus, että päädyin just tähän lukioon.”

Puhujavieras Esa-Matti Smolander, taiteellinen johtaja, Teatteri Vanha Juko, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

Esittävässä taiteissa opintopolun alun löytymistä voi kuvata onnekkaaksi ja poikkeukselliseksi sattumaksi. Tämän vision ensimmäinen tavoite – esittävien taiteiden tieto läpäisee koulujärjestelmän – toimenpiteiden toteuttaminen formaaliin koulutukseen parantaa opintopolun alun löytämisen mahdollisuuksia. Onko esittävien taiteiden ammattiin tai aktiiviseen kulttuurielämään opintopolkuja vai olisiko opintosokkelo osuvampi vertauskuva?

Ennen täysi-ikäisyyttä sokkelossa onnekkaan kulkijan reitille saattaa osua taiteen perusopetuksen oppilaitoksia ja muita taiteen harrastamista tukevia non-formaalin koulutuksen ja informaalin oppimisen toimintamuotoja. Toisen asteen ammatillista koulutusta on saatavilla viidessä oppilaitoksessa tanssitaiteessa ja yhdessä oppilaitoksessa sirkustaiteessa¹¹⁸. Teatterialalta voi opiskella lavasterakentamista kolmessa, esitys- ja teatteritekniikkaa kolmessa, esine- ja nukketeatteria yhdessä sekä maskeerausta yhdessä oppilaitoksessa¹¹⁹. Musiikkiteatteria voi opiskella yhdessä toisen asteen oppilaitoksessa¹²⁰. Performanssitaidetta ei yhdessäkään ammatillisessa oppilaitoksessa. Taidelähtöisiä menetelmiä voi olla käytössä toisen asteen sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa. Lukiot tavoittavat kolmannekselta puoleen toisen asteen opiskelijoista laskutavan mukaan¹²¹, ja luotettavan tilastotiedon puuttuessa arvioita esittävien taiteiden tosiasiallisesta tarjonnan ja opiskelun määrästä on mahdotonta tehdä¹²². Oppivelvollisuuden laajenemisen jälkeen kansanopistot ovat voineet tarjota opistovuosia oppivelvolliselle. Yksi kansanopisto tarjoaa opintoja teatterissa ja tanssissa¹²³.

Minkälainen käsitys nuorelle on syntynyt esittävästä taiteesta työnä ja ammatina oppivelvollisuuden päättymiseen mennessä, jolloin hän viimeistään tekee ensimmäisiä työelämään johtavia opiskeluvaihtoehtoja? Opinto-ohjaajien tietämys eri taiteenalojen koulutuksista ja taideammateista on tärkeää¹²⁴. Opinto-ohja-

uksen avulla nuoren ajatukset omista kouluttautumismahdollisuuksista voivat avartua. Opinto-ohjaukselle on havaittu tarvetta myös taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa.

Viisitoista kansanopistoa järjestää yhden tai kahden lukuvuoden kestoisia opintoja tanssin, teatterin ja musiikkiteatterin aloilla¹²⁵. Musiikkiteatteriopintoja tarjoaa viisi kansanopistoa. Kansanopisto-opinnoilla voi olla merkittävä ammatinvalintaa suuntaava vaikutus opiskelijalle. Kansanopisto-opinnot ajoittuvat usein nivelvaiheeseen toiselta asteelta korkeakouluopintoihin.

Esittävän taiteen tutkinto-ohjelmat ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ovat taiteilijan, taideopettajan, taiteiden tutkimuksen, kulttuurituottajan ja taiteellisteknisen alan koulutuksia¹²⁶. Poikkeuksen tekevät muutamat uudet YAMK-tutkinnot, joissa sulautuu yhteen eri aloja, kuten taide-, sosiaali- ja terveysala, yrittäjyys ja liike-elämä. Nämä **uudet tutkinnot ovat signaaleja taiteen ja taiteen ammattien muutoksen suunnasta kohti taiteen moninaisia ilmentymiä ja tarpeita yhteiskunnassa**. Yliopistoissa on joitain poikkialaisia hanke pohjaisia opinto- ja tutkimuskokonaisuuksia¹²⁷.

”Jos jo opintojen eri vaiheissa taide integroituisi osaksi yhteiskuntaa ja sen toimintoja, voitaisiin taidekoulutuksen merkitys noteerata. Ympäristötaide, osallistava taide, taide osana organisaatioita, taideterapia, soveltava taide, taide erilaisissa ympäristöissä jne. opintoihin sisältyen auttaisi valmistuvia ymmärtämään itsensä taiteilijana osana yhteiskuntaa tulevaisuudessa.”

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

Esittävien taiteiden työelämän ja toimintaympäristön ja tarpeiden muutokset sekä toisaalta taidekoulutuksen velvollisuus varjella kulttuuriperintöä ja taiteen traditioita asettaa kehittämistarpeita korkeakouluasteen koulutuksen suunnitteluun. Suomi on ratifioinut Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan sopimuksen vuonna 2013, minkä johdosta se on sitoutunut suojelemaan esittäviä taiteita kasvatuksen, koulutuksen, tutkimuksen, tallennuksen ja dokumentoinnin avulla. Sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa 2015 on kirjattu, että ”yliopistoilla on tärkeä rooli aineettoman kulttuuriperinnön akateemisessa opetuksessa ja tutkimuksessa monien oppiaineiden osalta. Erityisesti kansatieteen, etnologian, folkloristiikan, antropologian, museologian, kulttuuripolitiikan, kulttuurintutkimuksen ja perinteen tutkimuksen sekä eri taiteenalojen oppiaineet liittyvät tähän.”¹²⁸

Taiteilijakoulutuksen tulee mahdollistaa erikoistumisen lisäksi monialaisuuteen, taiteilijan laajenevaan ammatillisuuteen tähtäävät opinnot. Koulutuksen tulee tarjota tilaisuuksia opiskella taiteidenvälisesti, monitaiteisissa kokoonpanoissa sekä eri toimialoja läpäisten.

"Fördjupningen i studierna i enskilda konstämnen blir inte lidande, fast man ökar tvärkonstnärligheten och gör det lättare för studerande att plocka ihopsin examen från olika studieprogram och universitet. Utbildningarna i olika konstämnen samarbetar med varandra utan att syftet är att alla studerande ska kunna lite om allt (för det går inte ihop med kravet på fördjupning.)"

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

Tutkintotavoitteisessa korkeakoulututkinnon jälkeisessä jatkokoulututtamismisessa on umpikujia. Opinnoissa ja työelämässä eteenpäin pääseminen ei käytännössä ole mahdollista, vaikka se voisi olla luontevaa ja tarkoituksenmukaista. Tällä on suoria seurauksia taiteilijan ja taideopettajien työelämän suhteisiin, työehtoihin ja uranäkymiin.

Ratkaistavat opintopolkujen umpikujat ovat esimerkiksi seuraavanlaisia. Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevä yhteisötaiteilija tai taidepedagogi ei työllisty vakituiseksi työntekijäksi sektorille, jolla edellytetään sosiaalihuollon ammattioikeutta¹²⁹. Ammattioikeuden tuottava pätevytymiskoulutus, joka huomioi taiteilijan tai taidepedagogin aikaisemmat opinnot ja työkokemuksen, integroisi ja vakauttaisi taidetta osaksi kulttuurihyvinvoinnin sektoria. Vastaavalla tavalla tanssi- tai teatteriopettaja, jolla on opettajan kelpoisuusasetuksen mukainen pätevyys toimia peruskoulun ja lukion aineenopettajana, kohtaa umpikujan rehtoriksi pätevydyttyään¹³⁰. Koska tanssi tai teatteri eivät ole perusopetus- tai lukiolaissa määritettyjä valtakunnallisia pakollisia oppiaineita, rehtorin kelpoisuusasetusta tulkitaan siten, että tanssin tai teatterin aineenopettajataustaiset rehtorit voivat toimia vain sellaisten peruskoulujen tai lukioiden rehtorin viroissa, joissa kyseisiä oppiaineita jo opetetaan. Myös yliopistot, jotka järjestävät luokanopettajaksi pätevyttäviä erillisiä monialaisia opintokokonaisuuksia, tulkitsevat kelpoisuusasetusta siten, että hakijan aineenopettajakelpoisuuden tulee olla perusopetuksen tuntijaon mukaisessa pakollisessa oppiaineessa. Näin kaksoiskelpoiseksi teatteriopettaja-luokanopettajaksi tai tanssinopettaja-luokanopettajaksi opiskelu ei onnistu ilman, että henkilö hakee aloittamaan luokanopettajaopinnot alusta, joskin joitain opintoja voidaan tällöin hyväksilukea. Tämänkaltaisia opintopolkujen umpiperiä on syytä puhkoa, jotta taidetta ei rakenteellisesti eristetä omaksi toimialakseen, vaan taiteelle, taiteilijoille ja taidepedagogeille avataan väyliä asettua muille aloille ja eri tehtäviin eri puolille yhteiskuntaa. Eri aloilla siirtymistä mahdollistavien opintopolkujen kompastuskiviä poistamalla mahdollistuu myös taiteilijuuden käsittäminen yhteiskunnallisena työnä ja taiteen tehtävän laventaminen yhteiskunnassa¹³¹.

Täydennyskoulutus on merkittävä opintopolun jatke työelämään siirtymisen jälkeen, jolloin osaamisen täydentämisen ja ammattitaidon ylläpitämisen tarpeet usein vasta näyttäytyvät. Täydennyskoulutuksen on tärkeää vastata suoraan sekä työelämän tarpeisiin että taiteilijan ja taidepedagogin työelämäosaamisen kehittämisen ja ammattitaidon ylläpitämisen tarpeisiin. Täydennyskoulutustarpeita, joita havaitaan työelämään siirtymisen jälkeen, ovat muun muassa eri ansaintalähteet ja niiden yhdistäminen, työlainsäädäntö ja työso-

pimusjärjestelmät, taiteilijan ammatinkuvan muotoutuminen monialaiseksi ja poikkisektoraalinen työ, kielivalmiusopinnot, johtajuus, moninaisuusosaamisen ja normikriittisen johtajuuden vahvistaminen, taloudenhallinta ja kirjanpito, yrittäjyys ja taide liiketoimintana, hanketuotanto ja rahoitus, viestintä- ja vaikuttajaosaaminen, yhteiskunnan toimintalogiikkojen tuntemus ja sekä digitalisaatioon että ekologiseen kestävyYTEEN liittyvät koulutukset¹³². Taideyliopiston avoimen yliopiston järjestämät työelämäkoulutukset ovat freelancereille maksuttomia määräaikaikaisella rahoituksella vuosina 2022–2023.

Täydennyskoulutuksen lyhytkoulutusten lisäksi täydennyskoulutuksien kehityssuuntana voivat olla poikkialaista ammattitaitoa ja tunnustettuja pätevyyskä tuottavat kokonaisuudet. Tällaisia poikkialaisia täydennyskoulutuksen alueita ovat muun muassa sosiaali- ja terveysala (kulttuurihyvinvointi), laajasti kasvatus- ja opetusala, nuorisola, palvelualat, tuottaja- ja välittäjäportaan tehtävät sekä johtamisala. Poikkialaiset koulutuskokonaisuudet parantaisivat alan koulutuksen työelämävastaavuutta¹³³. Täydennyskoulutuksella voidaan vastata myös muiden alojen toimijoiden kompetenssin vahvistamisen tarpeisiin taiteen aloilla. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja luokanopettajien esittävien taiteiden aineenhallintaa voidaan vahvistaa täydennyskoulutuksen avulla. Yleissivistävien koulujen rehtoreille suunnatulla täydennyskoulutuksella voidaan lisätä rehtoreiden kompetenssia toteuttaa taidepedagogista johtajuutta ja taidehallintoa johtamassaan koulussa.

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Peruskoulun aikaisen taideaineiden opiskelun ja harrastamisen huomioimista lukiokoulutuksen ja ammatillisen toisen asteen valintaperusteissa tulee kehittää. Esimerkiksi yhteishaussa lukiokoulutukseen hakeuduttaessa tulee huomioida myös taito- ja taideaineiden opinnot ja arvosanat¹³⁴.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, laaja sidosryhmäyhteistyö

2. Esittävien taiteiden kasvatuksessa ja koulutuksessa omaksuttavien geneeristen taitojen huomioiminen opiskelijavalinnoissa tulee selvittää korkeakoulujen yhteishaussa¹³⁵. Lukiodiplomien hyödyntämisen esteet korkeakouluhaussa tulee poistaa.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry., Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, OHA Forum – Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishanke 2022–25

3. Taiteen perusopetuksen lopputyön ja lukiodiplomien keskinäistä suhdetta kehitetään opiskelijoiden näkökulmasta päällekkäisten opinnäytteiden tekemisen välttämiseksi.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, lukiodiplomiaineiden opettajien pedagogiset järjestöt, erityislukiot ja painotuslukiot, Taiteen perusopetusliitto ja sen jäsenjärjestöt, korkeakoulut

4. Taiteilijoiden ammattikuvien laajentuminen mahdollistetaan kehittämällä tutkintoon johtavien koulutusohjelmien opetussuunnitelmia sekä lisäämällä täydennyskoulutusta. Tutkinnon jälkeisessä täydennyskoulutuksessa kehitetään taiteen ja muiden alojen rajapintoja. Tarvittaessa tällaiset koulutukset antavat muodollisesti tunnustetun kelpoisuuden. Esittävien taiteiden tutkin-
tojen tunnustamisen ongelmat kartoitetaan ja tutkintojen tunnustamiseen liittyvät esteet poistetaan, jotta siirtymät eri alojen välillä ja eteneminen uralla ylöspäin ovat mahdollisia ilman ylimitoitettua uudelleen kouluttamista. Esimerkiksi yliopistot muuttavat hakukriteerejään erillisiin luokan-
opettajan monialaisiin opintoihin siten, että muodollisesti kelpoiset tanssi- ja teatteriopettajat ovat hakukelpoisia koulutusohjelmaan. Moniammatillisten tutkintojen näkökulmasta vanhentunut lainsäädäntö tulee päivittää.

TOIMIJAT: yliopistot, ammattikorkeakoulut, avoimet yliopistot ja ammattikorkeakoulut, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry., Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö

5. Esittävien taiteiden koulutuksen järjestäjät ja järjestökenttä muodostavat verkoston - osana monitaiteista yhteisjärjestöä - ja kokoontuvat säännöllisesti kartoittamaan ja kehittämään esittävien taiteiden kansallista koulutustarjontaa. Tämä tukee yksittäisiä koulutusorganisaatioita opetussuunnitelmatyössä ja vahvistaa organisaatioiden keskinäistä työnjakoa opintojatkumoiden tekijöinä.

TOIMIJAT: alan toimijat laajapohjaisesti

6. Turvataan katkeamattomat opintopolut esittävissä taiteissa¹³⁶. Erytystä huomiota tulee kiinnittää siihen, että vahvistetaan yliopistojen aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien erityisalojen resursseja.

- Esine- ja nukketeatteritaiteelle luodaan opintojatkumo, joka kulkee taiteen perusopetuksesta aina korkeakoulutuksessa tapahtuvaan taiteilija- ja taidepedagogiseen koulutukseen¹³⁷.
- Musiikkiteatterin alan koulutusta laajennetaan maisterinkoulutuksella, joka toimii koulutuksellisenä jatkumona olemassa olevalle musiikkiteatterin ammattikorkeakoulututkinnolle.
- Sirkustaiteen ja sirkuspedagogiikan koulutusta laajennetaan¹³⁸ kaikilla asteilla ja sirkustaiteelle luodaan opintojatkumo.
- Performanssitaidetta sisällytetään osaksi muiden esittävien taiteiden sekä kuvataiteen opetussuunnitelmia kaikilla koulutusasteilla ja taiteen perusopetuksessa. Performanssitaideteelle luodaan opintojatkumo.
- Esittävän taiteen tukitoimintojen, kuten esitystekniikan, ammatillisen toisen asteen koulutusta ja korkeakoulutusta lisätään vastaamaan kasvavaa työvoimatarvetta.
- Olemassa olevien esittävien taiteiden koulutusohjelmien toimintaedellytyksiä vahvistetaan.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, laajasti sekä formaalin että nonformaalin koulutuksen järjestäjät

7. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, luokanopettajille, rehtoreille sekä sivistystoimen henkilökunnalle kohdennetaan esittävien taiteiden pedagogiikan ja kouluissa toteutettavan esittävien taiteiden tuotannollista täydennyskoulutusta.

TOIMIJAT: yliopistot, ammattikorkeakoulut, avoimet yliopistot ja ammattikorkeakoulut, aluehallintovirastot, yhdistykset ja järjestöt

Sivuääni

Yhteisötaide

Anu Koskinen

Yhteisötaiteella¹³⁹ voidaan viitata minkä tahansa taiteen alan mihin tahansa muotoon, jota osallistujat ja taiteen ammattilaiset tekevät yhdessä.¹⁴⁰ Yhteisön jäsenet eivät ole vain taiteen yleisöä, vaan sen aktiivisia tekijöitä ja tunnustettuja oikeuksien omistajia.¹⁴¹

Yhteisö, jossa toimitaan, voi olla esimerkiksi paikallisyhteisö – kuten tietty kaupunginosa tai kylä – tai elämäntilanteisuuden pohjalle rakentunut yhteisö – kuten samankaltaista sosiaalista tai ammatillista haastetta työstävät ihmiset. Osa taiteilijoista tekee yhteisötaidetta yhdessä yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien kanssa – esimerkiksi vankien, päihdekuntoutujien, kehitysvammaisten tai turvapaikanhakijoiden.¹⁴² Yhteisötaiteen sisältävää potentiaalia käytetään myös uuden yhteisöllisyyden luomiseen niin pidemmällä kuin lyhyemmällä aikajaksolla.¹⁴³

Yhteisötaiteen sukulaiskäsitteitä ovat sosiaalisesti sitoutunut taide, osallistava taide, soveltava taide, taidelähtöiset menetelmät ja palvelut sekä paikkasidonnainen taide.¹⁴⁴ Se, mitä nimitystä käytetään, miten ne määritellään ja mitä pidetään yläkäsitteenä, vaihtelee tekijöiden taustojen ja kontekstien mukaan.¹⁴⁵

Yhteisötaide voi hyödyntää soveltavan taiteen menetelmiä tai olla teko-tavoiltaan ja muodoiltaan samankaltaista kuin mikä tahansa ei-sovelletuksi ymmärretty taide. Yhteisötaideprosessissa mahdollisesti syntyneen taideteoksen, esimerkiksi esityksen, yleisösuhte voi yhteisötaiteessa olla osallistava, tai erottelu taiteen tekijän ja sen yleisön välillä voi olla selkeä.

Yhteisöllisen taiteen opetuksella tai siihen liittyvien harjoittelujen ohjauksella on sijansa joissain koulutuksissa, kuten teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksessa (Turun ammattikorkeakoulu ja Yrkeshögskolan Novia), yhteisöpedagogikoulutuksissa (esimerkiksi Laurea ja Humak) sekä tanssi- ja teatteripedagogiikan maisteriohjelmassa (Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu). Suomessa ei kuitenkaan ole ensisijaisesti yhteisötaiteeseen keskittyvää yhtenäistä ja pitkäjänteistä taidekoulutusta, kuten BA- tai MA-ohjelmaa tai molempia. Useiden ammattikorkeakoulujen teatteri-ilmaisun ohjaaja -koulutusten lakkauttamisen myötä alaan keskittyvän tai sitä sivuavan koulutuksen määrä on viime aikoina edelleen vähentynyt, samaan aikaan, kun tietämys ja tarve on lisääntynyt.

Yhteisötaiteen kenttä on merkityksellinen ja tärkeä sekä taiteellisesti ja taiteilijoiden toimintakenttien moninaisuuden kannalta että sosiaalisen vaikuttavuuden ja saavutettavuuden näkökulmista.¹⁴⁶ Se on vaativa ja erityinen taiteen kenttä. Siksi koulutustilanteeseen on tärkeää kiinnittää huomiota jo lähitulevaisuudessa. Tämä on tärkeää sekä alan taiteellisen kehittymisen että taiteilijoiden sosiaalisen ja eettisen ymmärryksen lisäämisen kannalta.

Lähteet

- Fancourt, D. ja Finn, S. 2019. *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Health Evidence Network synthesis report 67. World Health Organization.
- Jussilainen, A. 2019. Yhteisötaide. Historiaa, määrittelyä ja käytäntöjä. Julkaisussa Monni, K. ja Törmi, K. (toim.) *Yhteisö ja taide. Teemoja ja näkökulmia 2000-luvun taiteilijan laajentuneeseen toimintakenttään*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 71. Taideyliopisto. <https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/>
- Karttunen, S. ja Kantonen, L. (toim.) *Yhteisötaiteen etiikka. Tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle*. Kokos 10. Taideyliopisto.
- Kwon, M. 2004. *One place after another. Site-specific art and locational identity*. The MIT Press.
- Lomas, C. 1998. Art and the Community. Breaking the Aesthetic of Disempowerment. Teoksessa Shapiro, S. (toim.) *Dance, power, and difference. Critical and feminist perspectives on dance education*. 149-170. Human Kinetics.
- Matarasso, F. 2019. A Restless Art. How participation won, and why it matters. *Nordic Journal of Arts and Culture and Health*, 2(2), 158-162. The Scandinavian University Press.
- Monni, K. ja Törmi, K. (toim.). 2019. *Yhteisö ja taide: teemoja ja näkökulmia 2000-luvun taiteilijan laajentuneeseen toimintakenttään*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 71. Taideyliopisto. <https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/>
- Prentki, T. ja Preston, S. (toim.) 2009. *The Applied Theatre Reader*. Routledge.

9. Esittävän taiteen kasvatuksen ja koulutuksen työelämä on kestävä, ja se mahdollistaa jatkuvan oppimisen

”Kaikenlaisen työn pitäisi olla tuottavaa, kannattavaa ja tekijänsä työhyvinvoinnin kannalta kestävä.”

Freet 2030 hankkeen projektipäällikkö Sikke Leinikki,
visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

Taidetyön tulevaisuudessa erilaisten ammattiroolien, ansaintalähteiden ja töiden yhdistelmät ovat mahdollisia ja toimivia. Taidetyöntekijän työmarkkina-asema tunnustetaan työvoimahallinnossa, verotuksessa ja työehdoissa.¹⁴⁷ Johtajat toimialasta riippumatta tunnustavat taidetyön laatuja ja osaavat johtaa taidetyötä. Työelämän rakenteet mahdollistavat jatkuvan oppimisen.

Nykyiset työelämäarakenteet aiheuttavat tarpeetonta kuormitusta taidetyöntekijöille¹⁴⁸. Taidetyö on moninaista, usein projektimaista tai muuten määrätyn kestoista. Ammattiroolit voivat vaihdella eri työntekopaikkojen mukaan. Yhden taiteilijan tai taideopettajan työnkuva voi koostua esimerkiksi taiteellisesta työstä, opettamisesta, kouluttamisesta, tuottamisesta ja hallinnosta samanaikaisesti tai ajallisesti peräkkäin. Alalla työskennellään yhä useammin erilaisten ansaintamuotojen välissä sekä perinteisissä pitkäaikaisissa palkkatyösuhteissa. Ansainta voi muodostua palkkatyöstä työ- tai virkasuhteisena useassa organisaatiossa samanaikaisesti, yritystulosta, erilaisista palkkioista, tekijänoikeuskorvauksista ja apurahoista. Taiteelliselle ja taiteen opetustyölle on leimallista myös huomattava palkattoman työn määrä¹⁴⁹.

Monilähteinen ansionmuodostus sopii huonosti tilastokeskuksen kaksijakoiseen luokitukseen palkansaaja tai yrittäjä, joista työsuhteisena palkansaajana tehty työ on tehokkaammin suojeltu ja parhaiten säädelty työn tekemisen muoto. Ansainnan monilähteisyydestä aiheutuu muun muassa sattumanvaraisuutta eri viranomaismääritelmässä, -käytänteissä ja sosiaaliturvassa, ja samassa tilanteessa olevaa taidetyöntekijää voidaan kohdella eri tavalla eri virastoissa ja eri paikkakunnilla. Palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteen sovittamista tuleekin helpottaa.

Kasvatus- ja opetuslalla työskennellään yleensä työ- tai virkasuhteissa. Esittävien taiteiden opetustyö tarjoaa vain harvoin päätoimen yhdestä oppilaitoksesta. Monet esittävien taiteiden opettajat työskentelevät sivutoimisina monissa eri oppilaitoksissa ja määräaikaisina vierailevina opettajina. Opetusalalla sivutoimen työehdot ovat kuitenkin olennaisesti heikommat verrattuna päätoimen virka- ja työehtosopimukseen¹⁵⁰. Jotta tämä eriarvoistava rakenne voidaan poistaa, tulee eri koulutusmuotojen välisten yhteispäätoimien muodostamisen esteet poistaa. Esimerkiksi vapaan sivistystyön, taiteen perusopetuksen ja yleissivistävien oppilaitosten yhteisten päätoimien perustaminen tulee mahdollistaa, jolloin työnantajat yhdessä turvaavat yhteispäätoimiselle opettajalle päätoimeen rinnastuvan toimeentulon ja sopimusehdot. Opetusalan työehtosopimuksissa tulee niin ikään mahdollistaa sivutoimisen tai määräaikaisen työ- tai virkasuhteen tarkoituksenmukainen yhteen sovittaminen muiden

ansaintamuotojen kanssa¹⁵¹. Opetusalan työehtosopimusten tulee tavoittaa taideopetustyön arki ja taideopetuksen työnkuva. Työehtosopimuksia kehittämällä voidaan nykyistä paremmin huomioida alueelliset erot taideopetuksen järjestämisen toimintaympäristöissä.

Taiteen perusopetuksen oppilaitokset ovat keskeisiä työnantajia sirkus-, tanssi- ja teatteriopettajille. Ainoastaan tanssinopettajilla on työehtosopimus¹⁵². Taiteen perusopetuksen riittämättömän perusrahoituksen takia osassa oppilaitoksista opettajien työehtosopimukset ovat jatkuvasti lukuvuoden määräaikaissuusia. Alalle on siis syntynyt rakenne, jossa opettajien kesäloma-ajan ansio muodostuu ansiosidonnaisesta työttömyyskorvauksesta. Taiteen perusopetuksen valtionosuusrahoitusta tulee korjata siten, että taiteen perusopetuksen oppilaitoksilla on taloudelliset resurssit palkata opettajia toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin¹⁵³. Riittävä rahoitus ja rahoituksen ennakoitavuus on kaikille koulutuksen järjestäjille ensisijaisen tärkeää. Se turvaa vakaan opetuksen tarjonnan, opetuksen korkean laadun ja keinon sitouttaa ammattitaitoinen henkilöstö.

Mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen ja työssä kehittymiseen on yksi kestävän työelämän tunnuspiirre. Työ esittävän taiteen opettajana tai esittävän taiteen alan freelancerina voi olla yksinäistä, ja työn aikataulutukseen voi olla vähän todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Taideorganisaatioiden yleisötyön ja yhteisötaiteen hankkeissa toimivien freelancetaiteilijoiden työ on jatkuvasti riippuvainen taideorganisaation saamista hankerahoituksista ja siksi luonteeltaan hyvin epävarmaa. Jatkuvan kehittymisen ja rahoituksen epävarmuuden yhtälö on tällöin kestävätkö. Oppilaitoksessa ei välttämättä ole toista esittävän taiteen opettajaa, jolta voisi työn lomassa oppia vertaisena. Työtä oppilaitoksen toiminnan rakenteissa ei ehkä voida järjestää siten, että opettajat kohtaisivat toisiaan työn arjessa. Haasteellisten tilanteiden purkamiseksi ei ole käytettävissä esimerkiksi työnohjausta. Taideopettajille tilaisuus tehdä taiteellista työtä on tärkeää ammattitaidon ylläpitämisen ja uusiutumisen kannalta. Ammattitaidon ylläpitäminen ja epämuodollinen oppiminen kollegojen kesken ovat sekä freelancekentällä työskenteleville taiteilijoille että pääasiallisesti oppilaitoksissa työskenteleville esittävien taiteiden opettajille tärkeä työelämän kehityskohde, johon tarvitaan rakenteita¹⁵⁴.

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Työvoimahallinto, sosiaaliturvajärjestelmä ja verotus tunnistavat taidetyön erityisluonteen ja ansiotulojen monilähteisyyden yhdenmukaisesti ohjeistuksissa, tulkinnoissa ja ratkaisukäytännöissä.

TOIMIJAT: työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä työnantajien ja työntekijöiden etujärjestöjen kanssa

2. Työmarkkinaosapuolet kehittävät työehtosopimuksia siten, että ne tunnistavat erilaiset työ- ja ammattiyhdistelmät. Eri koulutusmuotojen välisiä yhteispäätöksiä voi muodostaa toimiviksi yhdistelmiksi. Niin ikään työehtosopimuksin tulee parantaa sivutoimimisen ja määräaikaisen työ- tai virkasuhteen yhteen sovittamista muiden ansaintamuotojen kanssa (esimerkiksi apura-

hatyöskentely) siten, että erilaiset työntekijäoikeudet toteutuvat päätoimiseen työ- tai virkasuhteeseen verrattavalla tavalla.

TOIMIJAT: työmarkkinaosapuolet

3. Opetusalan työmarkkinaosapuolet sopivat taideopettajien opetusvelvollisuuden yhdenmukaistamisesta vastaamaan kuvataiteen ja musiikin opettajien opetusvelvollisuutta. Esimerkin voi nostaa kunnallisesta opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksesta, jossa opetusvelvollisuudet ovat kuvataiteessa ja musiikissa lukiossa 20 ja peruskoulussa 21, kun tanssissa, teatterissa ja muissa taideaineissa, kuten sirkuksessa, opetusvelvollisuudet ovat lukiossa ja peruskoulussa 23.¹⁵⁵

TOIMIJAT: kuntatyönantajat, Sivista, Opetusalan ammattijärjestö OAJ

4. Taidetyölle luodaan rakenteet ja turvataan perusrahoitus pitkäjänteisen toiminnan turvaamiseksi ja irrottautumiseksi valtaosaltaan hankepohjaisista ja määräaikaisista toiminnan järjestämisen tavoista niin kulttuurialalla kuin muilla toimialoilla¹⁵⁶. Lisätään taiteen tilaajakoulutusta.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY), kuntien kulttuuritoimet, säätiöt

5. Itsensä työllistäjien kollektiivista neuvotteluoikeutta edistetään eri taiteenalojen välisenä yhteistyönä, jotta saadaan työn vähimmäisehdot sovittua itsensä työllistäjille.

TOIMIJAT: työmarkkinaosapuolet, taiteilijajärjestöt, Euroopan komissio¹⁵⁷

6. Taidetyön ja taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen työelämäraakenteissa jatkuva oppiminen on mahdollista. Pääsy koulutukseen toteutuu yhdenvertaisesti työmarkkina-asemasta riippumatta. Tämä edellyttää pitkäkestoisista rakennetta koulutuksen maksuttomuuden turvaamiseksi etenkin freelancereille.

TOIMIJAT: työmarkkinaosapuolet, Opetushallitus, jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus JOTPA, avoimet yliopistot ja ammattikorkeakoulut, järjestöt

"Sen on oltava riittävää, että taiteilija tekee taidetta, piste. Taiteen tekeminen on taiteilijan työ, ja tähän on löydyttävä riittävät resurssit."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

"Taide jatkuvana osana yhteiskuntaa: hoitoala, peruskoulu, erilaiset instanssit jne; ei erillisenä, lisättynä, vaan osa, yhdessä."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

10. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tilastointi muodostaa eheän kokonaisuuden johtamisen ja päätöksenteon tietopohjaksi

”Jos taide ei sovi mitattavaksi numeroilla, niin taide ei ole vääränlaista, vaan mittarit ovat vääränlaisia.”

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

Tilastoinnin tehtävä on parhaalla mahdollisella tavalla palvella johtamista, toiminnan suunnittelua ja kehittämistä, tutkimushankkeita ja poliittista päätöksentekoa. Tilastointia kehitetään siten, että se tuo esiin taiteen vaikutukset ja arvon. Eri lähteistä ja järjestelmistä tuotettu data linkittyy ja synkronoituu tietovarantokokonaisuudeksi, josta saatava tieto on luotettavaa, eheää, yhteismitallista ja käytettävää¹⁵⁸. Määrällisen tilastoinnin rinnalla koostetaan tietoa vaikuttavuuden tekijöistä. Tietopohja vahvistuu ja tietovarantojen tietosisältö monipuolistuu siten, että sen avulla pystytään kuvaamaan eri ilmiöitä nykyistä monipuolisemmin. Substanssiasiantuntijat osallistuvat tilastoinnin kehitystyöhön, jotta erilaiset tietovarannot eivät tuota tietämättömyyttä esittävien taiteiden kasvatuksesta ja koulutuksesta.

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen keskeisiä tilastoja ovat varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda, Koski-tietovaranto, Virta-opintotietopalvelu, opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit, Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteri sekä sen joka kolmas vuosi toteuttama opettajatiedonkeruu, Teatterin tiedotuskeskus TINFO:n kokoama esittävien taiteiden tilastot -vuosijulkaisu¹⁵⁹, kehitysvaiheessa olevat Kultti- kulttuurin kuntatietopohja ja kunnallisen nuorisotyön dokumentaatiojärjestelmä ja kulttuurin TEAviisari¹⁶⁰. Opetushallinnon Vipunen-tilastopalveluun on koottu tietoa kattavasti eri rekistereistä.

Viimeaikainen kehitystyö tiedonkeruun osalta on vaikuttavaa. Valtaosa edellä mainituista tilastoista on joko luotu tai niitä on merkittävästi laajennettu kuluneen viiden vuoden aikana. Digitalisaation edetessä laskentaan soveltuvan numeerisen datan saatavuus moninkertaistuu ja koulutuksen hallinnoinnissa hyödynnetään digitaalisia tietovarantoja¹⁶¹. Koski-tietovarantoon on vasta vuodesta 2018 lähtien tallennettu tiedot perusopetuksen, lukion ja ammatillisen oppilaitoksen oppilaiden yksittäisistä opintosuorituksista ja suoritetuista tutkinnoista. Valmistelussa on vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opintosuoritusten tallentaminen Koski-tietovarantoon. Tämä tuo yhden tiedonkeruukäytännön piiriin yhdessä Virta-opintotietopalvelun kanssa jo valtaosan kaikesta koulutus-toiminnasta ja muodostaa sellaisen tilastollisen kokonaisuuden, joka murtaa eri koulutusmuotojen raja-aitoja esimerkiksi yhteismitallistamalla opintopisteet. Kattava ja harmonisoiva tiedonkeruu voi siivittää koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä ja oppilaan näkökulmasta helpottaa osaamisen dokumentointia ja opintopolun hahmottamista. Opettajatiedonkeruun parantamiseksi on selvitetty opettajarekisterin perustamista, joka tuottaisi tietoa muun muassa opettajien työtehtävistä, kelpoisuuksista ja alueellisista tarpeista. Opettajare-

kisterin valmistelu etenee tällä hallituskaudella, ja lopullisen päätöksen opettajarekisterin perustamisesta tekee seuraava hallitus¹⁶². TEAviisari-tiedonkeruu selvittää hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuurin toimenpiteitä, resursseja ja toimintakäytäntöjä kunnissa. Tiedonkeruu toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2019. TEAviisarin kehittäminen liittyy opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan linjauksiin ja niiden seurantaan sekä kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain (166/2019) toimeenpanon seurantaan.

Eri tilastojen synkronointi kokonaiskuvan muodostamiseksi esittävien taiteiden kasvatuksesta ja koulutuksesta ei ole suoraviivainen tehtävä siinäkään tapauksessa, että kunkin tilaston luvut vastaisivat todellisuutta ja tilastokategoriat tavoittaisivat riittävän tarkkuuden ja hienojakoisuuden. Esimerkiksi taiteen perusopetuksen oppilaitosten tiedonkeruu hajaantuu muun muassa sen mukaan, onko opetuksen järjestäjä tuntiperusteisen valtionosuuden piirissä. TEAviisari ei puolestaan erottele taiteen perusopetuksesta eri taiteenaloja. Koski-tietovarantoon perusopetuksen ja lukion opintosuoritukset hajautuvat teatterin osalta eri oppiainemikkejä alle, eikä tanssi kirjaudu lainkaan (erityislinjojen ja painotettu opetus pois lukien). Jokaiseen edellä mainittuun tilastoon liittyy puutteita esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta katsottuna. Taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön sekä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen opintojen kirjaaminen Koski-tietovarantoon on tulossa mahdolliseksi vuoden 2023 alusta¹⁶³.

"Erilaisissa selvityksissä ja raporteissa on käynyt ilmi, että taiteen ja kulttuurin alan toimialatieto on varsin hajaantuneena. Cupore on tuottanut keskitetysti tutkimustietoa ja selvityksiä jo 20-vuotta, mutta lisää tiedon kokoamista ja tehokasta välittämistä tarvitaan. Valtion tuki taiteelle on varsin pienissä paloissa, ja sitä tulee myös eri hallinnonaloilta, joten kokonaiskuvan synnyttäminen siitä, miten taidetta, kulttuuria ja luovia aloja tuetaan on ollut perinteisesti haastavaa."

Paula Tuovinen puheessaan Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen 20-vuotisjuhlissa 26.9.2022.

Numeerisen tiedonmuodostuksen taustalla on sen tuottamista edeltäviä valintoja, määriteltyjä indikaattoreita ja prosesseja, jotka ohjaavat sitä, mitä ilmiöitä datasta on nostettavissa esiin, miten dataa käytetään ja millaisia hyötyjä sillä ennakoitaan olevan. Nämä esivalinnat vaikuttavat siihen, "millaisiksi käsitykset ja tulkinnat todellisuudesta muotoutuvat: mitä tehdään näkyväksi ja mikä jää näkymättömiin".¹⁶⁴ Tietovarannot, joita käytetään esimerkiksi koulutuspoliittisessa päätöksenteossa, voivat siis tuottaa tiedon ja tietämisen lisäksi tietämättömyyttä, jota voi olla vaikea havaita, kun tilasto on kokonaisuudessaan vakuuttava. Saatavilla olevaa informaatiota saatetaan käsitellä kuin muuta tiedettävää ei olisi¹⁶⁵. Numeerinen data ei välttämättä tuota lainkaan informaatiota

kasvatuksen ja koulutuksen monimuotoisista ilmiöistä, marginaali- tai yksilötason ilmiöistä.¹⁶⁶ Määriin perustuva tilastointi soveltuu huonosti tai ei sovellu lainkaan taiteen vaikutusten ja merkitysten kuvaajaksi.

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Peruskoulujen ja lukioiden esittävien taiteiden opinnot tulee kirjata itsenäisinä oppiaineina oppilaitoskohtaisiin opetussuunnitelmiin, oppilaiden ja opiskelijoiden todistuksiin ja opintohallintorekisteriin, josta tieto suodatuu Koski-tietovarantoon, jotta jo nykyinen esittävien taiteiden opetus tulee näkyväksi. Tämä on tärkeää opintojatkumon hahmottamisen, opintojen tunnistamisen sekä Koski-tietovarannon tietosisällön totuudenmukaisuuden näkökulmasta.

Useissa kouluissa 4.-, 5.- ja 9.-luokkalaiset tanssivat itsenäisyyspäivän tanssit ja muissa tanssiaisissa. Lukiolaisten vanhojenpäiviin tanssi kuuluu olennaisesti. Nämä toiminnot vaalivat tanssin kulttuuriperintöä. Tanssi tulee kirjata oppilaiden ja opiskelijoiden todistuksiin, koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin sekä opintohallintorekistereihin (Koski) oppiainenimikkeellä tanssi.

Peruskoulujen ja lukioiden ilmaisutaidon, draaman ja teatterin opetus sekä näytelmien valmistaminen lukeutuvat teatterin oppiainekokonaisuuteen riippumatta siitä, opetetaanko niitä pakollisena tai valinnaisena osana äidinkielen ja kirjallisuuden oppiainetta vai itsenäisenä oppiaineena. Ne tulee kirjata oppilaiden ja opiskelijoiden todistuksiin, koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin sekä opintohallintorekistereihin (Koski) oppiainenimikkeellä teatteri.

Samoin tulee menetellä sirkustaiteen, esine- ja nukketeatterin sekä musiikkiteatterin merkitsemisessä. Esimerkiksi lastenkulttuurikeskusten toteuttamat sirkustyöpajat¹⁶⁷ osana koulupäivää tulevat osaksi peruskoulun ja lukion toimintaa. Toiminnan laajuus huomioiden ne tulee kirjata oppilaiden ja opiskelijoiden todistuksiin, koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin sekä opintohallintorekistereihin (Koski) nimikkeellä sirkus.

Nämä kirjaamistavan muutokset yhdenmukaistavat ja selkeyttävät oppiainesanastoa peruskoulun, lukion ja taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä. Käsitteiden yhdenmukaistaminen auttaa oppilaitosten välisen yhteistyön rakentumista yli koulutuksen sektoreiden ja kouluasteiden ja auttaa hahmottamaan opintojatkumoa ja opintojen vastaavuutta. Kirjaamistavan muutos edellyttää täsmennyksiä opetussuunnitelmien perusteisiin, jotka koskevat todistuksiin merkitsemisestä ja arviointia.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, kuntien sivistystoimet, oppilaitokset

2. Opettajarekisterin¹⁶⁸ kehitystyötä jatketaan, ja kehitystyössä huomioidaan kaikki oppilaitokset ja taideopetustyön monipaikkaisuus, jotta taideopettajat eivät rajaudu rekisterin ulkopuolelle kuten nykyisessä Tilastokeskuksen opettajatiedonkeruussa. Opettajatiedonkeruu tulee ulottaa kattamaan sivutoimiset opettajat, sillä useimmiten esittävien taiteiden opettaja työskentelee sivutoimisesti tai taideaine on hänen toinen opetettava aineensa.

Tiedonkeruun oppiainevalikoimaan tulee lisätä sirkus, tanssi sekä teatteri, jotka nykyisellään valikoista puuttuvat.¹⁶⁹ On tärkeää tehdä näkyväksi esittävien taiteiden opettajien määrä ja se, millaisten kelpoisuuksien varassa esittävien taiteiden opetus toteutuu.

TOIMIJAT: Tilastokeskus, opetus- ja kulttuuriministeriö

3. Varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardan tehtävänimikkeistöön lisätään taidepedagogi¹⁷⁰.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö

4. Työpaja- ja kurssitoiminta, taidekasvatushankkeet ja yhteisöteatteri muodostavat yli puolet teattereiden ja tanssiteattereiden yleisötyöstä. TINFO:n tilastointia kehitetään edelleen yhtenäisemmäksi eri taiteenalojen välillä ja nivoutuvaksi soveltuvien osin opintohallintorekistereiden kanssa.

TOIMIJAT: TINFO, opetus- ja kulttuuriministeriö

5. Taiteen perusopetuksen tiedonkeruun kehitystyötä jatketaan pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Käynnissä oleva taiteen perusopetuksen viitearkkitehtuuryö tulee auttamaan toimijakentän hahmottamisessa ja toiminnan kehittämisessä. Tavoitteena tulee olla kaikki taiteen perusopetuksen oppilaitokset kattava tietovaranto, joka huomioi koulutuksen järjestäjien moninaisuuden. Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteriin liittyvä työ tukee taiteen perusopetuksen tilastotiedon kattavuuden saavuttamista.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskus, kuntien kulttuuri- ja vapaa-ajan toimet sidosryhmäyhteistyössä toimijoiden kanssa.

6. Taidealan itsensä työllistäjien seurantatilastointia kehitetään säännölliseksi, jotta työmarkkina-aseman muutoksen suunnista saadaan ajantasaista tietoa politiikkalinjausten tueksi.

TOIMIJAT: Cupore, Freet 2030 hanke, Tilastokeskus, Verohallinto

7. Esittävien taiteiden opintopoluista toteutetaan säännöllisin väliajoin tutkimus, jossa huomioidaan yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden näkökulmat.

TOIMIJAT: Cupore

8. Kasvatusalan sanastot, kuten Opetus- ja koulutussanasto OKSA, erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma TEPA sekä Tieteen kansallinen termipankki TTP laajentuvat kattamaan esittävien taiteiden kasvatuksen sanaston.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Sanastokeskus, Fin-Clariah-tutkimusinfrastruktuuriverkosto, esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen asiantuntijat

9. Parannetaan tiedonkeruiden keskittämistä sekä tietojärjestelmien ja tietojen yhteen toimivuutta.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, Tilastokeskus, TINFO, Kuntaliitto

10. Laaditaan laadullisen tiedonkeruun käytänteitä määrällisen tiedonmuodostuksen rinnalle. Taidekasvatuksen ja -koulutuksen vaikuttavuus ja laatu nostetaan vahvemmin mukaan koulutus-, taide- ja talouskeskusteluissa.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö

11. Monitahoinen yhteistyö vahvistaa esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen resursseja

”Rakenteiden ravistelu, rohkeammin ja enemmän yhteistyötä yli rajojen. Toistenkin puolesta taisteleminen.”

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 9.9.2022

Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen kytkeytyvien hallinnonalojen ja koulutusjärjestelmän organisaatioiden väliset rajat, tehtävät ja vastuut ovat tarkkarajaisia, mistä on seurannut esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen rakenteen pirstaloitumista ja toimijoiden erkaantumista toisistaan. Samalla eri organisaatiot tekevät samoja toimintoja yhtä aikaa ja päällekkäin. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen perusrahoitus on kroonisesti riittämätöntä, mitä sekä rahoittajat että toimijat yrittävät paikata erilaisin lyhytkestoisin rahoitusjaksoin. Rakenteena se on byrokraattinen ja kuormittava, työtä, joka ei kohdennu varsinaiseen esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutustehtävään. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tulisi pyrkiä hahmottamaan kokonaisuutena, minkä toteuttaminen on poikkihallinnollisesti yhteinen tehtävä. Hallinnon eri tasoilla ja eri sektoreiden välisellä yhteistyöllä voidaan tavoitella merkityksellisten sisältöjen tuottamista, resurssien tunnistamista ja rahoituskanavien yhdistämistä esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutuksen järjestämiseksi.

Valtion keskushallinnossa esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen kysymykset hajautuvat opetus- ja kulttuuriministeriössä eri osastojen välille. Lisäksi esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen kysymykset esiintyvät työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla muun muassa ELY-keskuksissa¹⁷¹. Yhteistyö näiden eri hallinnonalojen välillä on olennaista taidekasvatukseen ja koulutukseen kokonaisuuden kehittämisessä¹⁷². Sen lisäksi valtionhallinnon kasvatukseen ja koulutuspoliittisessa, taide- ja kulttuuripoliittisessa sekä työ- ja elinkeinopoliittisessa valmistelu- ja hanketyössä on tärkeitä kiinnittää huomiota esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen asiantuntijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön¹⁷³.

Laki kunnan kulttuuritoiminnan järjestämisestä velvoittaa kuntia yhteistyöhön eri toimialojen välillä¹⁷⁴. Osassa maakuntaliittoja on erikseen muodostettuja koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyöryhmiä, jotka koordinoivat maakunnan koulutusta ja tutkimusta ja edistävät koulutuksen järjestäjien yhteistyötä¹⁷⁵. Moni kunta koee haasteelliseksi väestörakenteen muutokset, jotka suoraan ja välillisesti vaikuttavat kunnan kykyyn huolehtia kulttuuritoiminnasta. Maakuntatasoisella alueellisella resursoinnilla ja järjestämisellä voi turvata ja tukea esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen saavutettavuutta kunnissa¹⁷⁶.

Vuoden 2023 alusta hyvinvointialueet liittyvät yhdeksi kulttuuritoiminnan yhteistyötahoksi. Hyvinvointialueiden järjestöneuvottelukunnille ja muille yhteydenpidon rakenteille haetaan muotoja, toimintatapoja ja tehtäviä. Järjestöneuvottelukuntien avulla eri sektorien toimijat ja tarpeet voidaan saattaa yhteen. Esimerkiksi nuorisoyhteistyö voi kaivata esittävän taiteen pedagogin ammattitaitoa ryhmien hyvinvoinnin ja ryhmäytymisen tukemisessa ja sosiaali-

ja terveydenhuollon sektori apua työntekijöiden työhyvinvoinnin tai toimialan veto- ja pitovoimatekijöiden edistämiseksi. Järjestöneuvottelukunnissa voidaan valmistella myös esimerkiksi alueelliset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat. Toimintamuotoihin sisältyy esimerkiksi vanhusten, sijoitettujen lasten tai mielen-terveyskuntoutujien kanssa tehtävä taidekasvatuksellinen tai yhteisötaiteellinen työ. Näissä maakuntahallintotasoisissa yhteistyöelimissä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen sektorilla on paikkansa, ja maakuntatasoisesti voidaan löytää kuntarajat ylittäviä yhteistyölle perustuvia toimintamalleja esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestämiseksi. Maailman terveysjärjestö suosittaa raportissaan (2019) vahvistettavaksi kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteita ja -mekanismeja muun muassa perustamalla ohjelmia, joita rahoitetaan poikkisektorisesti¹⁷⁷.

Kuntien sisälläkin esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta jakautuu pieniä kuntia lukuun ottamatta usein useamman kuin yhden hallinnonalan alaisuuteen. Yhteistyön rakenteita tarvitaan erityisesti kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan sekä kasvatuksen ja oppimisen toimialan välille. Monissa kunnissa yhteistyöhön on toimivia rakenteita, mistä on osoituksena muun muassa kulttuurikasvatussuunnitelmien laadinta ja toimeenpano yhdessä perusopetuksen oppilaitosten kanssa¹⁷⁸. Kulttuurikasvatussuunnitelmat täydentävät perusopetuksen taide- ja taitoaineiden opetussuunnitelman mukaista opetusta. Esittävien taiteiden toimijoille ja organisaatioille kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat mahdollisuus laajentaa toimintaa taidekasvatuksen sisällöllä. Esittävien taiteiden organisaatioiden erityisosaaminen voi merkittävässä määrin tukea myös esimerkiksi koulujen tavoitteita nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä¹⁷⁹. Tätä hallinnonalojen välistä yhteistyötä on mahdollista syventää ja toimintamuotoja monipuolistaa.

Eri toimijoiden välinen suora kahden- tai monenvälinen yhteistyö on tärkeää muun muassa tilojen yhteiskäytössä, resurssien jakamisessa, materiaalien lainaustoiminnassa, toiminnan suunnittelussa ja aikataulutuksessa. Hallinnollisten resurssien yhteishyödyntäminen ja huolellisesti harkittu hallinnollinen yhdistäminen voivat purkaa moninkertaista hallinnollista työtä¹⁸⁰. Hallinnollinen yhdistäminen ja hallintoyksikön suuruus ei kuitenkaan ole sinänsä tavoiteltavaa, vaan yhteistyön tulee olla tarkoituksenmukaista toimijan perustehtävän toteutumisen kannalta¹⁸¹.

Paikallisesti on syntynyt hyviä yhteistyökäytänteitä eri toimijoiden välille. Pitkäjänteistä ja valtakunnallisesti kattavaa kehittämistyötä tarvitaan koordinoitusti eri verkostoissa, jotta hyvät käytänteet eivät jää paikallisiksi. Kehittäminen vaatii kentän vankkaa tuntemusta, kentän toimijoiden osallisuutta ja tutkimuksen nivomista kehittämistyöhön, jotta löydetään yhteistä ymmärrystä, pysyviä yhteistyön rakenteita ja viisautta resurssien käytössä. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kentän nykyinen hajaantuneisuus haastaa tiedonkulkua. Erilaisia yhteistyön rakenteita luomalla tulee samalla keskittää ja kehittää alan sisäistä ja sektorirajat ylittävää tiedonkulkua.

Koulutuspolitiikassa tutkintoperusteisen politiikan rinnalle on tullut osaamisperusteinen koulutuspolitiikka. Koska koulutusjärjestelmämme on siiloutunut, muutos kohti toimivaa osaamisperusteisuutta edellyttää vahvojen yhteistyörakenteiden kehittämistä koulutusjärjestelmän toimijoiden välille. Koulutusjärjestelmän tulisi nykyistä vahvemmin tunnistaa oppijoiden samanaikainen osallistuminen usean koulutusmuodon opetukseen ja näiden välinen syner-

giahöty. Osaamisen tunnistaminen vaatii huolellista ennakoituyhteistyötä, jos opintopolut rakentuvat formaalin, nonformaalin ja informaalinkin oppimisen yhteistyönä ja opetusta järjestetään oppilaitosten ja taidetoimijoiden välisenä yhteistyönä¹⁸². Nonformaali ja informaali oppiminen lisääntyvät jatkuvassa ja työelämälähtöisessä oppimisessä. Formaaleilta laajemmilta opintokokonaisuuksilta haetaan pätevyitymistä tai reittiä tutkinto-opintoihin (avoimen yliopiston väylä). Eri koulutusmuotojen välisen yhteistyön merkitys on keskeinen oppilaiden ja opiskelijoiden näkökulmasta¹⁸³. Onnistuneeseen muutokseen tarvitaan yhdyspintoja, välittäjätoimijoita, tukea ja resursseja: paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia verkostoja.

Opettajankoulutusta antavien yksiköiden välistä yhteistyötä tulee tiivistää. Selvityksessä opettajankoulutuksen rakenteesta yliopistoissa todetaan, että yliopistoissa ei ole yhtenäistä tapaa määritellä, mitkä opettajien tehtävät kuuluvat opettajankoulutukseen. Myös opettajankoulutusta koskeva tilastotieto on puutteellista. Opettajankoulutuksen rakenteellisten haasteiden ratkaiseminen vaatii yliopistotason kokonaistarkastelua. Nykyistä paremmin tulisi tunnistaa opettajankoulutuksen tehtävissä toimivat henkilöt ja selkiyttää opiskelijavalintaa sekä pedagogisten opintojen ja opettavien aineiden sisältöjä.¹⁸⁴

Yhteistyötä tarvitaan myös edunvalvonnassa esittävien taiteiden, musiikin, kuvataiteen ja muiden taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen rajat ylittävien yhteisten koulutus- ja työmarkkinapoliittisten päämäärien muodostamiseksi. Yhteneväinen edunvalvonta on haastavaa, mutta tärkeää saada aikaan.

"AMKissa kehittämistyötä ohjaavat usein toisaalla suunnitellut ja kehitetyt rahoitusohjelmat, joiden turvin opettajilla on "lisäresurssia" tehdä kehittämistyötä. Näitä ja niiden taustalla olevaa ajattelua ja politiikkaa olisi tärkeää keskusteluttaa enemmän."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen webinaari 7.2.2022

"Kilpailu on myrkkyä taiteelle ja luovuudelle."

Osallistujan työkirjamuistiinpano, visiohankkeen tilaisuus 26.4.2022

Kehityssuunnat ja toimenpiteet

1. Esittävien taiteiden sekä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kannalta keskeisissä valtionhallinnon eri valmisteluelimissä ja työryhmissä tulee olla alan substanssiasiantuntijaedustus.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja näiden alaisuudessa toimivat virastot, laitokset ja erillisyyksiköt

2. Esittävien taiteiden sekä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kannalta keskeisissä maakuntatasoisissa sekä kunnallishallin-

non eri valmistelu- sekä päätöksentekokelemissä tulee huolehtia alan substanssiasiantuntijaedustuksesta.

TOIMIJAT: maakuntaliitot, kunnat

3. Esittävien taiteiden koulutuksen järjestäjien väliseen yhteistyöhön tulee luoda kansallinen malli ja taloudellisia kannustimia.

- Pitkäjänteisen ja valtakunnallisesti kattavan kehittämistyön koordinoimiseksi muodostetaan verkosto, joka luo pohjaa alan toimijat yhteen kokoavalle yhteistyöelimelle.
- Toimijakentän dialogilla rakennetaan ja kootaan moninäkökulmaisuutta, selkeytetään toimijoiden koulutuksellisia rooleja sekä työnjakoa koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa. Dialogissa eri toimijat määrittävät näkemystä siitä, miten yhteistyö hyödyttää toimijoita vastavuoroisesti, millaiset rakenteet ovat toimivat, miten vastuut jakautuvat ja opetus suunnitelmat nivoutuvat ja kumuloituvat, kun fokuksessa on oppijalle muodostuva opintopolun kokonaisuus.
- Erityisrahoituksella tuetaan alueellista opetuksen järjestämistä. Tämä saa tukea myös esittävän taiteen toimijoille suunnatusta korotetusta valtionosuusrahoituksesta¹⁸⁵, jota voi kohdentaa alueellisen yhteistyön kautta esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen.
- Opettajankoulutusta antavien yksiköiden välistä yhteistyötä tiivistetään.

TOIMIJAT: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtionosuutta saavat taideinstituutiot laajapohjaisessa yhteistyössä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien kanssa, yliopistojen opettajankoulutusta antavat yksiköt

4. Esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja opetuksen yhteistä edunvalvontaa parannetaan.

TOIMIJAT: työmarkkinaosapuolet ja etujärjestöt¹⁸⁶

"Yhteen kokoavaa vaikuttajajärjestöä kaivataan."

Teatterikorkeakoulun dekaani Maarit Ruikka loppupuheenvuorossa visiohankkeen tilaisuudessa 9.9.2022.

Tie eteenpäin

”Tuntuu, että nämä samat asiat ovat olleet ongelmallisia ratkaista vuosikymmeniä. Miten tällä kertaa päästää pohdinnasta eteenpäin?”

Osallistujaryhmän työkirjamuistiinpano, visiotilaisuus 9.9.2022

Meillä on tukeva tutkimuspohja, joka osoittaa sen, että taiteet sekä taidekasvatus ja -koulutus vaikuttavat myönteisesti kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja kansan sivistykselliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen pääomaan. Tästä meidän täytyy puhua yhdellä äänellä enemmän.

Esittävien taiteiden kenttä on laaja ja monimuotoinen. Tämän visiohankkeen aikana emme ole ennättäneet hahmottamaan kaikkia näkökulmia esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen kentältä. Visiojulkaisu ei kata kaikkea, ja virheitäkin on voinut jäädä. Julkaisu tulee nähdä enemmän liikkeelle lähtönä ja keskustelun sysäyksenä kuin perille pääsynä ja päätepisteenä.

Meillä on huomattavasti parempi näkemys esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutuksen toimijakentästä ja siinä vaikuttavista tekijöistä. Hahmotamme selkeämmin, miten esittävien taiteiden koulutus ja kasvatus kytkeytyy esittävän taiteen ammattikenttään ja millainen rooli sillä on yhteiskunnassa – ja millainen sen roolin tulisi olla tulevaisuudessa.

Kaikissa kolmessa Taideyliopiston koordinoimassa visiohankkeessa – esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen visio (2022), kuvataidekoulutuksen ja -kasvatukseen visio (2022) ja musiikkikoulutuksen visio (2020) – on otettu askeleita eri toimijoiden väliselle yhteistyölle niin alueellisesti kuin valtakunnallisesti. Visiotyö on tuonut toimijat yhteen ja kirkastanut yhteistyön merkityksen. Tässä suunnassa askeleita on syytä ottaa lisää, ja yksi ehdotus tähän suuntaan on monitaiteinen kasvatukseen ja koulutukseen yhteisjärjestö, joka kokoaisi taidekasvatukseen ja -koulutukseen toimijat yhteen ja koordinoisi taidekasvatukseen ja -koulutukseen kansallista kehittämistyötä.

Vision eri teemojen kohdalla esitettyjä kehityssuuntia ja toimenpiteitä voi kukin vision lukija tarkastella omasta näkökulmastaan. Mistä kehityssuunnista ja toimenpiteistä tunnistan itseni toimijana? Mikä on minun tai edustamani organisaation rooli kuljettaessa kohti haluttua suuntaa tai toimenpiteen toteuttamista? Mitä voin tehdä heti ja itse? Mitä teen yhdessä muiden kanssa? Keiden?

Visiohankkeiden aloittaman työn tulisi jatkua sekä monitaiteisena yhteistyönä että taiteenalakohtaisesti siten, että kukin esittävä taide saa oman kasvatukseen ja koulutukseen vision.

Hankkeen toteutus

Keskeiset kalenteritapahtumat

8.6.2021

Projektipäällikkö aloittaa.

20.9.2021

Ydinryhmän 1. työskentelypäivä.

20.9.–8.10.2021

Aloituskysely (liite 2).

5.11.2021

Aloitusseminaari Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa yhdessä Kuvataidekasvatuksen ja -koulutuksen visio 2030 -hankkeen kanssa.

Puheenvuorot

Anniina Suominen, taidepedagogiikan professori, Aalto ARTS / Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio

Sonya Lindfors, tanssitaiteen maisteri, UrbanApa-taideyhteisön taiteellinen johtaja

Timo Tähkänen, kuvataiteen maisteri, taidemaalari

Heidi Miikki, tanssi- ja sirkustaiteilija, Acting for Climate

Eija Ahvo, näyttelijä, laulaja, mentori, Taideyliopiston alumni 2021

Taltiointi Taideyliopiston Youtube-kanavalla:

<https://www.youtube.com/watch?v=pM7ooEldX3g>.

24.11.2021

Ydinryhmän 2. työskentelypäivä.

7.2.2022

Esittävän taiteen koulutus ja tulevaisuuden sivistys -verkkotilaisuus.

Puheenvuorot

Arto O. Salonen, sosiaalipedagogiikan professori, Itä-Suomen yliopisto: *Sivistys siirtää tavanomaisuuden tuolle puolelle*

Otto Tähkääpää, historian- ja tulevaisuudentutkija, Tulevaisuuskoulu: *Ei mitä, vaan miksi - oppimisen ja osaamisen merkitys yhteiskunnallisissa murroksissa*

Kristiina Brunila, kasvatuksen ja koulutuksen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon professori, Helsingin yliopisto: *Koulutusjärjestelmä eriarvoistajana ja etuoikeuttajana*

Taltiointi Taideyliopiston Youtube-kanavalla:

<https://www.youtube.com/watch?v=12wX0U1FXuo>.

11.2.2022

Ydinryhmän 3. työskentelypäivä.

15.2.2022

Minityöpaja yleisötyöntekijöiden aamukahveilla.

14.3.–7.6.2022

Kysely esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan järjestäytymistarpeista (liite 3).

30.3.2022

Yhteisötaiteen tulevaisuus -keskustelutilaisuus Taideyliopiston

Teatterikorkeakoulussa

yhteistyössä Anu Hagmanin (lehtori, Laurea AMK) ja Anu Koskisen (lehtori, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu) kanssa.

1.4.2022

Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorion työryhmän ensimmäinen kokous. Työryhmän tehtävänä on taidekasvatuksen ja -koulutuksen keskeisten käsitteiden määrittely Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visiotyön sekä Kuvataidekasvatuksen ja -koulutuksen visiotyön tueksi.

Työryhmän jäsenet

Eeva Anttila, tanssipedagogiikan professori, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Mirja Hiltunen, kuvataidekasvatuksen professori, dosentti, taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Maria Huhmarniemi, apulaisprofessori, kuvataidekasvatuksen yliopistonlehtori, taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Sunna Maijala, koordinaattori, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio

Anniina Suominen, taidepedagogiikan professori, taiteen laitos, Aalto-yliopisto

Viivi Seirala, toiminnanjohtaja, Taiteen perusopetusliitto TPO ry

26.4.2022

Esittävän taiteen koulutus ja tulevaisuuden yhteiskunta – Seitsemän pyöreää pöytää tilaisuus.

Tapahumapaikat

Espoo: Espoon sirkus- ja teatterikoulu ESKO ja Espoon kulttuuripalvelut, Kannusali

Helsinki: Svenska Kulturfonden (ruotsinkielinen tilaisuus)

Kuopio: Savonia AMK, Musiikkikeskus

Kuusankoski: Taideruukki

Oulu: OAMK, Poijusali

Tampere: Sorin sirkus

Turku: Turku AMK, Taideakatemia

Puheenvuorot

Sanna Ryyänen, sosiaalipedagogiikan yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto: *Esittävä taide yhteiskunnassa - yhteiskunta esittävässä taiteessa*

Paula Mattila, kansainvälisten asioiden ja kielten opetusneuvos 2002–2021, Opetushallitus, väitöstutkija, Jyväskylän yliopisto: *Kansainvälisyys – itsestäänselvyyksiä, ikuisia arvoituksia ja nyt vielä Ukraina. Mil-laista koulutuksen kansainvälisyyden lähitulevaisuus voisi olla?*
Marko Teräs, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto, CARDE-tutkimusryhmän (Critical Applied Research of Digitalization in Education) vetäjä: *Keho, kuri ja vapaus – Digitalisaation abstraktit ja konkreettiset utopiat ja tekniikat esittävien taiteiden tulevaisuudessa*

Taltiointi Taideyliopiston Youtube-kanavalla:
<https://www.youtube.com/watch?v=g1Kl3H4f9hM>.

26.4.2022

Teatteri ja/vai draama? – Oppiaineen historia ja nykyisyys -tilaisuus Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa ja Zoomissa. Yhteistyössä Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun teatteriopettajan maisteriohjelman kanssa.

Puheenvuorot

Hanna Korsberg, teatteritieteen professori, Helsingin yliopisto
Soile Rusanen, teatteritaiteen tohtori
Riku Saastamoinen, yliopistonlehtori, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

6.5.2022

Ydinryhmän 4. työskentelypäivä.

10.5.2022

Työpaja nukketheateritaiteen kehittämispäivillä.
Yhteistyössä Suomen UNIMA ry:n ja TAM ry:n nukketheaterikillan kanssa.

Tapahtumapaikat

Turku: Turun ammattikorkeakoulu
Lempäälä: Kulttuurikeskus PiiPoo
Oulu: Kulttuurikeskus Valve ja nukketatteri Akseli Klonk
Savonlinna: koollekutsuja Tua Hautamäki
Helsinki: koollekutsuja Aati Hanikka

8.–22.6.2022

Tutkijakysely (liite 4).

22.8.2022

Etätyöpaja kansalais- ja työväenopistojen esittävien taiteiden opettajille.
Yhteistyössä Kansalaisopistojen liiton kanssa.

9.9.2022

Esittävän taiteen opintopolut, työelämä ja tilastointi – Seitsemän pyöreää pöytää tilaisuus.

Tapahtumapaikat

Työnsuu: Ammattioppilaitos Riveria – tilaisuus peruuntui

Jyväskylä: Teatteri Kone ja Kulttuuritalo Villa Rana
Lahti: Lahden kansanopiston teatteri
Pietarsaari: Novia (ruotsinkielinen tilaisuus)
Raasepori – Karjaa: Hurja Piruetti ja Raaseporin kaupunki
Rovaniemi: Piste Kollektiivi ja Santasport Lapin Urheiluopisto
Vantaa: Teatteri Vantaa, Silkkisali

Puheenvuorot

Tietoisuus: Miltä esittävien taiteiden kasvatusta- ja koulutusalan työ näyttää tulevaisuudessa?

- Sikke Leinikki, projektipäällikkö, Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak: *Freet 2030 -hankkeen näkökulmia tulevaisuuden työelämään*
- Katve-Kaisa Kontturi ja Milla Tiainen, projektin johtajat, Turun yliopisto: *Taidetyö ja talouden uudet muodot -tutkimushankkeen näkökulmia tulevaisuuden työelämään*
- Jenni Pekkarinen, koordinaattori, Taideyliopisto: *Taidealan jälleensuunnittelun näkökulmia tulevaisuuden työelämään*
- Karoliina Huovila, toiminnanjohtaja, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme: *Työehtosopimisen kehitysnäkymiä*
- Katarina Murto, puheenjohtaja, Opetusalan ammattijärjestö OAJ: *Työehtosopimisen kehitysnäkymiä*
- Susanna Metsälä, projektipäällikkö, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu: *Yhteenveto Freet2030-hankkeen ja Visiohankkeen toteuttamasta järjestäytymiskyselystä*

Tietoisuus: Minkälaisia esittävien taiteiden opintopolkuja tarvitsemme, jotta taiteella, taiteellisella ajattelulla ja taiteellisella tekemisellä on nykyistä vahvempi rooli tulevaisuuden yhteiskunnassa?

- Katja Oksanen-Särelä, tutkija, Cupore: *Musiikin opintopolut -tutkimushanke*
- Kirsti Rasehorn, projektipäällikkö, Taideyliopisto: *Taideyliopiston opetussuunnitelmatyö*
- Esa-Matti Smolander, taiteellinen johtaja, Teatteri Vanha Juko: *Alumnipuheenvuoro*

Tietoisuus: Tilastot tiedolla johtamisen tukena – siksi tilastot ovat tärkeitä!

- Tiia Luoma, erityisasiantuntija, Opetushallitus: *Mitä Vipunen kertoo esittävien taiteiden koulutuksesta?*
- Hanna Koskimies, kulttuuriasiainneuvos, ja Marjo Vesalainen, opetusneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö: *Ajankohtaiset kuulumiset: TPO-viitearkkitehtuuri ja opettajarekisteri*
- Tiina Pohjanen, projektipäällikkö, Kuntaliitto: *KULTTI – Kulttuurin kuntatietohanke ja Kunnallisen nuorisotyön dokumentaatio -hanke* – puheenvuoro peruuntui

- Aleksi Valta, toiminnanjohtaja, Lastenkulttuurikeskusten liitto: *Mitä Lastenkulttuurikeskusten liitto tilastoi?*
- Piia Volmari, tilastonlaajaja, Teatterin tiedotuskeskus TINFO: *Yleisötyön tilastointi osana esittävän taiteen tilastointia*
- Jaana Nuottanen, toiminnanjohtaja, Kansalaisopistojen liitto Kol: *Esittävien taiteiden tilastoinnista kansalais- ja työväenopistoissa*

Taltiointi Taideyliopiston Youtube-kanavalla:

https://www.youtube.com/watch?v=j_PWRx2eOw8.

16.9.2022

Ydinryhmän 5. työskentelypäivä.

9.–11.2022

Visiojulkaisun kirjoitus- ja kommentointikierrokset.

8.11.2022

Visiojulkaisun luonnoksen luovutus opetusministeri Li Anderssonille.

14.11.2022

Julkistustilaisuus Svenska Teaternissa, Helsingissä

Puheenvuorot

Kaarlo Hildén, Taideyliopiston rehtori: *Tervetulo puhe*

Susanna Metsälä, projektipäällikkö, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu: *Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 -tiivistelmän julkistus*

Katriina Rosavaara, projektipäällikkö, Taideyliopiston Kuvataideakatemia: *Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visio 2030:n julkistus*

Juha Järvinen, ViVa2030 -työryhmän puheenjohtaja: *Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030 – miten olemme jatkaneet vision julkistamisen jälkeen*

Li Andersson, opetusministeri, opetus- ja kulttuuriministeriö: *Videotervehdys*

Paneelikeskustelu: kahdeksan suurimman puolueen näkökulmia taidekoulutukseen ja kasvatukseen. Keskustelun moderaattori Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n pääsihteeri Rosa Meriläinen.

Keskustelijat

Julia Ståhle, Suomen ruotsalainen kansanpuolue

Eveliina Heinäluoma, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

Mari Holopainen, Vihreä liitto

Veronika Honkasalo, Vasemmistoliitto

Kristiina Kokko, Kansallinen kokoomus

Silvia Koski, Perussuomalaiset

Eeva Kärkkäinen, Suomen Keskusta

Johanna Selkee, erityisasiantuntija Kuntaliitto:

Kommenttipuheenvuoro

Taltiointi Taideyliopiston Youtube-kanavalla:

<https://www.youtube.com/watch?v=dcCclFwBX5Q>

16.12.2022

Visiojulkaisu ladattavissa Taideyliopiston julkaisuarkistosta.

<https://taju.uniarts.fi>.

31.12.2022

Visiohanke päättyi.

Viestintä

Verkkosivut

Hankesivu: <https://www.uniarts.fi/projektit/esittavien-taiteiden-koulutuksen-visio-2030/>

Visiohankkeiden yhteinen hankesivu: <https://www.uniarts.fi/projektit/taidekasvatuksen-ja-koulutuksen-kansalliset-visiot-2030/>

Työkirja: <https://sites.google.com/view/visio2030/etusivu>

Blogit

17.11.2022 Susanna Metsälä: *Visiotyöskentely on käynnistynyt aloitusseminaarissa 5.11. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa*

22.11.2022 Susanna Metsälä: *Opetusministeri Li Anderssonin puheenvuoro enteilee taidekoulutuksen roolin vahvistumista osana koulutusjärjestelmää*

29.11.2022 Susanna Metsälä: *Kolme päähavaintoa aloituskyselystä*

7.12.2022 Eero Linjama: *Kenet kutsut mukaan visiotyöhön?*

13.12.2022 Sikke Leinikki: *Esittävien taiteiden koulutuksen visiotyö ja kulttuurialan työn vaihtelevat luonteet*

18.1.2022 Riku Lievonen: *Yhteiskunnan murros muuttaa myös esittävän taiteen koulutusta ja ammattilaisuutta*

14.3.2022 Katja Köngäs: *Esittävien taiteiden visiotyö toimii sillanrakentajana yhteiselle puheelle*

30.3.2022 Susanna Metsälä: *Kuka on esittävien taiteiden kasvatuksen tai koulutuksen alan toimija?*

6.4.2022 Susanna Metsälä: *Miten esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kentän tulisi järjestäytyä?*

10.4.2022 Piia Kleimola: *Sielut on vielä herkinä*

27.5.2022 Katarina von Numers-Ekman: *Mera utrymme för konstundervisningen för barn och unga!*

30.5.2022 Susanna Metsälä: *Taidetest... ei kun Kemiantestaajat vie kaikki 8.-luokkalaiset oikeaan laboratorioon!*

29.8.2022 Pekka Paappanen: *Lisää iloa ja taidetta peruskouluun*

7.11.2022 Sanna Saarela: *Kulttuuriharrastuksella luodaan tulevaisuutta*

16.12.2022 - blogikirjoitus ei ehdi taitettavaksi

Blogit luettavissa osoitteesta: <https://blogit.uniarts.fi/blogs/tulevaisuuspuhdintoja-esittavien-taiteiden-koulutuksesta/>

Uutiskirjeet

8.10.2021 Kutsu aloitusseminaariin <https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/780652FE336191B92540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

16.12.2021 Uutiskirje 1 <https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/CD312603EA5CA4412540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

24.1.2022 Uutiskirje 2

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/7DF80730C4FB80A72540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

14.3.2022 Uutiskirje 3

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/8FBD6CE7700ECEB12540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

11.4.2022 Uutiskirje 4

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/39A9C6DE9483A6602540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

30.5.2022 Uutiskirje 5

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/EFAEF9D5EB7F9EA32540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

11.8.2022 Uutiskirje 6

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/41FA72A42EE8EDD82540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

30.8.2022 Uutiskirje 7

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/662B35D236DC3CD42540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

9.11.2022 Uutiskirje 8

<https://mailer.gruppo.fi/t/ViewEmail/r/DB439AEC9E99A5472540EF23F30FEDED?alternativeLink=True>

16.12.2022 Uutiskirje 9 - linkki ei ehdi taitettavaksi

Visiohankkeen henkilöt

Ydinryhmä

Heli Kauppila, Taideyliopisto, yliopistonlehtori, Helsinki

Piia Kleimola, Eloa ja iloa Kaakkois-Suomeen, projektipäällikkö, Kouvola

Merja Koskiniemi, Sorin Sirkus, rehtori, Tampere

Katja Köngäs, Hurja Piruetti, rehtori, Raasepori

Sikke Leinikki, FREET2030 ja Humak, työyhteisökehittämisen lehtori, VTT, Helsinki

Riku Lievonen 28.2.2022 saakka // Jarkko Lehmus 1.3.2022 alkaen, Circo - Uuden sirkuksen keskus, toiminnanjohtaja, Helsinki

Eero Linjama, Turun AMK:n Taideakatemia, koulutus- ja tutkimuspäällikkö, Turku

Pekka Paappanen, vuoden rehtori 2020 ja rehtorikouluttaja, Virrat

Riitta-Mari Punkki-Heikkinen, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, rehtori, Oulu

Ulla Päivikkö, Riveria, tanssin lehtori, Outokumpu

Sanna Saarela, Suomen Harrastajateatteriliitto, toiminnanjohtaja, Tervakoski

Arlene Tucker, taiteilija, moninaisuusagentti, Kulttuurilla kaikille -palvelu,

Joutsa

Juha Valkeapää, taiteilija, Helsinki
Aleksi Valta, Lastenkulttuurikeskusten liitto, toiminnanjohtaja, Tampere
Katarina von Numers-Ekman, Svenska Kulturfonden, Ombudsman (utbildning), Helsinki
Mette Ylikorva, Piste Kollektiivi, sirkustaiteilija ja -ohjaaja, Rovaniemi

Ohjausryhmä, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Eeva Anttila, tanssipedagogiikan professori
Maarit Ruikka, dekaani
Riku Saastamoinen, teatteritaiteen yliopistonlehtori, teatteriopettajan maisteriohjelman johtaja
Ville Sandqvist, varadekaani, ohjausryhmän puheenjohtaja
Alina Savolainen, suunnittelupäällikkö

Projektiryhmä, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Susanna Metsälä, projektipäällikkö
Nina Numminen, tuotantopäällikkö
Emilia Koivunen, viestintäpäällikkö 25.10.2022 saakka // Anna-Emilia Matilainen, viestintäpäällikkö 26.10.2022 alkaen

Kiitos

Kiitos visiohankkeen kaikille mahdollistajille ja osallistujille, tilaisuuksien puhujille, järjestäjille, kyselyiden toteutuksessa avustaneille ja kyselyihin vastanneille, kolmellekymmenelle visiojulkaisun luonnoksen kommentoijalle, kielenhuoltajalle ja taittajalle, kaikille kanssakulkijoille, tukijoille ja kannustajille. Teidän antamanne aika on lahja, joka on mahdollistanut hankkeen ja tämän julkaisun toteutumisen.

Viitteet

Performanssin, sirkuksen, tanssin ja teatterin kasvatus- ja koulutusjärjestelmä

- 1 OKM. <https://okm.fi/koulutusjarjestelma>. Viitattu 27.8.2022.
- 2 Esim. Unesco, Eurostat.
- 3 Tilastokeskus. https://www.stat.fi/meta/kas/form_koulutus.html. Viitattu 27.8.2022.
- 4 Tilastokeskus. https://www.stat.fi/meta/kas/non_form_koul.html. Viitattu 27.8.2022.
- 5 Mukailtu Tilastokeskuksen määritelmästä. https://www.stat.fi/meta/kas/inform_opisk.html. Viitattu 27.8.2022.
- 6 Kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä noin 200 kunnassa ja valmisteilla noin 50 kunnassa. Se on suunnitelma siitä, miten kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan kunnassa osana opetusta esikoulusta peruskoulun päättymiseen asti. (Lastenkulttuurikeskusten liitto. <https://lastenkulttuuri.fi/lastenkulttuuri/kulttuurikasvatussuunnitelma/>. Viitattu 13.10.2022.)
- 7 Tarkemmat tiedot visiotilaisuuksista ovat Hankkeen toteutus -luvussa. Toteutetut kyselyt ovat liitteissä.

1. Esittävien taiteiden tieto läpäisee koulutusjärjestelmän

- 8 Koulutusjärjestelmä-käsitteellä viitataan tässä formaaliin koulutukseen, vaikka muutoin käsitteellä viitataan laajemmin koulutusjärjestelmän kokonaisuuteen.
- 9 Ks. liite 1: Käsitteet: geneeriset taidot.
- 10 Koulutuspoliittinen selonteko 2021, luku 3.8.: ”Huomioidaan taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintökasvatuksen tarpeet koulutuksen kehittämistoimissa.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)
Jo kymmenen vuotta sitten, Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa vuosille 2012–2015, määriteltiin taidekasvatusta edistävä valtakunnallinen toteutus seuraavasti: ”Lasten ja nuorten kulttuurikompetenssista huolehditaan mm. lisäämällä taide- ja kulttuuriperintökasvatusta, vahvistamalla taito- ja taideaineiden opetusta perusopetuksen tuntijakouudistuksella sekä edistämällä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja monipuolisuutta.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 20.)
- 11 Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako -työryhmä esitti vuonna 2010 laaditussa selvityksessä perusopetuksen oppilaiden vähimmäistuntimäärän korotusta ja teatteria (nimikkeellä draama) uudeksi oppiaineeksi. Työryhmä tavoitteli tällä muun muassa laaja-alaisen taidekasvatuksen vahvistamista. (Ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.)
- 12 Opetushallitus ei 29.11.2022 julkaistun lukiodiplomien kehittämissuunnitelman mukaan esitä tanssin tai teatterin lukiodiplomin muuttamista koulutuksen järjestäjää velvoittavaksi. Opetushallituksen esityksen lähtökohtana on ollut lukiodiplomien kehittämisen eriyttäminen koulutuksen järjestäjää velvoittaviin ja ei-velvoittaviin lukiodiplomeihin opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannon pohjalta. Velvoittavuus on puolestaan edellytys lukiodiplomin hyödyntämiseksi korkeakouluhaussa. Siten ”lukiodiplomien kehittämissuunnitelmassa tavoitellaan lukiodiplomien entistä parempaa hyödynnettävyyttä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa musiikin, kuvataiteen ja liikunnan lukiodiplomien osalta.” (Opetushallitus 2022, 52.) Mikäli kehittämissuunnitelma toteutuu, lukiodiplomien kehittäminen edistää taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja monipuolisuutta. Huomionarvoista on, että teatterin lukiodiplomeita suoritetaan lähes sama määrä kuin musiikin lukiodiplomeita. Vuonna 2020 kaikista lukiodiplomisuorituksista 10 % oli teatterin lukiodiplomeita ja 10,5 % oli musiikin lukiodiplomien osuus. (Opetushallitus 2022, 11.) Teatterin lukiodiplomeita suoritetaan merkittävä määrä siitäkin huolimatta, että teatteri ei ole kaikille pakollinen tai edes valinnainen kaikille oppilaille perusopetuksessa tai lukiossa Suomessa. Tanssin lukiodiplomien osuus vuonna 2020 oli 2,1 %. (Opetushallitus 2022.) Tanssin lukiodiplomien suorittamisen vähyyttä voi selittää tanssin perusopetuksen tarjonnan kattavuus, yhteensä 93 oppilaitosta, mikä on 17,6 % kaikista taiteen perusopetuksen oppilaitoksista. (Luoma 2020, 24.) Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämistä koskevan esiselvityksen mukaan ”taiteen perusopetuskenttä tulisi pitää mukana lukiodiplomien kehittämisessä. Taiteen perusopetusoppilaitosten mahdollisuuksia tukea lukiodiplomien alueellista saatavuutta tulisi hyödyntää laajemmin. Taiteen perusopetusoppilaitosten opettajien osaaminen voi toimia merkittävänä voimavarana

eri taiteenalojen opetuksen järjestämisessä lukioissa.” (Valajärvi 2021, 49.) Opetushallitus ei ole selvittänyt taiteen perusopetuksen oppilaitosten ja lukioiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia lukiodiplomien järjestämiseksi, mutta esittää jatkokehittämävaiheessa selvityksen toteuttamista osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta sekä koulutuksenjärjestäjien yhteistyöstä. (Opetushallitus 2022, 56.)

- 13 Varhaiskasvatus tavoittaa valtaosan lapsista. Laadukas taiteen varhaiskasvatus rakentuu varhaiskasvatuksen henkilökunnan kompetenssille, jota täydentää yhteistyö ulkopuolisten taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Tilastoraportin 32/2021 mukaan vuoden 2020 lopussa varhaiskasvatukseen osallistui 71,6 % 2-vuotiaista, 84,3 % 3-vuotiaista, 88,8 % 4-vuotiaista ja 90,9 % 5-vuotiaista. (THL Tilastoraportti 32/2021, 6.) Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) mukaan ”lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun” ja ”toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 46).
Cuporen Musiikin opintopolut -tutkimushankkeen mukaan varhaisiän taidekasvatuksella on tutkittu olevan selkeä ohjaava vaikutus taiteiden harrastamiseen ja taiteiden opiskeluun myöhemmin. Koska varhaiskasvatukseen hakeudutaan yleensä kodin lähiympäristöön, varhaiskasvatuksen taideopetuksen alueellinen saatavuus ja taideopetuksen laatu varhaiskasvatuksessa on tärkeää. (Tutkija Katja Oksanen-Särelä esitteli tutkimuksen alustavia tuloksia visiohankkeen tilaisuudessa 9.9.2022.) Koulutuspoliittisessa selonteossa varhaiskasvatuksen merkitystä korostetaan tasa-arvoisen oppimisen ja koulutukseen osallistumismahdollisuuksien ensimmäisenä askeleena. Oppimisvaikeuksien ja syrjäytymiskehityksen ensimmäiset merkit voivat näkyä jo varhaiskasvatusiässä. (OKM 2021.)
Kansallinen opettajien koulutuksen ja kasvatustutkimusperustainen kehittäminen -yhteistyöverkosto KOPTUKE kirjoittaa opetusministerille suunnatussa esityksessään kansallisen opettajien koulutusten ja eri koulutusasteiden opetuksen vaikuttavuuden tutkimusohjelmaksi, että ”tutkimustiedon tarve opettajankoulutuksen vaikuttavuudesta, tämänhetkisestä perusopetuksen ja korkeakoulutuksen laadusta sekä opettajille suunnatun jatkuvan oppimisen tarjonnan osuvuudesta” on akuutti. Yhteistyöverkoston esityksen mukaan ”lisäksi tarvitaan vahvempaa ymmärrystä tekijöistä, joiden vuoksi tasa-arvoinen laadukas koulutus ei ole enää kaikille tarjolla sekä syistä oppimistulosten heikkenemiseen, oppijoiden eriarvoisuuden lisääntymiseen sekä nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvoinnin, urien ja toimeentulon kehityksen haasteisiin”. (KOPTUKE 2022.)
Marinin hallituksen hallitusohjelman koulutuspoliittisia tavoitteita on varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistaminen (Valtioneuvosto 2019).
- 14 Ks. Myös luku 4, toimenpide 4.
- 15 Ks. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.
- 16 Ks. Tampereen yliopisto. <https://projects.tuni.fi/circus/>. Viitattu 15.10.2022.
YLE:n uutisen 22.10.2022 mukaan sirkusopettajista on pulaa: ”Sirkuksen harrastaminen olisi kuitenkin vielä suositumpaa, jos opettajia olisi tarpeeksi.” (YLE 2022.)
- 17 Ks. Välijärvi 2019, 58, 68, 77, 99, 104.
- 18 Laitinen 2022.

2. Esittävien taiteiden kasvatukseen ja koulutukseen on tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet

- 19 Ks. koonti esim. Lehikoinen & Rautiainen 2016; Perustuslaki 16.3 §.
- 20 Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014; Lastensuojelun keskusliiton verkkosivusto lasten oikeuksista, <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/>; Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019 § 3, kohta 4.
- 21 Ks. esim. Anttila 2021; Saastamoinen, Jokelainen & Heiskanen 2018; af Ursin 2016; Knell 2015, Välijärvi 2019; Vismanen 2016; Siren 2014.
- 22 Ks. esim. Ilmola-Sheppard ym., 2021: Arts Equal; Kulttuuria kaikille 2019; Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014; Mäkinen 2020: SATA2-hanke.
- 23 Ks. esim. opinto-ohjauksen vaikutuksesta koulutuspolkujen etniseen ja rodullistettuun eriytymiseen Suomessa Souto 2020.
- 24 Kekkosen ja Tanelin (2022) mukaan kouluopiskelun rakenteellisten ratkaisujen - mukaan lukien kohtuuttomasti laajentunut yliopistojen todistusvalinta - keinoin opiskelijat tosiasiasa pakotetaan valitsemaan tuleva opintosuunta hyvin varhain, jo ennen kuin he ovat lainkaan tutustuneet esimerkiksi lukion kaikkiin oppiaineisiin.

- 25 Ks. esim. Opetushallitus 2009; OKM 2010. Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako -esityksen lausunnot; Lukiodiplomiselvitys 2020 lausunnot lausunto-palvelussa.
Taidetestaajat-hankeessa toteutetun tutkimuksen mukaan tietyt uskonnolliset yhteisöt eivät pidä teatteria ja tanssia hyväksyttävänä taidemuotoina: "Taidetestaajat-toiminta toi näkyväksi, että osalle oppilaista taidekokemusten esteenä tai rajoitteena on perheen arvo-maailma." Tutkimuksen mukaan perheiden, opettajien ja rehtoreiden kokemat arvostirriidat ovat joidenkin nuorten taidekokemuksen esteenä, jolloin taidekasvatuksellinen yhdenvertaisuus ei toteudu. (Pääjoki 2021, 85 ja 173.) Taidetestaajat on kulttuurikasvatusohjelma, joka tarjoaa kaikille Suomen kahdeksaluokkaisille ja heidän opettajilleen 1-2 taidevierailua lukuvuodessa. (<https://taidetestaajat.fi/>.)
- 26 Ks. Välijärvi 2019.
- 27 Pekkarinen ym. 2022, 45.
- 28 Lehtisalo & Raivola 1999.
- 29 Osaamiskeskus Kentaurin tutkimuksen (2021) mukaan nuorten harrastaminen on sukupuolten mukaan eriytynyttä ja sukupuolten erot ovat huomattavia. Luovat harrastukset, kuva-taide, lukeminen, kirjoittaminen ja musiikki ovat selvästi enemmän tyttöjen harrastuksia. Pojat ovat enemmistönä tietokone- ja lautapeliin sekä moottoritekniikan harrastajissa. Poikien yleisimmät harrastukset ovat yhä hyvin sukupuolittuneita, ja monipuolinen harrastaminen, etenkin luovien harrastusten osalta, on harvinaisempaa. Tutkimuksen mukaan tämä näkyy nuorten arvo- ja asennevastausten sukupuolittuneisuutena: tyttöjen vastauksista nousee liberaali maailmankuva ja poikien vastauksista konservatiivinen. (Kaunismaa ym. 2021.) Binaarinen sukupuolikäsitys asettaa muunsukupuoliset lapset ja nuoret vaikeiden valintojen eteen. (Haikonen 2020; Mustonen 2019; Lindén 2019.)
- 30 Kulttuurisen omimisen termiä on käytetty kielteisessä merkityksessä silloin, kun toiselle kulttuurille tunnusomaisten asioiden hyödyntäminen on juridisesti, moraalisesti tai eettisesti arveluttavaa tai poliittisessa tai ideologisessa mielessä kielteisesti latautunutta (ks. esim. Tieteen termipankki. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kulttuurinen_omiminen).
- 31 Ilmola-Sheppard ym. 2021.
- 32 Muun muassa - mutta ei ainoastaan - Globe Art Point, Kulttuuria kaikille -palvelu, Kettuki ry, Feminist Culture House, Ursa Minor, Vimmart, Helsinki Art Institutions for Equality, Museum of Impossible Forms, ACCAC - Esteetön taide ja kulttuuri ry, Academy of Moving People and Images, UrbanApa, Catalysti.
- 33 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan normikriittisyydellä tarkoitetaan tietoisuutta niistä yhteiskunnallisista normeista, jotka ohjaavat esimerkiksi arvostusten ja käsitysten muodostumista. Normikriittisyyden avulla voidaan tehdä näkyväksi ja analysoida tällaisia normeja ja niiden vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnassa, kouluissa tai työpaikoilla. (<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>; ks. myös esim. Hummelstedt 2022; Roth 2019; Knuutila ym. 2019.)
- 34 OKM 2022, 26. Myös hallituksen vuonna 2018 päättynyt kärkihanke pyrki siihen, että "parannetaan epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saata-vuutta taiteenaloakohtaisesti maan eri osissa sekä edistetään lasten ja nuorten luovia taitoja". Nämä tavoitteet ovat edelleen tavoittelemisen kohteita. (Ks. <https://okm.fi/lastenkulttuuri>.)
- 35 Suomisen (2019) mukaan 92 prosenttia taiteen perusopetuksen määrärahasta valtion talousarviossa kohdistuu musiikkioppilaitoksille ja 8 prosenttia muille taiteen aloille. Taiteen perusopetuksen taidealoista yhdenvertaisuutta tulisi kehittää suhteessa valtion ope-tustuntikohtaisten valtionosuuksien jakautumiseen taidealoittain. Viime vuosina rahoitukseen on tehty pieniä korjauksia.
- 36 Lievonen 2022; Suominen 2019.
- 37 Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022, 26.
- 38 Ks. Kulttuurikasvatussuunnitelma: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/>
- 39 Ks. ArtsEqual-toimenpidesuosituksset:
Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa. Julkaistu 8.9.2020.
Taidepalveluja laitoksiin prosenttiperiaatteella. Julkaistu 13.12.2017.
Taidetta sote-rakenteisiin. <https://sites.uniarts.fi/fi/web/artsequal/toimenpidesuosituksset>.
Julkaistu 8.12.2016.

3. Esittävien taiteiden kasvatus ja koulutus edistää ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä elämäntapoja

- 40 Ks. Jurvakainen & Värri, 2022; Hildén 2022; Hiltunen, Ruokonen & Tervaniemi 2022; Huhmarniemi, Jokela & Hiltunen 2021.
- 41 Ks. valtioneuvoston kanslian julkaisu Kestävän kehityksen toiminnan strategia 2022-2030, s. 23 (Valtioneuvosto 2022).
- 42 Mattila 2022, 22.
- 43 Sitran artikkelisarjassa (2016) Suvelise Nurmi kirjoittaa psykologiaan, neurotieteeseen ja sosiologiaan nojaaviin onnellisuustutkimuksiin pohjaten: ”Tiettyjen perustarpeiden tyydyttymisen jälkeen onnellisuus ei niinkään riipu saavutetuista hyvistä vaan ennen muuta hyvästä tekemisestä. Hyvät toiminnot ovat usein luonteeltaan dialogisia: yksilön sijaan hyvää synnyttävät verkostot. Hyvinvointi syntyy vahvistamalla sosiaalisten verkostojen toimintaa ja kehittämällä oman elämää dialogissa toisten kanssa.” (Nurmi 2016.) Toisessa Sitran selvityksessä, Eettinen kartta Suomelle – Kestävyys moraalisenä kysymyksenä keskinäisriippuvaisessa maailmassa, Simo Kyllösen lähtökohta on, että kestävyys on ennen kaikkea eettinen tavoite, ja hän tarkastelee kestävyttä inhimillisen hyvinvoinnin näkökulmasta: ”Hyvinvointiamme lisää se, että elämämme on mielekästä eli tärkeät päämäärämme ovat objektiivisesti tavoittelemisen arvoisia ja pystymme käyttämään onnistuneesti inhimillisiä kykyjämme.” (Kyllönen 2016, 7.) Ks. myös Sitran Kestävyyden eettiset ulottuvuudet -hanke: <https://www.sitra.fi/hankkeet/kestavyuden-eettiset-ulottuvuudet/>.
- 44 Ks. Anttila 2017.
- 45 Ks. liite 1, Käsitteet: dialogisuus.
- 46 Kestävän kehityksen toimikunnan strategiassa vuosille 2022-2030 todetaan taiteen ja kulttuurin merkittävä rooli ekososiaalisen arvopohjan vahvistamisessa: ”Taiteessa ja kulttuurissa käsiteltäviä aiheita ja niiden esittämisen tapoja voidaan hyödyntää kestävään kehitykseen liittyvien muutostapojen ja -tarpeiden ymmärtämiseksi ja työstämiseksi. Kulttuurin ja taiteen keskeistä sisältöä ovat yhteiskunnan ja ihmisten arvokehitykseen ja toimintatapoihin liittyvien aiheiden käsittely. Kulttuuri auttaa laajentamaan ymmärrystä vaihtoehtoisista tulevaisuuksista ja toimintamalleista ja synnyttää uusia tulkintoja sekä merkityksiä olemassa oleville asioille. Taiteen ja kulttuurin avulla voidaan tehdä näkyväksi sitä, mikä on vasta syntymässä. Kulttuuri- ja taidekentän toimintaedellytysten turvaaminen on osa kokonaisvaltaista ekososiaalisen sivistyksen ja kestävään kehityksen vahvistamista.” (Valtioneuvosto 2022, 23-24.)
- 47 Ks. esim. Honkala & Laitinen 2017.
- 48 Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifiointi on OKKA-säätiön hanke. Hankkeen sivuilla kuvataan kestävä tulevaisuuden indikaattoreita mm. opetuksen, toimintakulttuurin ja johtamisen näkökulmista koulutusmuodoittain. (<https://kouluajaymparisto.fi/>.)
- 49 Ks. Mattila 2022.

4. Esittävien taiteiden tutkimus on runsasta, monipuolista ja vaikuttavaa

- 50 Taiteellista tutkimusta tekeviä tutkijoita kutsutaan usein taiteilija-tutkijoiksi, mikä selvittää käytännöllisesti taiteellisen tutkimuksen ja taiteen tutkimuksen menetelmällistä eroa sekä taiteen harjoittamisen ja taiteellisen tutkimuksen päällekkäisyyttä. Taiteellinen tutkimus ammentaa tutkimusasetelmia taiteen tekemisen praktiikasta: ”Taiteilija-tutkijoille taide voi olla tutkimuksen lähtökohta, metodi ja päämäärä, ei vain tutkimuksen kohde.” (<https://www.uniarts.fi/yleistieto/mita-on-taiteellinen-tutkimus/>. Viitattu 30.8.2022.)
- 51 Helsingin yliopiston teatteritieteen opintosuunnalla on valtakunnallinen vastuu tanssin, teatterin ja sirkuksen yliopistollisesta tutkimuksesta ja opetuksesta. Tampereen yliopisto lakkautti teatterin ja draaman tutkinto-opetuksensa vuonna 2019. Myös Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan johto esitti teatteritieteen muuttamista opintosuunnasta opintokokonaisuudeksi loppuvuodesta 2021. Asia sai laajaa huomiota, ja TINFO:n laatiman vetoamuksen opintosuunnan säilyttämiseksi allekirjoitti 3 399 ihmistä. Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvosto päätti kokouksessaan 15.2.2022 säilyttää opintosuunnan. Päätös on määräaikainen, ja se koskee vuosia 2023-2026. Teatteritiede myös vastaa yksin asiantuntijoiden kouluttamisesta taidekentän taiteellista työtä tukeviin ja mahdollistaviin tehtäviin sekä edellytysten luomisesta tieteelliselle tutkimukselle myös tule-

- vaisuudessa. (https://www.adressit.com/teatteritiede_sailytettava_opintosuuntana_ja_sen_tulevaisuus_tieteenalana_turvattava. Viitattu 20.10.2022.)
- 52 Ks. Elo 2022; Dombois 2022; Arlander 2013.
- 53 Ks. Tilastokeskus 2010; Suomen Akatemia 2022; OECD 2015: Frascati Manual.
- 54 Esim. Hämäläinen 1999; Rusanen 2002; Sinivuori 2002; Toivanen 2002; Heikkinen 2002; Anttila 2003; Laakso 2004; Löytönen 2004; Pääjoki 2004; Ylönen 2004.
- 55 Esittävien taiteiden pedagogiikan tutkimuksen lähitieteitä ja tutkimuksellisia lähestymistapoja ovat estetiikka, taidehistoria ja -filosofia, pragmatismi, fenomenologia, dialogisuusfilosofia, sosiaalinen konstruktivismi, kognitiotiede, neurofenomenologinen kehotietoisuuden tutkimus, affektiteoreettinen ja uusmaterialistinen tutkimus (Eeva Anttila, suullinen tiedonanto 6.10.2022).
- 56 Ks. esim. Ervasti, Tenhu & Heikkinen 2022.
- 57 Ks. esim. Alatalo & Palonkorpi 2022.
- 58 Yliopistonlehtori Tapio Toivanen, suullinen tiedonanto, 2.3.2022; ks. myös Granö & Korkeamäki 2012.
- 59 Tämä näkyy mm. koulutusohjelmien lakkauttamisina kuluneen kymmenen vuoden aikana: Centrian esittävän taiteen koulutusohjelma lakkautettiin, ja viimeinen opintoihin valittu vuosikurssi aloitti opintonsa syksyllä 2012. Metropolia-ammattikorkeakoulun Esittävän taiteen koulutusohjelma toimi vuosina 1992–2013. Turun ammattikorkeakoulun nukketeatteritaiteen ja sirkustaiteen suuntautumisvaihtoehtojen lakkautuspäätös tehtiin keväällä 2010. Nukketeatteritaide ja sirkustaide jatkuivat supistetusti osana teatteri-ilmaisunohjaajakoulutusta. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen OpeArt-ohjelmassa vuosina 2014–2017 kehitettiin mallia, jossa teatteri ja musiikkiteatteri ovat osa luokanopettajakoulutusta. Se lakkautettiin Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen siirron yhteydessä. Helsingin yliopiston draamakasvatuksen opinnot pilkottiin moduuleiksi vuonna 2020, jolloin draamakasvatusta menetti statusensa sivuainekokonaisuutena. Tämä heikensi opiskelijoiden mahdollisuuksia jatkaa draamakasvatuksen aineopintoihin, eikä moduulijärjestelmä kannusta suorittamaan draamakasvatusta opintoja kokonaisuutena. Jyväskylän yliopiston urauurtava työ ilmaisutaiteen ja sittemmin draamakasvatusta tutkimuksessa ja koulutuksessa kohtasi takaiskun, kun ensin vuonna 2002 draamakasvatusta professuuri lakkautettiin, ja samoin kävi vuonna 2010 draamakasvatusta lehtoraatille. Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa vuodesta 1993 alkanut kehittämistyö ja draamakasvatusta opetus (mukaan lukien pätevytyminen draamaopettajaksi) jatkuu edelleen – kuten monissa muissakin avoimissa yliopistoissa ja kesäyliopistoissa. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa, taide- ja taitokasvatusta tutkijaopettajien keskuudessa, syntyi 1990-luvulla kasvava kiinnostus taidekasvatusta filosofisten ja teoreettisten taustojen etsintään ja tarkasteluun. Tutkimushanke, taide- ja taitopainotteisen luokanopettajakoulutusta eli TAIKA-koulutusta (2007–2019) suunnittelu, toteutus ja tällä hetkellä loppuun saattaminen sekä kokonaisarviointi on jatkumoa tälle kehitykselle. TAIKA-koulutus päättyi vuonna 2022. Tämä näkyy kielteisinä asenteina mm. esittävien taiteiden oppiainestatusta koskevissa lausunnoissa. Peruskoulun tuntijakouudistuksessa vuonna 2010 teatteria (nimikkeellä draama) esitettiin uudeksi oppiaineeksi. Vastustavassa lausunnossa on kirjoitettu muun muassa: ”Lisäksi draama poikkeaa muista oppiaineista, jotka ovat pääosin tiedeperustaisia.” (Ruohomäki 2021; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.) Lukiodiplomiselvityksen (2020) mukaan koulutuksen järjestäjät näkevät pätevien, yliopistokoulutusta saaneiden opettajien puuttamisen esteeksi esittävien taiteiden lukiodiplomien järjestämiselle: ”Median, tanssin ja teatterin osalta vaikeudet lukiodiplomien järjestämisessä liittyivät enemmän pätevien opettajien puutteeseen.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)
- 60 Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun tutkimuksesta vastaava varadekaani Leena Rouhainen havainnollistaa pysähtyneisyyttä: ”Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun tohtoriohjelman hakijamäärä on viisinkertaistunut kymmenessä vuodessa, mutta tutkinnonanto-oikeutta ei ole lisätty kuin kahdella vuonna 2021. Vuonna 2012 hakijoita tohtoriopintoihin oli 19. Vuonna 2022 hakijoita oli 75. Tutkinnonanto-oikeus on neljälle opiskelijalle vuosittain vuodesta 2021 alkaen. Vuosina 2013–2021 tohtoriopiskelijoiden sisäänotto oli kuusi joka toinen vuosi.” (Suullinen tiedonanto 5.10.2022.)
- 61 Ks. liite 4: Tutkijakysely.
- 62 Kriittisen massan saavuttamisen viitteeksi voidaan ottaa Granön ja Korkeamäen vuonna 2012 tekemä arvio tarpeellisista henkilöstöresursseista, joilla Taideyliopisto ja Aalto-yliopisto voisivat aloittaa pedagogisten opintojen järjestämisen: ”Niihin tulisi perustaa minimissään kasvatustieteen yksikkö, jotta pedagogiset opinnot olisivat laaja-alaisesti kasvatustieteellisiä ja opettajankoulutus kasvatustieteelliseen tutkimukseen perustuvaa. Voidakseen

olla kehittyvä ja tutkimuksellisesti riittävän vahva, olemme arvioineet, että kumpikin yksikkö vaatisi seuraavat resurssit: kolme (3) professuuria, kaksi (2) yliopistonlehtoria, yhden (1) post doc -tutkijan, kaksi (2) tohtorikoulutettavaa, yhden (1) amanuenssin hoitamaan opintosih- teerin tehtäviä ja antamaan opintoneuvontaa.” Granö ja Korkeamäki eivät tuolloin pääty- neet puoltamaan pedagogisten opintojen järjestämisvastuuta: ”Katsomme kuitenkin, ettei tämä [Taideyliopiston ja Aalto-yliopiston] tutkimus ole riittävän laaja-alaista kattaakseen koko kasvatuksen ja opetuksen ilmiökentän kasvatustieteellisten oppiaineiden näkökul- masta, joita tiedeyliopistojen pedagogisissa opinnoissa tulee olla. Taideyliopiston tulisi keskittyä taidepedagogiikan kehittämiseen.” Granön ja Korkeamäen perustelussa näkyy taiteen ja tieteen vastakkainasettelu, joka kymmenessä vuodessa on kuitenkin liudentunut. Lisäksi he näkevät, että ”opettajankoulutuksesta vastaavat sekä kasvatustieteellinen että taidekasvatuksen oppiala hyötyisivät huomattavasti vahvistetusta koulutuksellisesta ja tutki- muksellisesta yhteistyöstä”. (Granö & Korkeamäki 2012, 26, 29, 30.) Visiohankkeen tutkijoille suunnatun kyselyn vastauksista välittyy sama yhteistyön ja lähentymisen tarve. Helsingin yliopiston teatteritieteen opintosuunnan vahvistamisen viitteeksi voidaan ottaa tieteenalan resursoinnin tilanne vuonna 2019 ennen Tampereen yliopiston teatterin ja draa- man tutkimuksen lakkauttamista: kokonaisuudessaan tieteenalalla oli tuolloin kaksi profes- soria ja kolme yliopistonlehtoria.

- 63 Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa noin 50 %:n osuutta pidettäisiin keskimää- räisenä taide- ja muotoilualan laitoksissa, ja teatterialan laitoksissa se on yleensä suurempi. Lähde: Taideyliopiston tutkimuksen kokonaisarviointi 2021–2022, 117. Tällä hetkellä Teatte- rikorkeakoulun tutkimustyötä tekevän henkilöstön osuus on 16,4 %.
- 64 Yliopistojen opettajankoulutuslaitoksien yhteydessä toimii taito- ja taideaineiden ryhmitty- miä. Ks. esim. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen taito- ja taideaineiden ryhmä / Taito- ja taideaineiden keskus: <https://blogs.helsinki.fi/taito-taideaineiden-tutkimus/>. Jyväskylän yliopistossa musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Taidepedagogi- sen tutkimuksen yhteenliittymiä on muutamia: Hollo-instituutti / Suomen taidekasvatuksen tutkimusseura -verkosto: <https://www.hollo-instituutti.fi/>. Taideyliopiston taidekasvatuksen tutkimuskeskus CERADA: <https://www.uniarts.fi/yleistieto/mika-on-cerada/>, jonka alaisuusC dessa toimii Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio: <https://www.taideobseri- vatorio.fi/fi/>. Taideyliopiston Taiteellisen tutkimuksen keskus CfAR: <https://www.uniarts.fi/ yksikot/fi-taiteellisen-tutkimuksen-tutkimuskeskus-cfar/>. Suomen kasvatustieteellisen seun- ran (FERA) Taide- ja taitokasvatuksen tutkimuksen verkosto: <https://www.kasvatus.net/etus- sivu/sig-ryhmat/taide-ja-taitokasvatuksen-tutkimuksen-verkosto/>. Tampereen yliopiston Tuta- kivan teatterityön keskus T7: <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/tutkivan-teatterityon-keskus-t7>.
- 65 Saman toimenpide-ehdotuksen ovat laatineet Euroopan taidekorkeakoulujen verkostot: Vienna Declaration on Artistic Research 20.6.2020 (<https://cultureactioneurope.org/news/ vienna-declaration-on-artistic-research/>, viitattu 6.10.2022).

5. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutusta tukee demokratiaa ja uudistaa yhteiskuntaa

- 66 Nussbaum 2011, 128.
- 67 1980-luvulla Rochesterin yliopiston psykologian professorit Richard Ryan ja Edward Deci kehittivät itseohjautuvuusteoriaa, joka esittää ihmisellä olevan kolme psykologista perus- tarvetta: omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys. Yhteisöllisyys on sosiaalinen perustarve. Suomessa itseohjautuvuusteoriaa motivaatio-, onnellisuus- ja hyvinvointitutkimuksessa ovat hyödyntäneet muun muassa Frank Martela, Lea Pulkkinen ja Katariina Salmela-Aro. Ajatusta ihmisen kehittymisestä suhteessa ympäristöönsä on kiteytetty lausahduksella ”ihminen ei ole yksilö, vaan suhdelo”. (Ks. esim. Martela 2021; Ryan & Deci 2000.)
- 68 Ks. esim. Isola ym. 2017.
- 69 Ks. esim. Anttila 2021; Anttila & Svendler Nielsen 2019.
- 70 Suomen perustuslaki 16.3 § Sivistykselliset oikeudet: Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Myös EU:n perusoikeuskirjan 13. artikla: <https://fra.europa.eu/fi/eu-charter/ article/13-taiteen-ja-tutkimuksen-vapaus>.
- 71 Hallintotieteiden tohtori Pauli Rautiainen liittyy taiteen vapauden käsitteen oikeusvaltion ja hyvinvointivaltion käsitteisiin. Tätä kautta hän syntetisoi ”taiteen vapauden justifiikaatioksi

- ajatuksen sellaisesta taiteen tuottaman hyvinvointivaltioillisen sivistyksen itseisarvoisuudesta, jossa taiteen nähdään tuottavan sivistystä, sivistyksen hyvinvointia ja hyvinvoinnin mahdollistavan kansalaisyhteiskunnan kautta tapahtuvan moniarvoisen demokraattisen oikeusvaltion kehittymisen”. (Rautiainen 2007, 110.)
- 72 Suomen perustuslaki 12 §; HE 309/1993 vp., 56.
 - 73 Kirjailija ja lakimies Jarkko Tontti muistuttaa yhdestä taiteen tehtävästä valotta kriittisesti yhteiskuntaa: ”Se ei tee sitä samoilla keinoilla kuin journalismi tai tieteellinen tutkimus. Kun taide onnistuu kriittisessä tehtävässään, se hätkähdyttää ja herättää voimakkaita tunteita, jotka parhaimmillaan johtavat paljon perustavampiin muutoksiin kuin suorasanaisten yhteiskuntakritiikki koskaan voi saavuttaa.” (Tontti 2008.)
 - 74 Juha Suoranta siteeraa filosofi Juha Vartoa (ks. Suoranta 2008).
 - 75 Taide ja taidekasvatus soveltavana taiteena, sosiaalisesti sitoutuneena taiteena ja yhteisötaiteena voivat olla kantaa ottavia. Näille lähikäsitteitä ovat muun muassa poliittinen taide sekä aktivistitaide. Ks. liite 1: Käsitteet sekä Taikusydän-verkoston käsitteistö. (Taikusydän 2022.)
 - 76 Kansallisen lapsistrategian 2040 mukaan ”lasta tulee kuulla niissä paikoissa, joissa hän toimii. Lapsen ja nuoren täytyy voida olla osallinen juuri hänelle sopivalla tavalla ja määrällä, ja lapsen äänellä on oltava vaikutusta. Lapsen pitää nähdä osallisuuden tulokset. Aikuisen vastuulla on antaa tietoa, tilaa ja tukea. Osallisuus ei toteudu kaikkien kohdalla tasavertaisesti syrjäytymisen ja lapsiperheköyhyyden vuoksi.” Keskeiseksi ongelmaksi lapsille, perheille ja muille kasvattajille suunnatuissa palveluissa nähdään se, että ”lapset ja heidän lähiverkostonsa ovat ensisijaisesti hallinnon ja palvelujärjestelmän näkökulmasta tuotettujen palvelujen vastaanottajia. Toimijuuden puute vaikeuttaa oikean avun saamista ja verkoston tuen muodostumista. Osallisuus suunnitellaan ja toteutetaan aikuisten näkökulmasta ja tarpeista käsin.” (Heikkilä 2019, 59.) Ajatus, että ”kuvittelulla koetteleminen vie eteenpäin todellisuuden ymmärtämistä”, on peräisin Juha Varton esipuheesta teoksessa Uusi taidekasvatusliike (ks. Heikkilä & Tuovinen 2014).
 - 77 Kulttuurisen demokratisoinnin lähikäsite kulttuuridemokratia tarkoittaa kulttuurien tasa-arvoa. Kulttuurisen demokratisoinnin toteuttamisen instrumentti on muun muassa laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019 § 3), jossa kunnan tehtäväksi on määritelty ”edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa”. (Ks. esim. Virolainen 2015.) Kulttuurisella demokratisoinnilla on myös selkeät kytkennät kulttuuriagrariin ja aluepolitiikkaan (ks. Sirnö 2020).
 - 78 Arajärvi 2006, 144-147; Rautiainen 2007.
 - 79 Kulta ry:n pääsihteeri Rosa Meriläinen kirjoittaa järjestön blogissa 24.8.2022, että ”kulttuuri ja taide myös itsessään vahvistaa demokratiaa, antamalla äänen erilaisille tarinoille ja tarjoamalla yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistavia kokemuksia. Irjas kulttuurin ja taiteen kulluttaminen on kytköksissä jopa äänestysaktiivisuuteen, vaikka muut selittävät taustatekijät siivotaan pois. Kulttuuri voimauttaa ihmisiä, vahvistaa kykyä ymmärtää toista ja antaa mahdollisuuksia ilmaista itseään. Kyse on siis demokratian perustavista toimintaedellytyksistä.” (Meriläinen 2022.) Kulttuurin aika on nyt ja aina -julkaisussa puolestaan todetaan, että ”Kulttuuri on välttämätöntä vapaalle, demokraattiselle ja avoimelle yhteiskunnalle. Kulttuurin saavutettavuus vaikuttaa yhteiskunta-aktiivisuuteen.” (Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022.)
 - 80 Taideyliopiston rehtori Kaarlo Hildén esittää kysymyksen Taidealan jälleenrakennus -julkaisun esipuheessa, s. 11 (ks. Pekkarinen, Siltanen & Virkkala 2022).
 - 81 Dialogisuus ei tarkoita vain keskustelemista, vaan dialogisuusfilosofiaa. Dialogisuus- ja kasvatusfilosofi Martin Buberin (1878-1965) ajattelu on vaikuttanut Suomessa taidekasvatusfilosofiaan paljon. Veli-Matti Värri kiteyttää: ”Hänen filosofiansa idea kiteytyy sanapareissa Minä-Sinä ja Minä-Se, joilla hän viittaa sekä ihmisen kaksitahoiseen maailmasuhteeseen (ontologia) että kahdenlaiseen mahdollisuuteen kohdata toinen ihminen (etiikka): joko persoonana (Sinä) tai tarkoitustemme kohteena ja välineenä (Se). Molemmat sanaparit, Minä-Sinä ja Minä-Se, kuuluvat olennaisesti ihmisen elämään, mutta vain Minä-Sinä saa aikaan yhteyden siihen, mitä ihminen ja maailma alkuperäisesti ovat.” (Värri 2004.)
 - 82 Paikkasidonnainen taide (engl. site-specific art) tarkoittaaakin taidetta, joka ”on suunniteltu tiettyyn tilaan tai paikkaan. Se ottaa huomioon paikan luonteen, historian, nykyisyyden, käyttäjät ja käyttötarkoituksen. Paikkasidonnaista teosta ei voisi esittää juuri samassa muodossa missään muualla. Teos voi esimerkiksi kommentoida ympäristöään, olla eri mieltä tai muuttaa tilan joksikin aivan muuksi. Paikkasidonnaiset teokset ovat usein muodoltaan installaatioita, mutta ne voivat olla myös esimerkiksi performansseja tai yhteisötaideteoksia.” (Kiasman verkkosivu <https://kiasma.fi/nykytaiteen-sanasto/>. Viitattu 21.10.2022.)
 - 83 Juha Suoranta neuvoi kuvataideopettajien syyspäivillä vuonna 2008, että ”opettajien, journalistien, nuorisotyöntekijöiden ja muiden kulttuurityöntekijöiden tulee olla kehityksen kärjessä solmimassa yhteyksiä koulujen, museoiden, kirjastojen, toimitusten, tietotupien, van-

hainkotien ja palvelukeskusten välillä. Näin luotaisiin uutta julkisen keskustelun ja kritiikin kulttuuria.” (Suoranta 2008.) Anniina Suominen kirjoittaa taiteen perusopetusta koskevassa selvityksessä (2019) siitä, miten taiteen perusopetuksella ”on merkittävä rooli opetuksen osallistujien ja heidän lähipiirinsä hyvinvoinnin rakentajana mm. osallistumisen mahdollisuuksien kautta ja luomalla osallisuuden kokemuksia. Taiteen perusopetuksen kautta lasten ja nuorten kokemukset ja ”ääni” tulevat yhteiskunnassa kuuluksi tavalla, joka on erityinen ja taiteelle tyypillinen, mutta taidealakohtainen.” (Suominen 2019, 29.)

- 84 Tämä on myös Taidealan jälleenrakennus -julkaisussa määritelty tavoite: ”Yhteiskunnallisen roolin ja osaamisen vahvistaminen taide- ja kulttuurialojen koulutuksessa. Taiteilijuus pitäisi ymmärtää yhteiskunnallisena työnä, ja taide- ja kulttuurialan ammattilaisten tulisi paremmin hahmottaa työnsä yhteiskunnallinen merkitys. Tutkinto- ja täydennyskoulutus on keino tarjota taide- ja kulttuurialan opiskelijoille ja ammattilaisille nykyistä enemmän yhteiskunnallisen toiminnan kykyjä muun muassa yhteiskuntapolitiikkaan, yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen sekä poikkitieteelliseen yhteistyöhön liittyen.” (Pekkarinen ym. 2022.)
- 85 Puhujavieras Paula Mattilan kirjallinen vastaus 26.4.2022 visiotilaisuuden osallistujan esittämään kommenttiin kulttuurisektorin huomioimisesta osana kuntien kansainvälisyystötä (ks. Visiohankkeen työkirja 2022).

6. Esittävien taiteiden kasvatusta ja koulutus vahvistaa kestävä ja avointa kansainvälistä ja kulttuurienvälistä kanssakäymistä

- 86 Puhujavieras Paula Mattilan kirjallinen vastaus 26.4.2022 visiotilaisuuden osallistujan esittämään kysymykseen esittävästä taiteesta yhdistävänä tekijänä yhdentyvässä maailmassa (ks. Visiohankkeen työkirja 2022).
- 87 YK:n peruskirja ja ihmisoikeuksien julistus 1948, YK:n lapsen oikeuksien julistus 1989, YK:n Agenda 2030 (2015), Euroopan neuvoston yleissopimukset (ihmisoikeudet, kieli-, kulttuuri- jne.: Suomi jäseneksi v. 1989), Euroopan unionin perusoikeuskirja 2000, Erilaiset kompetenssiitekehdykset (OECD, EU).
- 88 Paula Mattilan luentomateriaali visiohankkeessa 26.4.2022 (ks. Visiohankkeen työkirja 2022).
- 89 Ks. esim. Elo & Shabrokh 2011.
- 90 Ks. kehitysyhteistyöstä: ulkoministeriö (<https://um.fi/kehityspolitiikka-koulutus-ja-rauhan/omaiset-demokraattiset-yhteiskunnat>); koulutusviennistä: Education Finland (<https://www.educationfinland.fi/>); koulutuksesta tuotteena: Kide Science (<https://www.kidescience.com/en/>).
- 91 Esim. Suomen Akatemia 2021.
Talousguru-kilpailussa menestyneillä on mahdollisuus hakea suoraa opiskelupaikkaa korkeakoulussa ilman erillistä sisäänpääsykoetta (<https://www.talousguru.net/palkintona-opistkelupaikkoja/>).
PISA (Programme for International Students Assessment) on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma, jonka tuloksista seuraa yleisesti maiden laittamista paremmuusjärjestykseen (ks. esim. <https://ktl.jyu.fi/pisa>).
- 92 Ruotsinkieliset n. 290 000, karjalaiset n. 30 000, romanit n. 10 000–12 000, saamelaiset n. 6 000–10 000, juutalaiset n. 1 300 ja tataarit n. 900. Viro n. 52 000, Venäjä n. 30 000, Irak n. 15 000, Kiina n. 11 000, Thaimaa n. 7 900, Ruotsi n. 7 900, Afganistan n. 7 700, Vietnam n. 7 200, Syyria n. 7 200, Ukraina n. 7 200, Somalia n. 6 600 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020; Tilastokeskus 2022).
- 93 Valtioneuvosto 2021, 13. Käsitteet sivistys ja kestävä kehitys ovat nykyään ongelmallisia. Sivistyksen liitetään elitismia ja valtaa. Kestävä kehitys voi sisältää ajatuksen, että teknologiset edistysaskeleet ratkaisevat nykyiset luonnon ylikulutuksen ongelmat ja talouden jatkuva kasvu voi jatkua. Historiantutkija Heikki Kokon mukaan käsitteitä määritellään uudestaan silloin, kun kokemus käsitteen taustalla on muuttunut. Koulutuspoliittisessa selonteossa käytettyjen käsitteiden merkitykset muuttuvat ajassa, ja niitä on tietoisesti pysähdyttävä tarkastelemaan silloin, kun muutos kokemuksessa havaitaan. Kappaleen viimeisen lauseen ajatus on Taidehistorian professori Anita Sepältä. (Ks. Karhapää 2021.)
- 94 Kotoutumisen kontekstissa taiteen tekeminen on vahvistanut monikulttuurista vuorovaikutusta ja maahan muuttaneen toimijuutta (ks. esim. Välijärvi 2019, 104).
- 95 Agenda 2030, tavoite 4.7: ks. esim. <https://globaalikasvatus.fi/mika-globaalikasvatus/globaalikasvatus-maailmalla/agenda-2030/>.
- 96 Ks. Taiteen perusopetuksen oppilaitoksessa opiskelevan tanssioppilaan kansainvälisyyspolun suunnittelusta esim. Mikkola-Ylitolva 2021. Opetushallituksen selvityksen mukaan kan-

sainvälistymiseen vaikuttavat sosioekonominen tausta ja asuinpaikka. Kansainvälisyys saattaa kasautua samoille henkilöille koulutusasteesta toiseen, kun kansainvälisyys alkaa varhain ja kokemuksia kerääntyy koko koulutuspolun ajan. Heikommasta asemasta lähteneet hyötyvät kansainvälisyyskokemuksista suhteessa enemmän. Kansainvälisyys ei kuitenkaan tarkoita aina liikkumista tai suuria taloudellisia resursseja, vaan esimerkiksi jo sisäinen suhtautumistavan muutos toiminnan järjestäjän tasolla voi viedä tasa-arvoa eteenpäin. (Opetushallitus 2021.)

- 97 Vastavuoroisuus kansainvälisyyden lähtökohtana eroaa koulutusmatkailusta (ks. esim. Business Finland 2018).
- 98 Ks. esim. Rauhankasvatusinstituutti, <https://rauhankasvatus.fi/>.
- 99 UCLG:n (United Cities and Local Governments) kulttuurikomitea on sitoutunut edistämään ja tekemään näkyväksi kulttuurin roolia kestävässä kehityksessä. Suomella ei ole edustusta kulttuurikomiteassa. (<https://www.uclg.org/en>.)
- 100 Esimerkkinä vuonna 2010 valmistunut EU:n rahoittama DICE-tutkimus (Drama Improves Lisbon Key Competences in Education) (DICE Consortium 2010).
- 101 Ks. myös Kasvatus -lehden (3/2022) artikkeli *Riitänkö minä? Osaanko auttaa? Opettajien huolia maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetuksessa*, joka tarkastelee opettajien maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetukseen liittyviä huolia. Kouluun liittyvistä tekijöistä opettajia huolettivat koulun puutteelliset resurssit ja toimimattomat käytänteet sekä oppilaisiin kohdistuvat vähäiset odotukset ja toisten opettajien negatiiviset asenteet. Haasteena on myös resurssien ja opettajien osaamisen riittämättömyys sekä rakenteiden joustamattomuus. Koettuihin haasteisiin vastaaminen vaatii poliittisia toimia ja rakenteellisia uudistuksia. (Alisaari ym. 2022.)
- 102 Ks. esim. Kolibrí Festivaali (<https://www.kolibrifestivaali.org/>, viitattu 27.10.2022).

7. Kehittyviä teknologioita käytetään esittävien taiteiden opetuksessa vastuullisesti, tarkoituksenmukaisesti ja taiteelle ominaisella tavalla

- 103 Sitra 2022. Digivaltaselvitys. Ks. myös esim. Apprich ym. 2018: Algoritmien identiteettikäytännöt toisintavat sosiaalista segregatiota.
- 104 Ks. Selwyn 2021; Belkhir & Elmeligi 2018; Greenpeace 2017; Parikka, Cox & Lund 2016; Parikka 2015; Miller 2015; Gabrys 2011.
- 105 Kujala 2019.
- 106 Esim.
- Euroopan komission Digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmassa (2021–2027) ei huomioida ekologisia kysymyksiä lainkaan (ks. <https://education.ec.europa.eu/fi/focus-topics/digital-education/action-plan>, viitattu 5.11.2022).
- Jussi Herlin kirjoittaa työ- ja elinkeinoministeriön Tekoäly 4.0 -ohjelman kolumnissa (20.1.2022): ”Suomi on kaksoisiirtymän, eli digitaalisen ja vihreän siirtymän, voittaja vuoteen 2030 mennessä.” (Herlin 2022.)
- Henry Scheinin kirjoittaa Verkkomedia Verdessä (16.2.2022) otsikolla ”Digitalisaatio edistää oikeudenmukaista ja ekologisesti kestävää yhteiskuntaa.” (Scheinin 2022.) Valtiovarainministeriön digitalisaation edistämisen ohjelma ja digitalisoinnin periaatteet eivät nosta ympäristökysymyksiä esiin lainkaan. Ekologisen kestävyden teemaryhmä käsittelee julkisia hankintoja ja vaikenee digitalisaatiosta. (Valtiovarainministeriö 2022.)
- Valtioneuvostossa nähdään, että ekologisesti kestävällä digitalisaatiolla päästään ilmastotavoitteisiin, ja esitetään *kuusi kohtaa ICT-alan hiilijalanjäljen pienentämiseksi ja digiratkaisujen hyödyntämiseksi*. Myös valtioneuvosto näkee, että lisäämällä teknologiaa voidaan korjata aikaisemman teknologian haitat. Kohta 6: ”Nousevat teknologiat, kuten tekoäly ja suurteholaskenta tarjoavat suuria mahdollisuuksia ilmasto- ja ympäristöystävällisyyden lisäämiseksi.” (Valtioneuvosto 2020.)
- Sitrassa kysyttiin vuonna 2019: *Tuhoako vai pelastaako digitalisaatio ympäristöä?* (26.6.2019), ja huomioitiin, että ”digitalisaatio tuottaa ratkaisuja, joilla voidaan saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä muilla sektoreilla”, mutta kiinnitettiin huomiota myös kysymykseen ICT-alan sisäisistä päästöistä (ks. Toivonen 2019). Pari vuotta myöhemmin (21.4.2022) Sitra julkaisi artikkelin, jossa kritisoitiin Euroopan komission maaliskuussa 2022 julkaisemaa Euroopan digitavoitteita vuodelle 2030 ekologisen kestävyyskärjen puuttumisesta: ”Laiska ajattelu, jossa digitalisaation kestävyshyödyt kuitataan itsestäänselvyksinä, ei kannata pitkälle. – EU-komission vuonna 2019 tilaaman tutkimuksen mukaan valtava

määrä tietoa digitalisaation kokonaisvaikutuksista puuttuu.” (Halenius ym. 2021; Euroopan komissio 2021.)

Korkeakoulujen ja yliopistojen Digivisio 2030 hanke ei ole orientoitunut käsittelemään lainkaan opetusteknologian ympäristövaikutuksia (Digivisio 2030).

Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry TIEKE huomioi digitalisaatiokehityksen kolikon molemmat puolet artikkelissa *Digitalisaatio - ystävää vai vihollinen?* (4.6.2020), jossa Lotta Toivonen kirjoittaa, että ”tarvitsemme lisää tietoa ja ymmärrystä, jotta digitalisaation ekologisia hyötyjä ja haittoja voidaan kokonaisvaltaisesti arvioida” (Toivonen 2020).

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLAn julkaisussa (12.9.2019) Timo Seppälä, Juri Mattila ja Risto Rajala kirjoittavat, että ”digitalisaation ekologiset vaikutukset tulisi myös laajemmin selvittää, jota varten esittelemme täysin uuden termin, digitaalinen ekologia, tarkastelemaan digitaalisten teknologioiden kestävyysvaikutuksia” (Seppälä ym. 2019).

107 Teräs 2022, luento visiohankkeessa 26.4.2022; Mertala ym. 2022.

108 OECD: Education in the Digital age, OECD: Skills Outlook 2019, World Economic Forum: Schools of the Future, ILO: World Employment and Social Outlook, EU: Digital Education Action Plan, OKM: Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle, OPH: Osaaminen 2035, UNESCO: Reimagining our futures together - A new social contract for education, EC: DigComp 2.0 - The Digital Competence Framework for Citizens, Korkeakoulujen yhteinen Digivisio 2030 -hanke.

109 Teräs 2022, luento visiohankkeessa 26.4.2022.

110 Lähde. Meriläinen, R.2022.

111 Yliopistonlehtori Tomi Slotte Dufva, Aalto-yliopisto, suullinen tiedonanto 13.10.2022.

112 Filosofian professori Thomas Wallgren kirjoitti Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa 23.9.2022, että ”pyrkimys kasvuun ja kestäväan kehitykseen perustuu uskoon, että tiede ja tekniikka voivat tarjota ratkaisun kaikkiin ekologisiin ongelmiin. Uskomus ei ole mahdoton, mutta empiirinen näyttö puhuu sitä vastaan.” (Wallgren 2022; ks. myös esim. Greenwood & Hougham 2015.)

113 Anttila 2011.

114 Ponsiluoma 2015; Kuhn & Pearsall 2000.

115 Joitain pyrkimyksiä kestävämmän teknologian analysoimiseksi on. Ks. esim. Electronic Product Environmental Assessment Tool (EPEAT), joka on maailmanlaajuisen tietotekniikka-alan ympäristömerkki. (<https://www.epa.gov/greenerproducts/electronic-product-environmental-assessment-tool-epeat>.)

116 Tämä edellyttää Digivisio 2030-hankkeen fokusten uudelleenarviointia (Digivisio 2030).

117 Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio ylläpitää listaa kotimaisista väitöstutkimuksista ja muista tutkimusjulkaisuista ja raporteista (ks. <https://lastenkulttuuri.fi/materiaalit/taidekasvatuksen-tutkimus/#taidekasvatuksen-vaitostutkimus>, viitattu 22.10.2022).

8. Taiteilijan ja taidepedagogin opintopolut ja ammattikuvat monipuolistuvat

118 Tanssialan perustutkinnot ovat seuraavissa oppilaitoksissa: Tampereen konservatorio Tampereella, Lapin Urheiluoipisto Santasport Rovaniemellä, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria Outokummussa, Suomen kansallisoopperan balettioppilaitos Helsingissä, Ammattiopisto Live Helsingissä. Sirkusalan perustutkinto on Koulutuskeskus Salpauksessa Lahdessa.

119 Taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani, Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria: esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkinto, lavastustekniikan osaamisala sekä teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala. Samiedu: esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkinto, lavastustekniikan osaamisala ja esitys- ja näytäntötyön osaamisala. Riihimäen Nuorisoteatteri järjestää esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkintokoulutusta yhteistyössä Samiedun kanssa. Tutkintokoulutukseen kuuluu esine- ja nukketeatterin sisältöjä.

Stadin ammattiopiston tarjonta on ammatillista koulutusta, johon hakeutuvalla tulee olla soveltuva ammatillinen pohjakoulutus tai riittävä osaaminen: esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkinto, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala, maskeeraaja; esitys- ja teatteritekniikan erikoisammattitutkinto, maskeerauksen osaamisala.

120 Musikon perustutkinto suuntautumisvaihtoehtona musiikkiteatteri Gradiassa, Jyväskylässä.

121 Oppivelvollisista vuonna 2022 lukiokoulutukseen yhteishaussa hakeutui 52 % hakijoista (ikäluokka n. 60 000) ja ammatilliseen koulutukseen 42 %. 6 % oppivelvollisista hakeutui tutkintokoulutukseen valmentavaan (TUVA) koulutukseen, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan (TELMA) koulutukseen tai kansanopistojen pitkille linjoille. Toisaalta luku-

vuonna 2021–2022 lukiossa oli yhteensä 106 000 opiskelijaa ja ammatillisessa koulutuksessa 264 000. Luvut sisältävät myös aikuislukioiden opiskelijat ja ammatillisen koulutuksen aikuisopiskelijat.

Esittäviin taiteisiin profiloituvia erityislukioita on 7: tanssipainotteinen opetus Sibelius-lukiossa Helsingissä, Vaskivuoren lukiossa Vantaalla ja Kuopion taidelukio Lumitissa. Ilmaisu-taitopainotteinen opetus Kallion lukiossa, Turun klassillisessa lukiossa ja Tampereen yhteiskoulun lukiossa. Musiikkiteatteriopetusta annetaan Hatanpään lukiossa Tampereella. Yhdelläkin lukiossa ei ole esittävien taiteiden valtakunnallista kehittämistehtävää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

- 122 Koski-tietovaranto, johon opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen pohjautuu, ei anna totuudenmukaista kuvaa esittävien taiteiden opiskelusta lukioissa. Lukiokohtaisten opetussuunnitelmien tarkastelulla voi selvittää lukiokohtaisen tarjonnan. Sen ulkopuolelle jää kuitenkin sellainen toiminta lukioissa, josta ei saa opintopisteitä (koulun omat perinteet) sekä hyväksiluettavat muualla suoritettavat lukio-opetuksen tavoitteita vastaavat opinnot, jotka voidaan kirjata ilman riittäviä yksilöiviä tietoja. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 49.)
- 123 Kälviä Arts - opistovuosi oppivelvollisille Keski-Pohjanmaan kansanopistossa.
- 124 YLE toteutti marraskuussa 2022 kyselyn kokemuksista opinto-ohjauksesta. Asiasta kertovan uutisen 17.11.2022 mukaan opinto-ohjaukselta toivotaan "monipuolisempaa tietoa eri aloista ja ammateista, työllistymisestä ja palkkauksesta. Pitäisi muistaa, että maailmassa on muutakin kuin kauppias, lääkäri ja oikis. Oma ammatti voi löytyä vaikka luovalta alalta." (Haavisto 2022.)
- 125 Borgå folkakademi: tanssi.
Etelä-Pohjanmaan Opisto: meikkaus ja maskeeraus, tanssi, teatteri.
Helsingin Evankelinen Opisto: käsikirjoittaminen ja dramaturgia, draama ja näyttelijätaide.
Helsingin Teatteriakatemia: näyttelijäntyö, musiikkiteatteri.
Jyväskylän kristillinen opisto: teatterikoulutus.
Laajasalon opisto: näyttelijätaide 1, näyttelijätaide 2. Yhteistyö Taideyliopiston avoimen yliopiston kanssa.
Lahden kansanopisto: teatteri I, teatteri II. Yhteistyö Taideyliopiston avoimen yliopiston kanssa.
Limingan Kansanopisto: teatterilinja.
Länsi-Suomen opisto: English drama, musiikkiteatteri.
Lärkkulla folkakademi: musiikkiteatteri (kaksikielinen opetus).
Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria: näyttelijäntyön koulutus.
Suomen Nuorisopisto: näyttämölinja.
Suomen Teatteriopisto: näyttelijäntyön peruslinja, näyttelijäntyön jatkolinja, musiikkiteatteripainotteinen näyttelijäntyön peruslinja.
Työväen akatemia: teatteritoiminnan opinnot. Yhteistyö Taideyliopiston avoimen yliopiston kanssa.
Varsinais-Suomen Kansanopisto: teatteri & maskeeraus linja, tanssilinja.
- 126 Humanistinen ammattikorkeakoulu: kulttuurituottaja (AMK ja YAMK).
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu: muotoilija (AMK), muoti ja puvustus.
Metropolia-ammattikorkeakoulu: esitys- ja teatteritekniikka (AMK ja YAMK), kulttuurituottanto (AMK ja YAMK).
Oulun ammattikorkeakoulu: tanssinopettaja (AMK).
Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) Kankaanpään Taidekoulussa voi opiskella esitystaidetta osana kuvataiteen tutkinto-ohjelmaa.
Savonia-ammattikorkeakoulu: tanssinopettaja (AMK ja YAMK).
Seinäjoen ammattikorkeakoulu: kulttuurituottaja (AMK ja YAMK).
Snellman-korkeakoulu: steinerpedagogisen puhe- ja draamataidepedagogin opinnot 240 op.
Taidekoulu Maa: kolmivuotinen nykyaiteilijan ammattiin ja korkeakouluopintoihin valmistava vapaa taidekoulutus.
Tampereen ammattikorkeakoulu: media and arts (AMK), musiikin tutkinto-ohjelma, joka valmistaa musiikkiteatterin ammattilaiseksi (AMK).
Turun ammattikorkeakoulu: teatteri-ilmaisun ohjaaja - sirkus/teatteri (AMK), tanssinopettaja (AMK).
Yrkeshögskolan Novia: teatteri-ilmaisunohjaaja, ruotsinkielinen (AMK).
Aalto-yliopisto: pukusuunnittelun taiteen kandidaatin ja maisterin tutkinnot.
Helsingin yliopisto: teatteritieteen opintosuunnan kandidaatin ja maisterin tutkinnot.
Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa kandidaatin ja maisterin tutkinnot dramaturgia, kirjoittaminen, lavastus, näyttelijätaide, ohjaus, tanssijäntaite, valosuunnittelu, äänisuunnit-

- telu. Maisterin tutkinnot esitystaide ja -teoria, koreografia, tanssinopettaja, teatteriopettaja, vertaileva dramaturgia ja esitystutkimus.
Tampereen yliopisto: näyttelijäntyön kandidaatin ja maisterin tutkinto.
- 127 Metropolia-ammattikorkeakoulu, luovuus ja taide sosiaali- ja terveysaloilla (YAMK), Creativity and Arts in Social and Health Fields, Master of Culture and Arts.
Oulun ammattikorkeakoulu, kulttuurintuottaminen ja luova talous (YAMK), taiteen tekijä ja kehittäjä (YAMK).
Turun ammattikorkeakoulu, kulttuurihyvinvointi (YAMK), media- ja kulttuuriyrittäjyys (YAMK), taiteen uudet kontekstit (YAMK).
Hankkeista ks. esim. Health, Narrative and the arts -narratiivisen kompetenssin vahvistamisen hanke, jonka tavoitteena on vahvistaa kertomuksellista osaamista sosiaali- ja terveydenhuollon arjessa. (<https://www.uniarts.fi/projektit/health-narrative-and-the-arts-narratiivisen-kompetenssin-vahvistaminen/>.) DRAMA - dramaturgian keinot työhyvinvoinnin tukena -hankkeen toteuttajina toimivat Tampereen ammattikorkeakoulun taiteen, musiikin ja median yksikkö sekä sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sekä Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunta (<https://projects.tuni.fi/drama/>).
- 128 Museovirasto valvoo Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelusopimuksen toimeenpanoa opetus- ja kulttuuriministeriön delegeimana (Marsio ym. 2015, 24).
- 129 Metropolia-ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon luovuus ja taide esittelyssä tämä ilmoitetaan selkeästi: "Tutkinto ei päteviä kulttuuri- tai taidealan tutkinnolla koulutukseen hakeutuvia sosiaali- ja terveysalan säädeltyihin tutkintoihin." (Ks. <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropoliassa/ylemmat-amk-tutkinnot/luovuus-ja-taide-sosiaali-ja-terveysaloilla-kulttuurialalle>, viitattu 26.10.2022).
- 130 Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998 § 2, § 5a ja § 10a (<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>).
- 131 Kulttuurin aika on nyt ja aina -julkaisussa nähdään, että taiteen toimintakentän laajeneminen tukee tekijöitä ja vahvistaa samalla taloutta: "Kulttuurialan koulutuksen saaneiden valmiuksia hyödyntää osaamistaan myös kulttuurialan ulkopuolella tulee vahvistaa ja lisätä taide- ja kulttuurialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja työllisyyttä. Vastaavasti muilla aloilla on lisätävä ymmärrystä kulttuurialan osaamisen merkityksestä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista." (Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022, 17.)
Taidealan jälleenrakennus -selvityksessä todetaan, että "kasvatusalan ja pedagogiikan opintoja tarvitaan, jotta taiteilijoilla olisi paremmat valmiudet ja pätevyudet taiteen opetus- ja kasvatustyöhön. Vastaavasti sosiaali- ja terveysalan piirissä tehtävällä taiteellisella toiminnalla on pätevyysiin liittyviä haasteita." (Pekkarinen ym. 2022, 37.)
Valtioneuvoston kestävä kehityksen strategia peräänkuuluttaa taide- ja kulttuurialan osaamisen laajaa hyödyntämistä yhteiskunnan eri osa-alueilla sivistyksen, osaamisen ja kestävien elämäntapojen muutoksen ajurina. Taiteen ja kulttuurin nähdään varmistavan koko yhteiskunnan osallisuutta. Strategian toimeenpanemiseksi kulttuuri-, liikunta-, nuoriso-, sivistys-, harrastus- ja kansalaisjärjestötoimintaa tulee tukea. (Valtioneuvosto 2022, 68–69.)
- 132 Täydennyskoulutustarpeet on koostettu visiohankkeen 9.9.2022 tilaisuuden osallistujien muistiinpanoista sekä saman tilaisuuden luennoista: (1) *Freet 2030 hankkeen näkökulmia tulevaisuuden työelämään*, projektipäällikkö Sikke Leinikki, Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak, (2) *Taidetyö ja talouden uudet muodot -tutkimushankkeen näkökulmia tulevaisuuden työelämään*, projektin johtajat Katve-Kaisa Kontturi ja Milla Tiainen, Turun yliopisto, (3) *Taidealan jälleenrakennusohjelman näkökulmia tulevaisuuden työelämään*, koordinaattori Jenni Pekkarinen, Taideyliopisto.
- 133 Ks. myös Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022, 4.
- 134 Opetusministeriön asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006: 2) mukaisesti "opiskelijat otetaan lukioon perusopetuksen päättötodistuksen äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen, vieraitten kielten, uskonnon tai elämäntutkimustiedon, historian, yhteiskuntaopin, matematiikan, fysiikan, kemian, biologian, terveystiedon ja maantiedon arvosanojen aritmeettisen keskiarvon osoittamassa järjestyksessä" (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060856>).
Ammatilliseen perustutkintokoulutukseen ottamisen perusteet huomioivat taito- ja taideaineet laajemmin. Ks. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 6.10.2017/699: 8 ja 9 (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170699#L2P8>).
- 135 Ks. myös opetus- ja kulttuuriministeriön Kappas!-hankkeen johtopäätökset (Hyytinen ym. 2021, 91).
Kevään 2021 yhteishaussa testattiin ensimmäisen kerran hakijoiden tunnetaitoja. Kaikki

ammattikorkeakouluun sote-alalle, kasvatusalalle ja humanistisen alalle hakeneet opiskelijat, lähes 40 000 opiskelijaa, osallistuivat tunneälytestiin hakukokeessa. Tunneälyllä on tutkittu yhteys akateemisissa opinnoissa etenemiseen sekä vuorovaikutustilanteissa toimimiseen työelämässä. (Ks. Kononen 2021; Pienimaa ym. 2021.)

Opettaja-lehti esitti opiskelijavalinnan kehittämishankkeen projektipäällikkö Tanja Juurukelle kysymyksen korkeakouluhaun pisteytysmallin ongelmista: "Malli on ohjannut ulosvalitsemaan taito- ja taideaineita, joita ei voi yo-kirjoituksissa kirjoittaa. Myös lukiodiplomeja on suoritettu aiempaa vähemmän. OAJ:n mielestä lukiodiplomia pitäisi kehittää niin, että sillä voisi korvata yhden yo-kokeen. Mitä mieltä olet tästä?" Tanja Juurus vastaa: "Tämäkin asia otetaan esille keskustelussa. Lukiodiplomin ongelmana on alueellinen epätasa-arvo, sillä sitä ei ole vielä mahdollista tehdä kaikissa lukioissa." (Tikkanen 2022, painetun lehden sivu 19.)

- 136 Tätä tukevat muun muassa kulttuuriperintöstrategian linjaukset (Mattila 2022).
- 137 Esine- ja nukketeatterialan tutkintonimikkeet kaipaavat selkeytystä. Samiedun ammatillinen koulutus, johon lukeutuu esine- ja nukketeatterin sisältöjä, on esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkinto. Turun ammattikorkeakoulun teatteri-ilmaisun ohjaaja -koulutuksessa opiskelija voi syventyä esine- ja nukketeatteriin. On kuitenkin kyse erityisestä taiteenalasta, jonka vahvistamiseksi koulutusohjelma- ja tutkintonimikkeen tulisi olla taiteenalaan kuvaava.
- 138 Nykyisin Suomessa sirkustaiteen opintopolku päättyy ammattikorkeakoulututkintoon (teatteri-ilmaisun ohjaaja, sirkus). Tampereen yliopisto käynnistää nuoriso- ja sosiaalisen sirkuksen pedagogiikan kandidaattiohjelman kansainvälisenä yhteistyönä vuonna 2027. (https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/circus-nuoriso-ja-sosiaalisen-sirkuksen-pedagogiikan-kandidaattiohjelman_vuonna_2027). Huomautuksena myös, että sirkusalan AMK-tutkinnon tutkintonimikkeen tulisi ilmentää sirkustaidetta itsenäisenä taiteenalanaan. Nimike "teatteri-ilmaisun ohjaaja, sirkus" on harhaanjohtava.
- 139 Englanninkielinen vastine on community art.
- 140 Jussilainen 2019; Kantonen & Karttunen 2021, 71.
- 141 Ks. esim. Prentki & Preston 2009.
- 142 Paljon erilaisia esimerkkejä Monni & Törmi 2019.
- 143 Kwon 2004, 126-137; Lomas 1998.
- 144 Englanninkieliset vastineet ovat socially engaged art, participatory art, applied art, art based methods ja site-specific art.
- 145 Jussilainen 2019; Kantonen & Karttunen 2021, 20-27; Matarasso 2019.
- 146 Runsaasti artikkeleita aiheesta yhteen koottuna julkaisussa Fancourt & Finn 2019.

9. Esittävän taiteen kasvatuksen ja koulutuksen työelämä on kestävä, ja se mahdollistaa jatkuvan oppimisen

- 147 Ks. myös Taidealan jälleenrakennus -selvitys: "Erilaiset työ- ja ammattiyhdistelmät ovat toimivia ja mahdollisia niin työehtojen, sosiaaliturvan kuin alan sisäisen arvostuksenkin näkökulmasta." (Pekkarinen ym. 2022, 33.)
- 148 Ks. Jakonen, Jonker-Hoffren, Kontturi & Tiainen 2021.
- 149 Palkaton työ muodostuu esimerkiksi hankehakemusten valmistelu- ja kirjoitustyöstä, raportoinnista, verkostoitumisesta, opetuksen valmistelutyöstä (valmistelutyöhön varattu laskennallinen aika on poikkeuksetta riittämätön), opetusmateriaalin laatimisesta, erilaisista tuotannollisista töistä sekä muusta näkymättömäksi jäävästä välttämättömästä suunnittelu-, yhteydenpito-, järjestely- ja koordinoituvuustyöstä (metatyö).
- 150 Sivutoimi vaikuttaa heikentävästi vuosisidonnaisten lisien karttumiseen, perhevapaisiin, sairauslomien ja sairausloma-ajan palkan määrääytymiseen sekä vuosiloman ja lomarahen maksuun. Esimerkiksi kansalais- ja työväenopistojen opetuksesta noin 80 % hoidetaan tuntiopettajien voimin ja erityisesti taiteiden saralla suurin osa opettajista on freelancereita. Tasa-arvolain mukaan samaa tai samanarvoista työtä tekeville on maksettava samaa palkkaa.
- 151 Myös Taidealan jälleenrakennushankkeessa kiinnitettiin tähän huomiota: "Useista ansainnan lähteistä koostuva toimeentulo ja erilaisten sivutoimisten töiden tekeminen taiteellisen työn ohessa on taide- ja kulttuurialalla jo nykyisellään hyvin yleistä." (Pekkarinen ym. 2022, 36.) Kulttuurin aika on nyt ja aina -selvitykseen on kirjattu toimenpide-ehdotukseksi, että "julkinen valta takaa freelancereiden sosiaaliset oikeudet, riittävän sosiaaliturvan ja työehdot. Palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista helpotetaan." (Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022, 22.)

- 152 Tanssinopettajien työehtosopimuksen neuvotteluosapuolet ovat Palvelualojen työnantajat PALTA ry, Suomen Tanssioppilaitosten Liitto STOPP ry ja Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry (Tanssinopettajat 2022). Teatterin ja sirkuksen taiteen perusopetuksen oppilaitokset eivät ole järjestäytyneet, joten kollektiivisesti neuvotteleva työnantajaliitto puuttuu.
- 153 Selvityksessä taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista todetaan, että opetustyöt taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa "ovat tunti- ja kurssiopetusperusteisia eivätkä kuukausipalkkaisia ja jatkuvia, sillä oppilaitoksilla ei ole näihin tarvittavaa rahoitusta" (Suominen 2019, 56).
- 154 Kulttuurin aika on nyt ja aina -selvityksessä todettiin, että alalle on tarpeen "luoda mahdollisuudet osallistua täydennys- ja työvoimakoulutuksiin myös niille, jotka ovat ilman vakinaista työsuhdetta ja joilla ei ole varaa maksaa markkinaehtoista hintaa koulutuksesta" (Kulttuurin tulevaisuusryhmä 2022, 19).
- 155 Erilaiset palvelussuhde-ehtojen erot hankaloittavat yhteisopetuksen järjestämistä niin oppilaitoksen sisällä kuin eri oppilaitosten välillä. Tämä on todettu myös musiikkiharrastuksen saavutettavuutta edistäneessä hankkeessa: "Yhteistyötä voivat hankaloittaa myös koulujen, musiikkioppilaitosten ja nuorisotoimen erilaiset pätevyysvaatimukset ja palkkausperusteet. Tämän ongelman ylittämiseksi tarvitaan vielä rakenteellista kehittämistä." (Nikkanen 2018, 75.)
- Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus tarjoaa esimerkin erisuuruista opetusvelvollisuuksista taideaineiden välillä. Vertailukohtina opetusvelvollisuutta määriteltäessä voi havainnoida OVTES:n opetusvelvollisuustaulukoiden kohtia "vieras kieli" ja "tietotekniikka". Sanapari "vieras kieli" määrittää kaikkien kielten opettajien opetusvelvollisuuden yhteneväiseksi riippumatta siitä, onko kieli valtakunnallisen opetussuunnitelman ja tuntijaon mukaisesti pakollinen vai ei. Näin ollen esimerkiksi kiinan kielen opettajan palkkaus on lähtökohtaisesti yhdenvertainen muiden kielten opettajien kanssa. Lukion ja peruskoulun tietotekniikan opettajille on määritelty opetusvelvollisuus 19 (lukio) ja 21 (peruskoulu) siitä huolimatta, että se ei ole perusopetuksen eikä lukion pakollinen oppiaine. Näistä voimme päätellä, että taideopettajien opetusvelvollisuuden määrittelemiseksi yhdenmukaiseksi musiikin ja kuvataiteen opetusvelvollisuuden kanssa ei ole estettä ja kyseessä on työehtosopimuksen alainen asia. (OVTES 2020-2021, osio B, liite 1, Peruskoulu 7 §: 2, osio B, liite 2, Lukio 3 §:1.)
- 156 ArtsEqual-tutkimushanke on tuonut esiin saman kehityskohteen sosiaali- ja terveyssektorilla: "Maakuntien on huolehdittava, että sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin saadaan kulttuuri- ja taidetoimintaa, joka on asiantuntevasti järjestettyä, hyvinvointia vahvistavaa ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevää. Toiminta ei saa olla yksinomaan hankepohjaista ja siksi sille on luotava pitkäjänteisen ja kestävä toiminnan turvaamisen vaatimat rakenteet ja varattavat riittävät resurssit." (Lehiköinen ym. 2016, 2.)
- 157 Euroopan komissio hyväksyi 29.9.2022 suuntaviivat EU:n kilpailulainsäädännön soveltamisesta yksinyrittäjien työoloja koskeviin työehtosopimuksiin (Euroopan komissio 2022).

10. Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tilastointi muodostaa eheän kokonaisuuden johtamisen ja päätöksenteon tietopohjaksi

- 158 Myös Kulttuurin aika on nyt ja aina -selvitys: "Vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta." (Kulttuurin tulevaisuusryhmä 2022, 26.)
- 159 TINFoN Esittävän taiteen tilastot -vuosijulkaisu kattaa laajasti tiedot teattereiden, tanssiryhmien ja tuotantokeskusten ja sirkusryhmien toiminnasta, mukaan lukien yleisötyö ja taidekasvatuksellinen toiminta (Stara & Volmari 2021).
- 160 Näiden lisäksi on lukuisia erillistiedonkeruita, joita toteuttavat muun muassa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi sekä EU ja muut kansainvälisen tason toimijat (esim. PISA-tutkimus).
- 161 Alanen 2022, 17.
- 162 Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 1.11.2022: Opettajarekisterin valmistelu etenee (<https://okm.fi/-/opettajarekisterin-valmistelu-etenee>, viitattu 18.11.2022).
- 163 Eduskunnan vastaus EV 124/2022 vp – HE 160/2022 vp. Julkaistu 1.11.2022. (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_124+2022.aspx, viitattu 18.11.2022.)

Valiokunnan mietintö SiVM 10/2022 vp – HE 160/2022 vp. Julkaistu 26.10.2022. (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/SiVM_10+2022.aspx, viitattu 18.11.2022.)

- 164 Alanen 2022, 21.
- 165 Puuttuva tieto teatterin ja tanssin opetuksesta on voinut vaikuttaa muun muassa Lukiodiplomiselvityksessä tehtyihin päätelmiin ja kehitysehdotuksiin (ks. Borodavkin ym. 2020).
- 166 Ks. myös Noyes 2010, 214.
- 167 Ks. esim. Louhimo: <https://www.louhimo.com/kulttuurikasvatus/seinajoen-koulujen-kulttuurimatka/luokkakohtaiset-sisallot/7-luokka/>.
- 168 Ks. Hannula ym. 2021.
- 169 Edellisen tiedonkeruun kohteena olivat kaikki perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja taiteen perusopetuksen opettajat sekä vapaan sivistystyön päätoimiset opettajat ajankohdalta 1.9.2019 (ks. Opetushallitus 2020). Kun muun muassa kansalaisopistojen opettajista noin 80 % työskentelee sivutoimisina tuntiopettajina, ei tiedonkeruu tuota käyttökelpoista tietoa taideopettajista.
- 170 Taidepedagogien palkkaaminen varhaiskasvatukseen käynnistyi Taikava-hankkeella vuonna 2014. Sitten taidepedagogien palkkaaminen varhaiskasvatukseen on yleistynyt ja vakinaistunut monilla paikkakunnilla. (Ks. Halme ym. 2016 sekä Vardan koodistot: <https://virkailija.opintopolku.fi/varda/julkinen/koodistot/vardatehtavanimike/>.)

11. Monitahoinen yhteistyö vahvistaa esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen resursseja

- 171 ELY-keskukset vastaavat alueensa sivistystehtävistä ja aluekehittämisestä erityisesti koulutuksen, elinkeinoelämän, viranomaisten ja kolmannen sektorin välillä. Sivistystehtävät ELY-keskuksissa sisältävät koulutuksen, kulttuurin ja luovien alojen teemoja yhdistettynä muun muassa kansainvälisyyteen. Ne limittyvät esimerkiksi elinikäiseen oppimiseen ja ohjaukseen, ennakointiin ja nuorisotakuuseen. (<https://www.ely-keskus.fi/sivistys>, viitattu 7.11.2022.)
- 172 Ks. myös Seirala 2012, 4.
- 173 Esimerkiksi esittävien taiteiden (tanssi ja teatteri) koulutuksen kannalta keskeisessä Lukiodiplomiselvitys 2020 työssä esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen asiantuntijoita ei kuultu selvitysvaiheessa (Borodavkin ym. 2020). Lukiodiplomin kehittämistyö on jatkunut selvitystyön pohjalta Opetushallituksessa opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta (VN/2062/2020-OK-214, annettu 25.11.2021). Opetushallituksen sisäisiä pienryhmiä muodostettiin kaksi: yksi kuvataiteen, musiikin ja liikunnan oppiaineille ja toinen muille taito- ja taideaineille. Valmisteluorganisaatioissa eri taiteenalojen substanssiasiantuntijuus ja tasa-arvoinen edustuksellisuus on jäänyt turvaamatta. Suomen harrastamisen mallin lainvalmistelussa ja käytännön toteutuksessa on oletettavasti puuttunut tietoa taiteilijoiden ja esittävien taiteiden opettajien työelämästä, sillä osassa kuntia palveluntarjoajakilpailutus ei käytännössä ole mahdollista muun muassa freelance-taideopettajalle ilman työntekijästatuksen muutosta ja raskasta byrokratiaa kilpailutusprosessissa, jonka läpäiseminen ei välttämättä johda työn saamiseen. Palveluntarjoajat kilpailevat toisiaan vastaan eri kouluissa, ja vasta oppilaiden ilmoittauduttua varmistuu ryhmäkoko ja harrastuksen alkaminen. Tämä käytäntö on ylivoimainen taidetyöntekijän näkökulmasta. Myös taiteen perusopetuksen oppilaitosten toimintaan Suomen harrastamisen mallilla on ollut monenlaisia negatiivisia vaikutuksia. Harrastamisen mallin nähdään lisänneen esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen kentän pirstaleisuutta. Mallin ongelmien juurisyyt on tärkeää analysoida ja purkaa, jotta se monin tavoin positiivista muutosta ajavana aloitteena ei heikentäisi toimintamahdollisuuksia toisaalla. Suomen harrastamisen mallin mukainen toiminta on käynnistynyt 235 kunnassa (vuonna 2021).
- 174 Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 8.2.2019/166 7 § Yhteistyö. Tämän lain tavoitteiden edistämiseksi ja kunnan tehtävien toteuttamiseksi kunnassa tulee tehdä yhteistyötä kunnan eri toimialojen välillä. Kunnan tulee paikalliset olosuhteet ja voimavarat huomioon ottaen edistää tämän lain tavoitteiden ja tehtävien mukaista toimintaa yhteistyössä muiden kuntien, hyvinvointialueiden, viranomaisten ja maakunnan sekä kulttuuri- ja taidealan ja muiden toimialojen toimijoiden kanssa. (8.7.2022/641.) 1 §: Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.
- 175 Maakuntaliitot vastaavat aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta muun muassa tekemällä yhteistyötä korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien kanssa (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliittikan toimeenpanosta 756/2021, § 17. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210756#Pdm45949344644912>.)

- 176 Ks. alueellisen kehittämisen malli esim. Etelä-Pohjanmaan liiton Kulttuurin paikka -hanke 2020-2021 (<https://epliitto.fi/kulttuurin-kehittaminen/alueellinen-kehittamistehtava/>, viitattu 8.11.2022).
- 177 Fancourt & Finn 2019.
- 178 Kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat olemassa 199 kunnassa ja valmistumassa 50 kunnassa. Suomen kuntien lukumäärä on 309 (vuonna 2022).
- 179 Ks. esim. Diakonia-ammattikorkeakoulun Tule nähdäksi -hanke, jossa vahvistetaan nuorten osallisuutta soveltavan teatterin menetelmillä, tuotetaan sisältöjä nuorisotalon koulutukseen ja kootaan ammattikorkeakoulujen lehtoreille tietopaketti teatterialan soveltavista menetelmistä (<https://tulenaahdyksi.diak.fi/>, viitattu 21.11.2022).
- 180 Muun muassa Forssassa yhteislyseo on seutukunnallinen lukio. Sen hallintoon osallistuvat Forssan lisäksi Humpplilan, Jokioisten ja Tammelan kunnat. Lukioilla ja Wahren-opistolla (kansalaisopisto), kuvataidekoululla ja musiikkiopistolla on yhteinen hallinto. Lukiossa toimii myös aikuisopetuksen linja. (<https://forssanyhteislyseo.fi/>, viitattu 8.11.2022.)
- 181 Ks. esim. Lappeenrannan lukioteatterin ja Lappeenrannan teatterin yhteistyö. Toimintamuodossa esittävien taiteiden opetus tapahtuu tarkoituksenmukaisissa tiloissa ja työelämälähtöisessä oppimisympäristössä. Taiteilijoiden kanssa yhteistyössä tapahtuva opetus tukee opetuksen laatua, ja opiskelijat tutustuvat taidetyöhön ammattina. Lappeenrannan teatteri toteuttaa yleisötyön tehtävää ja tavoittaa uusia yleisöjä. (<https://lprteatteri.fi/fi/Ohjelmisto/Tunteellinen-kone>, viitattu 8.11.2022.)
- 182 Taiteiden oppimisessa opiskelun ja harrastamisen välinen ero ei ole selvärajainen. Edes toiminnan tavoitteellisuus, oppimisen tai muun toteutuksen arviointi tai jatko-opintovalmius eivät tuota selkeää kriteeriä opiskelun ja harrastamisen välille. Harrastus saattaa muuttua opiskeluksi vasta ammattiin tähtäävässä opinnoissa.
- 183 Tutkijat ovat kiinnittäneet tähän huomiota suosituksessaan lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi: "Koulu ja koulun ulkopuolinen taide- ja kulttuuriharrastus ovat valitettavalla tavalla eriytyneet toisistaan, eivätkä ne muodosta eheää tai lapsille ja nuorille tasa-arvoista kokonaisuutta." Samassa yhteydessä todetaan, että kokemukset koulun ulkopuolisen taidekasvattajan ja luokanopettajan yhteistyölle rakentuvasta taidekasvatuksesta ovat rohkaisevia. (Väljärvi 2019, 46.)
- 184 Pursiainen ym. 2019, 148-150.
- 185 Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistamista koskevan raportin mukaan "korotetun valtionosuusprosentin mukaista valtionosuutta voitaisiin myöntää, jos huomattava osa toimintayksikön toiminnasta on kiertue- tai vierailutoimintaa, lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvaa esitystoimintaa taikka jos tähän on muu toimintayksikön toimintaan liittyvä erityinen kulttuuripoliittinen syy" (OKM 2020, 10).
- 186 Edunvalvonta hajautuu usealle liitolle. Työntekijäliittoa ovat Akavan erityisalat, Ammattiliitto Pro, Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto JYTY, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT, Näyttelijäliitto, Opettajien ammattijärjestö OAJ, Tieteentekijät, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Sosiaali- ja terveysalan neuvottelujärjestö Sote, Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto TEME ja sen jäsenjärjestöt Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST, Suomen teatteriohjaajat ja dramaturgit STOD, Teatterialan ammattilaiset TAM, Suomen valo-, ääni- ja videosuunnittelijat SVÄV. Alan työntekijäliittojen keskusjärjestöt ovat Akateemis-ammattilainen valtuuskunta Akava, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK. Alan työnantajaliittoa ovat Avaintyönantajat Avainta, Kuntatyönantajat KT, Palvelualojen työnantajat Palta ry ja Suomen teatterit ry Stefi. Työnantajien keskusliitto on Elinkeinoelämän keskusliiton EK.

Lähteet

- Alanen, P. 2022. Koulutusjärjestelmän ohjauskeinot ja numeerinen data yhteiskunnallisen kommunikaation muokkaajana. Tietämisen ja tietämättömyyden seuraukset aikuiskoulutuksen päätöksenteossa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta
- Alatalo, A. ja Palonkorpi, R. (toim.) 2022. Taideyliopiston tutkimuksen kokonaisarviointi 2021-2022. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-427-8>
- Alisaari, J., Heikkola, L-M. ja Kaukko, M. 2022. Riitänkö minä? Osaanko auttaa? Opettajien huolia maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetuksessa. *Kasvatus*, 53(3), 229-244
- Anttila, E. 2003. A Dream Journey to the Unknown. Searching for Dialogue in Dance Education. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, näyttämötaide ja tutkimus. *Acta Scenica* 14. Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-76-8>
- Anttila, E. 2011. Taiteen tieto ja kohtaamisen pedagogiikka. Teoksessa Anttila, E. (toim.) Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. 151-174. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-64-5>
- Anttila, E. 2017. Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa. Verkko-oppimateriaali. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 58. <https://disco.teak.fi/anttila/>
- Anttila, E. 2021. Tasa-arvo peruskoulun taidekasvatuksessa: Avaimia kestäviin ratkaisuihin. *Finnish Journal of Music Education*, 24(2), 104-126. <https://sites.uniarts.fi/fi/web/fjme/>
- Anttila, E. ja Svendler Nielsen, C. 2019. Dance and the Quality of Life in Schools. A Nordic Affiliation. Teoksessa Bond, K. (toim.) Dance and the Quality of Life. 327-345. *Social Indicators Research Series* 73. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-95699-2>
- Apprich, C., Chun, W., Cramer, F. ja Steyerl, H. 2018. In Search of Media 1. Pattern Discrimination. meson press and the University of Minnesota Press. <https://meson.press/books/pattern-discrimination/>
- Arajärvi, P. 2006. Sivistykselliset oikeudet ja velvollisuudet. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 16.
- Arlander, A. 2013. Taiteellisesta tutkimuksesta. *Lähikuva* 26(3), 7-24. <https://journal.fi/lahikuva/article/view/119930/71293>
- Aro, A., Hartikainen, M., Hollo, M., Järnefelt, H., Kauppinen, E., Ketonen, H., Manninen, M., Pietilä, M. ja Sinko, P. (toim.) 2009. Taide ja taito - kiinni elämässä! Taide- ja taitokasvatuksen julkaisu. Opetushallitus. Viitattu 15.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/49220_taide_ja_taito.pdf
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998/986. Annettu Helsingissä 14.12.1998. Viitattu 15.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa 856/2006. Annettu Helsingissä 19.9.2006. Viitattu 18.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060856>
- Asetus taiteen perusopetuksesta 813/1998. Annettu Helsingissä 6.11.1998. Viitattu 18.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980813>
- Belkhir, L. ja Elmeligi, A. 2018. Assessing ICT global emissions footprint. *Journal of Cleaner Production*, 177, 448-463. Viitattu 23.10.2022. <http://www.electronicssilentspring.com/wp-content/uploads/2015/02/ICT-Global-Emissions-Footprint-Online-version.pdf>
- Borodavkin, M., Härkönen, R. ja Tikka, K. 2020. Lukiodiplomiselvitys 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-852-6>
- Bränn, M. 2022. Mitä on taiteellinen tutkimus? 19.5.2022. Taideyliopisto. Viitattu 30.8.2022. <https://www.uniarts.fi/yleistieto/mita-on-taiteellinen-tutkimus/>
- Burns, T. ja Gottschalk, F. (toim.) 2020. Education in the Digital Age. Happy and Healthy Children. Educational Research and Innovation Series. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/1209166a-en>
- Carretero Gomez, S., Vuorikari, R. ja Punie, Y. 2017. DigComp 2.1. The Digital Competence Framework for Citizens. Publications Office of the European Union. <http://dx.doi.org/10.2760/38842>
- Cook, G. ja Jardim, E. (toim.) 2017. Guide to Greener Electronics. Greenpeace. Viitattu 23.10.2022. <https://www.greenpeace.org/usa/reports/greener-electronics-2017/>
- CSC 2022. Digivisio 2030 -hanke. Verkkosivu. Viitattu 23.10.2022. <https://digivisio2030.fi/>
- CSC 2021. Digivisio 2030. Hankesuunnitelma 2021-2024. Viitattu 23.10.2022. https://digivisio2030.fi/wp-content/uploads/2022/06/Digivisio-2030-hankesuunnitelma_2021_2024.pdf
- Culture Action Europe et al. 2020. The Vienna Declaration on Artistic Research. Verkkójulkaisu. Viitattu 6.10.2022. <https://cultureactioneurope.org/news/vienna-declaration-on-artistic-research/>

- DICE Consortium 2010. Drama Improves Lisbon Key Competences in Education. Euroopan komissio. Viitattu 26.10.2022. <https://www.dramanetwork.eu/>
- Dombois, F. 2022. On Our Way to the Venice Obligations. A Speech. Journal for Artistic Research Online, 26.5.2022. Viitattu 6.10.2022. <https://doi.org/10.22501/jarnet.0055>
- Eduskunta 2022. Eduskunnan vastaus EV 124/2022 vp – HE 160/2022 vp. Viimeksi julkaistu 1.11.2022. Viitattu 18.11.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_124+2022.aspx
- Elhussein, G., Leopold, T. ja Zahidi, S. 2020. Schools of the Future. Defining New Models of Education for the Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum. Viitattu 6.10.2022. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Schools_of_the_Future_Report_2019.pdf
- Elo, M. 2022. Taiteellisen tutkimuksen kolme vaihetta. Ruukku – Taiteellisen tutkimuksen vertaisarvioitu kausijulkaisu, 30.9.2022. Viitattu 7.10.2022. <http://ruukku-journal.fi/fi/viewpoints/-/blogs/trackback/taiteellisen-tutkimuksen-kolme-vaihetta>
- Elo, P. ja Shabrokh, H. 2011. Maailmankansalaisen etiikka. Teoksessa Jääskeläinen, L. ja Repo, T. (toim.) Koulu kohtaa maailman. 82-84. Oppaat ja käsikirjat 2011:16. Opetushallitus. Viitattu 7.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/138412_koulu_kohtaa_maailman_0.pdf
- Ervasti, M., Tenhu, T. ja Heikkinen, H. 2022. TAIKA. Taiteen kokemiseen liittyvän tiedon merkitys opettajaksi opiskelevan koulutuspolulla. Kasvatus, 53(2), 187-194. <https://doi.org/10.33348/kvt.115925>
- Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hanke 2022. Työkirja 7.2.2022. Viitattu 19.9.2022. <https://sites.google.com/view/visio2030/ty%C3%B6kirja-7-2-2022>
- Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hanke 2022. Työkirja 26.4.2022. Viitattu 19.9.2022. <https://sites.google.com/view/visio2030/ty%C3%B6kirja-26-4-2022>
- Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hanke 2022. Työkirja 9.9.2022. Viitattu 19.9.2022. <https://sites.google.com/view/visio2030/ty%C3%B6kirja-9-9-2022>
- Etelä-Pohjanmaan liitto 2021. Kulttuurin kehittäminen. Alueellinen kehittämistehtävä. Viitattu 18.11.2022. <https://epliitto.fi/kulttuurin-kehittaminen/alueellinen-kehittamistehtava/>
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto. 2014. Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012. Aluehallintoviraston peruspalvelujen arviointi. Etelä-Suomen Aluehallintoviraston julkaisuja 28.
- Euroopan komissio 2020. Digital Education Action Plan 2021-2027. Resetting education and training for the digital age. 30.9.2020. Viitattu 7.10.2022. https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en
- Euroopan komissio 2022. Kilpailunrajoitukset. Komissio hyväksyy yksityisyritysten työehtosopimuksia koskevat suuntaviivat. Lehdistötiedote. 29.9.2022. Viitattu 15.10.2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_22_5796
- European Union Agency for Fundamental Rights 2007. Taiteen ja tutkimuksen vapaus. Perusoikeuskirja, II Osasto, 13 artikla. Euroopan unionin virallinen lehti C 303/17. 14.12.2007. Viitattu 18.11.2022. <https://fra.europa.eu/fi/eu-charter/article/13-taiteen-ja-tutkimuksen-vapaus>
- Fancourt, D. ja Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. World Health Organization. Viitattu 30.9.2022. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329834>
- Gabrys, J. 2011. Digital rubbish. A Natural History of Electronics. The University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/dcbooks.9380304.0001.001>
- Globaalikasvatus 2019. Agenda 2030 -ohjelma. Viitattu 18.11.2022. <https://globaalikasvatus.fi/mika-globaalikasvatus/globaalikasvatus-maailmalla/agenda-2030/>
- Granö, P. ja Korkeamäki, R-L. 2012. Selvitys taidealojen opettajan pedagogisten opintojen koulutusvastuista ja toteutuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:18. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-166-4>
- Greenwood, D. ja Hougham, R. 2015. Mitigation and adaptation. Critical perspectives toward digital technologies in place-conscious environmental education. Policy Futures in Education, 13(1), 97-116. <https://doi.org/10.1177/1478210314566732>
- Haavisto, P. 2022. Opo suositteli nuorelle tytölle sairaanhoitajan uraa, koska ei uskonut tämän unelmaan – nyt Fanni Suomella, 26, on tärkeä neuvo opoille ja nuorille. YLE Uutiset, 17.11.2022. Viitattu 18.11.2022. <https://yle.fi/a/74-20004853>
- Haikonen, L. 2020. Peruskoulun tuki transnuorille ja -lapsille. Käytännön onnistumisia ja ongelmia. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta, sukupuolentutkimuksen koulutusohjelma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202004221924>

- Halinen, J., Järvinen, R. ja Lankinen, T. 2010. Perusopetus 2020. Yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-913-4](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-913-4)
- Halme K., Karimäki R. ja Rusanen S. (toim.) 2016. Taiteen taikaa varhaiskasvatukseen. TAIKAVA-kehittämishankkeen raportti 2014–2016. Vantaan kulttuuripalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut. Viitattu 30.9.2022. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/128529_Taiteen_taikaa_WEB.pdf
- Hannula, H., Karhunen, H. ja Pursiainen, J. 2021. Selvitys opettajarekisteristä ja opettajatedonkeruusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:54. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-778-9](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-778-9)
- Harmoinen, S., Husu, J., Kyllönen, M., Metsäpelto, R-L., Mäkelä, J., Laitinen-Väänänen, S., Poikkeus, A-M ja Toom, A. 2022. Esitys kansallisesta opettajien koulutusten ja eri koulutusasteiden opetuksen vaikuttavuuden tutkimusohjelmasta. KOPTUKE-hanke. Viitattu 4.11.2022. <https://www.jyu.fi/fi/koulutus/jyu.ope/koptuke/esitys-opettajien-koulutuksen-tutkimusohjelma-koptuke-esitys-ministerille-26-9-2022.pdf>
- Heikkilä, M. (toim.) 2019. Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-698-0](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-698-0)
- Heikkilä, E. ja Tuovinen, T. (toim.) 2014. Uusi taidekasvatusliike. Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE+MUOTOILU+ARKKITEHTUURI 2014:6. Unigrafia. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-5966-2](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-5966-2)
- Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikkilisyys. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Hildén, K. 2022. Suomen on vahvistettava taiteen ja ihmistieteiden roolia innovaatiopolitiikassa. Suomen Kuvalehti, 106(36), 58.
- Hiltunen, M., Ruokonen, I. ja Tervaniemi, M. 2022. Tiedostava taidekasvatus. Kasvatus, 53(2), 113–117.
- Honkala, N. ja Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. 21.11.2017. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Viitattu 26.9.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>
- hooks, b. 1994. Teaching to Transgress. Education as the Practice of Freedom. Routledge
- Huhmarniemi, M., Jokela, T., ja Hiltunen, M. 2021. Paradigm shifts in northern art, community and environment studies for art teacher education. Social Sciences ja Humanities Open, 4(1), [100181]. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100181>
- Hummelstedt, I. 2022. Acknowledging diversity but reproducing the Other: A critical analysis of Finnish multicultural education. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8077-3](http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8077-3)
- Hyytinen, H., Silvennoinen, K. ja Ursin, J. (toim.) 2021. Korkeakouluopiskelijoiden geneeristen taitojen arviointi. Kappas! -hankkeen tuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:6. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-892-2](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-892-2)
- Hämäläinen, S. 1999. Koreografian opetus- ja oppimisprosesseista. Kaksi opetusmateriaalia oman liikkeen löytämiseksi ja tanssin muotoamiseksi. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, näyttämötaide ja tutkimus. Acta Scenica 4. Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:952-9765-20-7>
- Härkönen, T., Lehtonen, K., Vahti, J. ja Vänskä, R. 2022. Digivallan jäljillä. Miten datan avulla voidaan vaikuttaa päättäjiin ja ohjata maailmaa. Digivaltaselvitys -hanke. Sitra. Viitattu 6.10.2022. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/05/sitra-digivallan-jaljilla-v2.pdf>
- Ilmola-Sheppard, L., Rautiainen, P., Westerlund H., Lehikoinen, K. Karttunen, S., Juntunen, M-L. ja Anttila, E. 2021. ArtsEqual. Tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-042-3>
- International Commission on the Futures of Education 2021. Reimagining our futures together. A new social contract for education. UNESCO. Viitattu 29.9.2022. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- International Labour Office ILO 2022. World Employment and Social Outlook. Trends 2022. ILO Publishing. Viitattu 4.10.2022. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/--publ/documents/publication/wcms_834081.pdf
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. ja Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpöytä 2017:33. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

- Jakonen, M., Jonker-Hoffren, P., Kontturi, K.-K., ja Tiainen, M. 2021. Taidetyön yhteismuotoutuva todellisuus. Ehdotus monitieteiseksi lähestymistavaksi. *Kulttuurintutkimus*, 38(2-3), 96-112. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/102980>
- Jurvakainen, K. ja Värrö, V.-M. 2022. Onko akateeminen koulutus tuhon tiellä? Mielipidekirjoitus. *Helsingin Sanomat*, 19.9.2022. Viitattu 21.9.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009064021.html>
- Jussilainen, A. 2019. Yhteisötaide. Historiaa, määrittelyä ja käytäntöjä. Julkaisussa Monni, K. ja Törmi, K. (toim.) *Yhteisö ja taide. Teemoja ja näkökulmia 2000-luvun taiteilijan laajentuneeseen toimintakenttään*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 71. Taideyliopisto. <https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/>
- Johansson, K. (toim.) 2020. Musiikkikoulutuksen visio 2030. Taideyliopisto. Viitattu 19.9.2022. <https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/visiojulkaisu.pdf>
- Karhapää, S. 2021. Sivistys ei ole ylellisyyttä vaan ihmisyyttä. 31.5.2021. Taideyliopisto. Viitattu 26.9.2022. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/ilmiot/sivistys-ei-ole-ylellisyytta-vaan-ihmisyytaito/>
- Karttunen, S. ja Kantonen, L. (toim.) *Yhteisötaiteen etiikka. Tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle*. Kokos 10. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-038-6>
- Kaunistama, P. (toim.), Sinisalo-Juha, E., Tormulainen, A. ja Vaara, L. 2021. Harrastus- ja järjestötoiminnan merkitys nuorten elämässä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 142. Osaamiskeskus Kentauri. 6.11.2022. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2022/04/harrastus-ja-jarjestotoiminnan-merkitys-nuorten-elamassa.pdf>
- Kekkonen, J. ja Taneli, M. 2022. Humanismi ja taide pelastavat koulun. *Vartija*, 2.3.2022. Viitattu 14.6.2022. <https://www.vartija-lehti.fi/author/jukka-kekkonen-ja-matti-taneli/>
- Kiasma 2022. Paikkasidonnainen taide. Nykytaiteen sanasto. Viitattu 21.10.2022. <https://kiasma.fi/nykytaiteen-sanasto/>
- Knell, J. (toim.) 2015. *Enriching Britain. Culture, Creativity and Growth. The 2015 Report by the Warwick Commission on the Future of Cultural Value*. The University of Warwick. Viitattu 15.6.2022. https://warwick.ac.uk/research/warwickcommission/futureculture/finalreport/warwick_commission_final_report.pdf
- Knuutila, A., Kosonen, H., Saresma, T., Haara, P. ja Pöyhkäri, R. 2019. Viha vallassa. Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-786-4>
- Koskela, M. 2022. Musiikkikasvatuksen demokratia ja oppilaiden tasa-arvo. Puheenvuoro ViVa2030! Saavutettavuus ja digitaalisuus tulevaisuuden musiikin opetuksessa -seminaarissa 25.8.2022. Viitattu 22.9.2022. <https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/viva2030-saavutettavuus-ja-digitaalisuus-tulevaisuuden-musiikin-opetuksessa.html>
- Kuhn, D. ja Pearsall, S. 2000. Developmental Origins of Scientific thinking. *Journal of Cognition and Development*, 1(1), 113-129. https://doi.org/10.1207/S15327647JCD0101N_11
- Kujala, A. 2019. *Kivenmurskaajat. Kolonialismin historia*. Atena Kustannus.
- Kulttuurista kaikille 2019. Yhdenvertainen taiteilijapolku saavutettavuuden näkökulmasta. Tietokortti. Viitattu 15.10.2022. https://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/vaikuttaminen/Saavutettavuus_tietokortti_2019_FI.pdf
- Kulttuurin tulevaisuustyöryhmä 2022. Kulttuurin aika on nyt ja aina. Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:23. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-764-2>
- Kuoppala, T. ja Säkkinen, S. 2021. *Varhaiskasvatus 2020. Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista enemmistö osallistui kunnan kustantamaan päiväkotitoimintaan*. Tilastoraportti 2021:32. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021092747152>
- Kwon, M. 2004. *One place after another. Site-specific art and locational identity*. The MIT Press. Viitattu 24.8.2022. https://monoskop.org/images/d/d3/Kwon_Miwon_One_Place_after_Another_Site-Specific_Art_and_Locational_Identity.pdf
- Kyllönen, S. 2016. Eettinen kartta Suomelle. Kestävyys moraalisenä kysymyksenä keskinäisriippuvaisessa maailmassa. *Sitran selvityksiä* 116. Viitattu 12.9.2022. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Selvityksia116-2.pdf>
- Laakso, E. 2004. *Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1771-1>
- Laitinen, E. 2022. Perusopetus, kunnan kulttuuritarjonta ja vapaus osallistua taiteisiin - miksi nämä eivät riitä? Osa 1: Peruskoulu kulttuurikasvattajana. Blogi-kirjoitus, 17.1.2022. Viitattu

- 21.9.2022. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ja Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry. Viitattu <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/miksi-nama-eivat-riita/>
- Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021. Annettu Naantalissa 13.8.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210756>
- Laki kuntien kulttuuri-toiminnasta 166/2019 § 3. Annettu Helsingissä 8.2.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>
- Laki taiteen perusopetuksesta 1998/633. Annettu Helsingissä 21.8.1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>
- Lastensuojelun Keskusliitto 2022. Lapsen oikeudet. Verkkosivusto. Viitattu 15.10.2022. <https://www.lapsenoikeudet.fi/>
- Lehikoinen, K. ja Rautiainen, P. 2016. Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. ArtsEqual Policy Brief 2016:1. Taideyliopisto. Viitattu 25.8.2022. <http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/PB+Art+in+social+services/b324f7c4-70e3-4282-bc77-819820b9a6d4>
- Lehikoinen, K. ja Vanhanen, E. (toim.) 2017. Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Kokos 1. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7218-16-7>
- Lehtisalo, L. ja Raivola, R. 1999. Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle. WSOY.
- Leinikki, S. 2022. Freet 2030 -hankkeen näkökulmia tulevaisuuden työelämään. Puheenvuoro Esittävän taiteen opintopolut, työelämä ja tilastointi -seminaarissa 9.9.2022.
- Leveälähti, S. ja Nyssölä, K. 2019. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3. Viitattu 23.8.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaaminen_2035.pdf
- Lievonen, R. 2021. Esittävän taiteen järjestäminen Suomessa 2030. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu, tulevaisuuden johtamisen ja asiakaslähtöisen palveluliiketoiminnan koulutusohjelma. Toimeksiantaja Suomen Kuntaliitto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021121526069>
- Lindén, M. 2019. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oppilaiden kokemuksia peruskoulun sukupuolikasvatuksesta. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta, opettajankoulutus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220064>
- Lomas, C. 1998. Art and the Community. Breaking the Aesthetic of Disempowerment. Teoksessa Shapiro, S. (toim.) Dance, power, and difference. Critical and feminist perspectives on dance education. 149-170. Human Kinetics
- Luoma, T. 2020. Taiteen perusopetus 2020 – Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019-2020. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:4. ISBN 978-952-13-6667-3 (pdf)
- Löytönen, T. 2004. Keskusteluja tanssi-instituutioiden arjesta. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, näyttämötaide ja tutkimus. Acta Scenica 16. Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-74-4>
- Mantua-Kommonen, K., Nori, S. ja Yuan, K. (toim.) 2018. Mitä on koulutusmatkailu? Business Finland/Visit Finland. Viitattu 25.10.2022. https://www.businessfinland.fi/4a976b/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/vf_educational_travel_148x210_fin_v3_low.pdf
- Marsio, L., Jaatinen, C. ja Liukkonen, E. 2015. Elävä perintö! Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Suunnitelma kansallisesta toimeenpanosta. Museovirasto. Viitattu 11.10.2022. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/Kansallinen-toimeenpanonosuunnitelma.pdf>
- Martela, F. 2011. Älä puhu yksilöstä, puhu suhdelosta! Blogi-kirjoitus, 25.3.2011. Frank Martela -blogi. Viitattu 20.10.2022. <https://frankmartela.fi/2011/03/25/ala-puhu-yksilosta-puhu-suhdelosta/>
- Matarasso, F. 2019. A Restless Art. How participation won, and why it matters. Nordic Journal of Arts and Culture and Health, 2(2), 158-162. The Scandinavian University Press. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-7913-2020-02-08>
- Mattila, M. (toim.) 2022. Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle. Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022-2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-795-6>
- Meriläinen, R. 2022. Kulttuuriosallistuminen on ihmisoikeus, joka vahvistaa demokratiaa. Blogi-kirjoitus, 24.8.2022. Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry. Viitattu 20.10.2022. <https://kulttuurijataide.fi/kulttuuriosallistuminen-on-ihmisoikeus-joka-vahvistaa-demokratiaa/>

- Mertala, P., Moens, E. ja Teräs, M. 2022. Highly cited educational technology journal articles. A descriptive and critical analysis. *Learning, Media and Technology*, 1-14. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.1080/17439884.2022.2141253>
- Miikki, H. Kohti kestävästä yhteiskuntaa ja taidekoulutusta. Puheenvuoro Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 -hankkeen aloitusseminaarissa 5.11.2021. Viitattu 18.9.2022. <https://sites.google.com/view/visio2030/aloitusseminaari-5-11-2021>
- Mikkola-Ylitolva, S. 2021. Kasvu kansainvälisyyteen. Tanssioppilaitoksen kansainvälisyyspolun toimintasuunnitelma Tanssiopisto Vinhassa. Opinnäyte. Metropolia Ammattikorkeakoulu, kulttuuri- tuotannon tutkinto-ohjelma, YAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021060113319>
- Miller, T. 2015. The internet of things will be an internet of obsolete junk. *The Conversation*, 28.1.2015. Viitattu 23.10.2022. <https://theconversation.com/the-internet-of-things-will-be-an-internet-of-obsolete-junk-36814>
- Mustonen, C. 2019. Välillä on sellanen olo, että mua ei oo olemassa, tai yhteiskunnan silmissä mun sukupuolta ei oo olemassa. Muunsukupuoliset ihmiset heteronormatiivisessa yhteiskunnassa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta- ja kauppatieteellinen tiedekunta, sosiaalipsykologian koulutusohjelma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20190460>
- Mäkinen, M. (toim.) 2020. Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. Saavutettava taideharrastus SATA2 -hanke. Viitattu 19.9.2022. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2020/03/sata2_opas_web1.pdf
- Nikkanen, H. M. 2018. Soittostartti - kohti musiikin instrumenttiopetuksen yhdenvertaista saavutettavuutta. *Musiikki*, 48(2), 71-77. Viitattu 14.10.2022. <https://musiikki.journal.fi/article/view/97114>
- Nochlin, L. 1971. Why Have There Been No Great Women Artists? Teoksessa Nochlin, L. (toim.) 1988. *Women, Art, and Power and Other Essays*. Harper & Row. Viitattu 18.9.2022. https://www.writing.upenn.edu/library/Nochlin-Linda_Why-Have-There-Been-No-Great-Women-Artists.pdf
- Noyes, J. 2010. Never mind the qualitative feel the depth! The evolving role of qualitative research in Cochrane Intervention reviews. *Journal of Research in Nursing*, 15(6), 525-534. <https://doi.org/10.1177/1744987110381696>
- Nurmi, S. 2016. Uusien tarinoiden aika. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Viitattu 15.10.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/uusien-tarinoiden-aika/>
- Nussbaum, M. 2011. Talouskasvua tärkeämpää. Miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä. Suomentanut Timo Soukola. Gaudeamus.
- OECD 2015. Frascati Manual 2015. Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264239012-en>
- OECD 2019. Skills Outlook 2019. Thriving in a Digital World. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/df80bc12-en>
- Opetushallitus 2017. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:11a. Viitattu 19.9.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taideen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf
- Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Viitattu 19.9.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf
- Opetushallitus 2020. Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019 -raportit. Viitattu 1.11.2022. <https://www.oph.fi/fi/tilastot/tilastoja-opettajista-ja-rehtoreista>
- Opetushallitus 2021. Kansainvälisyyttä kaikille! Viitattu 28.4.2022. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kansainvalisytta-kaikille-julkaisu.pdf>
- Opetushallitus 2022. Laadukas ja luotettava lukiodiplomi – Esitys lukiodiplomin kehittämissuunnitelmaksi 2023–2026. Viitattu 1.12.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Lukiodiplomien_kehitt%C3%A4missuunnitelma.pdf
- Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. 28.9.2022. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistamistyöryhmä. Viitattu 15.10.2022. <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OPM019:00/2009>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-102-2>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Lukioiden erityisen koulutustehtävän luvat myönnetty. Lukiot tasa-arvoiseen asemaan ja osaaminen koko lukiokentän käyttöön. Tiedote. 27.10.2012. Viitattu 25.10.2022. <https://okm.fi/-/lukioiden-erityisen-koulutustehtavan-luvat-myönnetty-lukiot-tasa-arvoiseen-asemaan-ja-osaaminen-koko-lukiokentan-kayttoon>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030. Viitattu 28.9.2022. <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM032:00/2018>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Lukiodiplomiselvitys 2020. Lausunnonantajien lausunnot. Lausuntopyyntönumeron diaarinumero VN/2062/2020. Viitattu 27.9.2022. <https://www.lausuntopalvelu.fi/Fl/Proposal/Participation?proposalId=8691de60-2b86-4ec9-8f25-ccb084221123>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus. Koulutuspoliittinen selonteko. Viitattu 25.10.2022. <https://okm.fi/koulutusselonteko/taidekasvatus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Opettajarekisterin valmistelu etenee. Tiedote. 1.11.2022. Viitattu 18.11.2022. <https://okm.fi/-/opettajarekisterin-valmistelu-etenee>
- Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA 2022. Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi -hanke. Viitattu 15.10.2022. <https://koulujaymparisto.fi/>
- Kunta- ja hyvinvointialueyöntajat 2020. OVTES 2020-2021. Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus. Viitattu 18.11.2022. <https://www.kt.fi/sopimukset/ovtes/2020-2021/osio-b-liite-1-peruskoulu/viranhaltijoiden-tyoaika>
- Parikka, J. 2015. A geology of media. *Electronic mediations* 46. The University of Minnesota Press. Viitattu 10.10.2022. <https://culturetechnologypolitics.files.wordpress.com/2015/11/jussi-parikka-a-geology-of-media-intro.pdf>
- Parikka, J., Cox, G. ja Lund, J. (toim.) 2016. *A Slow, Contemporary Violence. Damaged Environments of Technological Culture*. Sternberg Press. Viitattu 11.10.2022. <https://openresearch.lsbu.ac.uk/item/89022>
- Pekkarinen, J., Siltanen, K. ja Virkkala, M. (toim.) 2022. Taidealan jälleenrakennus. Polkuja alan kestävään tulevaisuuteen. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-329-260-4>
- Ponsiluoma, H. 2015. Tieteellisen ajattelun kehittyminen opettajankoulutuksen aikana. Epistemiiset uskomukset sekä käsitykset tutkimuksesta ja teoriasta. Pro Gradu -tutkielma. Turun yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta, opettajankoulutus. Viitattu 11.10.2022. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/120208/graduTOKLPonsiluoma.pdf>
- Prentki, T. ja Preston, S. (toim.) 2009. *The Applied Theatre Reader*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203891315>
- Pursiainen, J., Rusanen, J., Raudasoja, E., Nurkkala, R., Kortelainen, T., Partanen, S. ja Peuna, I. 2019. Selvitys opettajankoulutuksen rakenteesta yliopistoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:11. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-627-0>
- Pääjoki, T. 2021. Kristallikruunuja ja samettiverhoja. Koulut ja taidetoimijat yhteistyössä Taidettaajat-hankeessa. Kokos 9. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-025-6>
- Rautiainen, P. 2007. Taiteen vapaus perusoikeutena. Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 24.8.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94190/gradu01565.pdf>
- Rosavaara, K. (toim.) 2022. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visio 2030. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-436-0>
- Roth, S. 2019. *Safe Enough Spaces. A Pragmatic's Approach to Inclusion, Free Speech and Political Correctness on College Campuses*. The Yale University Press
- Ruikka, M. 2022. Päivän yhteenveto. Koonnit ympäri Suomea ja päätössanat. Puheenvuoro Esittävän taiteen opintopolut, työeämä ja tilastointi -seminaarissa 9.9.2022
- Ruismäki, H. ja Ruokonen, I. 2010. Taito- ja taideaineet akateemisessa opettajankoulutuksessa. Teoksessa Kallioniemi, A., Linnansaari, H., Toom, A. ja Ubani, M. (toim.) *Akateeminen luokanopettajakoulutus. 30 vuotta teoriaa, käytäntöä ja maistereita*. 269-292. Kasvatusalan tutkimuksia 52
- Rusanen, S. 2002. Koin traagisia tragedioita. Yläasteen oppilaiden kokemuksia ilmaisutaidon opiskelusta. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, näyttämötaide ja tutkimus. *Acta Scenica* 11. Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-79-9>
- Ryan, R. ja Deci, E. 2000. Self determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Saastamoinen, R., Heiskanen, J. ja Jokelainen, J. 2018. Teatteripedagogiikan mahdollistamia kohtaamisia kouluympäristössä. *Research in Arts Education*, 2018(1), 20-46. <https://doi.org/10.24342/z6x3-td79>

- Seirala, V. 2012. Eläköön taidekasvatus! Suomen Kuntaliiton verkkojulkaisu. Viitattu 4.11.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2012/1460-elakoon-taidekasvatus>
- Selwyn, N. 2021. Ed-Tech Within Limits. Anticipating educational technology in times of environmental crisis. *E-Learning and Digital Media*, 18(5), 496-510. <https://doi.org/10.26180/14746032.v1>
- Sinivuori, T. 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. *Acta Universitatis Tamperensis* 866. Tampereen yliopistopaino. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-5336-0>
- Siren, K. 2014. Riittävän miehekäs meritähdeksi. Teatteria ja tanssia muunsukupuolisen näkökulmasta. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu, esittävän taiteen koulutusohjelma. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201501151342>
- Smolander, E.-M. 2022. Alumnipuheenvuoro. Puheenvuoro Esittävän taiteen opintopolut, työelämä ja tilastointi -seminaarissa 9.9.2022
- Souto, A.-M. 2020. Väistelevää ohjausta. Opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttotaustaisten nuorten parissa. *Kasvatus*, 51(3), 317-329
- Stara, L. 2022. Teatteritiede säilytettävä opintosuuntana ja sen tulevaisuus tieteenalana turvattava. *Adressi*. Viitattu 25.10.2022. https://www.adressit.com/teatteritiede_sailytettava_opintosuuntana_ja_sen_tulevaisuus_tieteenalana_turvattava
- Stara, L. ja Volmari, P. (toim.) 2021. Esittävän taiteen tilastot. Teatterin, tanssin ja sirkuksen vuosi. Viitattu 12.9.2022. Teatterin tiedotuskeskus TINFO. https://www.tinfo.fi/documents/ett_2021_web.pdf
- Suomen Akatemia 2022. Suomen Akatemian tutkimusalaluokitus. Viitattu 7.10.2022. <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hae-rahoitusta/nain-haet-rahoitusta/ohjehakemisto/tutkimusalaluokitus/>
- Suomen Akatemia 2021. Suomen tiede entistä kansainvälisempää ja taso maailman keskitasoa parempi. Verkkojulkaisu, 16.11.2021. Viitattu 25.10.2022. <https://www.aka.fi/suomen-akatemian-toiminta/ajankohtaista/tiedotteet-ja-uutiset/2021/suomen-tiede-entista-kansainvalisempaa-ja-taso-maailman-keskitasoa-parempi/>
- Suomen kestävän kehityksen toimikunta 2022. Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022-2030. Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-496-5>
- Suomen perustuslaki 1999/731 § 16. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Viitattu 14.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P16>
- Suomen virallinen tilasto SVT 2021. Väestörakenne. 31.12.2021. Viitattu 28.4.2022. <https://stat.fi/tilasto/vaerak>
- Suomen virallinen tilasto SVT 2022. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. 18.2.2022. Tilastokeskus. Viitattu 25.10.2022. http://www.stat.fi/til/kjarj/2021/kjarj_2021_2022-02-18_tie_001_fi.html
- Suominen, A. 2019. Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-653-9>
- Suoranta, J. 2008. Taidekasvattajan julkinen ja kriittinen tehtävä. Esitelmä Kuvataideopettajien Syyspäivillä 10.10.2008. Viitattu 14.10.2022. https://suoranta.files.wordpress.com/2008/10/taidekasvattaja_kriittinen_pedagogiikka.pdf
- Taideyliopisto 2020. Taideyliopiston strategia 2021-2030. <https://www.uniarts.fi/strategia-2021-2030/>
- Taideyliopisto 2022. CERADA - Center for Educational Research and Academic Development in the Arts. Viitattu 6.10.2022. <https://www.uniarts.fi/yksikot/taidekasvatuksen-tutkimuskeskus-cerada/>
- Taikusydan 2022. Käsitteet. Viitattu 23.11.2022. <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>
- Taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistamistyöryhmä 2020. Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-715-4>
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto TEME 2022. Tanssinopettajien työehtosopimus. Viitattu 30.10.2022. <https://www.teme.fi/wp-content/uploads/2022/06/tanssinopetes-2022-2024.pdf>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Kieli- ja kulttuurivähemmistöt. Viitattu 23.11.2022. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kieli-ja-kulttuurivahemmistot>
- Teräs, M. 2022. Keho, kuri ja vapaus. Digitalisaation abstraktit ja konkreettiset utopiat, ja tekniikat esittävien taiteiden tulevaisuudessa. Luento Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen visio 2030 -hankkeen keskustelutilaisuudessa 26.4.2022
- Tieteen termipankki 2022. Kulttuurinen omiminen. Viitattu 25.9.2022. https://tieteentermi2.pankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kulttuurinen_omiminen
- Tilastokeskus 2022. Ulkomaan kansalaiset. Viitattu 23.11.2022. <https://www.stat.fi/tup/maahankmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>
- Tilastokeskus 2010. Luokitus. Tieteenala. Viitattu 7.10.2022. <https://www2.stat.fi/fi/luokitukset/tieteenala/>
- Toivanen, T. 2002. Mä en ois kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta. Peruskoulun viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, näyttämötaide ja tutkimus. Acta Scenica 9. Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-80-5>
- Tontti, J. 2008. Taiteen vapaus jälleen uhattuna. Kiiltomato, 26.2.2008. Viitattu 20.10.2022. <https://kiiltomato.net/taiteen-vapaus-jalleen-uhattuna/>
- Tuovinen, P. 2022. Kulttuurin ja taiteen aika on nyt! Puhe Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen 20-vuotisjuhlassa. Meteli, 27.9.2022. Viitattu 1.11.2022. <https://www.teme.fi/fi/meteli/paula-tuovinen-kulttuurin-ja-taiteen-aika-on-nyt/>
- af Ursin, P.-K. 2016. Explaining Cultural Participation in Childhood. Applying the Theory of Planned Behavior to German and Finnish Primary School Children. Väitöskirja. Turun yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6623-3>
- Valajärvi, A. 2021. Esiselvitys taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:48. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-898-4>
- Valtioneuvosto 2021. Koulutuspoliittinen selonteko 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:24. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8>
- Valtioneuvosto 2022. Kestävän kehityksen strategia 2022--2030. Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-496-5>
- Varto, J. 2006. Seuraava askel. Nykytaiteen viesti kuvataidekasvatukselle. Teoksessa Hiltunen, M., Kettunen, K., Laitinen, S. ja Rastas, M. (toim.) Kuvien keskellä. Kuvataideopettajaliitto 100 vuotta. 149-157. Like
- Virolainen, J. 2015. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen ja osallistumattomuuteen. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisuja 26. Viitattu 29.10.2022. https://www.cupore.fi/images/tiedositot/kulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf
- Vismanen, E. 2016. Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet. Helsingin kulttuurikeskus. viitattu 1.9.2022. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Helsingin_kulttuuriHkeskus_julkaisu_Taiteen_perusopetuksen_tila_ja_kehittamistarpeet_Helsingissa_small.pdf
- Väljærvi, J. (toim.) 2019. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-701-7>
- Värri, V.-M. 2004. Transsendentin merkitys kasvatuksessa. Teoksessa Jaatinen, R., Kaikkonen, P. ja Lehtovaara, J. Opettajuudesta ja kielikasvatuksesta. University of Tampere. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201303131054>
- Wallgren, T. 2022. Sivistysyliopiston tehtävä on kyseenalaistaa kestävä kehitys ja edistää ihmisen moraalista kasvua. Mielipidekirjoitus. Helsingin Sanomat, 23.9.2022. Viitattu 23.10.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009081749.html>
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Ylönen, M. 2004. Sanaton dialogi. Tanssi ruumiillisena tietona. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteellinen tiedekunta. ISBN 951-39-1772-X (pdf)

Liite 1

Käsitteet

Käsitteet on koontanut Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorion työryhmä:

Eeva Anttila, tanssipedagogiikan professori, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu
Mirja Hiltunen, kuvataidekasvatuksen professori, dosentti, Taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Maria Huhmarniemi, apulaisprofessori, kuvataidekasvatuksen yliopistonlehtori, Taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Sunna Maijala, koordinaattori, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio

Anniina Suominen, taidepedagogiikan professori, Taiteen laitos, Aalto-yliopisto
Viivi Seirala, toiminnanjohtaja, Taiteen perusopetusliitto TPO ry

Dialogisuus

Suhteisuutta tai suhteessa olemista, joka perustuu kääntymiseen toista kohden sekä toisen kokemukseen osallistumiseen. Dialoginen suhde perustuu toisen tai toiseuden kunnioittamiseen ja kuuntelemiseen menettämättä kosketusta omaan kokemukseen. Toinen voi olla ihminen, elävä tai eloton olento, myös taideteos.

Dialoginen taide / dialoginen estetiikka

Nykytaiteen suuntaus, jossa taidekäsitys korostaa vuorovaikutusta, kohtaamista ja keskustelua.

Dialoginen pedagogiikka

Toista kunnioittavaa, kuuntelevaa ja vuorovaikutteista pedagogista toimintaa.

Dialoginen oppiminen taidekasvatuksessa

Vuorovaikutusta, kulttuurisia kohtaamisia sekä monilukutaitoa. Taiteessa ja dialogissa vuorovaikutus voi syntyä mm. kehollisesti, kuvallisesti tai sanallisesti.

Ekososiaalinen ajattelu

Maailmantulkinta, joka korostaa ekologisen ja sosiaalisen todellisuuden olemuksellista yhteenkietoutuneisuutta.

Ekososiaalinen kasvatus

Ihmisen kokonaisvaltaista maailmassa olemista uudistavaa kasvatusta. Kognitiivisten tavoitteiden lisäksi muun muassa aistisuudella ja empatialla on merkittävä rooli ihmisenä kasvussa.

Ekososiaalinen sivistys

Ymmärrystä oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka perustuvat ihmisen riippuvuuteen luonnosta ja toisista ihmisistä.

Estetiikka

Filosofian osa-alue, joka tutkii kauneutta, taidetta ja esteettistä eli kauneusarvoihin liittyvää.

Esteettinen kokemus

Aistinen, kehollinen tai visuaalinen kokemus esimerkiksi ympäristöstä, luonnosta tai taiteesta. Taidekasvatuksen tutkimuksessa esteettisen kokemuksen käsite liittyy usein taidekäsitteeseen, jossa taide nähdään kokemuksena.

Esteettinen osaaminen

Mahdollisuutta ympäristön ja taiteen moniaistiseen ja keholliseen kokemukseen. Esteettiseen osaamiseen liittyvät myös taidot, jotka mahdollistavat esteettisen suhteen muodostumisen ympäröivään todellisuuteen. Taiteen kokemisessa ja tulkinnassa esteettinen osaaminen johtaa avoimuuteen erilaisille tulkinnoille ja arvostuksille.

Esteettömyys

Erilaisten tarpeiden huomioimista fyysisessä ja sosiaalisessa toimintaympäristössä, kuten taidekasvatuksessa ja opetuksessa. Esteettömyys ei ole valmistuva projekti, vaan päättymätön prosessi, jota täytyy arvioida ja kehittää jatkuvasti.

Kohtuullinen mukautus

Tapauskohtaisesti toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten ihmisten mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullinen mukautus perustuu yhdenvertaisuuslakiin.

Geneeriset taidot

Arjessa, työssä ja syvenevässä oppimisessa tarvittavia taitoja ja osaamista. Muun muassa vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot, ongelmanratkaisutaidot, luovuus, oppimiskyky ja monikulttuurisuustaidot, itseohjautuvuus sekä eettisyys ovat geneerisiä taitoja.

Geneeriset taidot lukiossa

Muun muassa kommunikointitaitoja (sis. esiintymistaidot, suullisen ja kirjallisen kommunikaation taidot), sosiaalisia taitoja, ongelmanratkaisutaitoja, tiedonhallintataitoja, kriittisen ajattelun taitoja sekä itsenäiseen toimintaan liittyviä taitoja.

Geneeriset taidot korkeakoulussa

Muun muassa kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu, tietolähteiden arviointi, perustelun ja argumentaation taidot, vuorovaikutustaidot, oman toiminnan säätely sekä kirjoittaminen. Geneeriset taidot mahdollistavat tiedon soveltamisen eri tilanteissa ja eri alojen asiantuntijoiden yhteistyössä.

Taidekasvatuksessa omaksuttavat geneeriset taidot

Aistisuuden, kehollisuuden ja ajattelun yhteyttä. Taidekasvatus tuottaa mm.

ilmaisutaitoa, toimijuutta, luovuutta, ongelmanratkaisu- ja innovointitaitoja, reflektointitaitoja ja monimuotoisia (kuvallisia, kehollisia, monimediallisia) vuorovaikutustaitoja ja monilukutaitoa.

Harrastaminen

Vapaa-ajan toimintaa, jonka motiivina on esimerkiksi hyvinvointivaikutus tai kiinnostus johonkin aiheeseen. Moniin harrastuksiin liittyy kokemus yhteisöllisyydestä.

Taiteen harrastaminen

Omaehtoista tai ohjattua taiteen tekemistä, joka usein tuo elämään merkityksellisyyden kokemuksia ja hyvinvointia. Harrastaminen voi olla elinikäistä. Taidetta voi harrastaa tekijänä tai yleisönä.

Harrastamisen Suomen malli

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamuoto, jonka tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Ministeriö rahoittaa kuntia, jotka toteuttavat mallia.

Holistisuus

Kokonaisvaltaisuus. Kun ihminen tai muu olento tai olio nähdään kokonaisvaltaisena, huomioidaan hänen kaikki olemuspuolensa eli kaikki se, mistä hän tai se koostuu.

Holistinen oppiminen

Kokonaisvaltaista oppimista, jossa ihmisen kaikki olemuspuolet ovat aktiivisesti mukana: ajattelu, kieli, keho, aistit ja tunteet. Se on myös oppijan elämäntilanteeseen kiinnittynyttä oppimista.

Ilmiöoppiminen

Oppimista, joka kiinnittyy ilmiöihin. Ilmiöt ovat aistein havaittavia sekä mielenkiintoa herättäviä luonnon tai yhteiskunnan tapahtumia tai vaikkapa tunteisiin liittyviä kokemuksia. Perusopetuksessa ilmiöoppiminen kytkeytyy laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin ja toimintakulttuuria ohjaaviin periaatteisiin.

Opetuksen eheyttäminen

Eri oppiaineiden sisältöjen yhteen sitouttamista, joka liittyy oppilaan arkielämän ilmiöihin ja laaja-alaisen osaamisen taitoihin.

Eheyttävät opintokokonaisuudet

Esimerkiksi oppimisprojekteja, joissa omaksutaan ilmiölähtöisesti eri opetussuunnitelmissa määriteltyjä sisältöjä ja oppimistavoitteita. Opetuksen eheyttämisessä pyritään sitomaan yhteen eri oppiaineiden sisältöjä toisiinsa ja mielekkäästi oppilaan arkielämän ilmiöihin ja laaja-alaisen osaamisen taitoihin.

Projektioppiminen

Toiminnallista oppimista, jota voidaan käyttää oppimisprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että käytännön toiminnasta tehdään projekti. Projektilla on selkeät tavoitteet, aikataulu ja resurssit, projektissa

tutustutaan reaali maailman ilmiöihin ja siinä pyritään ongelmaratkaisuun ja toiminnan kehittämiseen.

Inklusiivisuus

Ajattelutapa, jossa yksilöiden monimuotoisuus pyritään huomioimaan kaikessa toiminnassa.

Inklusiivinen taidekasvatus

Kaikille kohdennettua ja monenlaisten osallistujien tarpeet huomioivaa taidekasvatusta: jokainen osallistuja nähdään arvokkaana toimijana omana itsenään. Inklusiivisessa taidekasvatuksessa keskitytään kykyihin ja voimavaroihin. Toimintakyvyn vaihtelut nähdään ihmisten ominaisuuksina.

Erityistaidekasvatus

Taidekasvatusta, joka palvelee osallistujien erityisiä tarpeita ja mahdollistaa vertaiskokemusten jakamista.

Kasvatus

Vaikuttamista yksilön tai yhteisön oppimiseen, kuten ihmisenä kasvuun ja kehitykseen. Kasvatus on tavoitteellista ja määrätietoista toimintaa, jonka tarkoituksena on muuttaa yksilön ja yhteisöjen ominaisuuksia haluttujen päämäärien mukaisesti.

Kansainvälisyyskasvatus

Monikulttuuriseen ja kansainväliseen toimintaan johdattavaa kasvatus- ja taidekasvatukseen ja opetukseen sisältyy kansainvälisyyskasvatusta.

Rauhankasvatus

Empatiakykyä, vuorovaikutustaitoja, konfliktien ratkaisua ja rauhankulttuuria vahvistavaa kasvatus- ja taidekasvatusta.

Taidekasvatus

ks. kohdasta taidekasvatus.

Kehollisuus

Viittaa useimmiten ihmisen kehollisuuteen ja siinä erityisesti tietoiseen, tuntevaan, aistivaan kehoon. Tietoinen keho tuottaa kehollista tietoa, ja kehotietoisuus on ihmiselle ominainen kyky, jota voi kehittää harjoittelemalla.

Kehollinen oppiminen

Tiedon syntymistä ihmisessä ja ihmisten välillä huomioiden myös fyysisen, materiaalisen ympäristön yhteys oppimistapahtumaan. Kehollinen oppiminen on systeeminen, kokonaisvaltaisen ja rihmastollisen prosessin, jossa kognitiiviset ja sensomotoriset prosessit ovat tiiviisti kietoutuneet yhteen ja vaikuttavat toinen toisiinsa.

Kestävyys

Maapallon kantokyvyn rajoissa pysymistä sekä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Puhumalla kestävydestä eikä kestävästä kehityksestä siirretään tavoite

pois jatkuvasta kasvusta. Kestävyysskeskusteluissa on jännitteitä säilyttämisen ja uudistamisen välillä.

Sosiaalinen kestävyys

Yhteisöjen ja yhteiskuntien eheyden vaalimista, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, tasa-arvoa, toimivaa demokratiaa sekä niiden turvaamista sukupolvelta toiselle. Sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa ihmisten luottamus ja turvallisuus pystytään turvaamaan, konfliktit ehkäisemään ja ristiriidat ratkaisemaan. Muun muassa tasa-arvo, oikeus sivistykseen ja osaamisen kehittämiseen ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen tuottavat sosiaalista kestävyttä.

Kulttuurinen kestävyys

Kulttuurista vireyttä, toimijuutta ja moninaisuutta, vahvoja kulttuuri-identiteettejä sekä kulttuuriperinnön jatkamista ja uudistamista nyky-yhteiskunnan oikeudenmukaisuuskäsitystä kunnioittaen ja ekologisesti tiedostaen.

Kestävä kehitys

Jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Ekologinen, taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen ovat kestävä kehityksen keskeisiä ulottuvuuksia.

Kestävän kehityksen kasvatus

Kasvatusta, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen mukaisiksi.

Taidekasvatus kestävään kehitykseen

Taidekasvatusta, jonka tavoitteena on tukea siirtymää kestävyteen. Taidekasvatuksen ytimessä on luovuuden, innovatiivisuuden, vuorovaikutustaitojen ja yhteistoiminnallisuuden rakentaminen. Kestävän kehityksen taidekasvatuksessa painotetaan kontekstin mukaan ekologisuuutta, kulttuurista ja sosiaalista kestävyttä tai aineettomia palveluja ja luovaa taloutta.

Transformatiivinen taidekasvatus

Pyrkimystä syvälliseen arvojen muutokseen suhteessa kestävään tulevaisuuteen. Taidekasvatukseen liittyy vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelua, inklusiivisen yhteisöllisyyden vahvistamista sekä taiteen tekemisen ja kokemisen synnyttämiä elämän merkityksellisyyden kokemuksia.

Kokemuksellisuus

Ihmiselle ominainen tapa olla maailmassa, suhteessa toisiin, kehittyä ja oppia. Kokemuksellisuus perustuu ihmisen kokonaisvaltaiseen tapaan aistia ja havainnoida maailmaa ja luoda sen perusteella käsityksiä ja tietoa itsestään, toisista ja ympäröivästä maailmasta.

Kokemuksellinen oppiminen

Oppimista, jossa mahdollistuu kokonaisvaltaisten kokemusten syntyminen

ja niiden reflektointi sekä ajattelun ja käsitteiden rakentaminen kokemusten ja niiden reflektoinnin perusteella. Kokemuksellinen oppiminen liittyy myös toiminnan kehittämiseen, jota kokemusten reflektointi ja käsitteellistäminen (sanallistaminen) tukevat.

Koulutus

Tilastokeskuksen mukaan koulutus on organisoitua toimintaa, jonka tavoitteena on tuottaa opetukseen perustuvaa osaamista. Tutkintotavoitteisuuden mukaan koulutus voidaan jakaa tutkintoon johtavaan koulutukseen ja tutkintoon johtamattomaan koulutukseen.

Työvoimakoulutus

Koulutusta, joka tähtää työllistymiseen. Yleensä tavoitteena on suorittaa perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto samalla työtä tehdessä.

Koulutusjärjestelmä

Kasvatus- ja koulutusinstituutioiden kokonaisuus ja niiden kytkeytyminen toisiinsa.

Taidekoulutus

ks. kohdasta taidekoulutus.

Kulttuuri

Jonkin yhteisön toiminta- tai elämäntapa, johon voi kuulua esimerkiksi kieli, vakaumuksia, arvoja, tapoja, taidetta ja perinteitä. Yksilö ei ole koskaan vain yhden kulttuurin edustaja.

Kulttuuridemokratia

Kulttuuripoliittinen käsite, jolla tarkoitetaan kulttuurien ja erilaisten taide- ja kulttuurimuotojen tasa-arvoa. Kulttuuridemokratian nimissä huolehditaan ihmisten kulttuurisista oikeuksista.

Kulttuurinen demokratisointi

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja tavoitettavuuden lisäämistä.

Kulttuurinen oikeus

Mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Taidekasvatus tukee kulttuurisen oikeuden toteutumista.

Kulttuuri-identiteetti

Tunne kuulumisesta ryhmään, jossa jaetaan osittain maailmankatsomus tai arvot ja perinne. Kulttuuri-identiteetillä on merkitystä oman arvon tuntemiseen sekä yhteiskuntarauhaan. Taidekasvatus tukee vahvan ja jatkuvasti muuttuvan kulttuuri-identiteetin muodostumista.

Kulttuurihyvinvointi

Hyvinvointia, jota kulttuuri ja taide lisäävät tai johon kulttuuri ja taide ovat yhteydessä.

Kulttuurihyvinvointipalvelut

Asiakas- tai tarvelähtöisiä palveluita, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita. Palvelut voivat lisätä toimintakykyä, koettua terveyttä, osallisuutta ja itseilmaisua.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Kunnan tai maakunnan suunnitelma, jolla tuetaan taide- ja kulttuuritoiminnan juurtumista sote-rakenteisiin. Suunnitelma linjaa taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet.

Kulttuurisensitiivisyys

Tahtoa, taitoa ja herkkyyttä eri taustoista tulevien ihmisten huomioimiseen ja ymmärtämiseen.

Monikulttuurisuus

Eri kulttuureja edustavien väestöryhmien rinnakkaiselo.

Monokulttuurisuus

Yhtenäiskulttuuri.

Kulttuurienvälisyys

Käytäntöjä, tapoja ja taitoja, jotka ilmenevät kulttuurien välissä.

Kulttuurinen moninaisuus

Tilanne, jossa kulttuurit ovat jatkuvasti muuttuvia ja monimuotoistuvia. Kahden tai useamman kulttuurin sulautuessa voidaan puhua myös transkulttuurisuudesta korostaen oppimista.

Kulttuurisensitiivinen taidekasvatus

Taidekasvatusta, jossa tunnustetaan kulttuurinen monimuotoisuus. Taidekasvatuksessa ja -opetuksessa huomioidaan kulttuurisensitiivisyyttä ja tuetaan sen vahvistumista.

Kulttuurinen lukutaito

Taitoa olla vuorovaikutteisesti ja empaattisesti osa kulttuurisesti monimuotoisia yhteisöjä.

Kulttuurienvälinen osaaminen

Tietoja, taitoja ja asenteita, jotka mahdollistavat tilannekohtaisen toimimisen kulttuurisesti rikkaassa yhteiskunnassa.

Kulttuurinen kestävyys

ks. kestävyys.

Lastenkulttuuri

Taiteen ja kulttuurin ammattilaisten lapsille tai lasten kanssa tekemää kulttuuria.

Lastenkulttuuripolitiikka

Politiikka, jonka tavoitteena on, että taide ja kulttuuri olisivat pysyvä osa

lasten ja nuorten elämää. Lastenkulttuuripolitiikka liittyy lapsen oikeuksiin, joiden perustana on Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.

Lastenkulttuuriverkosto

Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton jäsenorganisaatiot muodostavat verkoston, joka tuottaa lastenkulttuuripalveluita monipuolisesti ja monitaiteisesti eri puolilla Suomea.

Oppiminen

Tietojen, taitojen, arvojen, kulttuurin ja ajattelutapojen muuttumisprosessi. Oppimista voi syventää ja tehostaa erilaisilla menetelmillä. Oppimista pyritään ymmärtämään oppimisteorioiden avulla. On erilaisia oppimiskäsityksiä.

Elinikäinen oppiminen

Kaikki elämän aikana tapahtuva oppiminen, joka kehittää yksilön tietoja, taitoja ja kykyjä. Elinikäistä oppimista tapahtuu niin harrastuksissa ja työelämässä kuin henkilökohtaisessa ja yhteiskunnallisessa elämässä.

Jatkuva oppiminen

Elinikäisen oppimisen osa-alue, joka keskittyy kehittämään erityisesti työikäisen väestön osaamiseen.

Taideoppiminen

Taiteesta oppimista ja taiteen kautta oppimista. Taidekasvatus, -opetus ja -harrastus parantavat kognitiivisia kykyjä, oppimisen valmiuksia sekä luovaa ja kriittistä ajattelua. Esimerkiksi teatteriharrastuksella on vaikutusta myös lukutaitoon ja kielen kehitykseen ja musiikilla matemaattiseen oppimiseen. Taidetoimintaan osallistumisella on tunnistettu yhteys akateemisten taitojen kehittymiseen.

Opetussuunnitelma

Suunnitelma siitä, miten opetus järjestetään. Opetushallitus antaa varhaiskasvatussuunnitelmien, opetussuunnitelmien sekä tutkintojen perusteet, jotka ohjaavat opetuksen ja koulutuksen toteuttamista.

Kulttuurikasvatussuunnitelma

Suunnitelma siitä, miten kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan osana opetusta kunnassa tai alueella.

Oppimisympäristö

Tila, paikka ja yhteisö sekä välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat oppimista ja kehitystä.

Osallisuus

Mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämään, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Osallisuus on mahdollisuutta elää omannäköistä elämää: mahdollisuus määritellä, mihin toimintaan tai palveluun osallistuu. Osallisuutta on mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin:

mahdollisuus saada tukea vaikuttamiseen. Se on mahdollisuutta tekemiseen: päästä nauttimaan yhteisestä hyvästä ja osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. Yhteinen hyvä on toimintaa ja arvoja, ja siitä seuraa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin.

Osallistava taide

Englanninkielisestä "participatory art" -käsitteestä johdettu vastine, joka tarkoittaa taiteellisia prosesseja ja produktioita, joihin voi tavalla tai toisella osallistua. Osallistuminen voi olla ohjattua tai omaehtoista.

Osallistava teatteri

Osallistavalla teatterilla tarkoitetaan teatterimuotoja, joissa katsojaa aktiivoidaan vaikuttamaan esityksen tai tapahtuman kulkuun. Osallistavan teatterin projekteja toteutetaan taidekontekstin lisäksi erilaisissa yhteisöissä.

Interaktiivinen taide

Teoksia, jotka täydentyvät vuorovaikutuksessa yleisönsä kanssa ja joiden osaksi teoksen yleisöt voivat tulla.

Pedagogiikka

Kasvatukseen ja koulutukseen liittyvä ydinkäsite, joka sisältää opettajan (kasvattajan) ja oppijan (kasvatettavan) sekä sisällön välisen suhteisuuden. Alun perin käsitteen merkitys viittaa oppijan (lapsen) turvalliseen saattamiseen tiedon tai taidon lähteelle (kouluun). Pedagogiikka suhteisena, inhimillisenä toimintana on tietoista johdattelua oppijan hyvää kohden.

Taidepedagogiikka

Monialainen kasvatus- ja opetussuuntaus, jossa tutkitaan ja harjoitetaan taiteellisen taidon ja tiedon soveltamista käytäntöön. Taidepedagogiikkaa voi luonnehtia taidekasvatuksen näkemykselliseksi ja kasvatukselliseksi periaatteeksi, joka perustuu taiteen tietoon ja siihen kiinnittyvään pedagogiseen ajatteluun ja tutkimukseen.

Esimerkiksi

Kuvataidepedagogiikka
Performanssipedagogiikka
Sirkuspedagogiikka
Tanssipedagogiikka
Teatteripedagogiikka
Näyttely- ja museopedagogiikka
Taidealojen yliopistopedagogiikka

Saavutettavuus

Saavutettavuus on erilaisten tilanteiden ja tarpeiden huomioimista pyrkimyksissä yhdenvertaisuuteen. Saavutettavuus voi tarkoittaa esteettömyyttä tai esimerkiksi alueellista ja kielellistä palvelurakennetta. Esteettömät ja saavutettavat ympäristöt, palvelut ja viestintä huomioivat ihmisten moninaisuuden ja edistävät yhdenvertaisuutta.

Ympäristöpoliittisesti sitoutunut taide

Ympäristöongelmia käsittelevä taide.

Taiteellinen interventio

Taiteen keinoin toteutettu väliintulo tai häirintä jossakin tilanteessa, yhteisössä tai ympäristössä. Interventio voi kommentoida, kysyä tai tulkita jotakin yhteiskunnallista tai paikallista ilmiötä.

Poliittinen taide

Yhteiskunnallista, kriittistä ja kantaa ottavaa taidetta. Kriittiset ja poliittiset teemat taidekasvatuksen sisällöissä antavat edellytyksiä osallistuvaan kansalaisuuteen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Aktivistitaide

Muun muassa sosiaaliseen muutokseen tähtäävää taidetta. Englanniksi käytetään artivism-käsitettä. Ilmiöperustainen oppiminen voi toteutua aktivistitaiteen prosessina tai projektina.

Soveltava taide

Prosesseja ja produktiota, jotka voivat kiinnittyä muun muassa sosiaaliin, yhteiskunnallisiin ja ympäristöön liittyviin kysymyksiin. Soveltavan taiteen käytäntö ulottuu julkisesta taiteesta poliittisiin taideinterventioihin sekä erilaisia kohtauksia tuottaviin taidetyöpajoihin. Soveltavalla taiteella on usein sekä itse- että välinearvo. Soveltava taide on taidetta.

Soveltava kuvataide

Tarvelähtöistä yhteistyötä kuva- ja nykytaiteen sekä muiden alojen välillä: esimerkiksi ympäristötaidetta, kaupunkitaidetta ja taidetyöpajoja.

Soveltava sirkus

Toimintaa, jossa sirkus toimii välineenä muiden taitojen tai tavoitteiden saavuttamiseen esimerkiksi terveyttä, osallisuutta ja toimijuutta tukien. Myös sosiaalisen sirkuksen käsitettä käytetään.

Soveltava tanssi

Muun muassa erityistä tukea tarvitsevien tanssiharrastus.

Soveltava teatteri

Esittävän taiteen erilaisia osallistavia muotoja, joissa vaikutetaan yksilöihin ja yhteisöihin. Soveltavasta teatterista voidaan käyttää myös osallistavan teatterin käsitettä.

Taiteen soveltaminen

Taiteeseen perustuvia menetelmiä tai toimintatapoja, joita voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi organisaatioiden kehittämiseen. Kun taide sovelletaan, ei intentiona välttämättä ole lainkaan taiteellinen teos. Vastaavaa ympäristönsuunnittelun, taiteen ja arkkitehtuurin yhteistyötä sanotaan integroituvaksi taiteeksi. Taiteilija voi olla monialaisissa tiimeissä asiantuntijajäsen.

Sukupuolisensitiivisyys

Herkkyyttä tunnistaa ja tiedostaa sukupuoliin liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia yhteisöissä, yhteiskunnissa ja kulttuureissa. Sukupuolisensitiivisyyteen liittyy asenteita, arvoja ja taitoja, joita voi oppia ja opettaa.

Sukupuolen moninaisuus

Erilaisten sukupuolien kokemusten ja ilmaisutapojen kirjo.

Sukupuolisensitiivinen kasvatusta

Sukupuoliin liittyvien käsitysten ja stereotyyppien tunnistamista ja huomioimista kasvatuksessa. Myös sukupuolitietoisesta kasvatuksesta käsitteitä käytetään.

Feministinen pedagogiikka

Näkemyksellinen kasvatuksellinen periaate, jonka lähtökohdaksi on tunnistaa koulutusjärjestelmän tuottamaa tai ylläpitämää yhteiskunnallista eriarvoisuutta, joka liittyy sukupuoleen, etnisyyteen, uskoon, yhteiskuntaluokkaan tai seksuaaliseen suuntautumiseen.

Taide

Erilaiset taideteoriat ja käsitykset taiteesta sekä niiden kulloinkin vallitsevuus liittyvät kulttuuriin. Taidetta voidaan pitää kulttuurisena sopimuksena, se voi olla taidemaailman teoksille myöntämä asema tai muodolliset normit täyttävä kokonaisuus. Toiset pitävät taiteena sitä, mikä on taiteilijan taiteeksi tarkoittamaa. Voidaan myös ajatella, että taide tapahtuu teoksen vastaanotossa, taide voi olla tunteen tartuttamista tai jotain, joka saa esittämään kysymyksiä ja katsomaan maailmaa eri kulmista. Taide nähdään myös avoimena ja kaikkia määritelmiä pakenevana käsitteenä.

Taidekäsitteet

Käsitteet siitä, mitä taide on. Taidetta määritellään muun muassa taiteen tutkimuksessa, taidefilosofiassa ja estetiikan alalla. Institutionaalisen taidekäsitteiden mukaan on olemassa taiteen määrittelevä ja taidekäsitteitä ylläpitävä instituutio, johon kuuluvat taiteilijat, galleristit, taidemuseoiden henkilökunta ja niin edelleen. Tämä instituutio päättää vaikutusvallallaan, mikä on taidetta ja mikä ei. Intentionaalisen taidekäsitteiden mukaan teoksen asema taideteoksena määrittyy puolestaan taiteilijan tarkoituksien perusteella. Esteettinen taidekäsite perustuu teoksen muodon ominaisuuksiin. Mikäli nämä täyttävät vallitsevat normit, teos voidaan lukea taiteeksi. Taidetta pidetään kuitenkin yleisesti avoimena käsitteenä ja ajatellaan, että taiteen rajat ovat laajennettavissa: niiden tulee pystyä sisältämään uusia ja sellaisia taiteen muotoja, joita ei aikaisemmin ole kuviteltu.

Taideala

Taidetta tuottava, välittävä, rahoittava ja kehittävä toimijajoukko, joka muodostaa taiteen ekosysteemin.

Taidekasvatusala

Muun muassa taidekasvattajista, eri taiteen alojen opettajista ja ohjaajista sekä oppilaitosten hallinnossa työskentelevistä henkilöistä koostuva kenttä. Taidekasvatusalalla taide ymmärretään laajasti ihmisille luontaisena, kaikkiin kulttuureihin kuuluvana toimintana, joka eri kulttuureissa saa erilaisia muotoja ja merkityksiä.

Taideaine

Taide oppiaineena yleissivistävässä koulussa. Perusopetuksessa kaikille oppilaille yhteisiä taideaineita ovat musiikki, kuvataide ja käsityö. Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita koulu tarjoaa. Valinnaisina aineina voidaan tarjota muitakin taideaineita, kuten teatteria, tanssia, sirkusta ja muita taiteen perusopetuksesta tuttuja taiteita, kuten sanataidetta ja mediataidetta.

Taito- ja taideaineet

Taito- ja taideaineet ovat kattokäsite, jolla yleensä viitataan perusopetuksen kaikille oppilaille yhteisiin taide- ja taitoaineisiin; musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta ja kotitalous.

Taideaineiden lukiodiplomit

Lukiodiplomit tarjoavat lukion opiskelijalle mahdollisuuden osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan eri aineissa ja aineryhmissä. Lukiodiplomin voi suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa.

Taidekasvatus

Kasvatuksellista toimintaa, jossa taide on läsnä, sekä tutkimusala ja osa koulutusjärjestelmää.

Varhaisiän taidekasvatus

Muun muassa kodeissa, päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa annettavaa taidekasvatusta sekä pienille lapsille suunnattuja taidekasvatuspalveluja, kuten vauvojen värikylvyt, musiikkileikkikoulut ja vastaavat toiminnot.

Formaali taidekasvatus

Osallistumista koulujärjestelmän antamaan taidekasvatukseen ja tutkintoon johtavaa koulutukseen, jota järjestetään peruskoulussa, lukiossa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Nonformaali taidekasvatus

Muuta kuin koulujärjestelmän mukaista taidekasvatusta, jota järjestetään esimerkiksi lasten ja nuorten taidekouluissa, työpaikoilla, kansalais- ja työväenopistojen taidekursseilla, täydennyskoulutuksessa ja ohjatuissa taideharrastuksissa.

Informaali taidekasvatus

Esimerkiksi perheessä, taiteen yleisöissä ja yhteisötaiteessa voi toteutua informaalia taidekasvatusta.

Kuvataidekasvatus

Yliopistollinen tutkimusala ja oppiaine, jota voi opiskella Lapin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa. Ala edistää tutkimusperustaisesti uutta luovaa, kriittistä kuvataidekasvatusajattelua ja -toimintaa. Oppiaine vastaa kuvataiteen aineenopettajakoulutuksesta ja kehittää laaja-alaisesti kuvataideopetusta ja kentän taidepedagogisia käytänteitä.

Draamakasvatus

Draamakasvatus on ohjattua ja tavoitteellista draamallista toimintaa kasvatuskontekstissa. Draamakasvatus on ala, jota voi opiskella osana luokanopettajakoulutusta sekä täydennyskoulutuksena avoimissa yliopistoissa. Draamakasvatuksessa korostuu taiteen kokemuksellinen ja yhteisöllinen rooli osana kasvatus- ja koulutusta.

Teatterikasvatus

Teatterikasvatuksella tarkoitetaan todellisuuden jäsentämistä ja maailman tutkimista teatterin avulla. Teatterikasvatuksessa osallistujille luodaan kasvatuksellinen tilanne. Teatterikasvatus toteutuu ammattiteattereissa usein yleisötyönä ja harrastajateattereissa esitykseen johtavina prosesseina.

Sirkuskasvatus

Tutustumista sirkustaiteeseen sekä ohjattua ilmaisullista ja liikunnallista harjoittelua, joka voi johtaa elinikäiseen harrastamiseen tai alan koulutukseen hakeutumiseen.

Tanssikasvatus

Yleensä tällä termillä viitataan tanssin varhais- tai alkuopetukseen. Vaihtoehtoisesti käytetään termejä tanssi-ilmaisu, luova tanssi ja lastentanssi ja tanssilajeihin viitaten esimerkiksi satu- tai esibaletti. Tanssikasvatus-käsite viittaa siis alle kouluikäisten lasten tanssiharrastukseen esim. taiteen perusopetuksessa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Englanninkielinen termi dance education on paljon laajempi ja sisältää kaikki koulutusasteet ja ikäryhmät.

Taidekoulutus

Taidekoulutus on laaja koulutusalue, ja se jaetaan usein neljään eri opintoalaan: käsi- ja taideteollisuus, viestintä ja informaatiotieteet, teatteri ja tanssi sekä musiikki. Taidekoulutusta järjestetään eri koulutusasteilla ja myös nonformaalilla sektorilla kansanopistoista yliopistoihin.

Taiteilijakoulutus

Taidealojen oppilaitoksissa ja yliopistoissa annettavaa koulutusta, joka tähtää valmiuksiin taiteilijan ammatissa. Taidealan oppilaitokset ovat osa yleistä koulutusjärjestelmää, ja niitä koskevat samat säädökset, tavoitteet ja mittarit kuin muitakin oppilaitoksia. Taidealojen oppilaitoksissa opettajat ovat usein itsekin taiteilijoita.

Taideopettajien koulutus

Taiteen alan opettajanpätevyyteen johtava koulutus. Suomessa yleisen opettajan pätevyyden tuottavat korkeakouluopinnot ja opettajan pedago-

giset opinnot. Taideopettajakoulutukseen hakeutuvalla voi olla taustalla taiteilijakoulutus tai taiteilijanura. Ks. Taideopettaja.

Kuvataideopettajakoulutus

Yliopistollinen maisterin tutkinto kuvataidekasvatuksen pääaineessa. Opin-tojen puitteissa toimitaan koulumaailmassa sekä sen ulkopuolella. Suo-messa kuvataideopettajakoulutuksesta vastaavat Aalto-yliopisto ja Lapin yliopisto.

Sirkusopettajakoulutus

Sirkusopettajakoulutusta annetaan ammattikorkeakoulutuksessa Turun AMK:n Taideakatemiassa. Tampereen yliopistossa on valmisteilla kansain-välinen sirkuspedagogiikkaan keskittyvä opettajankoulutus, joka alkaa vuonna 2027.

Tanssinopettajakoulutus

Tanssinopettajakoulutusta annetaan sekä ammattikorkeakouluissa että maisterintutkintoon johtavana koulutuksena Taideyliopiston Teatterikor-keakoulussa. Teatterikorkeakoulussa koulutuksen sisältö jakautuu opet-tajan pedagogisiin opintoihin (60 op) ja taidealan syventäviin opintoihin (60 op).

Teatteri-ilmaisunohjaajakoulutus

Alempi ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto, joka valmistaa teatterialan eri tehtäviin pedagogeja ja taiteilijoita. Sekä suomenkielinen (Turun AMK) että ruotsinkielinen (Yrkeshögskolan Novia) teatteri-ilmaisunohjaajakoulu-tus sisältää opettajan pedagogiset opinnot (60 op), mikä tuottaa yleisen opettajan kelpoisuuden.

Teatteriopettajakoulutus

Teatteriopettajakoulutus on maisterin tutkintoon johtavaa koulutusta Taide-yliopiston Teatterikorkeakoulussa. Koulutuksen sisältö jakautuu opettajan pedagogisiin opintoihin (60 op) ja taidealan syventäviin opintoihin (60 op).

Taideopettaja

Peruskoulujen ja lukioiden opettajilla on yliopisto-opintoihin perustuva opetta-jan pätevyys. Muissa konteksteissa taideopettajat voivat olla koulutustaustaltaan eri taiteenalojen ohjaajia, opettajia tai taiteilijoita. Opettajien kelpoisuusehdot on määrätty opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetulla ase-tuksella 14.12.1998/986, joka koskee perusopetuksen, lukion, ammatillisen kou-lutuksen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen, vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien kelpoisuusvaatimuksia.

Taiteilija-opettaja

Taidealojen oppilaitoksissa opettava henkilö, joka on myös taiteilija.

Taiteilija-opettaja-tutkija

Henkilö, joka kehittää tai tutkii taidekasvatusalaa tutkimuksen keinoin.

Taidetoiminnan ohjaaja

Taiteeseen perustuvan toiminnan ohjaaja erilaisissa toimintaympäristöissä, esimerkiksi iltapäiväkerhoissa, harrasteryhmissä, sosiaali- ja terveysalalla tai vanhuspalveluissa.

Taideperustainen menetelmä

Taiteeseen perustuvia menetelmiä, joita hyödynnetään yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri sektoreilla sekä tutkimuksessa. Taideperustaisia menetelmiä käytetään esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, koulutuksessa ja palvelumuo-
toilussa. Taiteilijat ja taidekasvattajat voivat kehittää ja myydä taideperustaisia palveluja, jotka perustuvat heidän menetelmälliseen osaamiseensa.

Taideperustainen toiminta

Esimerkiksi taidetyöpajoja yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri aloilla ja erilai-
siin tarkoituksiin, kuten ohjelmapalveluina tai hyvinvoinnin tukena.

Taideperustainen tutkimusmenetelmä

Taiteen hyödyntämistä tutkimuksen aineiston keräämisessä, analysoinnissa ja
tutkimuksen tulosten esittämisessä.

Taidetyö

Työn käsitteen piiriin kuuluvaa toimintaa, joka tähtää toimeentuloon ja yleensä
perustuu koulutukseen.

Taiteellinen tieto

Tiedonmuodostusta, joka tapahtuu taiteessa esimerkiksi kehollisesti, moniaisi-
sesti, visuaalisesti tai symbolisesti. Taiteellinen tieto on usein kanssatietämistä
materian kanssa ja situationaalista. (Vrt. Taiteen tieto.)

Taiteellinen ajattelu

Prosessi, joka voi liittyä taiteen tekemiseen. Taiteelliseen ajatteluun liite-
tään usein intuition, mielikuvituksen, kehollisuuden tai symbolisuuden
elementtejä.

Taiteellinen oppiminen

Oppijan aktiivista aisti-, kokemus-, mielikuva- ja käsitetiedon yhdistämistä,
kokeilua ja valintaa, jossa painottuu oppijan sisäinen, mentaalinen toiminta.

Taiteellinen toiminta

Erilaisten taiteellisten prosessien ja produktioiden tekemistä monenlai-
sissa organisaatioissa. Esimerkiksi oppilaitoksissa taiteellisia produkti-
oita tehdään osana koulutusta. Taiteellinen toiminta on sitä, mitä taitei-
lija tekee tehdessään taidettaan. Pedagogisessa kontekstissa se on, mitä
määritellään kussakin yhteydessä taideopetuksen sisällöksi. Se voi olla
taiteen tekemisen harjoittamista, taiteellisten prosessien läpi viemistä
ja teosten valmistamista.

Taiteellinen tutkimus

Taiteilijan tai taidepedagogin tekemää käytäntöperustaista tutkimusta, jossa taiteellinen toiminta on sekä tutkimuksen kohde että menetelmä. Taiteellisen tutkimuksen tulokset esitetään usein taiteen keinoin, tai ne ovat itsessään taidetta tai taideteoksia.

Taiteistuminen

Luovuuden, elämyksellisyyden ja kokeilevuuden omaksumista eri yhteyksiin, kuten urheiluun, gastronomiaan ja tieteeseen. Edellytyksiä taiteistumiseen eri aloilla saadaan taideopetuksessa.

Taiteen asiantuntija

Henkilö, jolla on koulutuksen tai kokemuksen kautta edellytyksiä taidealan asiantuntijatehtäviin ja kehittämishankkeisiin.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on osa Suomen koulutusjärjestelmää, se perustuu opetussuunnitelmaan ja siitä säädetään laissa ja asetuksessa taiteen perusopetuksesta. Opetusta antavat taidealojen koulutetut ammattilaiset. Oppilaat saavat valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua taiteen alan ammatilliseen ja korkeasteen koulutukseen.

Paikallisissa taideoppilaitoksissa on ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteenalojen opetusta. Opetettavia taiteenaloja on yhdeksän: arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide.

Taiteen tieto

Kielellisyyttä laajempaa tietoa, johon liittyvät taidot, tilannesidonaisuus ja tiedon moninaiset ilmaisukeinot.

Intuitio

Vaistonvaraista ymmärtämistä. Taiteeseen ja luovuuteen yhdistetään joissakin tapauksissa intuitiivinen ja luova ajattelu.

Hiljainen tieto

Tietoa, joka ei ole sanallista eikä huomion kohteena. Monia taitoja pidetään hiljaisena tietona.

Alkuperäiskansojen tieto ja kulttuuriperintö

Kielen, kulttuurin ja ympäristön yhteyteen liittyvää tietoa, jota välittyy ja rakentuu tarinaperinnössä ja tarinankerronnassa, taiteessa, paikkojen nimissä, tavoissa ja perinteissä. Tieto välittyy myös uusissa kulttuurisissa ilmiöissä.

Taiteilija

Henkilö, joka tekee taidetta. Taiteilijaksi voi kouluttautua tai harjaantua itseoppimisen kautta. Osa taiteilija-ammateista edellyttää elinikäistä taitojen harjoittamista.

Yhteisötaiteilija

Taiteilija, joka työskentelee erilaisissa yhteisöissä. Yhteisötaiteeseen voi sisältyä kasvatustavoitteita.

Taiteen fasilitaattori

Taiteilija, joka fasilitoi taiteellisia prosesseja, joissa on osallistujia. Taiteen fasilitoinnista puhutaan erityisesti sosiaalisesti sitoutuneen taiteen yhteydessä.

Ammattitaiteilija

Käsite, jonka käyttö määrittyy eri taiteen aloilla eri tavoin. Muun muassa koulutus, ansaintatapa, päätoimisuus, taideinstituutiot ja vertaisarviointikäytännöt määrittävät taiteilijoiden ammattilaisuutta.

ITE-taiteilija

Suomalaista nykykansantaidetta tekevä taiteilija.

Harrastajataiteilija

Henkilö, joka harrastaa taidetta muussa kuin ammatillisessa tarkoituksessa.

Laajentuva taiteilijuus

Taiteilijan työn monipuolistamista, kun taiteilijat yhdistelevät erilaisia taiteen alaan liittyviä ansaintakeinoja. Taiteilijan työ laajentuu esimerkiksi terveys- ja sosiaalialan palveluihin, työelämän kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan. Ilmiöstä voidaan puhua myös taiteen laajentuvana ammattilaisuutena.

Tasa-arvo

Kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä ja yhteiskunnan jäsenenä, syrjimättömyyttä sekä yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia. Ihmisen täyden potentiaalain ajatellaan toteutuvan parhaiten, kun osallistumiseen ei ole fyysisiä, maantieteellisiä, sosiaalisia eikä taloudellisia esteitä.

Tasa-arvolaki

Laki, jonka tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Tasa-arvolaki velvoittaa viranomaiset, koulutuksen järjestäjät ja muut koulutusta tai opetusta järjestävät yhteisöt sekä työnantajat ennaltaehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Tasa-arvon edistäminen

Toimenpiteitä, kuten tasa-arvohankkeita ja positiivisia erityistoimia. Tasa-arvoisessa kohtaamisessa ja kohtelussa taidekasvatuksessa on huomioitava muun muassa sukupuolen ja perheiden moninaisuus.

Tasa-arvokasvatus

Tasa-arvon edistämistä kasvatuksessa. Tasa-arvokasvatus on muun muassa sukupuolitietoista ja sensitiivistä. Oikeudenmukaisuuskasvatuksessa pyri-

tään myös tunnistamaan valtasuhteita ja etuoikeutettuja asemia sekä erilaisia tarpeita jokaisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien saavuttamiseksi.

Tasa-arvoinen taidekasvatus

Tavoite, jossa taide ja kulttuuri on jokaisen oikeus. Tasa-arvoiseen taidekasvatukseen saavutettavuuteen pyritään tiedostaen, että esimerkiksi lapset ja nuoret ohjautuvat taidekasvatustalvelujen piiriin perheiden kulttuuripääoman ja sosioekonomisen tilanteen mukaan. Heikommassa asemassa olevat voivat jäädä taidekasvatukseen ulkopuolelle.

Toimijuus

Toimintakyky ja -valmius, joka rakentuu yhteisöllisessä toiminnassa. Toimijuus ei ole vain yksilön ominaisuus, siihen liittyy toimijaksi näkeminen ja toiminnan tilan tarjoaminen. Toimijuus ja osallisuus voivat vahvistua taiteen ja kulttuurin tekemisellä ja kokemisella. Toimijuudella ja osallisuudella on merkitystä hyvinvoinnin kokemuksessa. Toimijuutta ja siihen liittyvää luovuutta ja innovatiivisuutta pidetään kasvatustavoitteena kestävän kehityksen kontekstissa.

Lasten taiteellinen toimijuus

Lasten kykyä ilmaista itseään taiteen eri keinoin. Taiteellista toimijuutta voidaan tukea taidekasvatuksessa tavoitteellisesti.

Radikaali toimijuus taidekasvatuksessa

Vapautta osallistua tai olla osallistumatta taidekasvatukseen sekä osallistua täysin omaehtoisesti. Radikaali toimijuus voi tarkoittaa esimerkiksi taideopetuksen tehtävänäntojen kiertämistä tai kyseenalaistamista.

Taideopettajien ammatillinen toimijuus

Vapautta ja kykyä vaikuttaa taideopetustyön sisältöön ja toteutustapoihin. Taideopettajat voivat toteuttaa työssään taiteellisia ja pedagogisia tavoitteitaan ja orientaatioitaan. Hallinnollinen säätely ja opetuksen järjestämisen erityisehdot rajoittavat toimijuutta.

Turvallisemman tilan periaatteet

Sovittuja toimintatapoja, joiden avulla erilaisten yhteisöjen jäsenet tai tapahtumien osallistujat pyrkivät omalla toiminnallaan rakentamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa ilmapiiriä ja keskustelua. Turvallisemmassa tilassa osallistujat tietävät keinot puuttua epäasialliseen käytökseen ja häirintään.

Turvallisempi tila taidekasvatuksessa

Tavoite, jonka saavuttaminen edellyttää keskustelua ja toimenpiteiden sopimista kaikkien taidekasvatukseen osallistujien kunnioittamiseen omana itsenään. Esimerkiksi sukupuolen moninaisuuden tunnistaminen ja rasismivastaisuus kuuluvat turvallisempaan tilaan. Taidekasvatukseen turvallisessa tilassa ehkäistään kiusaamista ja puututaan epäasialliseen käytökseen.

Tavoite, jossa dialogisilla menetelmillä tuetaan turvallisuuden tunnetta yhteisöjen ja ryhmien sisällä, jotta kaikki voivat osallistua omana itsenään sekä käsitellä ristiriitoja reflektiivisesti ja ratkaisukeskeisesti. Turvallisemman tilan menetelmät taidekasvatuksessa purkavat hierarkioita ja oletuksia

osallistujien sukupuolista ja kulttuuri-identiteeteistä ja luovat yhteisyyden ja osallisuuden kokemuksia.

Taidekasvatus turvallisempaan tilaan

Taidekasvatuksessa voidaan oppia empaattisuutta ja toisen kunnioittamista. Esimerkiksi tanssi- ja teatteripedagogiikan kehollisissa harjoituksissa voidaan oppia omien rajojen asettamista, luottamusta, sosiaalisia taitoja ja toisen kunnioittamista.

Vapaa kenttä

Ammattitaiteilijoista koostuva taiteen tekijä- ja tuottajakenttä, jonka toimijat eivät ole kunnallisia eivätkä taiteen valtionosuusjärjestelmän piirissä.

Kolmas sektori

Organisoitua järjestötoimintaa. Taidekasvatusta annetaan myös kolmannella sektorilla esimerkiksi lastenkulttuurin yhdistyksissä.

Neljäs sektori

Yhteiskunnallisen osallisuuden ja aktivismin kenttä, joka on itseohjautuvaa vapaata kansalaistoimintaa. Sosiaalisen median ryhmät, osuuskunnat ja jakamistalous ovat esimerkkejä neljännessä sektorista. Taidekasvattajat ja taiteilijat voivat toimia myös neljännen sektorin ryhmissä ja yhteisöissä.

Yhdenvertaisuus

Samanarvoisuutta riippumatta ihmisen sukupuolesta, iästä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta ja vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Yhdenvertainen koulu ja koulutus

Tavoitetila, jossa koulussa ja koulutuksessa vastustetaan ja puututaan kaikenlaiseen syrjintään, kiusaamiseen ja häirintään koulu yhteisöjen kaikilla tasoilla oppilaista henkilökuntaan sekä tunnustetaan ihmisten erilaisuus.

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus koulussa

Käytäntöjä, joilla tuetaan erilaisten ihmisten mahdollisuuksia osallistua ja oppia yhdenvertaisesti.

Yhteisö

Käsite, joka viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai siihen, mikä on tietyille ihmisryhmälle yhteistä. Yhteisöjä voidaan luokitella niiden tavoitteiden (esim. hoitoyhteisöt) ja vuorovaikutuksen luonteen (esim. aatteelliset yhteisöt) mukaan. Yhteisöt voivat olla muuntuvia, hetkellisiä tai pysyväisluonteisia, ne voivat olla avoimia tai rajattuja ja yksilöt sekä ryhmät voivat identifioitua ja kuulua samanaikaisesti useisiin eri yhteisöihin.

Yhteisöllisyys

Tunne ja käytäntö, joka perustuu yhteisöön kuulumiseen. Yhteisöllisyys voi olla avointa ja inklusiivista tai toisia ulos sulkevaa.

Yhteisöllinen taidekasvatus

Taidekasvatusta, jossa korostetaan vuorovaikutuksen merkitystä, situationaalisuutta, vastuullisuutta sekä aktiivisuutta. Se on päämääräsuuntautunut ja kumuloituva prosessi, jossa taiteelliseen oppimiseen liittyvä kokemuksellisuus, transformatiivisuus ja refleksiivisyys liittyvät niin taitojen kehittämiseen kuin merkitysten luomiseen yhteisöllisesti, suhteessa tarkasteltaviin ilmiöihin ja niiden sosiokulttuuriseen ympäristöön.

Yhteisötaide

Taiteellisia prosesseja ja taideprojekteja, joissa taiteilija ja jokin yhteisö työskentelevät yhdessä ajankohtaiseksi tai tärkeäksi kokemansa aiheen äärellä.

Yleisötyö

Taideorganisaatioissa tapahtuvaa suunnitelmallista toimintaa, suunnitelmallinen prosessi, joka kehittää ja laajentaa yleisöjen taidekokemusta. Yleisötyön taidekasvatuksen muotoja ovat esimerkiksi erilaiset demonstraatiot, taiteen henkilökohtaiseen kokemiseen liittyvät tilaisuudet, koulutussektorin kanssa tehtävä yhteistyö, kuten työpajat tai opetus- ja tukimateriaalien tuottaminen, luennot ja pidemmät yhteistyöprojektit ei-ammattillisten toimijoiden, kuten koululaisten, kanssa.

Liite 2

Aloituskysely

Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030: teatterin, tanssin, sirkuksen ja performanssitaitteen alat

Tervetuloa vastaamaan teatteri-, tanssi-, sirkus ja performanssitaitteen kasvatuksen ja koulutuksen visiotyön aloituskyselyyn. Kyselyn tarkoitus on mahdollistaa teille väylä ideoida ja kommentoida vision valmistelua sekä esittää visiotyöhön liittyviä toiveita.

Visiotyö käynnistyy Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun aloitteesta, mutta visiotyö ei ole Teatterikorkeakoulun, vaan koko Suomen laajuisesti teatteri-, tanssi-, sirkus- ja performanssitaitteen kasvatuksen ja koulutuksen kentän yhteinen. Suunnitteilla on seminaareja, kyselyitä ja kartoituksia, joiden avulla visiotyöstä pyritään luomaan moninäkökulmainen ja keskusteleva. Visiotyö on vasta alussa ja nyt on mahdollista vaikuttaa visiotyön toteutukseen.

Kysely on kolmiosainen: ensimmäisen osan kysymykset koskevat vastaajan taustatietoja (kysymykset 1-4), toinen osa visiotyön tavoitteita (kysymykset 5-8) ja kolmas osa visiotyön toteutusta (kysymykset 9-12). Kyselyn neljännessä osassa voit tilata visiotyön uutiskirjeen ja/tai jättää yhteydenottopyynnön.

Vastaukset käsittelee visiotyön projektipäällikkö Susanna Metsälä yhdessä visiotyön ydinryhmän kanssa. Yhteystiedot: susanna.metsala@uniarts.fi, 050-346 2339

Lisätietoa tietosuojasta Taideyliopistossa: <http://www.uniarts.fi/tietosuo...>

Vastaathan 8.10.2021 mennessä.

Kiitos osallistumisestasi visiotyöhön jo näin alkumetreillä!

OSA 1: Vastaajan taustatiedot

1. Mitä taiteenlajia lähinnä edustat? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

Teatteri
Tanssi
Sirkus
Performanssitaide
Musiikkiteatteri
Ooppera
Esineteatteri, nukketeatteri
Jokin muu, mikä?

2. Millä kouluasteella tai koulutuksen sektorilla toimit? Vaihtoehdot on jaettu formaaliin, taiteen perusopetukseen, nonformaaliin, informaaliin ja muihin koulutukseen. Voit valita useita.

Formaali koulutus

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

Varhaiskasvatus

Esiopetus

Peruskoulu: alakoulu

Peruskoulu: yläkoulu

2. aste: Lukio

2. aste: Ammatillinen oppilaitos

Ammattikorkeakoulu

Taideyliopisto

Yliopisto

Työvoimakoulutus, esim. Nuorten työpajat

Jokin muu, mikä?

Taiteen perusopetus

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi. Edustan Taiteen perusopetuksen koulua, jonka pääasiallinen taiteenlaji on:

teatteri

tanssi

sirkus

media

sanataide

Jokin muu, mikä?

Non-formaali: vapaa sivistystyö

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

Kansanopisto

Kansalais- tai työväenopisto

Opintokeskus

Kesäyliopisto

Avoin yliopisto

Avoin ammattikorkeakoulu

Jokin muu, mikä?

Non-formaali: muu taidekoulutus ja -kasvatus

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

Järjestö

Liitto

Yhdistys

Itsensätyöllistäjä, freelancer

Yritys

Festivaali-/katselmusorganisaatio

Hanke-/ projektiorganisaatio

Taideinstituution kasvatuksellinen/ koulutuksellinen ryhmätoiminta. Täsmennä edustamasi instituution pääasiallinen taiteenlaji; teatteri, tanssi, sirkus performanssitaide tai jokin muu, mikä?

Informaali: muu taidekoulutus ja -kasvatus

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

Taideinstituution (VOS) yleisötyö
Lastenteatteri
Nuortenteatteri
Nukketeatteri
Lastenkulttuurikeskus
Taidekasvatuksellinen esitysvienti
Harrastajateatteri
Museo
Jokin muu, mikä?

Muu sektori, jolla on taidekasvatuksellista tai -koulutuksellista toimintaa

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto tai jätä tyhjäksi.

SOTE-sektori ja kulttuurihyvinvointi
Rikosseuraamuslaitos
Seurakunta
Kokoutumiskoulutus tai muu maahanmuuttajatyö
Jokin muu, mikä?
Opetus- tai kulttuurihallinto, taide- ja kulttuuripolitiikka, edunvalvonta,
mikä?

3. Vastaajarooli

Oppilas
Opiskelija
Luokanopettaja
Aineenopettaja
Rehtori
Taiteilija
Taiteilija-pedagogi
Professori
Tutkija
Hallinnon toimija, tarkenna rooliasi halutessasi.
Kouluttaja, tarkenna rooliasi halutessasi.
Jokin muu, mikä?

4. Maakunta

Kiitos vastauksista taustatietoja koskien. Seuraavaksi siirrymme kyselyn toiseen osaan: visiotyön tavoitteet.

OSA 2: Visiotyön tavoitteet

Hankkeen päämääränä on valmistella teatterin, tanssin, sirkuksen ja performanssitaiteen kasvatuksen ja -koulutuksen kansallinen visio 2030. Tavoitteena on tunnistaa, millaisia muutoksia taidekoulutuksen kokonaisuuteen tulisi tehdä, jotta se vastaisi tulevaisuuden koulutustarpeisiin.

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu käynnistää verkostoyhteistyön taidekoulutuksen vision luomiseksi teatterin, tanssin, sirkuksen ja performanssitaiteen aloille. Visiotyöllä tavoitellaan koulutuskentän eri osapuolten yhteisen näkemyksen vahvistumista koulutuksen kehittämistarpeista, tavoitteista ja toimenpiteistä sekä tuetaan toimijoiden alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä.

Vision luominen tapahtuu laajana, kaikki koulutusasteet ja kentän toimijat yhteen kokoavana verkostoyhteistyönä, ja visiotyöhön kutsutaan mukaan kaikki suomalaisesta teatteri-, tanssi-, sirkus- ja performanssitaiteen kasvatuksesta ja koulutuksesta vastaavat tahot. Toimijakenttä on laaja ja monipuolinen, vaihdellen varhaiskasvatuksen tehtävistä tutkintoon johtavan koulutuksen tarjoamiseen ja tutkimuksellisiin tehtäviin.

Hanke käynnistyy syksyllä 2021 ja sen aikana luvassa on alueellisia seminaareja ja verkkotapaamisia, kyselyitä ja kartoituksia. Valmis visio julkaistaan vuoden 2022 lopulla.

Yhteinen visio tukee kaikkia toimijoita sekä päätöksenteossa että strategia-työssä seuraavasti:

1. Visio kuvaa kansallisen taidekoulutusjärjestelmän kehittämistavoitteet.
 - Taiteen opiskelu yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa sekä harrastuksena tulee nykyistä saavutettavammaksi ja yhdenvertaisemmaksi.
 - Taidekasvatus ja -koulutus on laadukasta, monimuotoista ja elinvoimaista.
 - Taide vaikuttaa yksilöihin ja yhteiskuntaan. Taiteella, taiteellisella toiminnalla ja taiteellisella ajattelulla on vahva rooli yhteiskunnassa.
2. Visio valottaa ja kehittää taidekoulutuksen rakenteita.
 - Kukin toimija voi tarkastella omaa tehtäväänsä suhteessa muihin toimijoihin ja koulutusjärjestelmän kokonaisuuteen, suhteessa yhteisiin kansallisiin tavoitteisiin ja globaaleihin tulevaisuuden näkymiin.
 - Eri toimijoiden välille hahmottuu työnjakoa. Paikalliselle, alueelliselle ja kansalliselle yhteistyölle syntyy kokeiluja, malleja ja selkeitä tavoitteita.
5. Onko yllä esitetyt visiotyön tavoitteet mielestäsi osuvia?
 - Kyllä
 - Ei
 - En osaa sanoa
 - Lisäyksiä ja huomioita
6. Millaisia omaan toimintaasi ja organisaatioosi kohdistuvia yhteiskunnallisia odotuksia/paineita/mahdollisuuksia/esteitä tunnistat, joihin tällä visiotyöllä tulisi mielestäsi vastata?
7. Mitä visiotyön tavoitteiden saavuttaminen merkitsisi omalle ja organisaatiosi toiminnalle?
8. Millaista hyötyä näkisit visiotyön tavoitteiden saavuttamisen tuottavan paikallisella tasolla, alueellisella tasolla ja valtakunnallisesti?

Kiitos näkemyksistäsi visiotyön tavoitteita koskien. Seuraavat kysymykset koskevat visiotyön toteutusta.

OSA 3: Visiotyön toteutus verkostoyhteistyössä

Alustava ajatus projektin etenemisestä:

Ensimmäinen vaihe (elokuu-marraskuu 2021)

Projektipäällikkö kartoittaa toimijakentän ja toimijoiden näkemyksiä visiotyön tarpeellisuudesta, fokuksista ja prosessista sekä siitä, millä tavoin toimijat olisivat valmiita osallistumaan työskentelyyn osana kansallista yhteistyöverkosta. Kartoitus toteutetaan tämän kyselyn avulla ja suurin yhteydenotoin kentän toimijoihin.

Projektipäällikkö viimeistelee visiotyön hankesuunnitelman.

Projektipäällikkö ja Teatterikorkeakoulun viestintä valmistelee viestintäsuunnitelman ja hankeviestintä käynnistetään.

Projektipäällikkö kokoaa visiotyölle ydinryhmän, joka edustaa visiotyön tarkoittamia taiteenlajeja, eri kouluasteita ja sektoreita, ja joka on mahdollisimman hyvin koko Suomen kattava alueellisesti.

Ydinryhmä valmistelee ensimmäisen visiotyöseminaarin 5.11.2021.

Toinen vaihe (joulukuu 2021 - syyskuu 2022)

Projektipäällikkö, ydinryhmä ja ohjausryhmä tarkentavat visiotyön hankesuunnitelmaa ja prosessia viritetään vastaamaan kentän tarpeita.

Ydinryhmä suunnittelee seminaarien teemat ja toteutustavan edellisen seminaarin tuotosten ja johtopäätösten sekä saatujen palautteiden pohjalta.

Jatketaan seminaarin sarjaa yhteistyössä verkoston kanssa: 2. seminaari helmikuu 2022, 3. seminaari, kesäkuu 2022, 4. seminaari syyskuu 2022.

Toteutetaan mahdollisia muita kyselyitä ja kartoituksia.

Kolmas vaihe (syyskuu - joulukuu 2022)

Ydinryhmä työstää vision julkaisuvalmiiksi.

5. seminaari, julkistus, marraskuu 2022.

Valmistellaan visiotyön jatkotoimet.

Vallitseva pandemiatilanne huomioidaan seminaarijärjestelyissä.

9. Mitä tulisi ottaa huomioon yllä kuvatun prosessin toteuttamisessa, jotta kaikki teatterin, tanssin, sirkuksen ja performanssitaiteen kasvatuksesta ja koulutuksesta vastaavat tai siihen osallistuvat organisaatiot/toimijat tulisivat kuulluiksi ja hyötyisivät siitä mahdollisimman paljon?

10. Miten sinä tai organisaatiosi olisitte valmiita osallistumaan visiotyöhön?

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.

Mahdollisuus käyttää työaika visiotyöhön. Voit halutessasi antaa lisätietoa.
Mahdollisuus käyttää työaika seminaareihin osallistumiseen. Voit halutessasi antaa lisätietoa.

Mahdollisuus käyttää työaika seminaarien puhujana, esittelijänä, keskustelunvetäjänä, alustajana tai muuna toimijana. Voit halutessasi antaa lisätietoa.
Mahdollisuus tarjota seminaarille pitopaikka. Voit halutessasi antaa lisätietoa.

Mahdollisuus tarjoutua seminaariin puhujaksi, esittelijäksi, keskustelunvetäjäksi, alustajaksi tai muuksi toimijaksi. Voit halutessasi antaa lisätietoa. Kyselyihin vastaaminen ja muu kirjallinen osallistuminen. Voit halutessasi antaa lisätietoa.

Visiotyön läpikäynti omien tai oman organisaation sidosryhmien kanssa. Voit halutessasi antaa lisätietoa.

Muita ehdotuksia?

11. Kun ajattelet koko kenttää (teatterin, tanssin, sirkuksen ja performanssitaitteen alojen kasvatusta, koulutusta ja opetusta toteuttavia tahoja ja henkilöitä), mistä teemoista koko kentän olisi tärkeää kuulla ja saada tietoa kansalliseen tulevaisuusajatteluun virittäytymiseksi? Keitä tulisi kuulla seminaareissa alustajina? Minkälaista työskentelyä seminaareihin toivot?
12. Visiotyö on vasta alussa - nyt on mahdollista vaikuttaa vision rakentumiseen kysymyksenasettelusta lähtien. Mitä muuta haluaisit sanoa tai minkälaisia terveisiä lähettäisit visiotyöhön?

Kiitos vastauksista visiotyön toteutusta koskien. Seuraavassa - ja viimeisessä - osiossa voit tilata visiotyön uutiskirjeen ja lähettää vastauksesi.

OSA 4: Visiotyön uutiskirje ja muu yhteydenotto

Haluatko tilata visiotyön uutiskirjeen?

Kyllä! (sinut ohjataan tämän sivun jälkeen jättämään yhteystietosi)

En tällä kertaa.

Haluatko, että sinuun otetaan yhteyttä henkilökohtaisesti visiotyön tiimoilta?

Kyllä! (sinut ohjataan tämän sivun jälkeen jättämään yhteystietosi). Aihe, jota yhteydenottopyyntösi koskee:

Ei kiitos tällä kertaa.

Kiitos vastauksistasi!

Liite 3

Kysely esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan järjestäytymistarpeista

Kysely on Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hankkeen ja FREET2030-hankkeen yhteinen.

Kyselyn kuvaus

Tässä kyselyssä esittäville taiteilla viitataan performanssitaitteeseen, sirkukseen, tanssiin ja teatteriin. Kyselyllä kartoitetaan esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja pedagogiikan alan toimijoiden näkemyksiä alan järjestäytymistarpeista.

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan järjestöt voivat keskittyä toiminnassaan tiedottamiseen, tutkimukseen, yhteistyöhön, asiantuntijuuteen, ammattilaisuuteen, vaikuttamiseen, kehittämiseen tai edistämiseen. Ne voivat olla järjestöjä, yhdistyksiä, liittoja, verkostoja tai muita yhteisöjä.

Esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alojen ammatillisesta edunvalvonnasta vastaavat työntekijäliitot, työnantajaliitot sekä näiden keskusliitot. Järjestäytyminen ammattiliittoon perustuu useimmiten opettajuuteen, taiteilijuuteen tai molempiin niin työnantaja- kuin työntekijäpuolella.

Keiden toivomme vastaavan kyselyyn?

Esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja pedagogiikan alan toimijat voivat työskennellä moninaisissa työn muodoissa ja moninaisissa työtehtävissä. Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hankkeessa taidekasvatuksen, -koulutuksen ja -pedagogiikan alan toimijat määrittellään laajasti. He voivat työskennellä tai opiskella formaalin, nonformaalin tai informaalin koulutuksen sektoreilla tai muulla sektorilla, kuten sosiaali- ja terveyshuollossa, rikosseuraamuslaitoksessa, maahanmuuton, seurakuntatyön, tutkimuksen, taidehallinnon parissa, taiteen rahoitusorganisaatiossa tai etu- tai edunvalvontajärjestöissä.

Kutsumme kyselyn vastaajiksi kaikki alan toimijat, joiden opinnot, työn- tai tehtäväkuva koostuvat kokonaan tai osittain taidekasvatuksesta, -koulutuksesta tai -pedagogiikasta. Vastaajien moninaisuus auttaa muodostamaan kokonaiskäsitystä alan järjestäytymistarpeista.

Kyselyn vastausaika

Kyselyyn voi vastata ajalla 14.3.–7.6.2022.

Kyselyn tuottama aineisto

Kyselyssä on neljä avointa vastauskenttää, joiden avulla haluamme antaa alan toimijoille tilaisuuden kertoa vapaamuotoisesti näkemyksistään, kokemuksistaan ja havainnoistaan taidekasvatuksen, -koulutuksen ja -pedagogiikan alan edistämisestä ja ammatillisesta edunvalvonnasta. Kysely on anonyymi.

Miten kyselyn tuottamaa aineistoa hyödynnetään?

Kyselyn tavoitteena on koota ja jäsentää alan toimijoiden näkemyksiä järjestäytymisestä ja järjestäytymistarpeista. Kyselyn tuottamaa aineistoa hyödynnetään evästyksenä aiheen käsittelemiseksi Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hankkeen tilaisuudessa 9.9.2022, jossa keskitytään alan koulutukseen ja tule-

vaisuuden työelämään. Aineisto antaa myös lähtökohtia pohdinnalle Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030 -hankkeessa aloitetun työn jatkosta hankkeen päättymisen jälkeen.

Yhteystiedot

Esittävien taiteiden koulutuksen visio 2030

Susanna Metsälä, susanna.metsala@uniarts.fi,, puh. 050-346 2339

Lisätietoa Esittävien taiteiden koulutus 2030 -hankkeesta

FREET2030 -hanke

Sikke Leinikki, sikke.leinikki@humak.fi Linkki aukeaa uuteen välilehteen

Lisätietoa FREET2030 -hankkeesta

Lisätietoa tietosuojasta Taideyliopistossa

Taustatiedot

1. Mitä taiteenlajia/ Minkä taiteenlajin kasvatusta tai koulutusta lähinnä edustat tämän kyselyn vastaajana?
Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.
Sirkus
Performanssitaide
Teatteri
Tanssi
Ooppera, musiikkiteatteri
Nukketeatteri, esineteatteri
Taidekasvatus tai -koulutus yleisesti
Esitekniikka
Jokin muu, mikä?
2. Mikä on vastaajaroolisi? Oletko esim. opiskelija, opettaja, tutkija, rehtori, taiteilija, suunnittelija, yleisötyöntekijä, kouluttaja, työntekijä, freelancer, työnantaja tai näiden yhdistelmiä?
3. Millä taidekasvatuksen/-koulutuksen sektorilla tai missä organisaatiossa toimit? Esim. taiteen perusopetus, yleisötyö, tutkimus, peruskoulu, vapaa sivistystyö, järjestö tai useissa eri organisaatioissa.

OSA 2: Alan järjestäytyminen

Kysymykset 1 ja 2 koskevat ammatillista edunvalvontaa. Lue listaus alan keskeisistä ammattijärjestöistä. Mikäli huomaat jonkin ammatillisen edunvalvontajärjestön puuttuvan, ilmoitathan siitä vastauskentässä. Kysymys 3 koskee alan yleiseen edistämiseen keskittyviä järjestäytymistarpeita. Lue listaus alan keskeisistä järjestöistä. Mikäli huomaat jonkin etujärjestön puuttuvan, ilmoitathan siitä vastauskentässä.

Kysymys 4 koskee visiohankkeen aloittaman työn jatkoa vuodesta 2023 lähtien.

1. Kattavatko nykyiset työntekijä- ja työnantajajärjestöt mielestäsi esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan edunvalvontatarpeet? Kuvaile, minkälaisiin tarpeisiin järjestöt nykyisellään vastaavat ja/tai missä on puutteita.

2. Minkä tahojen tulisi mielestäsi vastata esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen alan toimijoiden ammatillisesta edunvalvonnasta tulevaisuudessa?
3. Miten esittävien taiteiden koulutuksen ja kasvatuksen kentän tulisi mielestäsi järjestäytyä kansallisesti alan edistämiseksi? Olisiko esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen toimijoiden yhteinen järjestö tarpeen?
4. Minkä tahon tai minkälaisen tahon tulisi jatkaa visiohankkeen aloittamaa esittävien taiteiden kasvatusta- ja koulutusjärjestelmän kehittämistyön koordinoimista visiohankkeen päätyttyä?
5. Jos sinulla on jotain muuta lisättävää tai terveisiä visiohankkeen ydinryhmälle, kerro siitä meille tässä.

Kiitos vastauksistasi! Kysely päättyy tähän.

Liite 4

Tutkijakysely

Tutkijakyselyn laativat yliopistonlehtori-tanssitaiteen tohtori Heli Kauppila, visiohankkeen ydinryhmän jäsen ja Susanna Metsälä, visiohankkeen projektipäällikkö.

Kysely lähetettiin sähköpostitse kolmellekymmenelle esittävien taiteiden kasvatuksen ja koulutuksen tutkijalle saatesanoin välittää kysely eteenpäin alan tutkijoille, jotka lähestyslistasta puuttuivat.

Vastausaika oli 8.-22.6.2022, mutta vastauksia otettiin vastaan vielä elokuun alkupuolella.

Vastauksia saatiin sähköpostitse seitsemäntoista, ja ne anonymisoitiin välittömästi vastaanoton jälkeen. Tutkijakyselyn yhteenvedon laati teatterin väitöstutkija Kenneth Siren. Kyselyvastaukset ja yhteenveto muodostivat pohjamateriaalin visiojulkaisun tutkimusta koskeville tavoitteille.

Kysymykset

1. Mitkä ovat mielestäsi keskeisimpiä esittävien taiteiden kasvatuksen, koulutuksen ja pedagogiikan tutkimuksen kehittämistarpeita Suomessa seuraavan kymmenen vuoden aikana?
2. Miten tutkimus tällä hetkellä yhdistyy oman alasi koulutuksen kehittämiseen? Mikä olisi mielestäsi paras keino edistää oman alasi tutkimustiedon jalkautumista alan käytäntöihin?
3. Minkälaisia esteitä olet havainnut/ kohdannut alaasi kiinnittyvän tutkimuksen nykytilanteessa? (esimerkiksi tutkimuksen rakenteelliset ehdot, puitteet, rahoitus)
4. Minkälaisia ulottuvuuksia esittävien taiteiden tutkimuksella voisi olla tulevaisuudessa?